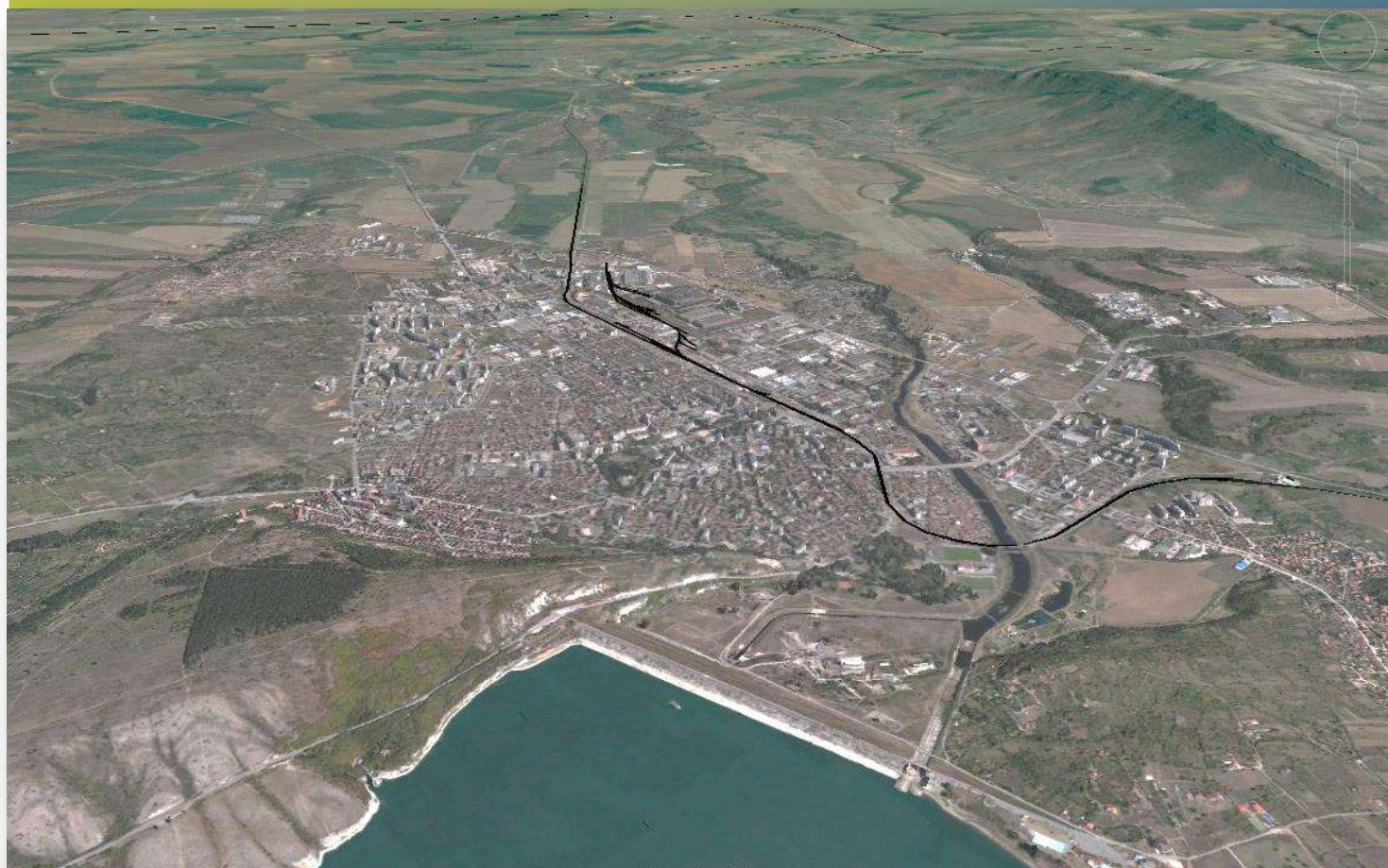

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА МОНТАНА

ОКОНЧАТЕЛЕН ПРОЕКТ

„УРБАНАРХ“ ДЗЗД

София, 1606, ул. Райко Жинзифов, 5В; ПК 92,

Петър Петров, e-mail: miordanova.wln@gmail.com, моб: +359 896 788 750

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА МОНТАНА

ОКОНЧАТЕЛЕН ПРОЕКТ

ВЪЗЛОЖИТЕЛ: Община Монтана

Ръководител проект:

арх. Светлана Александрова

Изпълнител:

„УРБАНАРХ“ ДЗЗД

арх. Петър Петров,

представляващ „УРБАНАРХ“ ДЗЗД

2017, София

Съдържание

ГЛАВА 0. ОБЩИ ПРОБЛЕМИ	1
0.1 Уводни бележки	1
0.2 Цели и задачи на плана	1
0.3 Прогнозен период	4
0.4 Анализ на състоянието на територията	4
0.5 Баланс по видове собственост	4
0.6 Планова осигуреност	5
0.7 Урбанизационни процеси на град Монтана	6
ГЛАВА 1. ПРОГНОЗА И КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ	7
1.1 Стратегически документи. Реализация на действащите устройствени планове	7
1.2 Урбанистични оси на развитие на Северозападен район от ниво 2	9
1.3 Стабилизиране на селищната мрежа и предложения за формиране на групи населени места.	22
1.4 Пространствено развитие на гр. Монтана като общински и областен център	23
ГЛАВА 2. РЕГИОНАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ	28
2.1 Регионални връзки на общината. Зона на влияние на гр. Монтана	28
2.2 Селищна мрежа	31
ГЛАВА 3. ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ	33
3.1 Природни ресурси - релеф, климат, води, почви	33
3.2 Гори, горски фонд	35
3.3 Флора и фауна	35
3.4 Защитени територии	37
3.5 Геоложка характеристика	37
3.6 Ландшафтна оценка	38
ГЛАВА 4. ИКОНОМИЧЕСКА БАЗА	44
4.1 Икономика – анализ и прогнози	44
4.2 Прогноза за развитието на икономиката на община Монтана	58
ГЛАВА 5. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ И ПРОГНОЗА	63
5.1 Анализ на демографското развитие	63
5.2 Заетост и безработица	74

5.3	Прогноза за демографското развитие на община Монтана	78
ГЛАВА 6. ОБИТАВАНЕ		81
6.1	Анализ и диагноза на жилищната система	81
6.2	Прогноза за развитие на жилищната система на община Монтана до 2035	95
6.3	Пространствено развитие на жилищни зони. Устройствени режими	97
ГЛАВА 7. СИСТЕМА НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ В ОБЩИНА МОНТАНА		98
7.1	Обществени центрове и социален сервиз - анализ	98
7.2	Система на обслужващите центрове със структуриращо значение	99
7.3	Пространствено развитие на функционалните подсистеми на социалния сервиз	101
7.4	Обществено регулиран сектор на социалния сервиз	103
7.5	Пазарно развит социален сервиз	113
ГЛАВА 8. ОТДИХ И ТУРИЗЪМ		118
8.1	Туристически ресурси и потенциали	118
8.2	Развитие на туризма	120
8.3	Зони за рекреация и отдих: вилни зони, места за подслон	122
ГЛАВА 9. НЕДВИЖИМО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО		124
9.1	Историческо развитие на населените места	124
9.2	Културно-историческо наследство	125
9.3	Устройствена концепция за опазване и развитие на системата КИН на територията на Община Монтана	138
ГЛАВА 10. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ		143
10.1	Въздух	144
10.2	Подземни, повърхностни и отпадни води	146
10.3	Отпадъци	147
10.4	Шум - акустично натоварване на територията	148
10.5	Състояние на земи и почви	148
10.6	Състояние на земните недра	149
10.7	Електромагнитно замърсяване	149
10.8	Радиационна обстановка	149
10.9	Рискове от природни бедствия и аварии	150
10.10	Здравен риск	150
10.11	Нарушени територии	151
10.12	Биоразнообразие на растителния и животински свят	151

10.13	Национална екологична мрежа (НЕМ)	153
10.14	Ландшафт	153
10.15	Прогноза и синтез на екологическите условия и оценка на ефективността на устройствените мероприятия	154
ГЛАВА 11. ЛАНДШАФТ И ЗЕЛЕНА СИСТЕМА		155
11.1	Ландшафт	155
11.2	Зелена система	162
ГЛАВА 12. УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ И РЕЖИМИ. БАЛАНС НА ТЕРИТОРИЯТА		167
12.1	Устройствени зони и режими в урбанизирани територии:	167
12.2	Баланс на територията на общината	169
ГЛАВА 13. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		171
13.1	Транспорт и комуникации	171
13.2	Водоснабдяване, канализация и очистване на отпадните води	177
13.3	Електроснабдяване	193
13.4	Газоснабдяване	195
13.5	Напоителни системи	200
ГЛАВА 14. ТЕРИТОРИИ С ВЕРОЯТНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ И ПРОИЗВОДСТВЕНИ АВАРИИ – ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ ЗА УСТРОЙСТВО И ЗАЩИТА		201
14.1	Защита от наводнения (по данни на ПУРН на Басейнова дирекция Дунавски район – Плевен)	201
14.2	Защита от потенциални производствени аварии при предприятия с висок и нисък рисков потенциал	209

Списък на таблици в текста:

Таблица 1. Баланс на територията по видове собственост, (Схема собственост 22.09.2015 г.)	4
Таблица 2. Планова осигуреност на населените места от община Монтана	5
Таблица 3. Баланс на територията – Опорен план.	20
Таблица 4. Икономически активни предприятия в област Монтана и община Монтана.	44
Таблица 5. Икономически активни предприятия в община Монтана по размер на заетите.	45
Таблица 6. Икономически активни предприятия в община Монтана по размер на заетите.	45
Таблица 7. Произведена продукция в община Монтана.	46
Таблица 8. Нетни приходи от продажби в икономиката на община Монтана.	46

Таблица 9. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по години и по групи предприятия според броя на заетите за община Монтана 2010-2012 г.	47
Таблица 10. Основни икономически показатели в сектора „Селско и горско стопанство“ 2010-2012 г.	48
Таблица 11. Разпределение на земеделските стопанства според размера на използвана земеделска земя (ИЗП) през 2011 г.	48
Таблица 12. Баланс на основните култури 2011-2012 в община Монтана.	49
Таблица 13. Ферми за производство на краве мляко в община Монтана към 03.02.2015 г.	50
Таблица 14. Ферми за бройлери в община Монтана към 04.06.2014 г.	50
Таблица 15. Площ на гори и горски територии в община Монтана към 31.12. 2013 г.	51
Таблица 16. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия за 2012 г. в община Монтана.	54
Таблица 17. Динамика на основните икономически показатели в отрасъл "Строителство".	57
Таблица 18. Динамика на основните икономически показатели в сектор "Услуги".	58
Таблица 19. Динамика на населението в община Монтана - брой.	63
Таблица 20. Население в община Монтана към 1. 02. 2011 г.	65
Таблица 21. Население в община Монтана към 31.12.	66
Таблица 22. Естествено и механично движение на населението в община Монтана (в брой и на 1000 души от населението - промили)	67
Таблица 23. Контингент на жени в фертилна (детеродна) възраст в община Монтана	68
Таблица 24. Коефициент на естествения прираст 2009-2014 г. (в промили - ‰)	69
Таблица 25. Структура на населението по пол и по години към 31.12.	70
Таблица 26. Възрастова структура на населението към 31.12.2014 г. (в %)	70
Таблица 27. Население по възрастови групи към 31.12.2013 г.	71
Таблица 28. Население по етническа принадлежност към 01.02. 2011 г. в община Монтана	73
Таблица 29. Заети лица в община Монтана 2010-2012 г. – брой	74
Таблица 30. Безработни лица в община Монтана	76
Таблица 31. Прогноза за структурата на заетите лица по сектори	78
Таблица 32. Прогнозен брой на населението в община Монтана 2014 – 2035 г.	80
Таблица 33. Прогнозен брой на население към 2035 г. – вариант реалистичен	80
Таблица 34. Общи параметри - жилища	81
Таблица 35. Общи параметри – обитавани жилища	82
Таблица 36. Обитавани и необитавани жилища по населени места	82
Таблица 37. Структура на жилищния фонд по възраст по конструкцията – отн. дял	85
Таблица 38. Структура на жилищния фонд според етажност – отн. дял	86
Таблица 39. Благоустроеност на жилищния фонд (брой жилища)	87
Таблица 40. Енергийна ефективност – жилищен фонд (брой жилища)	88

Таблица 41. Жилищен фонд – собственост (брой жилища).....	90
Таблица 42. Жилищен фонд – осигуреност	90
Таблица 43. Жилищен фонд – обитаване: лица/стаи	91
Таблица 44. Жилищни устройствени зони - параметри.....	98
Таблица 45. Детски градини – характеристики и параметри.....	103
Таблица 46. Съществуващи училища по вид собственост/финансиране	105
Таблица 47. Материална база на училищата	107
Таблица 48. Яслени заведения, характеристики.....	108
Таблица 49. Заведения за социални услуги, характеристики.....	108
Таблица 50. Заведения за социални услуги, характеристики.....	109
Таблица 51. Пощенски станции в община Монтана	114
Таблица 52. Публични услуги в населените места от община Монтана	116
Таблица 53. Публични услуги в населените места от община Монтана	121
Таблица 54. Войнишки паметници на територията:.....	127
Таблица 55. Обекти по линията на стратегическите римски пътища в района.	133
Таблица 56. Устройство зони и режими.	168
Таблица 57. Баланс на територията към Общ Устройствен План на община Монтана	169
Таблица 58. Помпени станции.....	180
Таблица 59. Напорни резервоари.....	184
Таблица 60. Помпени станции.....	186
Таблица 60. Разпределение и брой на нетоплофицираните домакинства по райони	198
Таблица 62. Потенциално опасни язовири	211

Списък на фигури в текста:

Фигура 1. Урбанистичен модел „Умерен полицентризм“.....	8
Фигура 2. Трансевропейски транспортни коридори на Балканския полуостров и на територията на страната	9
Фигура 3. Пространствен модел на транспортната система на Р.България	9
Фигура 4. Транспортна схема по Регионален план за развитие на Северозападен район на пп планиране, 2014-2020 г.....	10
Фигура 5. Урбанистични оси на развитие Северозападен район за планиране.	10
Фигура 6. Урбанистични оси в области Монтана и Видин	12
Фигура 7. Трасе на Приритетна ос № 22 от TEN-T жп мрежа през територията на област Монтана.....	13
Фигура 8. Транспортна мрежа в област Монтана	13
Фигура 9. Газопреносна мрежа в България	14
Фигура 10. Градове за подкрепа по ОПРР 2014 – 2020 г.	16
Фигура 11. Общ устройствен план на гр. Монтана от 1981 г.....	17
Фигура 12. Фрагмент от план за Устройство зони, 1996 г.....	17
Фигура 13. Фрагмент от план за Устройство зони, 1996 г.....	18
Фигура 14. План с граници на цялостни действащи ПУП по структурни единици – жилищна зона Монтана.	19

Фигура 15. Мост на р. Огоста, западно от Долно Белотинци, в близост до площадката на „Монолит“ АД.	22
Фигура 16. Карта Селищна мрежа- Селищни групи.....	23
Фигура 17. Структура на жилищния фонд по възраст – община Монтана	83
Фигура 18. Структура на жилищния фонд по възраст по населени места	84
Фигура 19. Структура на жилищния фонд по вид конструкция (населени места)	86
Фигура 20. Регионална структура на пътната мрежа на област Монтана и формиращи се „пръстени“ на взаимодействие с градското ядро, РПР на област Монтана	100
Фигура 21. Транспортна схема на община Монтана	100
Фигура 22. ОГП на гр. Монтана, 1981 г.	101
Фигура 23. Туризм, община Монтана	121
Фигура 24. Паметници на културата в община Монтана по категории	126
Фигура 25. Паметници на културата в община Монтана по вид.....	126
Фигура 26. Западен трансбалкански културен коридор.....	132
Фигура 27. Карта на римските крепости по т.н. Западен трансбалкански културен коридор.....	136
Фигура 28. Околна среда. Емисии	144
Фигура 29. Газопреносна инфраструктура на територията на Р.България – състояние и прогнози	195
Фигура 30. Схема на газоразпределителната мрежа на Овергаз Мрежи АД на територията на община Монтана	196
Фигура 31. Цифрови данни за газопровода до гр. Монтана	197
Фигура 32. Схема газификация – ОУПО община Монтана.....	197
Фигура 33. Обща информация за водосбора на река Огоста.....	201
Фигура 34. Обзорна карта на районите със значителен потенциален риск от наводнения за речния басейн на р. Огоста	202
Фигура 34. Крайбрежни застроени имоти застрашени от срутища, по Писмо 70-00570/06.04.2017г, геозащита Плевен; идентифициран риск от свличане на земни маси в чашата на язовира	206

Експертен екип

**арх. Светлана
Александрова**

урб. Елена. Иванова

ик. геогр. Димитър
Димитров

арх. Стойчо Мотев

ланд. арх. проф. Пенчо
Добрев

еколог Тодор Любенов

**арх. Миряна
Йорданова**

Добромир Ганев

инж. Любка Николова

инж. Петър Ценов

инж. Нели Шунторова

Диана Йорданова

Л. Желева

Ръководител екип, Концепция за
пространствено развитие, Система на
публичните услуги, Правила и нормативи

ГИС-модел, Баланси на територията

Икономическа база, Демография, Регионални
проблеми

Жилищен профил на общината,
Пространствено развитие

Екологично състояние и прогноза, Ландшафт

ГИС-модел Опорен план и Баланс

Недвижимо културно наследство,
Координатор

Биолог, **Р-л на екип по Екологична оценка**

Транспорт и комуникации

ВиК

Електросистеми

Социолог

Климатолог

ОБЩ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА МОНТАНА

ОБЯСНИТЕЛНА ЗАПИСКА

ГЛАВА 0. ОБЩИ ПРОБЛЕМИ

0.1 Уводни бележки

Изработването на Общ устройствен план на община Монтана е възложено на „УРБАНАРХ“ ДЗЗД след провеждане на процедура по ЗОП и сключен договор за изпълнение с Възложител Община Монтана.

Като основа за създаването на Общия устройствен план (ОУПО), авторският колектив е ползвал Планово задание за изработване на ОУПО, Областна стратегия за развитие на област Монтана за периода 2014-2020 г., Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013 -2025 г., Регионален план за развитие на Северозападен район от ниво 2 за периода 2014-2020, Национална стратегия за регионално развитие 2012 -2022, подробните устройствени планове на населените места от общината, Кадастрална карта на землище Монтана, КВС на землищата на селата от общината, които са допълнени с картна топографска основа.

За събиране на необходимите данни и информация съдействие оказаха различни служби и отдели на община Монтана, Териториално статистическо бюро- Монтана, Дирекция "Бюро по труда", Общинска служба "Земеделие" – Монтана, териториалните подразделения на Електроснабдяване и ВиК, Басейнова дирекция Дунавски район, РИОСВ Монтана, Регионална здравна инспекция- Монтана, НИНКН, НАИМ при БАН.

0.2 Цели и задачи на плана

Главната цел на Общия устройствен план на община Монтана е *да създаде планова основа* за дългосрочно и устойчиво устройствено развитие на териториите, обвързано с документите за стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие и с документите за стратегическо планиране на пространственото развитие, регламентирани в Закона за регионалното развитие (ЗРР).

Специфичните цели на този план са:

- Да определи *основните насоки за пространствено развитие* на урбанизираните територии и екологичното им съвместяване със земеделските, горските и защитените територии и зони и опазване културно-историческото наследство чрез включване на неговия потенциал като ресурс за икономическо развитие;

- Да координира и обвърже развитието на техническата инфраструктура с националните и европейските инфраструктурни коридори;
- Да създаде предпоставки за реализация на националния полицентричен модел на ниво „община“;
- Да сложи край на хаотичната урбанизация.

Задачите на плана са поставени в Плановото задание и са както следва:

1. Определяне на *общата структура* на територията според предназначението на основните и функционално-пространствени елементи урбанизираните територии, земеделските територии, горските територии, защитените територии, защитените зони, нарушените територии за възстановяване, водните течения и площи и териториите със специално или със смесено предназначение;
2. Обвързване на развитието на общината с факторите от областно, регионално, национално и над-национално ниво, както и тяхното пространствено осигуряване;
3. Оптимизиране на функционалната структура на общината и града спрямо съвременните социално-икономически и демографски процеси;
4. Оптимизиране на начините на земеползване и режимите на устройство в селищната, крайселищната и общинска територия;
5. Оптимизиране на пространственото и функционално развитие на различните подсистеми на териториалния организъм и взаимодействието между тях;
6. Планиране на такива структурни и функционални преобразувания, които да направят пространствената организация на територията адекватна на съвременните социално-икономически, културни и технологични промени и процеси;
7. Изявяване на пространствените потенциали и екологичните рамки за устойчиво развитие на селищната мрежа, града и общината като цяло;
8. Създаване на предпоставки и условия за ефективно управление на общинското развитие;
9. Повишаване на маркетинговите качества на общината в условията на конкуренция в развитието на отделните населени места.

Тези цели и задачи се реализират посредством:

- Анализ, диагноза (оценка) и прогноза на съществуващите икономически, пространствени, демографски, природо-географски, екологични и други фактори и създаване на обективна информационна база за определяне на прогнозното развитие на Общината;

- Разработване на геоинформационна система като основа за планиране на развитието на Общината в перспективния период;
- Обвързване на развитието на Общината и пространствено осигуряване на конкретните планови и пространствени прогнози и проектни предложения от по-високо ниво – областно, регионално и национално;
- Осигуряване на оптимална в техническо и икономическо отношение териториална и функционална организация на съществуващите и потенциалните ресурси за устойчиво развитие на общината;
- Регламентиране на режимите на устройство и земеползване на територията на общината и привеждането им в съответствие с нормативните и екологичните изисквания и социално-икономическите предпоставки и тенденции в рамките на прогнозния период.

Следвайки нормативните изисквания, Общият устройствен план на община Монтана съдържа мотивирани проектни *решения за:*

- *Структура на територията* – устройствените зони за обитаване, производство, рекреация, природозащита, природовъзстановяване, комуникация и инфраструктура;
- *Строителните граници на населените места и селищните образувания*, в т.ч. и терените за ново селищно развитие, при отчитане собствеността на гражданите, ограничителите и стимулаторите за териториално развитие;
- *Строителните зони и режими*, границите им, режимът на застрояване и основни параметри на застрояване (интензивност, плътност, височина и др.);
- *Републиканската и общинската пътна мрежа*;
- *Трасетата и обектите на инженерната инфраструктура*;
- *Защитените архитектурни, културни и др.зони и обекти* - паметници на културата;
- *Обектите за обществено обслужване* от система "образование", "култура", "здравеопазване", "спорт" и др., които се изграждат със средствата на общината и държавата и са от особена важност за общината;
- *Екологически мероприятия*, параметри и изисквания за повишаване стандарта и качествата на околната среда;
- *Ландшафтно и композиционно естетическо оформяне на селищата*, прилежащите квартали и крайселищната територия;
- *Мероприятия за устойчивост на социално-икономическото развитие* и съпътстващите ги устройствени условия;
- *Разчети за баланса на територията* и други важни териториални показатели.

0.3 Прогнозен период

Периодът на действие на плана е 20 години, в съответствие с общите изисквания към планове от това ниво.

Предвид сложната обществено-икономическа ситуация, крайно неблагоприятните демографски тенденции и вероятното негативно влияние на външни икономически фактори, следва да се осигури максимална еластичност и адаптивност на предвижданията на плана във времевата рамка на неговото действие.

0.4 Анализ на състоянието на територията

В изминалия период на Прехода на страната към пазарно стопанство и демократично управление се реализираха основни промени в стопанската сфера, в управлението и в законовата база, които имат съществено отражение върху териториално-пространственото развитие и устройствените процеси.

На първо място, завършен е вече процесът на земеразделянето, приватизацията и реституцията в производствената сфера, реституцията на недвижимостта в урбанизираните територии. Промяната в собствеността и съответната законова база създаде нова основа за развитие на частната инициатива и регламентира по нов начин ролята на общините и държавата в устройствените процеси.

0.5 Баланс по видове собственост

Таблица 1. Баланс на територията по видове собственост, (Схема собственост 22.09.2015 г.)

Територия	площ ха	дял %
Държавна публична	3029,88	4,48
Държавна частна	7474,59	11,04
Общинска публична	6065,99	8,96
Общинска частна	5246,65	7,75
Стопанисвани от общината	246,84	0,36
Частна	35774,97	52,85
Обществени организации	7327,48	10,82
Религиозни организации	149,09	0,22
Съсобственост	2345,49	3,46
Няма данни	19,63	0,03
общо	67695,45	100,00

По данни от КК Монтана-2014, КВС на селата 2013 г.

Под термина „Обществени организации“ са записани имоти на частни фирми

Най-голям е дялът на частната собственост (52,85%). Обществените организации са с 10,82%. Общинските земи общо са 16,71%. Изключително niskият дял на имоти „стопанисвано от общината“, т.е. остатъчният фонд е показател за напълно завършен процес по земеразделяне и приватизация на земята.

0.6 Планова осигуреност

Тук се представя само инвентаризация на действащите устройствени планове (представени в долната таблица). Тяхната реализация е анализирана в следващата глава.

Таблица 2. Планова осигуреност на населените места от община Монтана

		Заповед №	Дата	Заповед №	Дата
№	Село	НОВ ПЛАН		СТАР ПЛАН	
1	БЕЗДЕНИЦА	К: РД-02-14-769 Р: 495	/06.08.1996г. /02.03.1931г.		/1931г.
2	БЕЛОТИНЦИ	4319	/1970г.	УКАЗ №133 ЗАП. 1267	/03.04.1933г. /03.05.1933г.
3	БЛАГОВО	961	/21.08.1986г.	УЛИЧ. 273 ДВОР. 1710	/02.06.1931г. /08.06.1931г.
4	ВИНИЩЕ	1170	/06.08.1991г.	УЛИЧ. 82 ДВОР. 873	/1925г. /1925г.
5	ВИРОВЕ	159	/27.03.1987г.	УКАЗ №157 ЗАП. 1957	/09.11.1911г. /17.11.1911г.
6	ВОЙНИЦИ	1627	/18.10.1993г.		/1935г.
7	ГАБРОВНИЦА	90	/21.01.1991г.	УКАЗ №37 ЗАП. 364	/04.06.1916г. /07.06.1916г.
8	ГОРНА ВЕРЕНИЦА	1625	/18.10.1993г.	УКАЗ 180 ЗАП. 1674	/13.06.1925г. /17.06.1925г.
9	ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	226	/08.12.1989г.	УКАЗ №19 ЗАП. 320	/01.02.1924г. /15.02.1924г.
10	Д-Р ЙОСИФОВО	2999	/20.08.1965г.		/31.03.1919г. /02.04.1919г.
11	ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	1626	/18.10.1993г.	463 3081	/12.11.1927г. /19.11.1927г.
12	ДОЛНА РИКСА	К: РД-02-14-946 Р: 4988	/26.09.1997г. /16.12.1931г.	УКАЗ 594 ЗАП. 4988	/23.11.1931г. /16.12.1931г.
13	ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	346	/08.06.1987г.	2112	/22.07.1921г.
14	КЛИСУРИЦА	1164 1165	/30.10.1935г.		
15	КРАПЧЕНЕ	1749	/25.11.1993г.	УКАЗ №7 ЗАП. 680	/07.02.1933г. /14.03.1933г.
16	ЛИПЕН	1341	/01.08.1959г.	УКАЗ №114 ЗАП. 2293	/1922г. /1922г.
17	НИКОЛОВО	206	/16.02.1972г.	2378	/22.08.1935г.
18	СЛАВОТИН	922	/19.04.0935г.		
19	СМОЛЯНОВЦИ	62	/15.01.1987г.	УЛИЧ. 466 ДВОР. 4846	/04.11.1933г. /11.12.1933г.
20	СТУБЕЛ	1748	/25.11.1993г.	382	/1920г.
21	СТУДЕНО БУЧЕ	УКАЗ №174 ЗАП. 1001	/26.03.1930г. /03.04.1930г.		
22	СУМЕР	1750	/25.11.1993г.	УКАЗ 74 ЗАП. 582	/20.03.1929г. /28.03.1929г.
23	ТРИФОНОВО	К: РД-02-14-949 Р: /	/26.09.1997г.	1172 1172	/30.10.1935г.

Източник: Община Монтана

0.7 Урбанизационни процеси на град Монтана

Още в последните десетилетия на 20-ти век и през преходния период, пространственото развитие на гр. Монтана претърпява съществени изменения.

В западна посока от компактното ядро на града се развива стихийен процес на урбанизация в местност Парта, основно на територията на земи, раздадени за ползване на гражданите (преди 1989г) по §4 на ЗСПЗЗ и впоследствие възстановени чрез процедура на ПНИ). Такива процеси се наблюдават в почти всички градове (дори и малките) и са пространствена проява на реакцията на населението на изключително бързия темп на урбанизация в средата на века (т.нар. „социалистическа индустриализация“) и традицията на българите за живеене в „къща с двор“ и за обработване на малки участъци земя за зеленчукопроизводство и лозарство. С годините тези своеобразни крайградски урбанизирани зони получават и елементи на постоянно обитаване.

От друга страна, градът получава значително развитие и преобразуване главно с инфраструктурни обекти, построени като обекти с национално значение по линията регионалното развитие и със средства от Европейския съюз.

Важен елемент от националната транспортна мрежа е реализирания обход на града, като елемент на скоростната пътна връзка Видин – Монтана – Враца - София след изграждането на Дунав мост–2. Той има и съществено значение за града, т.к. извежда навън неприсъщия за града трафик и облекчава движението в ядрото.

Екологичната инфраструктура е подкрепена с други два важни обекта – регионалното Депо за ТБО и градската пречиствателна станция за отпадни води (ГПСОВ).

В подкрепа на икономическото развитие на града е проектирането и изграждането на Технологичен парк в северната част на града, който вече започва да привлича инвестиции и да се изпълва с нови производства.

Значима реализация в областта на опазването и социализацията на Недвижимото културно наследство е реконструкцията и експонирането на НКЦ „Антична и средновековна крепост „Калето“, която е с национално значение.

ГЛАВА 1. ПРОГНОЗА И КОНЦЕПЦИЯ ЗА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ

1.1 Стратегически документи. Реализация на действащите устройствени планове

Към момента няма изработен Общински план за развитие 2014-2020 г. но в ИПВГР Монтана и в стратегията за развитие на област Монтана 2014-2020¹² са посочени *визията* за развитие на града като „динамично развиващ се агломерационен център с конкурентноспособна икономика, високи нива на заетост и чиста и благоустроена градска среда с грижа за хората“, а като приоритети са посочени: 1) динамично развитие на икономиката, основана на знанието и повишаване на конкурентноспособността; 2) развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда; 3) подобряване качеството и стандарта на живот; 4) възстановяване и опазване на природните и културните ценности и развитие на екологичната инфраструктура, водеща до устойчиво и балансирано развитие.

При сравнение между приоритетите в двата последователни програмни периода се вижда поставянето на акцента върху възстановяването на нарушените територии и обекти, опазването на природните и културните ценности, както и върху развитието на екологичната инфраструктура. За гр. Монтана са определени териториите с потенциал за развитие и тези, които са в неудовлетворително състояние.

Стратегическите цели, определящи развитието на област Монтана, респективно на община Монтана в периода 2014-2020 г., в съответствие с дефинираните стратегически цели за развитие на Северозападен район, са:

Стратегическа цел 1: Подобряване на конкурентоспособността на областната икономика и повишаване на икономическата активност.

Стратегическа цел 2: Съхранение и подобряване качествата на човешкия капитал чрез социално развитие.

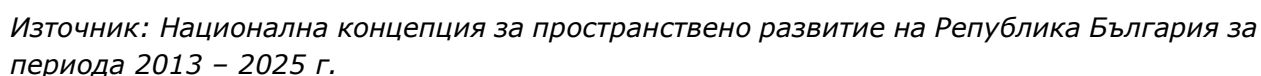
Стратегическа цел 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност.

Моделът на пространствено развитие- иерархия/нива на урбанистичните центрове, разработен от Националната концепция за пространствено развитие, определя Монтана като урбанистичен център от ниво 3 заедно

¹ Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Монтана. Приоритети <http://www.montana.bg/wp-content/uploads/2012/08/info-strategiq-montana.pdf>

² Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Монтана <http://www.montana.bg/>

Фигура 1. Урбанистичен модел „Умерен полицентризъм“

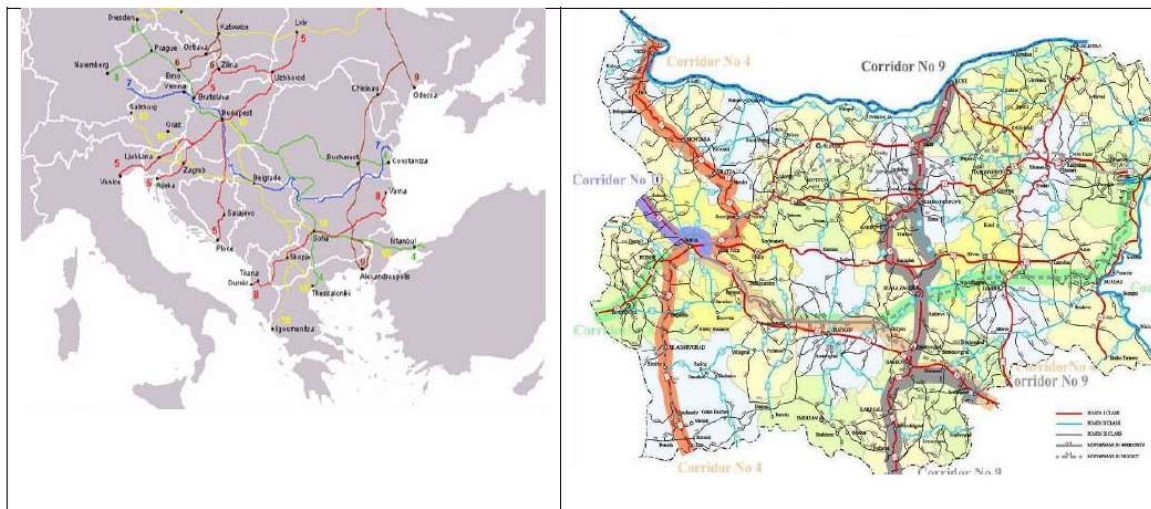

В някои от средните градове процесите протичат, без да се увеличава населението и урбанистичните ареали остават ограничени в рамките на съответната община. Те се изразяват с леко разширяване на ядрото-ареал и приобщаване на съседни малки населени места. В другите средни градове-центрове урбанизационните процеси са почти затихнали, населението в тях намалява, а урбанистичният ареал се е свил до обхвата на ядрото и заема част от територията на общината. Процесите на раввятие на урбанистичния ареал на град Монтана, най-вече с тенденциите му на бъдещо развитие, подчертани и за прогнозния период на плана, дават ясно основание за причисляването му към първата група от тези градове.

1.2 Урбанистични оси на развитие на Северозападен район от ниво 2

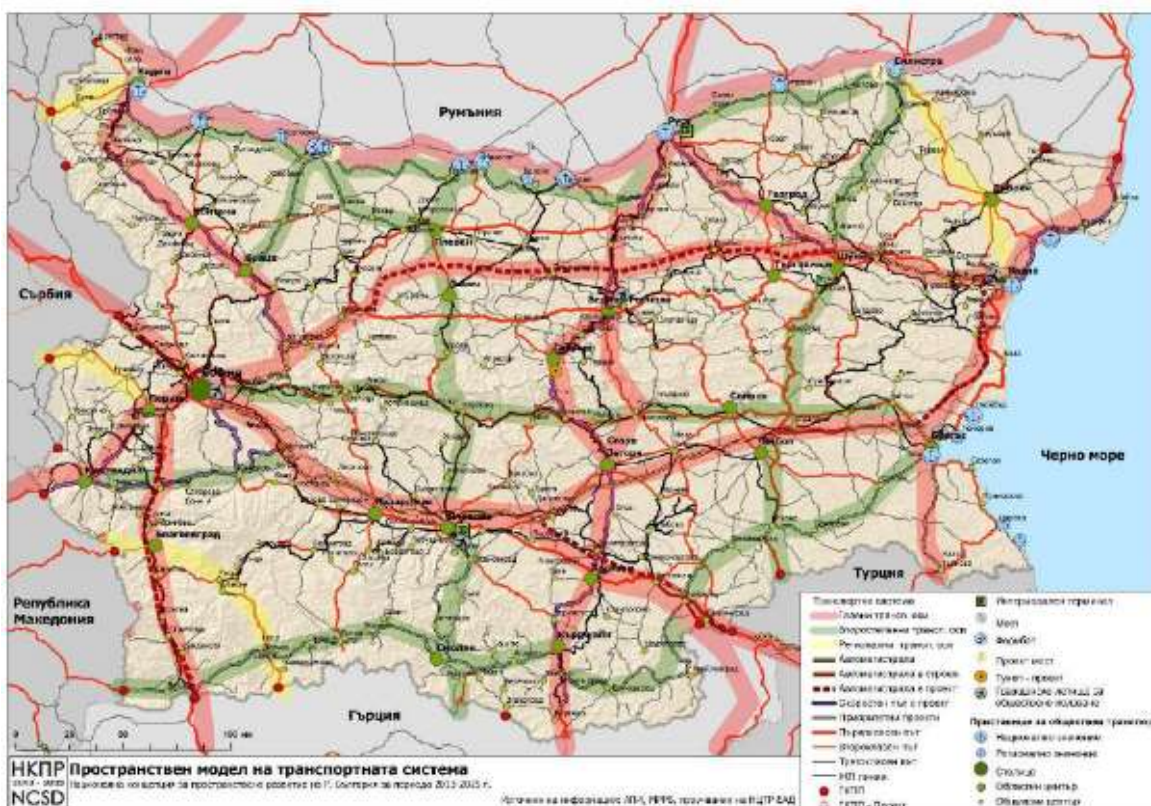
Свързаност и достъпност

Фигура 2. Трансевропейски транспортни коридори на Балканския полуостров и на територията на страната

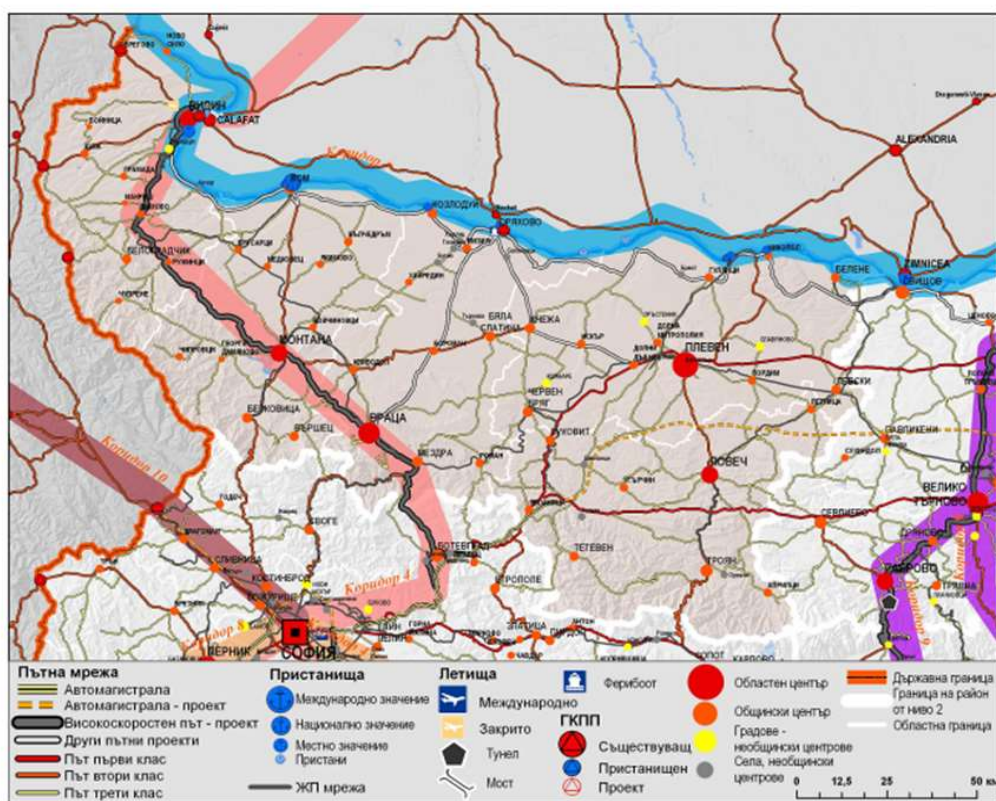
Източник: АПИ, Национална концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2015 – 2025 г.

Фигура 3. Пространствен модел на транспортната система на Р.България

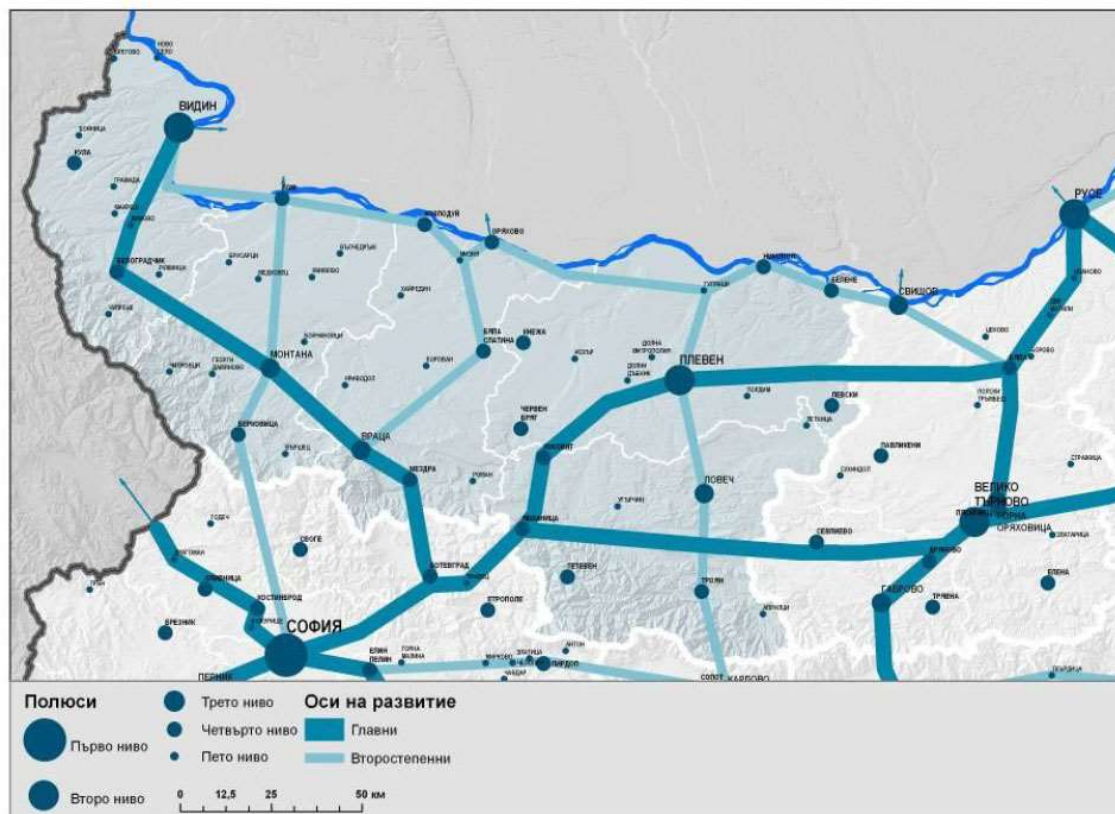
Източник: Национална концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2015 – 2025 г.

Фигура 4. Транспортна схема по Регионален план за развитие на Северозападен район на планиране, 2014-2020 г.

Източник: Областна стратегия на развитие на област Монтана, 2014-2020

Фигура 5. Урбанистични оси на развитие Северозападен район за планиране

Източник: Областна стратегия на развитие на област Монтана, 2014-2020

Една от стратегическите цели на Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) е: „Поддържане на широка мрежа от 35 средни градове от 3-то ниво и подкрепа за тяхното интегрирано развитие чрез приложение на ИПГВР и синхронизиране на секторните политики“. Град Монтана е един от тези градове от 3-то ниво и следва да бъде обект на целенасочена регионална политика за развитие.

Стратегическа Цел на Концепцията е “Конкурентоспособност чрез зони за растеж и иновации”.

За постигане на тази цел са изведени следните Приоритети:

- Изграждане на високотехнологични паркове в големите урбанистичните центрове от 2-ро йерархично ниво;
- Изграждане на индустриални паркове и обновяване на зони с обикновени производства в градове-центрове от 3-то йерархично ниво.

Това предполага концентрация на ресурсите в ограничен брой центрове на развитие, подкрепящи осите на урбанистично развитие, които са важни за съхраняване на устойчивостта на модела и цялостното пространствено развитие на страната.

За 3-то йерархично ниво, градове-центрове с регионално значение в територията на областите, НКПР визира 26 града, които са основно 18-те областни центрове, към които са прибавени още 9 средни града.

Икономическото значение на тези градове се изразява във факта, че в тях се формира основният дял на brutния вътрешен продукт и се реализира икономическият растеж. На тях се пада основната роля за осъществяване на публичните услуги от високо ниво. В тях са разположени висшите училища на страната и основните научни и иновационни центрове. В тези градове е развита основната мрежа от значимите обекти на здравеопазването. Те са важни центрове на културата. Развитието на тези градове ще се осъществява чрез подходящо синхронизиране на пространственото планиране с политиката за регионално развитие. От съществено значение за осъществяването на това развитие са Общите устройствени планове (ОУП) на тези градове, като териториална основа за насочване на всички инвестиционни инициативи и действия.

Фигура 6. Урбанистични оси в области Монтана и Видин

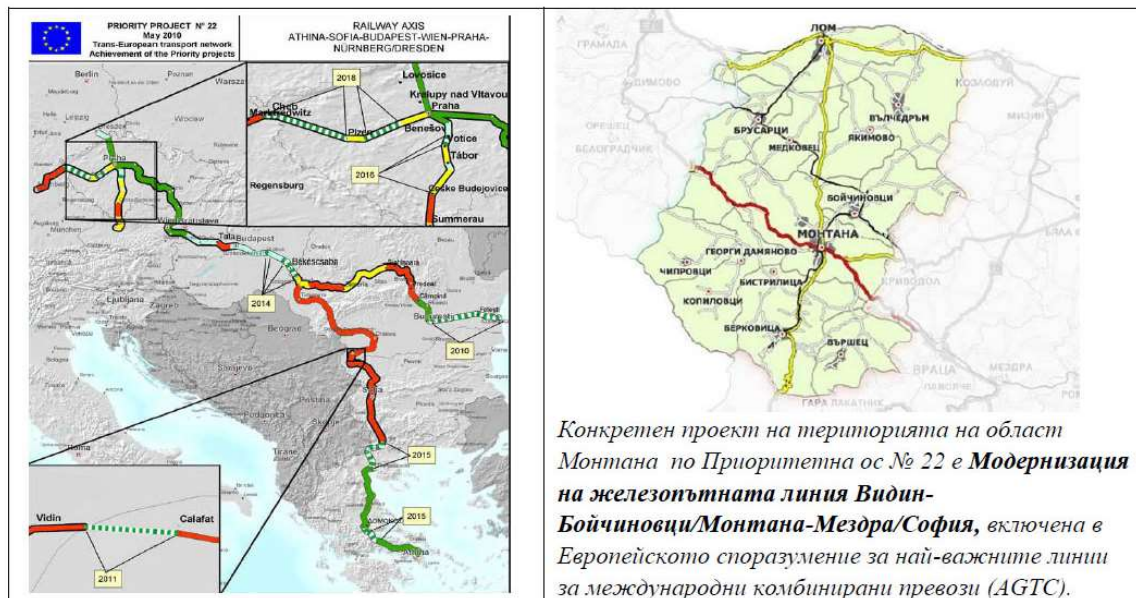
Оста на развитие по продължение на течението на р. Лом от Белоградчик до Лом е с ограничено регионално значение. Тя, обаче, концентрира голям брой селища по своето протежение, което я превръща в значим фактор за развитието на региона.

Превес получава оста Видин-Монтана-Враца-Ботевград-София, съвпадаща с коридор №4 от Средна Европа към Гърция. Посоката през Мизия към Плевен, като най-голям град в Северозападен регион е на втори план. В по-горната „синя“ карта дори именно направление Лом-Монтана-Берковица през Петрохан е подчертано като второстепенна ос на развитие с полюси Лом-София-Солун – краткия път към Бяло море при засилване на значението на пристанище Лом и далекopersпективна идея за тунел под Петрохан.

Развитие на техническата инфраструктура на територията на област Монтана.

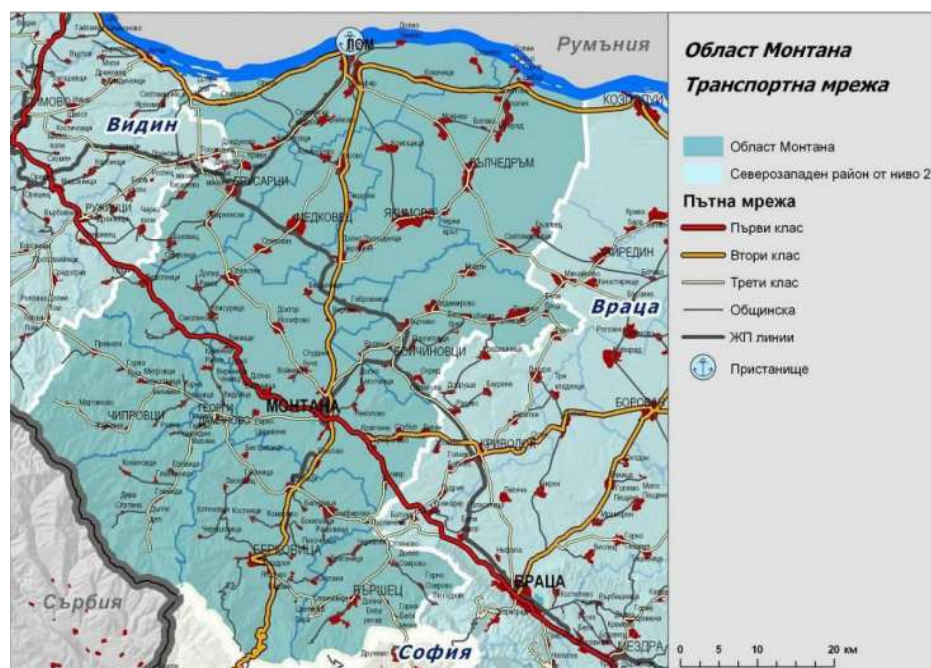
Железопътен транспорт

Фигура 7. Трасе на Приоритетна ос № 22 от TEN-T жп мрежа през територията на област Монтана

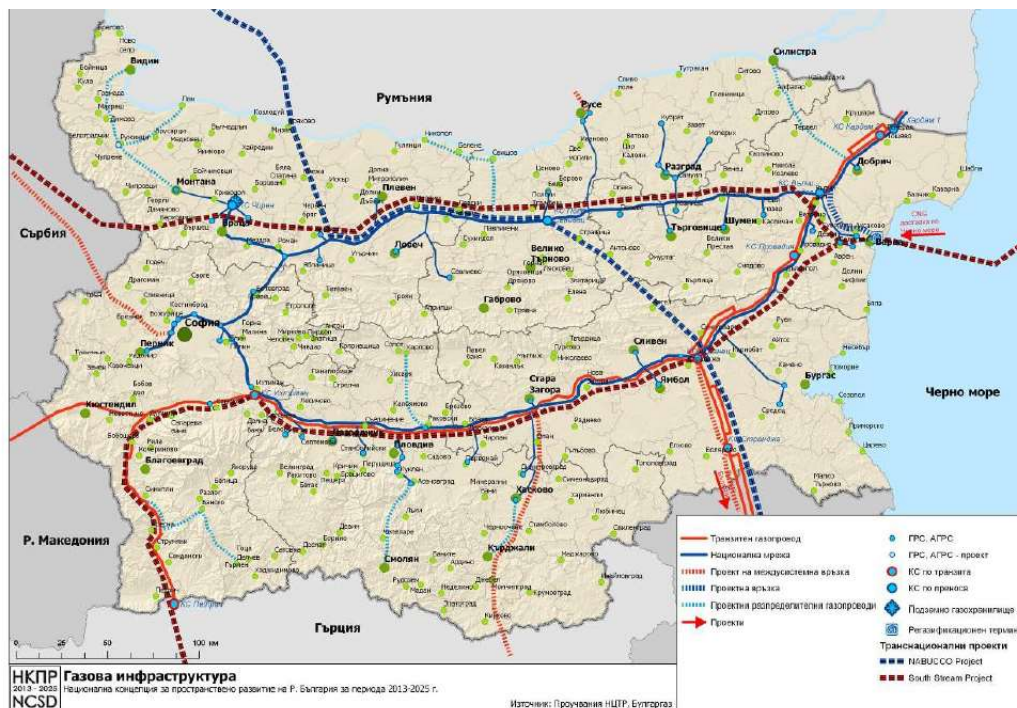
За ЖП транспорта, идеята за скоростна ЖП-линия в Северозападния район, макар че се обсъжда отдавна, също е актуална и прогнозното трасе продължава да се работи и усъвършенства, при това вече с предвиждана на нова ЖП гара Монтана. Подобно решение не само на регионално, но и на национално ниво, следва своевременно да се вземе пред вид и града да има устройствена подготвеност да го посрещне.

Фигура 8. Транспортна мрежа в област Монтана

Преструктурирането на Републиканската пътна мрежа (РПМ) с приключилото изграждане на източния обход на Монтана, реновирането на трасето на път I клас E79 и дори изследването на ново, усъвършенствано трасе на този път също значително засилва и подчертава урбанистичната ос свързана със втория мост на р. Дунав.

Фигура 9. Газопреносна мрежа в България

Оси на урбанистично развитие по НКПР

Основните оси, които имат важно структуриращо значение за националната територия се развиват по протежение на главните национални и международни транспортни коридори, по които мрежата от населени места на страната се интегрира в европейската. Заедно с транспортните направления, те формират своеобразна "транспортно-урбанизационна решетка". Второстепенните оси имат значение предимно за структурирането на територията на районите.

Главните меридионални оси по направление север-юг са следните:

Западна – Видин – Монтана – Враца – София – Благоевград – Кулата, част от общоевропейски транспортен коридор № 4 – приоритет на ЕС и на Стратегията на Р. България за развитие на транспортната система до 2020 г.

Тя ще се доразвие на север до Дунав при Видин чрез изграждане на четирилентов скоростен път от Ботевград до Видин. На юг, същата ос на развитие по долината на р. Струма се подкрепя чрез изгражданата автомагистрала и продължава към Солун и Атина.

Главните оси осъществяват важни за страната връзки посредством общоевропейските транспортни коридори №№ 4, 7, 8, 9 и 10, със страните от Дунавския, Черноморския и Средиземноморския регион, обвързват националните летища, пристанища и жп гари. Те са оси на урбанизация между центровете на растеж, иновации, бизнес и култура и имат геостратегическо значение. Второстепенни оси на развитие се извяват в направления, излизащи от основните оси или свързващи основните оси. Такива са: Лом – Монтана, Козлудуй – Враца, Никопол – Плевен – Ловеч – Троян, Свищов – В.Търново, Русе – Разград – Шумен, Силистра – Добрич – Варна, Сливен – Ямбол – Елхово, Карлово – Пловдив – Смолян – Рудозем, Симитли – Разлог – Банско – ГоцеДелчев – Илинден, Кюстендил – Дупница – Самоков – Ихтиман.

Второстепенните оси завършват пространствения модел на развитие и се очаква да активизират агломерационните процеси и урбанистичното развитие. Наличието на добра комуникационно-транспортна свързаност ще стимулира обитаването в малки населени места и ще привлече бизнес, развиващ алтернативни работни места в селските райони.

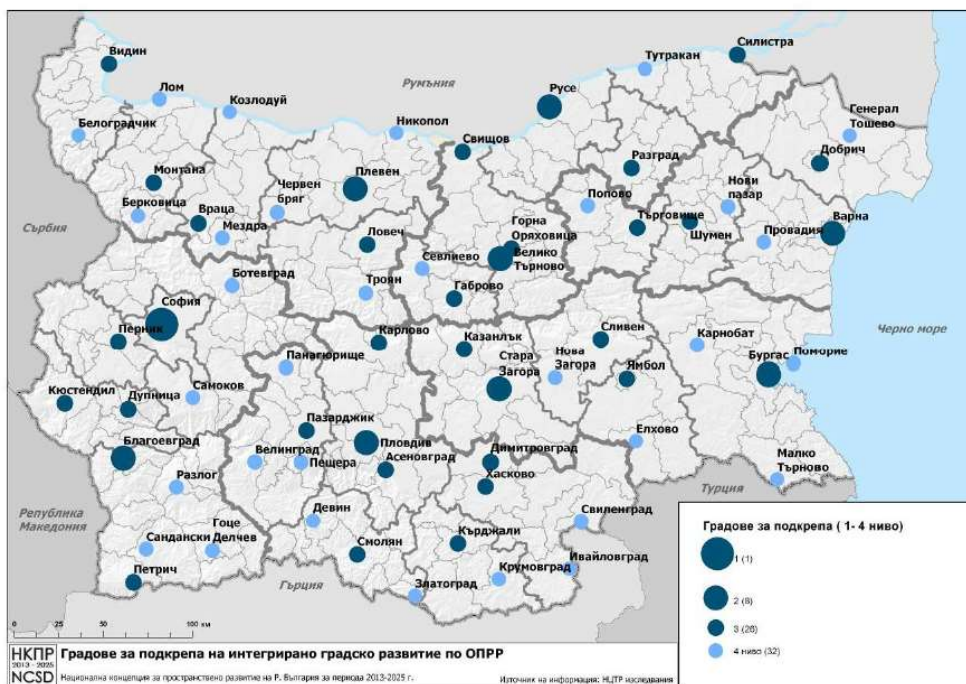
Агломерационните образувания включват териториите на общини или части от общини и могат да бъдат:

- *Агломерационно ядро* - град-център с пространствено приобщени към него съседни населени места и други обекти в обща непрекъсната пространствена система;
- *Агломерационен ареал* - активната част от територията на общината или на групата общини, в която се осъществяват интензивни функционални връзки между града-център и други населени места и обекти;

В прогнозите на НКПР са конкретизирани Агломерационни ареали на средни градове, стеснени до обхвата на ядрото в територията на собствената един от които е този на гр. Монтана.

При повечето от тези средни градове, агломерационните връзки са много слабо изразени, поради което, на национално ниво са изведени обко 67 средни и малки градове за целенасочена подкрепа по Оперативна програма „Региони в растеж“.

Фигура 10. Градове за подкрепа по ОПРР 2014 – 2020 г.

Източник: Национална концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2013 – 2025 г.

Общинския център, град Монтана, разполага с документ за планово развитие – *Общ градоустройствен план от 1981 г.*

Този планов документ, освен че е достигнал и задминал хоризонта си на действие, е изработен при други социално-икономически условия и при друга законова основа в областта на устройственото планиране.

Поради това, както и поради значимите изменения в собствеността на земята, икономиката и държавното управление, този план е неприложим, а и градът отдавна е надраснал неговите рамки. На практика, той вече значително ограничава устройственото развитие.

Действащ *Общ устройствен план на гр. Монтана от 1981 г.*

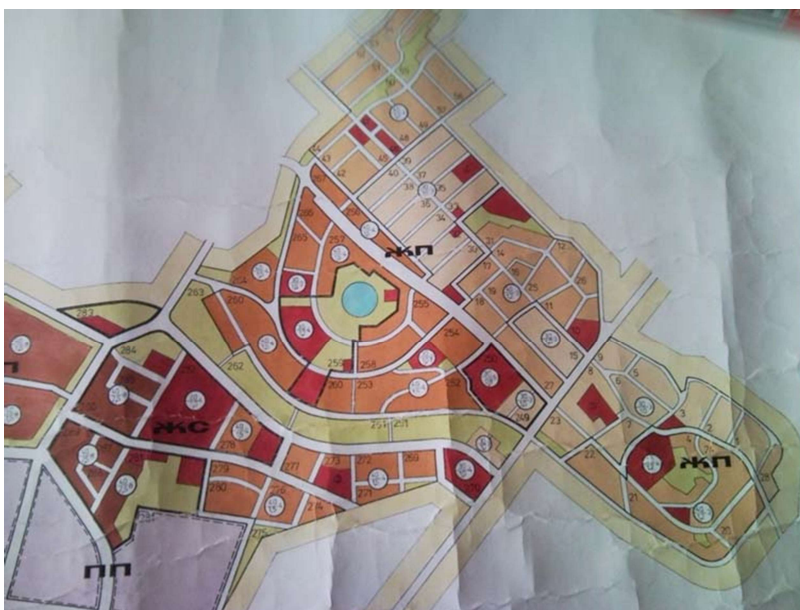
С този план е предвидено развитие на Източната производствена зона на града, както и територии за изграждане на жилищните комплекси Младост 1 и Младост 2.

През 1996 г., след значителните обществено-икономически промени от 1989 г., е изработен план за устройствено зонироване на градската територия по тогава действащата Наредба №5 на МРРБ. Целта на този план, придружен със Специфични правила и норми, е да не допусне хаотично пространствено разположение на имоти с различно функционално предназначение в градската територия, предвид значителните промени в собствеността на земята и активизиране на частната инициатива.

Фигура 11. Общ устройствен план на гр. Монтана от 1981 г.

Фигура 12. Фрагмент от план за Устройствени зони, 1996 г.

С този план е регламентирано и застрояването на кв. Кошарник и контактните му зони.

Урбанистичното развитие на този квартал в южна посока не се е състояло. Жилищната зона се е развила предимно в северна посока. Регулярното формиране на улично-кварталната структура е ясна индикация, че развитието се е реализирало планоно с ПУП от 1990 г.

Фигура 13. Фрагмент от план за Устройствени зони, 1996 г.

На експертния екип на проекта е предоставена извадка – схема на действащите към момента Подробни устройствени планове на големи структурни градски части (квартали). За тях следва да се отбележи също, че голяма част от предивжданията им са остарели и в много отношения не съответстват на променените социално-икономически условия. Голяма част от тези ПУП са изработени в началото на 90-те години на 20-ти век, също при остаряла законова основа и в съответствие от Общ план, приет през 1981 г.

Селата в общината разполагат с подробни планове, като минимум, с планове за регулация.

С цел оценка на актуалността на тези планове, следва да се приложи списък със Заповедите за тяхното одобряване.

Фигура 14. План с граници на цялостни действащи ПУП по структурни единици – жилищна зона Монтана.

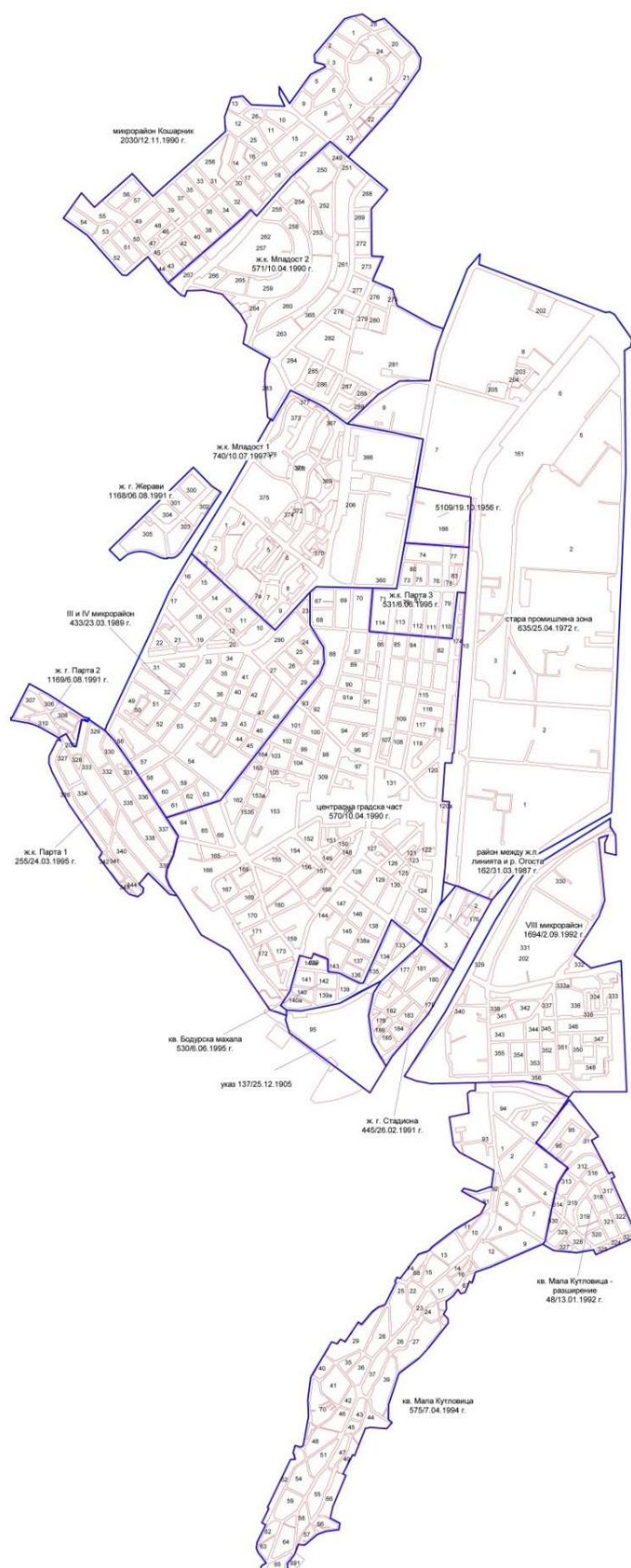

Таблица 3. Баланс на територията – Опорен план.

Наименование на териториален елемент	Площ на съществуващи елементи	
	В хектари	В %
Урбанизирани територии	3028,49	4,47
Жилищни терени - Жм, Жс, Жк	2410,54	3,56
Жилищни терени извън населените места	32,08	0,05
Терени за обществено обслужване - Оо	96,57	0,14
Централна смесена зона - Цсм		0,00
Терени за производствено-складови дейности - Пч, Пп, Ппр, Пп-с	323,70	0,48
Смесена многофункционална зона - Смф		0,00
Обществен селищен парк, градина	43,13	0,06
Територии за озеленяване - Оз		0,00
Пешеходни пространства	5,27	0,01
Терени за спорт - Са	27,48	0,04
Вилни територии - Ов	55,57	0,08
Терени на недвижими културни ценности - НКЦ	8,45	0,01
Гробищни паркове	25,72	0,04
Земеделски територии	47432,13	70,07
Обработваеми земи - ниви	31807,17	46,99
Обработваеми земи - трайни насаждения	1374,72	2,03
Ливади, пасища, мери	12238,26	18,08
Залесени земеделски земи	883,08	1,30
Земеделски земи с възможна промяна на предназначението за вилна зона		0,00
Земеделски земи с възможна промяна на предназначението за производство		0,00
Селскостопански дворове	255,94	0,38
Животновъдни ферми	131,45	0,19
Дерета	262,48	0,39
Други територии, заети от селско стопанство	479,02	0,71
Горски територии	11919,59	17,61
Широколистни и иглолистни гори	11397,74	16,84
Поляни, пасища, просеки	345,88	0,51
Друг вид горски територии	175,97	0,26
Нарушени и защитени територии	148,51	0,22
Депа за отпадъци (сметища)	27,47	0,04
Кариери, рудници	82,19	0,12
Скали, оврази, ями	31,61	0,05

Наименование на териториален елемент	Площ на съществуващи елементи	
	В хектари	В %
Природни забележителности	7,23	0,01
Водни течения и площи	2620,28	3,87
Реки	266,27	0,39
Язовири, водоеми	2185,17	3,23
Блата, мочурища	37,35	0,06
Находища на прясна вода	1,92	0,00
Водостопански, хидромелиоративни съоръжения	129,57	0,19
Инженерна инфраструктура	2191,54	3,24
Транспортна инфраструктура	489,49	0,72
Железопътен транспорт	44,49	0,07
Земеделски, горски, ведомствен път	1434,24	2,12
Улична мрежа	149,68	0,22
Техническа инфраструктура	73,64	0,11
Други територии	354,95	0,52
Специални терени	330,28	0,49
Територии без определено стопанско предназначение	24,67	0,04
ОБЩО	67695,48	100,00

ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ	площ, ха	дял от общината, %
Защитени зони (мрежа Натура 2000)	18283,30	27,01
Защитени територии - защитени местности	127,14	0,19
Общо защитени зони и защитени територии	18410,44	27,20

КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ на ОУПО МОНТАНА

В контекста на прогнозите и изискванията на национално, регионално и областно ниво, конкретната пространствена концепция за община Монтана се развива в няколко направления:

1.3 Стабилизиране на селищната мрежа и предложения за формиране на групи населени места.

Основен критерий е териториалната близост и свързаност с републикански/общински път, като за център на групата се оприеделя селището от най-високо ниво, с най-развита публична инфраструктура.

Селищна група Монтана: град Монтана с неговите пространствено разсредоточени квартали Мала кутловица, Кошарник, развитието на нови жилищни и производствени зони, вилните зони в западна посока, както и селата Николово и Крапчене. В малко по-разширен ареал към тази група гравитират и Студено буче-Войници, Горна и Долна Вереница и Горно Церове. Свързаността в тази група с качества на Агломерационен ареал се подобрява и чрез предложени нов общински път от Долна Вереница към Горно Церовене, на основата на съществуващ черен път. Тази връзка работи и в рамките на общината като реализера връжките между третокласните пътища III-112 и III-102 и първокласния път Е-79.

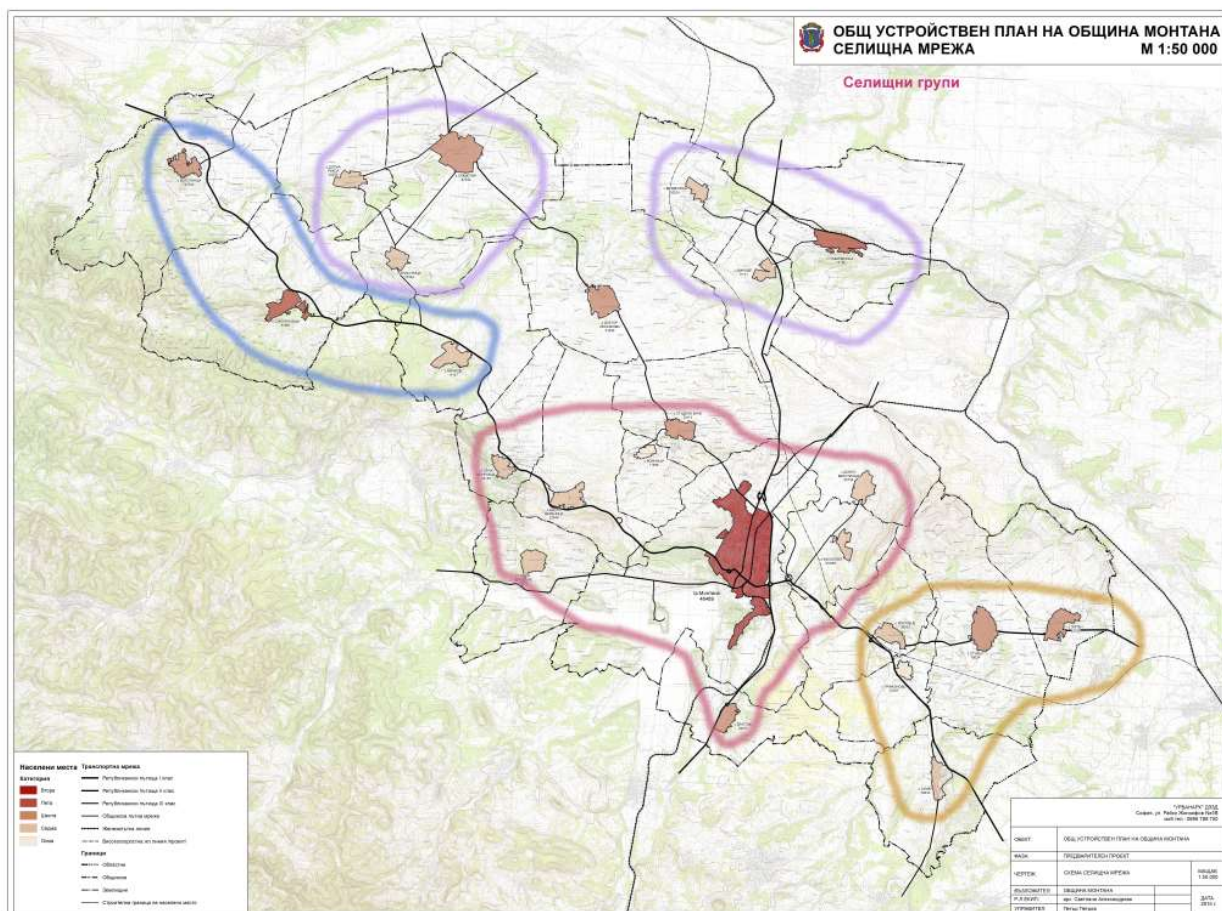
Реконструкцията на съществуващия мост над Огоста западно от Долно Белотинци и създава възможност за затваряне на обиколен път през животновъдните комплекси и разширяване на териториалния обхвата на Агломерационния ареал и подобряване на неговия икономически потенциал.

Фигура 15. Мост на р. Огоста, западно от Долно Белотинци, в близост до площадката на „Монолит“ АД.

Формирани са още четири селищни групи с центрове населени места от 6-то ниво - селата Стубел, Габровница, Славотин и Смоляновци. С. Доктор Йосифово е възможно да гравитира директно към Монтана.

Фигура 16. Карта Селищна мрежа- Селищни групи

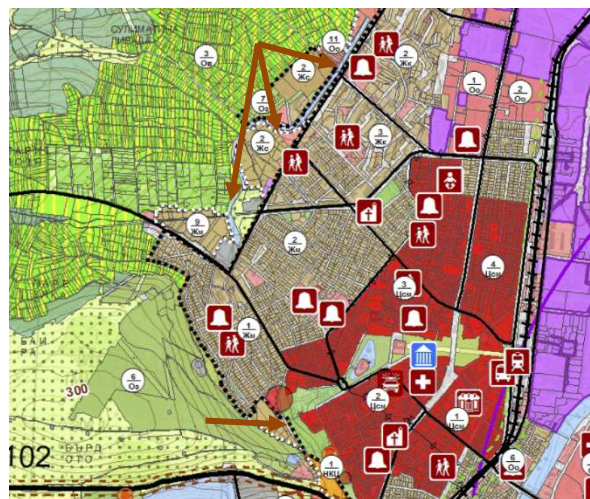
1.4 Пространствено развитие на гр. Монтана като общински и областен център

Крайселищни територии

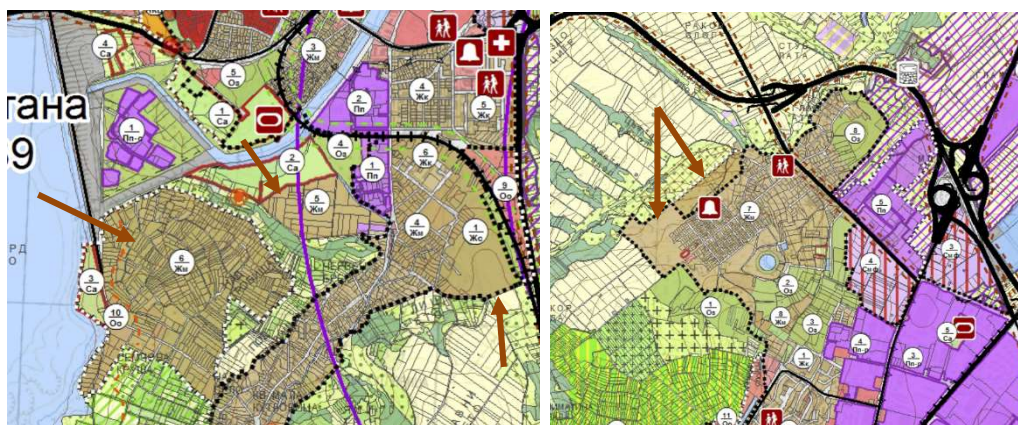
За областния и общински център гр. Монтана е предложено пространствено развитие по няколко основни направления, включващи почти всички функционални зони на града:

Жилищни зони (Жм, Жс, Жк-г)

Развитие на нови жилищни зони в Западна посока: реализираното разширение на урбанизираната територия на града с ЖК Жерави, 2 малки жил. Зони Запад; нова жилищна зона Юг до язовира; Нова жилищна зона западно от кв. Мала Кутловица.

Потенциал за ново строителство има и неусвоената жилищна зона Мала Кутловица-Изток, разширение на общинска земя.

Разширение на кв. Кошарник в Западна и северна посока; Развитие на нова жилищна зона западно от с. Николово;

Производствени зони (Пп, Пс, Пч)

Статут на Предимно производствена зона в южна посока, под язовирната стена получават заварените производствени цехове при специфични изисквания към строителство и реконструкция, и нови зони западно от ЖК Изток; развитие на Производствена зона Юг между новия транспортен възел и кръговото кръстовище срямо предвижданията на ОГП-1981г; нова Производствена зона Север до северния транспортен възел и разширение на технологичния парк в северна посока;

Смесени многофункционални зони (СМФ)

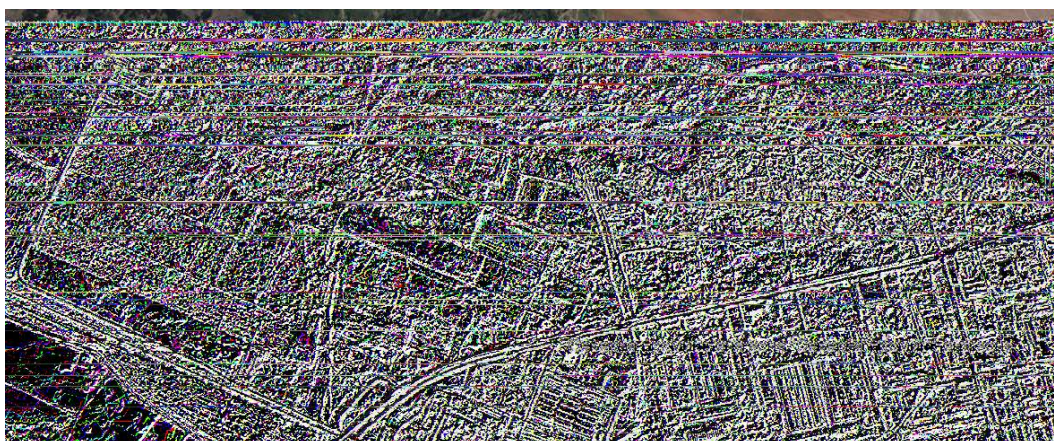
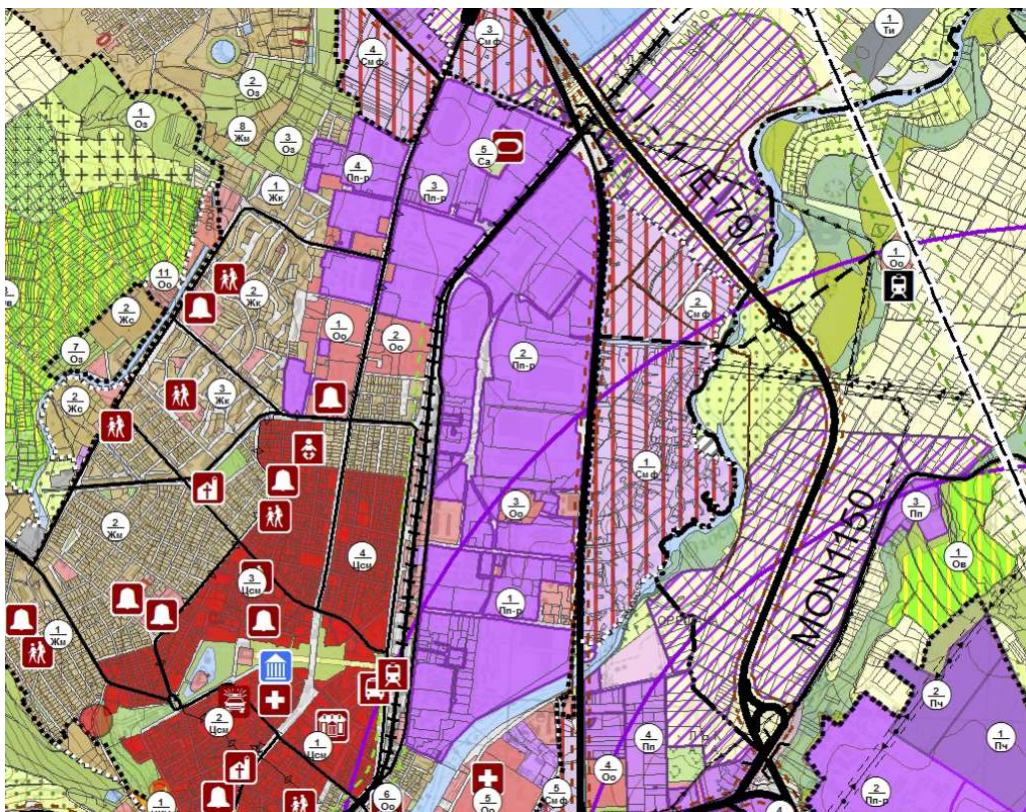
Това са нови устройствени зони, предимно в непосредствен контакт със съществуващи и проектни производствени зони, които разширяват значително техния функционален профил в сферата на производствено-обслужващите дейности главно в групата на малки и средни предприятия (МСП), които осигуряват клъстерните групи на по-големите предприятия

със съпътстващи производства. Териториално те се ситуират както следва: Смесена многофункционална зона Изток по протежение на бул. Диана; Смесена многофункционална зона Юг при кръговото кръстовище с голям потенциал за привличане на нови инвестиции, Смесена многофункционална зона Север в близост до кв. Кошарник; Смесена многофункционална зона северно от с. Николово.

Зоната източно от ул. Диана вече е започнала да се застроява, имотите се уедряват, дребните ползватели постепенно се заменят от по-едри предприемачи. В местността значителен процент от земята е общинска частна собственост, която също може да се уедри и да стане) и привлекателна за бизнеса.

Територията е с качества, има предпоставки за развитие: Тангирац път (главна градска улица „Диана“) наличие на частично асфалтирани и черни пътища с хаотичта структула засега, наличие на електрификация. Още по-благоприятно обстоятелство: Има големи незастроени имоти в зона 2/СМФ:

Това са трени благоприятни за развитие: сравнително близо до града, с прилежаща главна улица, част от земите са незастроени, обслужени са от Главния канализационен колектор на града водещ към ГПСОВ. Има още едно много важно преимущество - изградена връзка към севиризточния възел, която дава бърз излаз на скоростния път.

Зони за Спорт и атракции (Са)

Развитие получава Градския спортно-рекреационен център Огоста на запад и възможност за обединяване със спортно-рекреационен парк „Сините езера“ в южна посока; Статут на градски аквапарк получава комплекс „Аугуста“ при язовир Огоста; Статут на зона за спорт и атракции получава и Спортен комплекс Летище.

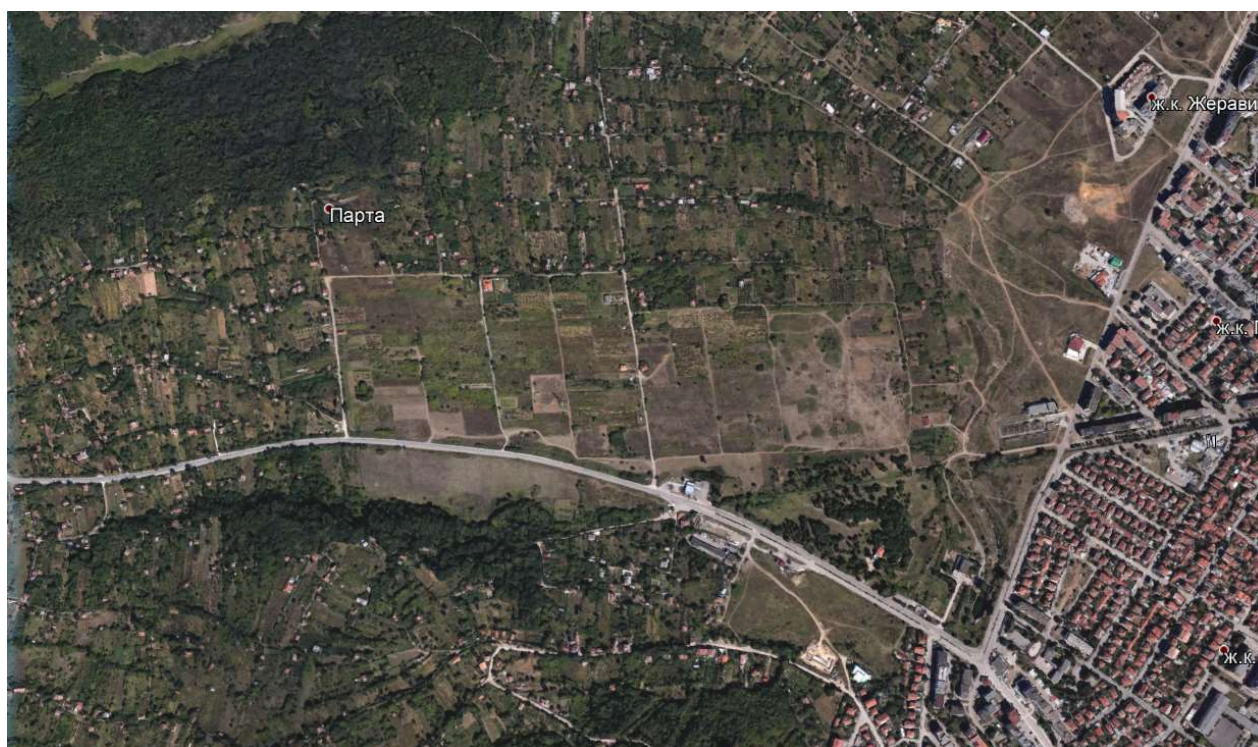
Крайградска зелена система

Крайградската зелена система на Монтана получава значително развитие чрез Западен крайградски лесопарк парк, който прави непосредствена връзка с историческия парк Калето, Западен крайградски парк с изолационни функции между гробищния парк и кв. Кошарник; Южен градски парк между кв. Мала Кутловица и новата жилищна зона Юг.

Изброените паркови зони формират зеления венец на Монтана от запад, който от своя страна прави непосредствена връзка с вътрешноградските паркове „Слъчева градина“ и градската градина с езерото.

Вилни зони (Ов)

Вилните зони на град Монтана са развити в западна посока и по протежение на връзката към път Е-79 в местностите Парта и Орешака прилежаща на път III-102.

Това са територии с реализирани се процеси на стихийна урбанизация в зоните на земи по §4 на ЗОЗЗ. Без съмнение в някои техни части има и елементи на постоянно обитаване. С предлагането им за вилни зони се създават условия за тяхното последващо благоустрояване с основни елементи на техническата инфраструктура и с минимално необходимия набор от обслужващи функции.

Устройствено развитие на селата

С предложенията на ОУПО се стабилизира селищната мрежа на общината и се формират описаните по-горе групи населени места.

Потвърждават се строителните граници на жилищните им зони, с минимални разширения на вече застроени имоти. Стопанските дворове полемат производствено-складови функции, обслужващи декеделието и животновъдството. Всички животновъдни ферми запазват статута си. За голяма част от селата се предвижда с ПУП разширения на гробищните паркове, които са отразени в плана.

Всички села в общината имат като минимум регулационни планове. За целите на ОУПО е предостовен списък със заповедите за ПУП на селата.

Направен е преглед на публичната инфраструктура на обслужващите дейности, които са адекватни и в съответствие тяхното население и демографски тенденции. Открит остава въпросът за стопанисването на публичния сграден фонд, главно училищни сгради с отпаднали функции. При бъдещо изработване на ПУП-ПРЗ се препоръчва опазване на имотите, общинска собственост с цел изграждане/реконструиране на спортни и бруги публични обекти. Препоръчва се изработване на ПУП и инвестиционни проекти за благоустрояване на центровете на селата, които могат да се финансират по Оперативна протрама за развитие на селските райони.

ГЛАВА 2. РЕГИОНАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ

2.1 Регионални връзки на общината. Зона на влияние на гр. Монтана

Град Монтана отстои на 100 км. от столицата София и международното й летище, на 49 км. до пристанище Лом на р. Дунав - осигуряващо най-евтиния транспорт, както до централна Европа, така и до Украйна и Черноморския басейн. Градът е разположен на магистрален път Е-79 и на европейски коридор No 4, в близост до гранични пунктове към Румъния (70 км) и Югославия (55 км).

Община Монтана се явява важен транспортен възел с добре изградена инфраструктурна обвързаност със столицата от една страна, и със северната част на България, от друга.

Територията й се пресича от основните пътни артерии в страната - Е 79 (Видин – София - Кулата), и ж.п. линия София - Бойчиновци. Връзките със съседните общини се изразяват в:

- *икономически* - обмен на суровини и материали;
- *транспортно-комуникационни* – потоци от стоки и хора;
- *социален сервис* – обекти с над-общински мащаб – образование, наука, култура, здравеопазване, спорт;

- *административно обслужване* – областна администрация, съд, прокуратура, децентрализирани държавни служби;
- *ежедневни трудови пътувания* – по повод заетост в "областния център".

По териториално деление, община Монтана е в състава на Северозападния район (СЗР). Териториалният обхват на Северозападния район, определен в съответствие с изискванията на Регламент на ЕС 1059/2003, се формира от областите (ниво NUTS 3) Видин, Враца, Монтана, Ловеч и Плевен с общо 51 общини.

Със своите 3 624 км², област Монтана обхваща 3.3% от територията на страната. Областта включва 130 населени места (8 града и 122 села), формиращи селищната мрежа на 11 общини – Берковица (с площ 462 км²), Бойчиновци (299 км²), Брусарци (199 км²), Вълчедръм (433 км²), Вършец (242 км²), Георги Дамяново (299 км²), Лом (319 км²), Медковец (191 км²), Монтана (677 км²), Чипровци (285 км²), Якимово (220 км²).

В структурата на поземления фонд на областта преобладават земите за земеделско ползване. Те заемат 69.1% от цялата ѝ територия. Горският фонд обхваща 23.4% от областта, а на урбанизираните територии се 3.9%. Останалите територии са за водни площи, добив на полезни изкопаеми, транспорт, инфраструктура.

Областен център е град Монтана, който е важен опорен център в Северна България и четвърти по големина град в Северозападния район за планиране.

Община Монтана е най-голямата по територия в областта. Територията ѝ е 677 км². На юг граничи с общините: Чипровци, Георги Дамяново, Берковица и Вършец, на запад с община Ружинци (обл. Видин), на север с общините: Бойчиновци, Якимово, Медковец и Брусарци, на изток – с община Криводол (обл. Враца). Гранично положение на общината се оценява като благоприятно от гледна точка на възможностите за нейното развитие. Те в много голяма степен ще зависят от възможностите за интегриране на община Монтана със съседните области и общини и създаване на предпоставки за общо използване на ресурси и потенциали за развитие.

Постоянното население към 31.12.2014 г. наброява 53856 души, което е 36.6% от населението на областта. Развитието на демографските процеси в общината през последните 10 години навлезе в неблагоприятна фаза, характеризираща се с чувствително влошаване на режима на демографско възпроизводство и постепенно намаляване броя на населението. Този процес се продължава да се задълбочава с всяка изминала година.

Община Монтана обхваща 24 населени места, от които 1 град и 23 села. В структурата ѝ главно място заема град Монтана, който изпълнява

функции на икономически, транспортен и обслужващ център, както на общината така и на областта. Тази роля на гр. Монтана в миналото и сега, е формирала значителна територия, в която неговото влияние и връзки с населените места, се проявяват доста силно. Тези връзки са най-силни в границите на общината и постепенно намаляват в границите на областта. Принос за това има и транспортно-комуникационната система в тази част на страната, която улеснява достъпа до града и обслужването на населението.

Местоположението на град Монтана предлага удобен достъп до Видин, Враца, София, пазарите на Румъния и Сърбия.

Град Монтана е общински и областен център, което определя редица предимства за развитието на града по линия на местната администрация и децентрализирани държавни служби. Те са свързани с възможности за по-бързо обслужване на бизнеса и по-добър достъп до информационно и проектно обслужване, с европейски програми и фондове.

Регионалните връзки на общината се определят и зависят от няколко групи фактори, които са трябва да се отчетени при разработването на ОУПО на общината, а именно:

- *Икономически фактори* – потенциалите за развитие на града и селищата са многостранни и създават възможност за развитието на машиностроене, шивашка промишленост, хранително-вкусова промишленост. Община Монтана е разположена на площ от 677 кв.км., а обработваемите земи са 67.0%, екологично съхранени са и са предпоставка за развитие на модерен аграрен сектор;
- Важни импулси за развитието на града и съставните села ще даде валоризирането на богатия *туристически потенциал и културно-историческото наследство*. Градът е важен регионален център, който ще засилва своите обслужващи функции по отношение на околната територия и Северозападна България, което налага ново качество, количество и спектър на предоставяните услуги. Това, което общината следва да направи, е да изпълни задължението си в устройството на територията – да осигури актуален Общ устройствен план;
- *Социални фактори* - голяма част от обектите на периодичното и епизодичното обслужване в рамките на общината, са изградени в града. В най-голяма степен това се отнася до подсистемите образование, здравеопазване, административно и правно обслужване, култура и др. Този фактор за регионални връзки не отпадна при новото административно-териториално деление и ще продължава да съществува, тъй като и сега административното райониране на някои системи на обслужване съвпада с обхвата на бившия Михайловградски окръг. развитието на професионалните

училища е от съществено значение за икономическото, културното и социалното развитие на града и района.

- *Технически фактори* - регионалните връзки се определят и от схемата на магистралната инженерна инфраструктура и преди всичко в областта на водоснабдяването, електроснабдяването и транспорта;
- *Демографски потенциал* – градът попада в категорията „средни градове“ с население около 44 хил.души, което покрива необходимата критична демографска маса за развитието на града.

При съвременните условия, регионалните връзки на града придобиват нов характер, който се обуславя от принципите на самоуправление на общините, липса на централизирано планиране и пазарно-икономическите отношения. Същевременно, гр. Монтана остава един от най-големите търговско-консумативни центрове в тази част на страната, което неминуемо ще има отражение върху неговата функционално-пространствена структура.

Локалните връзки в границите на общината се развиват на основата на единната техническа инфраструктура, икономиката, отдиха и териториалните потенциали. Поради недостиг на общински терени в регулационните граници на града, ОУПО определя най-общо номенклатурата на комуналните обекти от градското стопанство, които ще бъдат локализирани извън регулацията на гр. Монтана и тяхното приблизително местоположение, а така също и развитие на транспортно-комуникационната система, която ще осигури регионалните и локални връзки.

Европейските програми дават възможност за подпомагане развитието на града и селищата от общината, но основното финансиране следва да се осигурява от местната икономика, привличане на инвестиции и публично-частно партньорство. Концепцията на ОУПО се базира на разработените варианти на социално-икономическо развитие, които отчитат предизвикателствата пред страната и региона.

2.2 Селищна мрежа

Община Монтана е създадена с Указ № 2295/ ДВ брой 101/26.12.1978 г. които определя седалищата и състава на общините в Република България. През 1987 г. община (селищна система) Смоляновци е закрита с Указ № 3005, ДВ, бр. 78/1987 г., и населените места 6 села (с. Смоляновци, с. Белотинци, с. Вiniще, с. Долна Рикса, с. Клисuriца, с. Славотин), са включени в състава и се присъединяват към община Монтана (тогава Михайловград).

През 2003 г., с. Горно Церовене от общ. Георги Дамяново преминава към община Монтана с Указ № 40/обн. 18.02.2003 г.

Селищната мрежа в територията на общината се е формирала в зависимост от природните и теренни условия и с оглед развитието на поминъка на населението. Тя се състои от 24 селища, 1 град и 23 села. Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони селищата от община Монтана попадат в следните категории:

- В категорията “средни градове” - гр. Монтана - 41 814³ жители;
- Средни села (с население от 1000 до 2000 жители) - 1 село (с. Габровница);
- Малки села (с население от 250 до 1000 жители) - 16 села (с. Смоляновци, с.Безденица, с. Белотинци, с. Благово, с. Винище, с. Вирове, с. Горно Церовене, с. Доктор –Йосифово, с. Долно Белотинци, с. Крапчене, с. Липен, с. Николово, с. Славотин, с. Студено Буче, с. Стубел, с. Сумер);
- Много малки села (с население до 250 жители) - 6 села (с. Войници, с. Горна Вереница, с. Долна Вереница, Долна Рикса, с. Клисурсица, с. Трифоново).

Освен функционален, градът е и пространствен център. Като цяло, селищната мрежа може да се определи като мозаечно-дисперсно разположена в територията. Средната селищна гъстота (3.5 селища на 100 км²) е малко по-малка от тази за страната (около 4.8) и почти колкото на област Монтана (около 3.6). Средното отстояние между населените места е около 3.5 км, което не затруднява придвижването, формирането и функционирането на единна жизнена териториално-селищна общност.

По степен на урбанизация, към 31.12.2014 г., община Монтана е на първо място в областта с 82.0% градско население, което е по- високо от средната стойност за страната - 73.1% и от средната стойност за област Монтана – 64.3%. Това определя урбанистичната структура на общината като моноцентрична. Останалата демографска маса 18.0% е разпределена в сравнително равномерна мрежа от села. Икономическият облик на селата е селскостопански, с подчертан самозадоволяващ се производствен характер. Като цяло, в селата липсват възможности за трудова заетост, обезпечаваща жизнената кариера на младите хора.

Структурата на първичния социален сервиз е почти огледален образ на тази категория селища и възрастовия профил на населението им. Само в 3 села (с. Габровница, с. Доктор Йосифово и с. Смоляновци) от общо 23 села, има функциониращи училища. В повечето села няма лекарски

³ Данните са към 31.12.2014 г.

практики. Центърът компенсира с пълен набор от добре развити услуги на селищно, общинско и областно ниво.

В сравнителен план, сред населените места по степента на развитост на селищните си функции, се откроява общинския център гр. Монтана. Интегриращите му възможности са основно по линия на административните и някои от социално обслужващите му функции – образование, здравеопазване и социални дейности. По отношение на икономическите и на другите обслужващи функции и влиянието им върху останалите селища в общината гр. Монтана е безспорен лидер и притегателен център за заселване.

По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики – всички са електрифицирани и водоснабдени и разполагат със значителни зелени площи. Сравнима е и благоустроеността на уличната мрежа – няма канализация и някога изградената с трайна настилка улична мрежа, сега е повсеместно в лошо състояние.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се дължи на демографските и функционални характеристики. Общината има нужда от целево създаване на един или два допълващи центъра - с. Смоляновци и с. Габровница.

Поляризация на селищната мрежа рефлектира и в структурата на местното самоуправление – 12 села са със статут на кметства (с. Благово, с. Белотинци, с. Вирове, с. Габровница, с. Горно Церовене, с. Д-р Йосифово, с. Долно Белотинци, с. Николово, с. Славотин, с. Смоляновци, с. Стубел, с. Студено буче), а останалите 11 села – с кметски наместничества (с. Безденица, с. Винище, с. Войници, с. Горно Церовене, с. Долно Церовене, с. Клисурица, с. Крапчене, с. Липен, с. Сумер, с. Трифоново).

ГЛАВА 3. ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОУЧВАНИЯ

3.1 Природни ресурси - релеф, климат, води, почви

Релефът на община Монтана е разнообразен. Северната част на общината е разположена в Дунавската равнина, а в южна посока релефът постепенно преминава в планински, като обхваща части от Предбалкана.

В *климатично отношение*, районът на Общината попада в умерено-континенталната климатична област и по-конкретно в климатичния район на високите полета на Предбалканска подобласт.

За формирането на климата на общината съществено влияние оказва преобладаващия северозападен пренос на силно трансформирани

океански въздушни маси, идващи от Северозападна Европа, идващите от север-североизток континентални въздушни маси и проникващите от юг топли тропични въздушни маси. Отличава се със сравнително студена зима и горещо лято. Средногодишната температура е 11.9°C, средноянуарската е 2.0°C, а средноюлската – 22.5°C. През зимата често явление са приземните термични инверсии, свързани с ниски минимални температури и мъгливо време, а през лятото – значителни засушавания. Средногодишните валежи – 586 мм, са под средните за страната с максимум през началото на лятото (май – юни) – 188 мм, и минимум през зимата (януари – февруари) – 97 мм. Поради активен пренос на влажен и неустойчив въздух, а също и допълнителна термична конвекция през втората половина на май и през юни, се развива мощна гръмотевично-дъждовна облачност със силни валежи и дори градушки. Снежната покривка се задържа средно около 50 дни. Преобладават северните и северозападните ветрове, съответно 39.2% и 21.9%, с най-големи прояви през студеното полугодие.

В Община Монтана *полезните изкопаеми* са с местно значение. Преобладава добивът на инертни материали – баластра, пясък (различни фракции), трошен камък, глина, златоносен пясък.

Води

Общината се отводнява от реките Огоста и Цибрица и техните притоци. Най-многоводни са през периода март-юни вследствие снеготопенето и пролетно-летния валежен максимум. Дъждовното подхранване на реките тук представлява 35-40%, а снежното – 20-30%.

Важно място от водните ресурси се пада *на язовир Огоста*. Четвъртият по площ и втори по обем изкуствен водоем в страната. Събира водите на реките Огоста, Бързия и Златица, и се намира на 600 метра югозападно от крайните квартали на гр. Монтана, на 60 метра над нивото на града. Водосборният басейн е с площ 948 км², а самият язовир заема площ от 23,6 км². Средногодишната водна маса на язовир е 384 млн.м³, а общият обем - 506 млн.м³. Хидротехническото съоръжение е изградено с цел напояване на големи площи селскостопанска земя, простираща се от монтана до областта Златията край Лом, но до 1989 г. е прокопана едва половината от необходимата тръбна инфраструктура и тя така и никога не е изградена докрай. Понастоящем водата на язовира почти не се използва за напояване, а за производство на електричество в двете вадноелектротехнически централи – “Кошарник” и “Огоста”, разположени на язовирната стена. През 1999 г. водоемът е определен за промишлен риболов. Разнообразието на риба в него е голямо: шаран, каракуда, червеноперка, платика, костур, скобар, мряна, сом, щука, уклей. Язовирът представлява и място за отдих и туризъм.

Подземните води са важно звено във водния баланс на общинската територия. Най-благоприятни условия за събиране на грунтови води съществуват в алувиалните наслаги на речните тераси и наносните конуси.

В Пъстринския карстов комплекс се образуват значително количество ненапорни води, излизащи като извори по периферията на рида. Най-значителни от тях са изворът при с. Палилула, общ. Бойчиновци, Стублата при с. Стубел и др. по-малки в местностите Ракитата, Клисурското, Дълбоки дол, които обикновено през лятото пресъхват.

Карстовият извор при гр. Монтана е един от най-големите в тази част на страната и е със средногодишен дебит над 200 л/сек, но варира в стойности многократно по-големи, което се дължи на комплексно подхранване от язовир Огоста.

3.2 Гори, горски фонд

Площта на горските територии в общината възлиза на 10 055.1 ха.⁴ Горите на територията на Община Монтана попадат в долния равнинно-хълмист и хълмисто предбалкански пояс на дъбовите гори (0 – 600 м н.в.).

Растителните формации са главно от зимен дъб, благун, цер, клен, мъждрян и съпътстващите ги храстови видове. Те са предимно издънкови формации с ниска производителност (IV – V бонитет). На по-голяма н.в. са формирани насаждения от бук, зимен дъб, габър, липа и съпътстващите ги дървесни и храстови видове и имат важно стопанско значение с висока производителност (I–II бонитет). Обликът на гората в община Монтана се дава от насажденията с естествен произход заемащи 70% от общата залесена площ.

От иглолистните дървесни видове с най-голям дял е черният бор, който заема 10% от общата залесена площ и 12% от общия запас. Общо иглолистните заемат 690 ха или 5% от залесената площ.

От широколистните дървесни видове с най-голям дял е церът, заемащ 17% от общата залесена площ и 20% от общия запас, следван от благун – 12% от площта и 10% от запаса.

3.3 Флора и фауна

Най – впечатляващо обемно въздействие и визия за естествена природна среда и ландшафт, предизвиква **дървесната и храстова растителност с горски характер**. По отношение на общия характер на растителността, територията на община Монтана попада във флористичния район на

⁴ По данни на ДГС “Монтана”

Дунавската равнина. Биогеографското райониране на страната поставя територията на община Монтана в Дунавския биогеографски район.

Най-голяма изразителност на природния характер на ландшафта дават горските територии. Площта на горите в община Монтана възлиза на 10 055. 1 ха, от които: Залесена площ - 11 907 ха; Незалесена площ - 960 ха; Недървопроизводителна - 400 ха. Лесистостта на община Монтана е 27%.

Горите в общината са разпределени както следва според техните функции:

- Гори и земи основно с дървопроизводителни и средообразуващи функции 12 350 ха – 96%, от които залесена площ са 90%;
- Гори със защитни и рекреационни функции и защитени територии 517 ха, 4%, от които всичките залесени.

Горите са разположени в преобладаващата си част на стръмни терени – 30% и наклонени терени – 40% при надморска височина от 150 м н.в. до 400 м н.в. Горите на територията на община Монтана попадат в долния равнинно-хълмист и хълмисто предбалкански пояс на дъбовите гори (0 – 600 м н.в.).

Растителните формации са главно от зимен дъб, благун, цер, клен, мъждрян и съпътстващите ги храстови видове. Те са предимно издънкови формации с ниска производителност (IV – V бонитет). На по-голяма н.в. са формирани насаждения от бук, зимен дъб, габър, липа и съпътстващите ги дървесни и храстови видове, които имат важно стопанско значение с висока производителност (I–II бонитет). Част от горите са реконструирани като са създадени култури от черен бор, бял бор, акация и др., общото състояние, на които е задоволително. Част от насажденията са подмладени и са създадени култури от бял бор, смърч, зелена дуглазка, бук и зимен дъб.

Средната възраст на горите е 35 години, средният запас на ха е 69 м³, а общият среден годишен прираст на гората е 25 000 м³. Обликът на горите в община Монтана се дава от насажденията с естествен произход, заемащи 70% от общата залесена площ. От иглолистните дървесни видове с най-голям дял е черният бор, който заема 10% от общата залесена площ и 12% от общия запас. Общо иглолистните заемат 690 ха или 5% от залесената площ. От широколистните дървесни видове с най-голям дял е церът, заемащ 17% от общата залесена площ и 20% от общия запас, следван от благун – 12% от площта и 10% от запаса.

Днес естествената дървесно-храстова растителност се е запазила също в неусвоените за земеделие участъци- основно по долината на р. Огоста, р. Цибрица и техните притоци.. По тесните долинни речни склонове са се запазили малки дървесно-храстови формации от сребролистна липа(Tilia

tomentosa), обикновен габър (Carpinus betulus) и цер (Quercus cerris), с подлес основно от смрадлика (Cotinus coggygria). На силно овлажнените крайречни терени се развиват и върби (Salix spp.), тополи (Populus spp.), елши (Alnus spp.) и др. водолюбиви растителни видове. Разнообразие във визията на ландшафта, различна от преобладаващото участие на отглежданите земеделски култури в крайречните участъци на влажните зони, дават и обрастванията с хигрофитна и хидрофитна растителност.

По вододелните заравнености между речните тераси, отново на неусвоени земеделски интензивно обработвани терени, са възникнали вторично ксеротермни тревни формации на белизмата, луковичната ливадина и на садината. Производен характер има и мезоксеротермната тревна растителност, разпространена по селските мери на същите пространства, доминирана от пасищен райграс и троскот.

3.4 Защитени територии

Защитените територии са предмет на аналитичните проучвания, поради специфичните устройствени режими, които се прилагат по отношение на стопанисване (управление) и експлоатация. В община Монтана защитените територии са:

- *Защитена местност "Китката"*, прекатегоризирана със Заповед № РД-1079/21.08.2003 г. на МОСВ с площ 1,8 ха, землище на с. Вирове (община Монтана) с цел опазване на уязвима вековна гора от летен дъб;
- В землището на с. Смоляновци, община Монтана, в ЗМ „Сто овци“ са установени местообитания на *лаврово бясно дърво, снежно кокиче, петров кръст, шипоопашата костенурка* и др. защитени видове от флората и фауната.

3.5 Геоложка характеристика

В геолошко отношение теренът на Община Монтана принадлежи към Предбалкана и е сравнително разнообразен. Установени са триаски, юрски и долнокредни плиткоморски утаени скали: червени пясъчници, конгломерати, варовици, мергели, пясъчливи варовици и др. В местата по долината на р. Огоста и притоците ѝ преобладават неозойски наслаги и алувиални отложения. Главна тектонска структура тук е Монтанската антиклинала (между с. Вiniще и гр. Криводол), като повечето изследователи я причисляват към Белоградчишката.

Според геоложкия(литолого-стратиграфски)строеж на територията на България, в района на община Монтана, от периода на кватернера са установени алувиално-пролувиално-делувиални наслаги по долините на р. Цибрица и р. Огоста. На места са се формирали горномиоценски и

плиоценски бракични седименти. Това предполага настъпване на промени в облика на ландшафта, които могат да бъдат предизвикани от техногенни изменения на релефа(разработване на баластриери и добив на пясъчници, диорити и зеолит), или от гравитационни явления и процеси(има благоприятни условия за свлачищно- срутищни процеси).

3.6 Ландшафтна оценка

Състоянието на ландшафта в района на община Монтана е в пряка зависимост от регионалните особености на природните елементи на околната среда. Те се обуславят от териториалното ѝ местоположение в западната част на Дунавската равнина, почти на границата с Предбалкана. Територията ѝ се характеризира със съчетание на горските и речни, с ценно биоразнообразие долини на реките Огоста и Цибрица и техните притоци, с горските и основно с равнинните територии, със земеделска обработка и предназначение.

В най-голяма степен, основно облика на ландшафта се определя от *релефа*. Според геоморфоложкото райониране на България, община Монтана се намира в област Мизийска равнина, подобласт Ломска депресия. Територията на Община Монтана изцяло попада в Западната Мизийска равнина, която се характеризира с обширни плоски вододелни пространства между теченията на дунавските притоци. Конкретно за територията на общината, това са плоските вододелни пространства между реките Цибрица и Огоста, както и на техните притоци. Реките имат силно изразени асиметрични долини със стръмни десни и полегати леви склонове. Общият равнинен характер на релефа на община Монтана е оформен от няколко малки плата, ситуирани между долините на малките притоци на р. Цибрица и Огоста. Преобладаващият низинно-платовиден релеф е отражение на платформения строеж на Мизийската равнина и специфичния характер на неотектонските движения. Надморската височина на територията на общината се увеличава от север на юг. Характерното за долините на реките Огоста и Цибрица, преминаващи през територията на община Монтана е, че скалите които ги формират са по-слабо устойчиви(пясъци и глини), поради което те са по-широки, с полегати склонове, които най-често образуват асиметрични долинни разширения, в рамките на които реките меандрират в собствените си наноси.

Ландшафтният облик на община Монтана е в пряка зависимост и от климатичните особености на района, по които тя попада в умереноконтиненталната климатична област на страната. Основно влияние върху климата през топлото полугодие оказват атлантическите циклони, които предизвикват въздушна и термична неустойчивост, породена от високата температура на земната повърхност, поради малкия

процент на покритие на територията с дървесна и храстова растителност. В резултат на това се образуват гръмотевично-дъждовни облаци и падат обилни валежи обикновено през май и юни, които формират валежния максимум. Най- характерните белези на климата в района на общината са горещото лято и студената зима, голямата годишна амплитуда на температурата на въздуха, пролетно-летния максимум и зимен минимум на валежите и ежегодната сравнително устойчива снежна покривка с различна продължителност. Върху облика на ландшафта в района на община Монтана и по- конкретно върху състоянието на растителността и земеделските култури, пряко влияние оказва такъв климатичен фактор, като видът на зоната на овлажнение. По него, общината попада в засушливата подзона на страната, в която балансът на запасите от влага в почвата е отрицателен и достига 150mm. За опазване на земеделската реколта в района е важно установеното наблюдение, че през месеците юли и август има сравнително ниска вероятност за валеж от град. Преобладаващите ветрове са северозападните, като по процента на случаите с тихо време, територията на общината попада в район със среден брой случаи с тихо време.

Внасяне на разнообразие в ландшафта на територията на община Монтана играе хидрографската мрежа, макар че нейната гъстота е под средната за страната. Характерно за реките в западната част на Дунавската равнина, където е и територията на общината е, че те са сравнително къси и маловодни, притоците се формират преди всичко в равнината, имат непостоянно подхранване и някои от тях през лятото пресъхват. Речните басейни са предимно с продълговата форма. При равнинно-хълмистия и низинния релеф на територията на община Монтана, тя има сравнително ограничени водни ресурси.

Второто по големина в България изкуствено водохранилище (яз. Огоста) се намира на 600 м южно от гр. Монтана и събира водите на реките Огоста, Бързия и Златица. Водосборният басейн е с площ 948 км². Средногодишната водна маса на язовир Огоста е 384 млн. м³, а общият обем - 506 млн. м³. Язовира представлява и място за отдих и туризъм.

Районът се отводнява от реките Огоста и Цибрица и техните притоци. Най- многоводни са те през периода март-юни вследствие снеготопенето и пролетно-летния валежен максимум. Дъждовното подхранване на реките тук представлява 35-40%, а снежното – 20-30%.

Сравнително малките средни наклони и слабата хоризонтална разчлененост, намаляват интензивността на повърхностното оттичане на валежните води.

Реките Огоста и Цибрица са най- големите водни течения на територията на общината и протичат от югозапад на североизток. С водолюбивата

дървесна и храстова растителност по речните им тераси, реките внасят живописност в еднообразния агрогенен ландшафт. Подобна роля имат и долините на малките им притоци.

По своя повърхностен отток, речните течения на територията на общината попадат в зоната с отток от 25 до 50 mm/ годишно. С подобни стойности е и подземния отток на реките в района. Реките, протичащи през територията на общината са определени като слабо поройни, със средна честота на речните прииждания от 3 до 6 случая годишно. Хидрохимичната класификация на водата в реките в района е хидрогенкарбонатно- калциево- натриева, а интензитета на ерозионните процеси е от 0 до 50 t/год/кв.км.

Положително значение за облика на ландшафта в района на община Монтана имат изградените изкуствени водоеми(микроязовири), около които обаче в повечето случаи няма подходяща среда от противоерозионна дървесна и храстова растителност, като обработваемите земеделски земи на места завършват почти непосредствено до техните брегове. Повечето от микроязовирите се използват основно за напояване и риболов.

Видът на ландшафта и особено неговият важен обемно-пространствен елемент – растителността, е в пряка зависимост от скалната основа и формираните от нея под въздействието на различни фактори *видове почви*. Според почвено-географското райониране на България, община Монтана попада в Долнодунавската почвена подобласт и конкретно в Западната Долнодунавска провинция. Тя се характеризира с относително голямо контрастно почвено разнообразие. Общо в района са разпространени черноземите (обикновени, карбонатни и глееви), обикновените смолници, лесивираните почви, наносните (богати и карбонатни) и пясъчните почви. Почвите са плодородни, отнасят се към I и II бонитетна група, като ограничаващи почвеното плодородие са ерозията, дефлацията и заблатяванията. Основно на територията на общината са разпространени черноземите – излужени и карбонатни, покриващи около 80% от нейната територия.

Излужените черноземи се характеризират със силно уплътняване на преходния хоризонт и голямо удълбочаване на карбонатите. Хумусният хоризонт е добре изразен и мощността му достига до 45 - 60 см.. Подпочвените води са на голяма дълбочина.

Карбонатните черноземи имат по-плитък профил и по-ниско хумусно съдържание. Образувани са върху дебела льосова покривка, имат слабо диференциран почвен профил и еднороден механичен състав. Незначително разпространение, главно по заливните и ниските

надзаливни тераси на р. Огоста и р. Цибрица, имат алувиалните и алувиално-ливадните почви.

Устойчивостта и състояние на ландшафта е пряко свързано със запазването на биологичното разнообразие и опазване на територията на общината от пожари и поройни наводнения. Опазването на биологичното разнообразие се гарантира и от общинските територии, обявени и включени в Националната екологична мрежа Натура 2000.

Върху антропогенния облик на ландшафта, съществено влияние оказва и хилядолетната човешка дейност, която е оставила подземни или надземни следи и артефакти. На територията на община Монтана има терени с обекти на *културно-историческото наследство*, които с обемно-пространственото си въздействие участват като акценти на многовековното културно наследство в облика на ландшафта.

Археологическото наследство в общината е разнообразно и застъпва периода от най-ранните антични епохи до Късното Средновековие.

В крайна сметка, разгледаните по-горе природни и антропогенни фактори дават основание да се заключи, че ландшафтът на община Монтана притежава физически, културни и естетико-емоционални измерения, които могат да допринесат за по-добро качество на жизнената среда и за инвестиционна привлекателност. Характерното за територията на общината е, че в резултат от многовековното въздействие на фактори с различен генезис, са се формирали ландшафти, които в пространствено отношение са средноголеми по площ.

Природните и антропогенни елементите, които оформят видовете ландшафти на територия на общината са: горите, нивите, трайните насаждения, ливадите, реките, изкуствените водоеми, деретата, овразите и дървесно-храстовата растителност около тях, населените места и урбанизираните територии с жилищни, промишлени и селскостопански функции. Забележимо отражение върху визията на ландшафта на общината е факта, че исторически човешката намеса е изменила съществено облика на естествената природна среда в посока на културно земеделско ползване на земите. Поради този факт, отделните видове ландшафти могат да бъдат определени като съществено антропогенно повлияни ландшафти.

Парадигмата за развитие на човешкото общество през XXI век поставя изискването, природната среда и формираните от нея ландшафти да бъдат устойчиви, т.е. те да притежават възможността за естествено развитие, възпроизводство и опазване на природните ресурси за бъдещите поколения.

Комбинацията от естествени и антропогенно формирани през вековете предпоставки на територията на общината, дава възможност да се определят следните съществуващи типове ландшафти:

Урбогенен селищен тип ландшафт, чието бъдещо развитие и състояние е в пряка зависимост от социално-икономическите условия в общината. Той обхваща селищните и особено прилежащите крайселищни територии на населените места в общината. Положително оформящо въздействие за облика на този тип ландшафт има растителността в отделните общински и частни селищни и крайселищни имоти под формата на озеленени пространства, овощни градини, асми, лозя, декоративни дървета, храсти и цветните площи пред и/в имотите.

Агрогенен тип ландшафт с преди всичко площно визуално въздействие. Той е преобладаващ и е достигнал максимума на възможност за териториално развитие. Това са нивите, зеленчуковите градини, мерите, ливадите и други селскостопански територии, ситуирани предимно в крайречните равнинни и платовидно заравнените земи между речните корита и дерета от територията на общината.

Агрогенен тип ландшафт с обемно-пространствено визуално въздействие, който е с потенциал за промени в облика на ландшафта, преди всичко на земите с възможност за развитие на алтернативно земеделие от територията на общината. Към него се причисляват площите, които могат да бъдат заети от трайни култури, основно овощни градини и лозя. Този тип ландшафти освен стопанските си функции, имат и значително екологично действие - защита срещу суховеи, силни северни зимни ветрове, снегозадържане и създаване на благоприятен микроклимат.

Дендрогенен тип ландшафт на горските територии. Той обхваща земите от територията на общината, включени в горския фонд. Растителните формации са главно от зимен дъб, благун, цер, клен, мъждрян и съпътстващите ги храстови видове. В териториите с дендрогенен тип ландшафт на община Монтана, преимуществено попадат и защитените зони по НАТУРА – 2000, които са «инкубаторите» за природата в пространството на общината. Тук се намират части от защитени територии по Директивата за птиците, както и защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна.

Дендрогенен крайречен тип ландшафт на влажните зони, формиран по речните тераси на р. Огоста, р. Цибрица и притоците им. Основно към него се причисляват крайречните територии с влаголюбива дървесна и храстова растителност, части от които влизат и в границите на защитените зони по Натура 2000. Този тип ландшафт е защитен от Закона за биологичното разнообразие поради значението му за опазване на

панонски льосови степни тревни съобщества, панонски пясъчни степи, алувиални гори от черна елша и полски ясен, панонски гори с благуи и габър, панонски гори с космат дъб, евро-сибирски степни дъбови гори и балкано-сибирски церово-горунови гори. Визуалното и екологично въздействие на този тип ландшафт се оценява като максимално за облика на ландшафта и за неговото здравно-физиологично въздействие върху човешкия организъм. По-малко значение в обемно-пространствено отношение за визията на ландшафта имат микроязовирите, тъй като те са заобиколени основно от обработваеми земи и почти няма по бреговете им дървесно-храстова растителност.

Потенциали за развитие на ландшафта. Състоянието и облика на ландшафта да голяма степен зависи от редица екологични фактори с антропогенен генезис, които пряко влияят върху неговото качество и здравен статус. Качествата на тези фактори формират и потенциала за бъдещото развитие на ландшафта и зелената система на територията на община Монтана. За целта на настоящата разработка, основно значение има състоянието на тези от елементите на околната среда, които най-силно са повлияни от човешката дейност. Нейната интензивност на негативно влияние, особено се повиши през последните 50-60 години. Съвкупното действие и взаимовръзка между тези антропогенно повлияни елементи на околната среда, определят екологичната обстановка в района на община Монтана и пряко влияят върху потенциала за нейното бъдещо развитие. Екологичните фактори от своя страна очертават насоките за развитие и бележат ограничителите при устройственото планиране на територията.

Потенциал за бъдещото развитие на ландшафта в посока на екологична устойчивост е факта, че община Монтана се отличава с благоприятно еколого-географско положение в сравнение с други области на страната. Няма голямо въздействие от местни или трансгранични преноси на замърсени въздушни маси или замърсени повърхностни води, които да оказват негативно екологично влияние върху територията на района. От своя страна, стопанската дейност на общината също не въздейства отрицателно върху въздушната и водна среда на съседните територии. Това се отнася преди всичко за качеството на водите и дънните отложения на реките Огоста и Цибрица.

ГЛАВА 4. ИКОНОМИЧЕСКА БАЗА

4.1 Икономика – анализ и прогнози

Структура на общинската икономика

Общината е важен икономически център в област Монтана с утвърдени промишлени традиции и потенциал за ново развитие.

Отрасловата характеристика на икономиката на община Монтана се доминира от дейностите, свързани с машиностроенето, електротехника и хранително-вкусовата промишленост. От значение са и фирми работещи в леката промишленост, строителната индустрия и преработвателната промишленост.

Основните икономическия потенциал е съсредоточен главно в гр. Монтана, където са съсредоточени големите работодатели в общината (в града функционират над 35 предприятия). Това определя и концентрирането на по-голяма част от трудовия ресурс в града и по-високите нива на заетост. В Монтана работят редица добре развити и разнообразни компании, които имат успешни партньорства с международни фирми за инвестиции, производство и продажби.

Община Монтана е първата по големина и значимост община в икономиката на област Монтана. През 2012 г. общинската икономика е с дял от 65.4% от нетните приходи от продажби, 41.8% от дълготрайните материални активи и 55.8% от заетите лица на област Монтана.

По данни ТСБ Монтана, към края на 2012 г., броят на икономически активните предприятия в общината е 2 333 и представлява дял от 50.3% от предприятията в цялата област Монтана.

Таблица 4. Икономически активни предприятия в област Монтана и община Монтана.

Област, община	2010	2011	2012
Област Монтана	4484	4518	4551
Община Монтана	2307	2320	2333
Дял на предприятията в община Монтана – (%)	51.4	51.3	51.3

Източник: ТСБ - Монтана

Наблюдава се тенденция към увеличаване на предприятията в общината – през 2010 г. са били 2 307, а през 2012 са 2 333, или предприятията се увеличават с 26 броя за период от 2 години. Новоткритите предприятия са: 21 микро и 6 малки. Големите предприятия запазват броя си, докато средните намаляват с 1.

Таблица 5. Икономически активни предприятия в община Монтана по размер на заетите.

Групи предприятия	2010	2011	2012
Общо за общината	2307	2 320	2 333
Микро да 9 заети	2 116	2 123	2 137
Малки от 10 до 49 заети	153	159	159
Средни от 50 до 249 заети	32	32	31
Големи над 250	6	6	6

Източник: ТСБ-Монтана

Основни икономически показатели

Данните от Таблица 6 показват процес на възстановяване след икономическата криза от 2008 г. и показват известна динамика на развитие и нарастване на основните икономически показатели. Произведената продукция през 2012 г. нараства с 21.0% спрямо 2010 г., приходите от дейността нарастват с 29.2%, нетните приходи от продажби нарастват с 35.5%, дълготрайните материални активи нарастват с 3.5%.

Таблица 6. Икономически активни предприятия в община Монтана по размер на заетите.

Община Монтана	мярка	2010	2011	2012
Произведена продукция	хил.лв.	634830	722207	768392
Приходи от дейността	хил.лв.	973342	1194382	1257365
Нетни приходи от продажби	хил.лв.	834212	1063654	1130595
ДМА	хил.лв.	267174	269501	274640
Предприятия	брой	2307	2320	2333

Източник: ТСБ Монтана

Произведена продукция

Динамиката на развитието на основните икономически сектори в общината е показана в Таблица 7. През 2012 г. произведената продукция от индустрията по текущи цени е 606 193 хил.лв., като формира 78.9% от тази на общината. През анализирания период, селското стопанство намалява своя обем и дялът му в икономическата структура на общината намалява от 6.9% през 2010 г., на 4.6% през 2012 г.

Секторът на услугите показва по-висок растеж през 2012 г., но като цяло, дялът му в общинската икономика намалява с 0.8% спрямо 2010 г. (Таблица 7).

Тенденциите в икономиката определят структурните промени, които се характеризират с намаление на дела на селското стопанство – от 6.9% през 2010 г. на 4.6% през 2012 г. Индустрията нараства от 75.7% през

2010 г. на 78.9% през 2010 г. Услугите запазват участието си, но съвсем леко намаляват в икономическата структура на община Монтана.

Таблица 7. Произведена продукция в община Монтана.

Произведена продукция – хил.лв.	2010	2011	2012
Община Монтана	634830	722207	768392
Селско, горско и рибно стопанство	43787	28613	35336
Индустрия	480875	570845	606193
Услуги	110168	122749	126749
Община Монтана	100,0	100,0	100,0
Селско, горско и рибно стопанство	6,9	4,0	4,6
Индустрия	75,7	79,0	78,9
Услуги	17,3	17,0	16,5

Източник: ТСБ Монтана

Нетни приходи от продажби

По данни на ТСБ Монтана, обхващащи икономическите показатели на 2333 фирми, показват, че през 2012 г. нетните приходи от продажби възлизат на 1130595 хил.лв., докато през 2010 г. са в размер на 844 212 хил.лв. Това представлява ръст от 33.9% спрямо 2010 г.

Таблица 8. Нетни приходи от продажби в икономиката на община Монтана.

Нетни приходи от продажби - хил.лв	2010	2011	2012
Община Монтана	844212	1063654	1130595
Селско, горско и рибно стопанство	31109	27219	29404
Индустрия	482982	583313	622222
Услуги	330121	453122	478969
Община Монтана	100,0	100,0	100,0
Селско, горско и рибно стопанство	3,7	2,6	2,6
Индустрия	57,2	54,8	55,0
Услуги	39,1	42,6	42,4

Източник: ТСБ Монтана

Големина на предприятията според броя на заетите

Микропредприятията са с най-голям относителен дял от общия брой местни предприятия – 91.6% през 2012 г. На тях се пада дял от 32.7% от заетите лица, 14.3% от произведената продукция, 18.9% от приходите от дейността, 19.5% от нетните приходи от продажби и 27.5% от ДМА. Малките предприятия са с относителен дял 6.8% през 2012 г. и на тях се пада 13.1% произведената продукция, 14.0% от приходите от дейност, 14.5% от нетните приходи от продажби и 24.4% от ДМА.

Микро и малките предприятия са в сферата на производството, търговията и услугите, отнасящи се до производство на алуминиева и PVC дограма, шивашки и кожени изделия, сладкарски изделия, търговия и ремонт на автомобили и др.

Средните и големите предприятие, които са 37 на брой през 2012 г. са основно в отрасъл "Преработващата промишленост" и в по-малка степен в отраслите "Строителство" и "Производство на електрическа и топлинна енергия" и представляват гръбнака на местната икономика, като на тях се пада:

- 72.6% от произведената продукция;
- 67.1% от приходите от дейността;
- 65.9% от нетните приходи от продажби (НПП);
- 56.5% от дълготрайните материални активи (ДМА);
- 42.9% от заетите лица.

Таблица 9. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по години и по групи предприятия според броя на заетите за община Монтана 2010-2012 г.

Групи предприятия	Предприятия - брой	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	ДМА	Заети лица
	Брой	Хиляди левове				Брой
2012						
Общо	2 333	768 392	1 257 365	1 130 595	274 640	12 966
Микро да 9 заети	2 137	109 746	237 994	220 962	75 608	4 247
Малки от 10 до 49	159	100 680	175 820	164 542	43 935	3 160
Средни от 50 до 249	31	244 379	492 860	442 586	79 511	3 205
Големи над 250	6	313 587	350 691	302 505	75 586	2 354
2011						
Общо	2 320	722 207	1 194 382	1 063 654	269 501	13 188
Микро да 9 заети	2 123	94 718	238 162	222 075	67 705	4 250
Малки от 10 до 49	159	96 578	187 914	169 999	42 834	3 202
Средни от 50 до 249	32	236 681	422 109	379 360	79 260	3 286
Големи над 250	6	294 230	346 197	292 220	79 702	2 450
2010						
Общо	2 307	634 830	973 342	844 212	267 174	13 232
Микро да 9 заети	2 116	83 146	168 343	154 292	64 415	4 305
Малки от 10 до 49	153	121 667	200 459	174 647	57 732	3 150
Средни от 50 до 249	32	199 279	315 194	280 654	69 186	3 237
Големи над 250	6	230 738	289 346	234 619	75 841	2 540

Източник: ТСБ Монтана

Отраслова структура на икономиката

Селско и горско стопанство (Първичен сектор)

Земеделските територии обхващат 72.4% от територията на общината, а горските територии са 13.4%. По данни на ТСБ Монтана за 2012 г. в сектора работят 95 предприятия, които са произвели продукция за 35 336 хил.лв. Това представлява 4.6% от произведеното в общината. Секторът разполага с 2.6% (41 605 хил.лв.) от нетните приходи от продажби, с 3.3% (41 605 хил.лв.) приходи от дейността и 2.9% (376) от заетите лица. Представените данни определят незначителната роля на сектора в общинската икономика.

Таблица 10. Основни икономически показатели в сектора „Селско и горско стопанство“ 2010-2012 г.

Община Монтана	мярка	2010	2011	2012
Произведена продукция	хил.лв.	43787	28613	35336
Приходи от дейността	хил.лв.	50183	47220	41605
Нетни приходи от продажби	хил.лв.	31109	27219	29404
Предприятия	брой	78	88	95
Заети лица	брой	583	382	376

Източник: ТСБ Монтана

Селско стопанство

Селското стопанство като икономическа дейност е застъпено във всички населени места в общината като то е основен отрасъл в селата. Броят на земеделските стопанства в община Монтана е 1900. Средната използваната земеделска площ (ИЗП)⁵ на земеделските стопанства е 126 дка.

Таблица 11. Разпределение на земеделските стопанства според размера на използвана земеделска земя (ИЗП) през 2011 г.

Стопанисвани площи – дка	Брой стопанства	Използвана земеделска земя – дка
0.1	190	-
0.1 – 4.9	952	1470
5.0 – 9.9	286	1950
10.0 – 19.9	198	2701
20.0 – 49.9	137	4080
50.0 – 99.0	55	3700

⁵ Използваната земеделска площ на стопанствата включва обработваемата им земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи и семейните градини. В ИЗП на стопанствата не се включват колективно ползваните от няколко стопанства общи площи за паша на животните.

Стопанисвани площи – дка	Брой стопанства	Използвана земеделска земя – дка
100.0 – 499.9	56	11600
Над 500.0	76	213499
Общо	1900	239000 дка

Източник: Областна Дирекция "Земеделие" - Монтана

Повече от половината от земеделските стопанства (1142 бр.) са с размер на ИЗП от 0.1 до 5 дка. Голям е и броят (15%) на земеделските стопанства с ИЗП от 5 до 10 дка. Общо земеделските стопанства с ИЗП от 0.1 до 10 дка съставляват 75.2% от всички земеделски стопанства, но те разполагат само с 1.4% от ИЗП. Най-големите по площ (над 500 дка) земеделските стопанства са 76 бр. като в тях е съсредоточена 89.3% от ИЗП.

Общината е производител на зърнени и зърненофуражни маслодайни култури. Открояват се три култури пшеница, слънчоглед и царевица за зърно. Те заемат 155 550 дка.

Таблица 12. Баланс на основните култури 2011-2012 в община Монтана.

Култури	Площи в дка
Пшеница	79 100
Ечемик	6 500
Тритикале	2 120
Царевица за зърно	11 200
Силажна царевица	800
Маслодаен слънчоглед	63 450

Източник: Областна Дирекция "Земеделие" Монтана

Трайните насаждения заемат площ от 900 дка, от тях овощни 300 дка (100 дка сливи и 200 дка ябълки) и лозя 600 дка (500 дка винени и 100 дка десертни). Съществуват предпоставки за създаване на нови и за възстановяване на стари лозови насаждения, но създаването на един декар лозе е скъпа инвестиция, която има възвращаемост средно след около 13 години.

Зеленчукопроизводството е застъпено само в личните стопанства, по-големи площи има само от картофи (120 дка.). Наличието на съхранена природна следа и екологично чистият район са предпоставка за развитие на екологично чисто земеделие.

Животновъдство

Богатата фуражна база, традицията в поддържане на племенни стада са предпоставка за развитието на животновъдството. На територията на община Монтана основно отглежданите животни са: крави, птици, свине, овце.

В общината има регистрирани 187 ферми за производство на краве мляко отглеждащи 974 броя млечни крави. Най много са фермите в с. Смоляновци – 74 на брой. Повечето ферми са малки отглеждащи от 2 до 5 крави, като по-големи ферми са представени в долната таблица.

Таблица 13. Ферми за производство на краве мляко в община Монтана към 03.02.2015 г.

Населено място	Животновъден обект №	Собственик	Брой млечни крави
с. БЛАГОВО	3488-0051	Славейко Славейков	26
с. ВИНИЩЕ	3482-0026	Цветан Генадиев	29
с. ГАБРОВНИЦА	3453-0127	Зоя Нончова	24
с. ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	3485-0127	Иван Крумов	17
с. ДОЛНА РИКСА	3452-0163	Йовчо Нанчов	14
гр. МОНТАНА	3402-0126	Йордан Младенов	21
гр. МОНТАНА	3429-0008	Николина Митрева	11
гр. МОНТАНА	3429-0041	АГРОИРА	54
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0042	Георги Каменчов	11
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0167	Светлин Джонов	17
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0199	Стоян Ненчов	10
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0245	Цецка Митева	14
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0257	Пламен Петров	35
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0283	Елка Велкова	14
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0357	Кирил Киров	22
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0373	Мита Стоянов	10
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0391	Митко Иванов	14
с. СМОЛЯНОВЦИ	3450-0415	Цветан Ангелов	30
с. СТУБЕЛ	3490-0127	Павлик Петков	11
с. СУМЕР	3493-0184	Тодор Тодоров	26

Източник: Регистър на ферми за производство на краве мляко, МЗХ

Драстичното разминаване на изкупните цени на млякото и цената на млечните произведения поставят под въпрос бъдещото съществуване на малките ферми и ефективността на големите

Птицевъдството е широко застъпено. Доминира отглеждането на бройлери и е представено от 881 000 бр. птици, повечето птицеферми са в околностите на град Монтана, което е видно от по-долната таблица:

Таблица 14. Ферми за бройлери в община Монтана към 04.06.2014 г.

Населено място	Животновъден обект №	Собственик	Капацитет - брой
гр. МОНТАНА	3400-0573	«МАГАЗИНИ ЕВРОПА» АД	272000
гр. МОНТАНА	3400-0574	«МАГАЗИНИ ЕВРОПА» АД	136000

Населено място	Животновъден обект №	Собственик	Капацитет - брой
гр. МОНТАНА	3400-0575	«МАГАЗИНИ ЕВРОПА» АД	272000
гр. МОНТАНА	3400-0576	«МАГАЗИНИ ЕВРОПА» АД	136000
с. ВИРОВЕ	3455-0164	«ГАЛА ЧИКЪН ФАРМ» ЕООД	18000
с. НИКОЛОВО	3429-0203	Иван Давидков	12000
с. СЛАВОТИН	3451-0423	Борислав Борисов	35000

Източник: Регистър на ферми за бройлери, МЗХ

Свиневъдството е представено от една от най-големите ферми в Северозападна България - ЕКО СВИНЕФЕРМА - 3 км. от гр. Монтана, пътя за село Ерден (7 км. преди селото). Животните н нея се хранят само с висококачествен концентриран фураж. В личните стопанства в цялата община се отглеждат прасета за собствена консумация.

Овцете, козите и свенете нямат пазарна ориентация, а по-скоро допълват фонда на натуралните стопанства. Животновъдството все още е далеч от оптималния си капацитет. Продукцията се затваря в кръговете на натуралната микроикономика.

Горско стопанство

Горите и горските територии от община Монтана се стопанисват и управляват от Държавно горско стопанство (ДГС) „Монтана“ носещо името на град Монтана, който е административен център, седалище и на самото стопанство. Общата площ на горските територии на ДГС „Монтана“ е 16 498 ха. В границите на стопанството попадат две общини – община Монтана и община Бойчиновци. Общата площ на горите и горските територии в община Монтана е 10 055.1 ха, или 60.9% от площта на ДГС „Монтана“ и 15.0% от територията на общината. Териториите в общината обхващат са разположени на част от Западния Предбалкан – хълмиста предпланинска част на Стара планина (Широка планина и Веренско бърда) обхваща селата: Белотинци, Виноще, Войници, Горна Вереница, Долна Вереница, Клисурица с площ 5371.5 ха, или 53.4% от горите и горските територии. Останалите територии по селища са разположени в Дунавската хълмиста равнина. Площта на горските територии по селища е представена в по-долната таблица.

Таблица 15. Площ на гори и горски територии в община Монтана към 31.12. 2013 г.

Землище	Площ на горските територии (ха)	Дял -%
ОБЩО	10 055.1	100.0
гр. МОНТАНА	184.2	1.8
с. БЕЗДЕНИЦА	257.0	2.6
с. БЕЛОТИНЦИ	1651.6	16.4

Землище	Площ на горските територии (ха)	Дял -%
с.БЛАГОВО	418.6	4.2
с.ВИНИЩЕ	925.6	9.2
с.ВИРОВЕ	214.3	2.1
с.ВОЙНИЦИ	219.0	2.2
с.ГАБРОВНИЦА	265.0	2.6
с.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	297.7	3.0
с.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	349.0	3.5
с.ДОКТОР ЙОСИФОВО	239.3	2.4
с.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	474.7	4.7
с.ДОЛНА РИКСА	478.9	4.8
с.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	273.4	2.7
с.КЛИСУРИЦА	316.7	3.1
с.КРАПЧЕНЕ	428.1	4.2
с.ЛИПЕН	173.2	1.7
с.НИКОЛОВО	306.5	3.0
с.СЛАВОТИН	306.4	3.0
с.СМОЛЯНОВЦИ	856.2	8.5
с.СТУБЕЛ	398.1	4.0
с.СТУДЕНО БУЧЕ	420.8	4.2
с.СУМЕР	380.1	3.8
с.ТРИФОНОВО	220.7	2.2

Източник: ДГС "Монтана"

По данни на ДГС "Монтана" разпределението на горските територии в община Монтана по вид гори изразено в% е:

- Издънкови гори за превръщане в семенни-64%;
- Нискостеблени гори – 20%;
- Иглолистни култури – 14 5;
- Широколистни високостеблени – 4%.

Залесявания в общината през последните години са извършвани през 2009 г. – 74 дка и 2010 г. - 52 дка. Приходите от добив на дървесина и ловна дейност за последните 5 години са в размер на 1770 хил.лв., по години: 2009 г.- 267 хил.лв.; 2010 г.– 367 хил.лв.; 2011 г.- 323 хил.лв.; 2012 г. – 466 хил.лв.; 2013 г. – 374 хил.лв.

Заеният персонал работещ в горския сектор на територията на общината през последните години е: 2009 г.- 26 д.; 2010 г. – 26 д.; 201 г.- 16 д.; 2012 г. – 14 д.; 2013 г. – 14 д.

В района на ДГС "Монтана" преобладават билките, разпространени в равнинните и предпланински месторастения. Голяма част от тях са

характерни за цялата страна, а сравнително малко са видовете с локално разпространение (Блатно кокиче, Еферда, Блян, Чувен). Много от билките са популярни (Бял равнец, Риган, Жълт кантарион, Маточина, Мента и др.) сред местното население и съществуват традиции в събирането и използването им.

Горското стопанство е стратегически резерв за развитието на дейности като туризма, дърводобива и дървопреработването, лов и риболов, рационално и екологосъобразно ползване на диворастящите билки, горски плодове и гъби и т.н. Развитието на дейностите, свързани с възпроизводството, ползването и опазването на горите, създава работни места за част от населението на общината.

Горите в общината и района имат социално-хигиенни, защитно-водоохранни, противоерозионни и здравно-украшни функции. Горите предпазват прилежащите земи от развитието на ерозионни процеси и увеличават плодородието им. Горите подобряват климата, акумулират големи количества от падналите дъждовни води и намаляват скоростта на водния отток, с което и предпазват почвата от ерозия.

Индустрия (Вторичен сектор)

Промишленост

От отрасъл Индустрия, Промишлеността е основен структуроопределящ отрасъл в общинската икономика. От посочените по-долу данни е видно, че основни отрасли в местната икономика са преработващата промишленост и търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети. По-големите компании, които се явяват и определящи за икономиката на общината, са представители на местната индустрия. Най-важните и развити отрасли са: машиностроенето, металообработването и хранително-вкусовата промишленост. В тези отрасли функционират структуроопределящите предприятия за общината.

Най-голям относителен дял заемат фирмите, работещи в отрасъл "Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети" – 45.2%, следвани от отрасъл „Преработваща промишленост“ – 12.1%, в същото време най-голям принос в произведената продукция, приходите от дейността, както и в показателя нетни приходи от продажби, имат фирмите от сектор „Преработваща промишленост“.

Според данните на ТСБ - Монтана, преработващата промишленост е с най-голям дял в структурата на местната икономика по всички основни показатели:

- Произведена продукция е 68.2% (523 915 хил. лв.);
- Приходи от дейността 50.3% (632 680 хил. лв.);

- Нетни приходи от продажби 47.5% (537 196 хил. лв.);
- Заети лица 40.1% (5 204 души).

Таблица 16. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия за 2012 г. в община Монтана.

Икономически дейности (A21)	Предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Заети лица
	Брой	Хиляди лева			Брой
Общо	2 333	768 392	1 257 365	1 130 595	12 966
Селско, горско и рибно стопанство	95	35 336	41 605	29 404	376
Добивна и преработваща промишленост	283	523 915	632 680	537 196	5 204
Производство на ел. и топл. енергия и на газ, Доставка на води, канал.услуги и др., Управление на отпадъци	9	12 970	13 186	12 200	425
Строителство	107	69 308	78 310	72 826	867
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	1 054	51 328	401 447	397 774	2 948
Транспорт, складиране и пощи	90	25 052	28 738	27 186	424
Хотелиерство и ресторантьорство	155	6 703	11 446	11 290	568
Създаване и разп. на инф., далекосъобщения	26	3 254	3 472	3 385	81
Операции с недвижими имоти	83	3 914	6 410	3 169	151
Проф. дейности и научни изследвания	134	5 324	5 645	4 969	300
Административни и спомагателни дейности	52	4 421	5 194	4 209	400
Образование	18	876	901	885	45
Хуманно здравеопазване и социална работа	123	21 727	23 849	21 721	963
Култура, спорт и развлечения	20	3 114	3 214	3 126	95
Други дейности	84	1 150	1 268	1 255	119

Източник : ТСБ - гр. Монтана

Забележка: Данните за "Добивна" и "Преработваща промишленост" са обединени, както и " Производство и разпределение на електроенергия" и " Доставка на води", понеже като отделни отрасли съдържат конфиденциални данни.

Основните предприятия, формиращи икономическото развитие се намират в град Монтана и са от сектора на *преработващата промишленост*. Те са разположени в две индустриални зони. Основната промишлена зона се намира в североизточната част на града и заема около една трета от градската зона. Втората индустриална зона е значително по-малка и се намира на изток от града.

По отрасли, предприятията са:

Елетротехника: „Монбат“, гр. Монтана, ул. Индустриално № 76. Водещо предприятие в град Монтана, водеща фирма в производството на акумулатори и стартерни батерии;

Машиностроене: „Ава Спорт“, гр. Монтана, ул. „Захари Стоянов“ № 44– производство на пара- и делтапланери; „Крос“ – гр. Монтана ул. „Индустриална“ № 34. специализирана в производство на велосипеди, които се изнасят основно за Европейския пазар, включително Великобритания, Холандия, Русия, Финландия, Гърция, Сърбия и Македония; Мир АД, гр. Монтана, ул. „Индустриална“ № 44 - специализирано в производство на: гумено-лентови транспортъори, метални конструкции и платформи, ролганги и ролгангови пътища, машини арматурни дворове и строителни подеминици, филтри- съобразени с изискванията за опазване на околната среда.

Дървообработване: „Ирели“ ООД, гр. Монтана, Нова промишлена зона – производство на играчки от дърво; Арсов 90 ЕООД, гр. Монтана, фабрика за преработка на дървен материал- производство на продукти от бук - букови дъски първо качество, буков паркет и букови шезлонг

Хранително вкусовата промишленост е представена от 14 фирми.

Текстилна промишленост: „Май“ АД, гр. Монтана, ул. „Индустриална“ № 6– производство на дамски облекла. Фирмата работи за износ за Франция, Германия, Белгия, Великобритания, Италия и Холандия;

Обувна промишленост: „Тримона“ АД, гр. Монтана, ул. „Княз Александър Батемберг“ № 26 – производство на дамски и мъжки обувки. В партньорство с европейски фирми, тя продължава да осъвременява своята продукция с нови технологии за продажби в България и Европа.

Производство на полимери: ЕТ „Иван Василев - Вибрострой 99“ - гр.Монтана, ул. Искър № 7 - производство и продажба на всички видове бетонови и полимерни изделия. „Меткар“ АД, гр. Монтана, ул. „Индустриална зона“ - производство на опаковки от полиетилентерафалт и полистирол. Производство на бутилки за бира и олио.

Производство на хартия и картон - „Илиева 2003“ ЕТ, гр. Монтана, жк. „Главиница“

Производство на основни метали: БКК 95 ООД, гр. Монтана, ул. „Иван Давидков“ № 2. Фирмата произвежда метални изделия и части за мебели, доставчик е на мебелната фирма IKEA. „Берг – Монтана Фитинги“ ЕАД, гр. Монтана, ул. Индустриална зона. Частно дружество с чуждестранно участие (Испания). Произвежда фитинги, ковък чугун, детайли от легирани чугуни и стомана. „Балкан“ АД - специализирана в проектиране и производство на метални изделия, търговско обзавеждане и складови

съоръжения, мрежести и плътни палети, всякакъв вид тръбни и телени конструкции. Разположено на площ от 22 300 кв. м, от които 16 000 кв. м застроена площ. Фирмата разполага с 6000 кв. м свободна незастроена площ.

Производство на строителни материали: "Монт Пигмент" ЕООД, „Триада инженеринг ООД, "Метал строи инженеринг" ООД.

В другите населени места промишлеността е представена от:

- Фабрика за слънчогледово масло, с. Достор Йосифово, в имот № 1, масив 139, местност "Заешко поле";
- Фабрика за производство на луксозно дамско и мъжко бельо и бански костюми, с. Долна Вереница, собственост на фирма Престиж АКВА" ООД София. Продукцията е за българския пазар и за верига магазини "Кауфланд". Фирма "Престиж ОКВА ООД разкри 100 работни места в селото. Към настоящия момент, освен работнички от селото, във фабриката работят и жени от селата Смоляновци, Вiniще, Горна Вереница, Монтана и други населени места на общината;
- Производство на мляко и месо по екологични програми на фирма "Пента България", с. Долна Вереница, продукцията се изнася в Германия;
- Производство на бетонови изделия -бордюри,плочки и други, с. Долна Вереница;
- Цех за преработка на колбаси, с. Вiniще;
- Дърводелски цех за производство на европалети и заготовки, с. Вiniще.

Строителство

На национално ниво, сектор „Строителство“ беше най-силно засегнат от икономическата криза, като това намери отражение и върху общината. През 2012 г. се забелязва оживление на отрасъл строителство. През 2010 г. строителните фирми в общината са 99, докато през 2012 г. са 107, основните икономически показатели също нарастват. Независимо от това, произведената продукция през 2012 г. в сектора има не висок дял и представлява 9.0% от произведената продукция, 6.4% от нетните приходи от продажби и 6.7% от заетите лица. Местните фирми са предимно малки, насочени към извършване на ремонтни дейности, реконструкция и жилищно строителство. В средносрочен план, определящо за развитие на подотрасъла ще бъде свития пазар и намаленото търсене на недвижими имоти.

Строителството ще продължи да бъде важен носител на икономическа активност в общината и региона особено след преодоляване на икономическата криза и в периода на очаквания растеж.

Таблица 17. Динамика на основните икономически показатели в отрасъл "Строителство".

Община Монтана	мярка	2010	2011	2012
Произведена продукция	хил.лв.	31729	53610	69308
Приходи от дейността	хил.лв.	37550	57765	78310
Нетни приходи от продажби	хил.лв.	31372	55097	72826
Предприятия	брой	99	97	107

Източник: ТСБ Монтана

Услуги (третичен сектор)

Секторът на услугите формира значителна част от реализираните приходи от икономика и заетост в общината и е важен фактор за повишаване качеството на живот на населението във всички населени места, като по този начин допринася за стабилизиране на селищната мрежа и противодейства на процеси на обезлюдяване на населени места. През 2012 г. секторът е заема дял от 71.8% (1839) от регистрираните фирми, 47.0% от заетите лица, 16.5% от произведената продукция, 39.1% от приходите от дейност, 42.0% от нетните приходи от продажби.

Отрасълът „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ е най-силно представения като икономически резултати и работни места в сегмента на услугите с 45.2% от регистрираните фирми в общината, 22.7% от заетите лица, 39.1% от приходите от дейност и 35.2% от нетните приходи от продажби. Този отрасъл, заедно с отрасъла „Хотелиерство и ресторантьорство“ в най-голяма степен може да бъде обект на нови устройствени решения в ОУПО Монтана поради характера на своята мобилност извън територията на населените места. В град Монтана функционират големи търговски обекти като БИЛЛА, КАУФЛАНД, ЛИДЪЛ, ЗОРА, ТЕХНОМАРКЕТ ЕВРОПА, ТЕХНОПОЛИС.

В сферата на услугите има общо 18 представителства на всички големи банки в България, чиито клонове са локализирани предимно в Централната градска част.

Развитието на сектора на услугите налага оценка на насоките и формите на бъдещото му развитие. Независимо че една голяма част от подсистемите на общественото обслужване са резултат на пазарен механизъм и интерес ОУПО следва да регламентира възможности за локализация на нови фондове или дислокация на съществуващи в неурбанизираните територии, ако има такава необходимост.

Таблица 18. Динамика на основните икономически показатели в сектор "Услуги".

Община Монтана	мярка	2010	2011	2012
Произведена продукция	хил.лв.	110168	122749	126749
Приходи от дейността	хил.лв.	357572	466178	491584
Нетни приходи от продажби	хил.лв.	330121	453122	478964
Предприятия	брой	1846	1855	1839
Заети лица	брой	6105	6195	6094

Източник: ТСБ Монтана

Изводите, които се налагат от прегледа на стопанското развитие на общината са:

- Общината е първата по големина и значимост община в икономиката на област Монтана;
- Преработващата промишленост е традиционно водещ, структуроопределящ сектор за икономическото развитие на община Монтана;
- В структурата на предприятията, най-голям дял имат микропредприятията;
- Аграрният сектор е с по-слабо участие в икономическото развитие;
- Положителен момент е нарастването на размера на акумулираните преки чуждестранни инвестиции;
- Гр. Монтана е газифициран;
- Липса на инвестиции за научна и развойна дейност (НИРД).

4.2 Прогноза за развитието на икономиката на община Монтана

Десетилетия наред, община Монтана е разчитала основно на дейностите, свързани с машиностроенето, електротехниката и хранително-вкусовата промишленост. Тези производства или са намалили производството си, или са изцяло прекратени. Възможните нови опори изискват чиста среда и съвременна инфраструктура (в т.ч. комуникации). Всичко това изисква новият общ устройствен план на общината да създаде необходимите устройствени предпоставки за ускорен растеж.

При формулиране на сценариите/хипотезите за икономическото развитие следва да се отчете влиянието на комплекс от условия и фактори. Те са свързани с:

- Необходимостта от придаване на нов динамизъм и качество на общината, който в значителна степен е резултат от действието на системата "Труд";

- Използването на пространствени и устройствени фактори за реализацията на този динамизъм и качество;

Обективните *фактори и стимули* за такова развитие на икономиката на общината са:

- Наличието на добри ресурси и реализуеми възможности за изграждане на модерен и балансиран промишлен сектор – машиностроене, електротехника, метални изделия;
- Все още добра съхраненост на земеделската земя, възможности за развитие на модерно земеделие;
- Сравнително добра изграденост на енергийната, съобщителната и водостопанската системи в общината;
- Натрупан опит и традиции в развитието на преработващата промишленост, независимо от миграцията на младите и квалифицира кадри.

Бъдещото развитие на общината е свързано с активното сътрудничество и коопериране със съседите от Монтанския регион, с отварянето ѝ към Европа и света. Интегрираният план за градско възстановяване и развитие на град Монтана за периода 2014-2020 г. определя следната Визия за развитие на града: „Град Монтана – динамично развиващ се агломерационен център с конкурентноспособна икономика, високи нива на заетост и чиста и благоустроена градска среда с грижа за хората”.

Формулираната визия се основава на: необходимостта от акцентирание върху традициите на общината, присъствието на хората във визията, желанието на хората за развита местна икономика, важността на доброто управление за осъществяването на развитието на общинският център и останалите селища.

Предложеният стратегически документ има за задача да фокусира управленските процеси и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че град Монтана да възстанови икономическата си жизнеспособност и заеме полагаемото си място в област Монтана, да навакса значимото изоставане и индустриалния упадък и създаде конкурентни предимства от потенциала си.

Главната цел на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на 2014-2020 г. на град Монтана е превръщането му в прогресиращо, желано и приобщаващо място за живот, професионална реализация, предприемачество и рекреация, утвърждаване на облика и привлекателността на град Монтана и селищата около него за живот с повишен стандарт, изградени местни конкурентни предимства, повишена заетост и потенциал на човешките ресурси с достъпна и изградена среда.

Четири основни приоритета на ИПГВР Монтана за периода 2014-2020 г. са: 1) Динамично развитие на икономика, основана на знанието и

повишаване на конкурентноспособността ѝ; 2) Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда; 3) Подобряване качеството и стандарта на живот; 4) Възстановяване и опазване на природни и културни ценности и развитие на екологична инфраструктура, водеща до устойчиво и балансирано развитие.

От особено значение за икономическото развитие на града е определената *Зона с потенциал за икономическо развитие в ИПВГР Монтана*. Зоната обхваща по-голямата част от производствената зона на града. Тази територия обхваща площ от 1 726 дка, което е 19.50% от територията на града. Възможностите на зоната са:

- обновяване на производствени сгради;
- подобряване на параметрите и условията за обществен транспорт;
- развитие на екологичен и енергоспестяващ масов МОПТ;
- повишаване на заетостта;
- повишаване квалификацията на населението;
- развитие на интегриран градски транспорт;
- повишаване имиджа на зоната.

Специфична цел: Технологично обновяване на производството и инфраструктурата, инвестиции в човешките ресурси и устойчиво икономическо развитие.

Приоритети:

- Обновяване на физическата среда и производствените сгради;
- Икономически просперитет и развитие на кадровите ресурси;
- Създаване на атрактивна и приобщаваща среда.

Проекти:

- Изграждане на интелигентни и устойчиви сгради;
- Въвеждане на иновации в предприятията;
- Развитие на високотехнологични паркове;
- Рехабилитация на улични мрежи, изграждане на обществени паркинги;
- Въвеждане на енергоспестяващо улично осветление;
- Технологична модернизация на предприятията;
- Внедряване на мерки за енергийна ефективност;
- Развитие на индустриални зони и бизнес локации, създаване на бизнес инкубатори;
- Мерки за зелена икономика, съоръжения за намаляване емисиите на газове, повишаване на ресурсната ефективност на предприятията;
- Ефективност в потреблението на електроенергия в предприятията.

С ИПГВР се предлага стратегия за «ускорен и устойчив растеж», което ще позволи на града да бъде конкурентоспособен на европейските градове от подобен ранг. За целта трябва да се инвестира в човешките ресурси, инфраструктура, нови технологии, материални активи и оборудване и пр.

В тази връзка са предвидени мерки, реализиращи приоритетите на плана за определената *Зона с потенциал за икономически растеж*, които ще повлияят върху икономическото развитие и подсистема “Труд”, включват изграждането на подходяща бизнес среда; подобряване качеството на човешките ресурси; развитие на изследователска дейност, технологично и иновационно развитие на града; доизграждане и модернизиране на техническата и социалната инфраструктура и т.н.

В *Областната стратегия за развитие на област Монтана за периода 2014-2020 г.* е определена основна Стратегическа цел 1: Подобряване на конкурентоспособността на областната икономика и повишаване на икономическата активност.

Като първостепенен приоритет се приема развитието на преработващата промишленост с нейния добър потенциал в традиционни, но и в нови производства. Друг приоритетен сектор с добър потенциал за развитие е селското стопанство. Специално внимание се отделя на туризма, поради наличието на ресурси за създаване на туристически продукти.

Стратегическата цел се подкрепя от 3 приоритета:

Приоритет 1: Насърчаване на предприемачеството чрез подкрепа на развитието на нови бизнес идеи и форми;

Приоритет 2: Насърчаване на инвестиции и бизнес иновации и повишаване на енергийната ефективност на предприятията;

Приоритет 3: Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика. С два подприоритета: Развитие на селското стопанство за производство на продукти с висока добавена стойност; Развитие на устойчиви форми на туризъм.

Цели и сценарии/хипотези за икономическото развитие на община Монтана

Основната цел на икономическото развитие е постигане на ускорен и устойчив икономически растеж и създаването на качествена жизнена среда. За това основната стратегическа цел на развитието на община Монтана в средносрочен и дългосрочен период е: Ефективно използване на потенциала за устойчиво развитие *със стабилни темпове на растеж и високи стандарти на жизнената среда при съхранен екологичен баланс.*

Основната цел съдържа две неотделими сфери: *"отворена икономика със стабилни темпове на растеж"* и *"жизнена среда"*. Първата е двигател на развитието, а втората осмисля усилията на хората, реализирали това развитие. Задължително условие е целта да се преследва успоредно и едновременно в двете сфери.

Първият вариант на прогнозата, предвижда средногодишни темпове на растеж, около 4-5% през целия прогнозен период (2014-2035 г.). По отношение на конкурентноспособността на продукцията най-добри перспективи са в подотрасли селското стопанство, преработваща промишленост и преди всичко машиностроенето и електрониката, модерен аграрен сектор.

Вторият (целеви) вариант характеризира темповете и структурата на производството, необходими за постигане на едно сравнително високо равнище на развитие. Той е разработен при условие на преобладаващо действие на фактори със стимулиращо въздействие върху развитието на общинската икономика. Реализацията на втория (целеви) вариант предполага наличие на целенасочени управляващи въздействия. Предвидените средногодишни темпове в периода (2014-2035 г.) по този вариант са определено високи 6-7% средногодишен растеж и структура, ориентирана към високоефективни пропорции на секторите, отраслите и производствата. И при този вариант производствената структура ще включи развитие на туризъм, преработваща промишленост и модерен аграрен сектор. Но основният акцент е върху стимулирането на устойчив и ефективен туризъм, създаване на високопродуктивна и екологично чиста индустрия, развитие на балансиран аграрен сектор, интегриран с преработващата промишленост.

И по двата сценария развитието на система "Труд" се характеризира с динамично развитие. Липсва хипотеза, която да води до негативни предвиждания за развитието на тази подсистема.

Устройствени решения за реализиране на прогнозните варианти

Обективните дадености за социално-икономическото развитие на община Монтана и бъдещите възможности за тяхното доразвиване са в основата на устройствените решения на проекта общия устройствен план, водещи до устойчиво развитие и създаване на определен комфорт на средите, в които се осъществява човешкия жизнен цикъл.

Устройствените аспекти в развитието на икономиката на община Монтана са свързани с предвиждане на терени за нови съвременни технологични производства, които не влизат в конфликт с останалите подсистеми на обитаването и обслужването и др.

В ОУПО Монтана се предвижда разширението на терените за икономически активности в прогнозни устройствени зони с режими ПП, СМФ, както и чрез предвиждане на зони с възможна смяна предназначението от СС Фонд, вкл. за икономически активности. По този начин ще се осигурят необходимите устройствени предпоставки за реализиране на заложената динамика, които ще отговорят на инвеститорския интерес, съгласно съвременните изисквания. Така се осигурява необходимия резерв от терени, който от една страна ще задоволи новите изисквания на инвеститорите, от друга страна ще осигури възможности за извършването на процес на рехабилитация и реконструкция на съществуващите производствени зони.

ГЛАВА 5. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТЕ И ПРОГНОЗА

5.1 Анализ на демографското развитие

Методика на изследването: Демографската характеристика на община Монтана е изготвена, съгласно изискванията на нормативната уредба за разработване на ОУП. Разделът включва анализ на състоянието и развитието на демографските процеси и структури, основни проблеми и тенденции.

Демографският фактор е един от основните, ползвани както за анализи на социално-икономическото и инфраструктурното развитие на населените места и териториалните общности, така и за параметриране на устройствените решения в устройствените планове. С броя на населението (настоящо и прогнозно) се определят различните потребности на населението от жилища, социална и техническа инфраструктура, зелената система и др.

Източници на информация: Национален статистически институт (НСИ), Териториално статистическо бюро (ТСБ) гр. Монтана, Дирекция «Бюро по труда» (ДБТ) гр. Монтана.

Динамика на населението

Характерно за демографското развитие на страната е намалението на населението след 1990 г. което продължава и понастоящем. Тези процеси засягат и община Монтана. Където населението в последните десетилетия намалява.

Таблица 19. Динамика на населението в община Монтана - брой.

Година на преброяване	Общо население	Град Монтана	Села	% градско население
31.12.1934	41858	9045	32813	21.6
31.12.1946	45913	11178	34735	24.3

Година на преброяване	Общо население	Град Монтана	Села	% градско население
01.12.1956	48252	16278	32974	33.7
01.12.1965	53952	27928	26024	51.8
02.12.1975	61964	40085	21879	64.6
04.12.1985	68827	51595	17232	75.0
04.03.1992	67365	52476	14889	77.9
01.03.2001	61422	49176	12246	80.1
01.02.2011	53856	43781	10075	81.3
Текуща статистика				
31.12.2011	53236	43375	9861	81.5
31.12.2012	52520	42909	9611	81.7
31.12.2013	51774	42426	9348	81.9
31.12.2014	51013	41814	9199	82.0

Източник: НСИ

От представените данни се очертават два периода в динамиката на населението в общината:

- Период на нарастване по естествен път 1934 – 1985 г.
- Период на плавно намаляване на населението при запазени възпроизводствени структури след 1985 г.

За град Монтана се очертават три периода в динамиката на населението:

- Период на нарастване по естествен път – 1934-1955 г.;
- Период на нарастване (главно по механичен път) 1956-1992 г. Характерно за развитието на населението на града през този период е, че то е част от протичащите урбанизационни процеси в страната и реструктурирането на икономиката (в т.ч. индустриализацията), което доведе до концентрация на населението в областните и индустриални центрове;
- Период на плавно намаляване на населението при запазени възпроизводствени структури след 1992 г.

По данни от преброяването проведено на 1.02.2011 г. изчисленото постоянно население на България възлиза на 7 364 570 д. В сравнение с преброяването от 2001 г. населението е намаляло с 564 570 души, или с (–7.1%). В основата на демографските загуби е отрицателният естествен прираст и миграциите. Тези негативни процеси засягат и населените места от община Монтана, където на 01.02.2011 г. г. изчисленото *налично население на общината* е 53 856 д. В периода между двете преброявания е намаляло населението във всичките населени места на общината в резултат на отрицателен естествен и механичен прираст с 7 566 д, или с 12.3% (с около 1.23% средногодишно).

Таблица 20. Население в община Монтана към 1. 02. 2011 г.

Статистически район, област, община	Преброявания към		Прираст	
	2001	2011	Брой	%
БЪЛГАРИЯ	7928901	7364570	-564331	-7,1
СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	1037304	847132	-190166	-18,3
ОБЛАСТ МОНТАНА	182258	148098	-34160	-18,7
ОБЩИНА МОНТАНА	61422	53856	-7566	-12,3
гр.МОНТАНА	49176	43781	-5395	-11,0
с.БЕЗДЕНИЦА	406	336	-70	-17,2
с.БЕЛОТИНЦИ	662	451	-211	-31,9
с.БЛАГОВО	702	550	-152	-21,7
с.ВИНИЩЕ	318	294	-24	-7,5
с.ВИРОВЕ	450	407	-43	-9,6
с.ВОЙНИЦИ	84	71	-13	-15,5
с.ГАБРОВНИЦА	1295	1111	-184	-14,2
с.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	265	214	-51	-19,2
с.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	0	475	475	-
с.ДОКТОР ЙОСИФОВО	837	707	-130	-15,5
с.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	292	216	-76	-26,0
с.ДОЛНА РИКСА	301	231	-70	-23,3
с.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	773	644	-129	-16,7
с.КЛИСУРИЦА	208	137	-71	-34,1
с.КРАПЧЕНЕ	431	335	-96	-22,3
с.ЛИПЕН	524	366	-158	-30,2
с.НИКОЛОВО	551	470	-81	-14,7
с.СЛАВОТИН	760	481	-279	-36,7
с.СМОЛЯНОВЦИ	1347	1047	-300	-22,3
с.СТУБЕЛ	902	607	-295	-32,7
с.СТУДЕНО БУЧЕ	533	502	-31	-5,8
с.СУМЕР	385	278	-107	-27,8
с.ТРИФОНОВО	220	145	-75	-34,1

Източник: НСИ, обработка ФОРУМ

Административно-териториални промени:

- През 1945 г. гр. Фердинанд се преименува на гр. Михайловград с Постановление на МС № 3/обн.13.03.1945 г. През 1959 г. към гр. Михайловград (сега Монтана) са присъединени с. Кошарник и с. Мала Кутловица с Указ № 582/обн.29.12.1959 г.;
- През 1993 г. гр. Михайловград се преименува на гр. Монтана с Указ № 10/обн.18.01.1993 г.;

- През 1949 г. с. Ново село се преименува на с. Благово с Указ № 844/обн.20.10.1949 г.;
- През 1950 г. с. Вълкова Слатина се преименува на с. Доктор Йосифово с Указ № 165/обн.5.04.1950 г.;
- През 1949 г. с. Баня се преименува на с. Николово с Указ № 844/обн.20.10.1949 г.;
- През 1950 г. с. Припължене се преименува на с.Трифоново с Указ № 663/обн.29.12.1950 г.;
- През 1978 г. с. Белотинци се отделя от окръг Видин (сега област Видин) и преминава към окръг Михайловград (сега област Монтана);
- През 1978 г. с. Белотинци се преименува на с.Долно Белотинци без административен акт;
- През 2003 г. с. Горно Церовене от общ. Георги Дамяново преминава към община Монтана с Указ № 40/обн. 18.02.2003 г.

Икономическата криза дава отражение и в задълбочаването на демографските проблеми, свързани с процесите на раждаемост, смъртност, миграция на населението и не на последно място задълбочаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението в страната. Община Монтана е на 1 място на ниво NUTS 4 в област Монтана по *брой на населението* – 51 013 души към 31.12.2014 г., което представлява 36.6% от населението на областта. В разпределението на населението на общинско ниво съществува ясно изразен дисбаланс между гр. Монтана и останалите населени места. Населението на общинския център към 31.12. 2013 г. е 41 814 д. (82.0% от населението на общината). Сред другите населени места в общината с относително по-голям брой население е са с. Габровница 1076 д.и с. Смоляновци 965 д., а с. Войници (64 д.) – с най-малък брой.

По данни от текущата демографска статистикана на НСИ населението на общината продължава да намалява и към 31.12. 2014 г. населението наброява 51 013 души, или за 3 година намалява с 2 223 д.(4.2%).

Таблица 21. Население в община Монтана към 31.12.

Населени места	2011	2012	2013	2014
Община Монтана	53236	52520	51774	51013
с.Безденица	326	326	322	324
с.Белотинци	442	419	406	392
с.Долно Белотинци	631	607	596	579
с.Благово	548	532	510	496
с.Винище	286	281	275	281
с.Вирове	402	385	384	386
с.Войници	70	69	68	64
с.Габровница	1088	1110	1084	1076
с.Горна Вереница	210	197	186	184

Населени места	2011	2012	2013	2014
с.Горно Церовене	465	461	456	445
с.Доктор Йосифово	695	672	662	652
с.Долна Вереница	206	197	195	197
с.Долна Рикса	224	212	205	215
с.Клисурица	127	117	109	100
с.Крапчене	324	316	301	292
с.Липен	350	344	348	340
гр.Монтана	43375	42909	42426	41814
с.Николово	459	439	426	421
с.Славотин	452	434	417	403
с.Смоляновци	1062	1036	986	965
с.Стубел	583	571	553	524
с.Студено буче	501	496	493	498
с.Сумер	270	252	237	244
с.Трифоново	140	138	129	121

Източник: НСИ

Основни демографски процеси

Параметрите на възпроизводството на населението се определят от развитието на основните демографски процеси – естествен и механичен прираст. В община Монтана те са:

Таблица 22. Естествено и механично движение на населението в община Монтана (в брой и на 1000 души от населението - промили)

Години	Родени	Умрели	Естествен прираст	Заселени	Изселени	Механичен прираст
2009	557	802	-245	1258	1535	-277
2010	476	812	-336	1134	1638	-504
2011	482	775	-293	613	979	-366
2012	436	844	-408	542	850	-308
2013	405	800	-395	614	965	-351
2014	424	817	-397	816	1184	-368

На 1000 души от населението – в промили (‰)

2009	9,9	14,2	-4,3	22,3	27,2	-4,9
2010	8,6	14,6	-6,0	20,4	29,4	-9,1
2011	9,0	14,5	-5,5	11,4	18,3	-6,8
2012	8,2	16,0	-7,7	10,2	16,0	-5,8
2013	7,8	15,3	-7,6	11,8	18,5	-6,7
2014	8,2	15,9	-7,7	15,9	23,0	-7,1

Източник: НСИ

Раждаемостта като процес, определящ количественото нарастване на населението на общината през последните години е с тенденция на намаляване (2009 – 2014 г.). В общината през 2009 г. г. са родени 557 деца (9.9 ‰), а през 2014 г. 424 деца (8.2 ‰), от тях 363 деца (85.6%) са родени в град Монтана, 13 деца в с. Габровница, 8 деца в с. Безденица, 7 деца в с. Д-р Йосифово, като в 6 села няма родени деца: с. Войници, с. Горна Вереница, с. Клисурица, с. Крапчене, с. Славотин и с. Трифоново. Коефициентът на раждаемостта в страната през 2014 г. е (9.4‰) и в област Монтана (8.3‰), или по този показател общината има по-неблагоприятни позиции от средните за страната с 1.2 пункта и с 0.1 пункта от този на областта.

Определящо значение за броя на живородените деца има броят на жените във фертилна (детеродна) възраст (15- 49 г.) – 10 651 (20.9% от населението – 2014 г.), като спрямо началото на 2011 г. той е бил 11 883, или за около 4 години намалява с 1 232 жени. Съществено значение за намалението на раждаемостта оказват и измененията във възрастовата структура на родилните контингенти. В общината 90.3% от ражданията се осъществяват от жени на възраст 15-34 г., но те представляват само 46.7 от жените във фертилна (детеродна) възраст. Броят на жените в тази възрастова група намалява основно поради по-малкия брой момичета, които влизат във фертилна възраст, и емиграционните процеси.

Таблица 23. Контингент на жени в фертилна (детеродна) възраст в община Монтана

години	15 – 49 години	15 – 34 години	% на жените 15-34 години
31.12.2014	10651	4979	46.7
01.02.2011	11883	5873	49.4

Източник: НСИ

Тенденцията в развитието на раждаемостта може да бъде проследена и чрез разглеждане на стойностите на *тоталния коефициент на плодовитост*⁶ - 1.78 живородени деца (2014 г.) за област Монтана – една стойност отдалечена от теоретично необходимия минимум за осигуряване на простото възпроизводство на поколенията – 2.1 живородени деца/1 жена.

Смъртността е със значително по-високи стойности от раждаемостта. През 2014 когато са умрели 817 д., а коефициента на общата смъртност е (15.9‰). През 2013 г. са умрели 800 д.(15.3 ‰), 2012 г. са умрели 844 д. (16.0 ‰). *По отношение на смъртността през 2014 г. община Монтана е с*

⁶ *Тотален коефициент на плодовитост* - сумата от повъзрастовите коефициенти за плодовитост през съответната година, който показва средният брой деца, който би родила една жена през целия си фертилен (детероден) период, ако се запази същата повъзрастова плодовитост през съответната година.

по-неблагоприятни коефициенти от средните за страната (15.1‰), но с по-благоприятни от тази на област Монтана (21.3‰).

Продължават изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност през 2014 г. е по-висок в селата на общината (32.9‰) отколкото в град Монтана (12.2‰).

Естественят прираст⁷ в общината в периода 2009-2014 г. е отрицателен, 2009 г. (-245 души), 2010 г. (-336 души), 2011 г. (-293 души), 2012 г. (- 408 души), 2013 г. (- 395 души) и 2014 г. (- 397 души). Коефициентът на естественият прираст в общината през 2012 г. е (-7.7‰), 2013 г. е (- 7.6‰) и 2014 г е (-7.7‰).

През 2014 г. в област Монтана естественият прираст е (- 12.8‰) и в страната (- 5.7‰). Или по този показател общината е с по-неблагоприятни показатели от средните за областта, но по-добри от тези на областта и района.

Таблица 24. Коефициент на естествения прираст 2009-2014 г. (в промили - ‰)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
България	-3.5	-4.6	-5.1	-5.5	-5.2	-5.7
Северозападен район	-9.2	-10.6	-10.8	-11.5	-10.5	-11.5
Област Монтана	-10.4	-12.2	-12.3	-12.8	-11.7	-12.8
Община Монтана	-4.3	-6.0	-5.5	-7.7	-7.6	-7.7

Източник: НСИ

Влошената характеристика на възпроизводствените процеси е трайно явление, което ще оказва въздействие върху социално – икономическото развитие на общината и се взема под внимание при определяне на демографските прогнози за нуждите на ОУП на община Монтана.

Механичният прираст е с отрицателен знак и се илюстрира от данните за вътрешната миграция на населението, които за общината показват, че изселените са повече от заселените. През периода 2009 – 2014 са се заселили 5 846 души, а са се изселили 8 239 души, или за 6 години имаме отрицателен механичен прираст (- 2 393 души). Миграцията оказва силен негативен ефект върху възпроизводството на населението, тъй като чрез изселването на жени в родилна възраст се понижава равнището на потенциалната бъдеща раждаемост, не само за следващите 10-15 години, но и в по-дълъг период от време.

Отрицателният естествен и механичен прираст е потенциален проблем за по-нататъшната жизненост на общината.

⁷ Разликата между ражданията и умираанията

Полова и възрастова структура

Половата структура на населението на община Монтана не се различава съществено от тази за страната и за отделните региони. Броят на жените преобладава над този за мъжете, независимо, че броят на новородените момчета е по-висок от този на новородените момичета. Впоследствие под влияние на редица фактори като по-високото смъртност при мъжете, по-ниската средна продължителност на живота при мъжете, по-голямата склонност към емиграция при мъжете и др. се стига до нарушената полова структура на населението. Към 31.12. 2014 г. в община Монтана жените са 25 898 (50.8%), мъжете са 25 115 души (49.2%), или на 1000 мъже се падат 1031 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 55-60 години. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на общината. За област Монтана съотношението е 50.9% : 49.1%, а за страната 51.4% : 48.6%.

Таблица 25. Структура на населението по пол и по години към 31.12.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Община Монтана	56086	55246	53236	52520	51774	51013
Мъже	27197	26781	26303	25922	25520	25115
Жени	28889	28465	26933	26598	26254	25898

Източник: НСИ

По отношение на възрастовата структура на населението, в община Монтана се потвърждават неблагоприятните тенденции в демографското развитие, характерни за страната. *Налице е продължаващ процес на застаряване на населението*, който се изразява в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на броя и дела на населението на 65 и повече години.

Таблица 26. Възрастова структура на населението към 31.12.2014 г. (в %)

	0-14г.	15-64г.	65г. +
България	13,9	66,1	20,0
Северозападен район	13,2	62,0	24,8
Област Монтана	13,3	61,6	25,1
Община Монтана	13,2	66,9	19,9

Източник: НСИ

По основни възрастови групи в общината през 2014 г. преобладава населението в групата на 15-64 години 34 105 д., или 66.9%, като има голяма диспропорция в тази група между града и селата. По населени места в общината най-голям е този дял в гр. Монтана 70.8% и с. Благово 58.3%, а най-малък в с. Липен 28.2% и с. Клисурица 29.0%.

Делът на населението на възраст под 15 г. е с най-висок относителен дял в с. Габровница 23.3% и с Вирове 21.2%, а най-малко е в с. Трифоново -

2.5% и с. Крапчене и с. Липен с по 3.8%. В общината възрастовата група от 0 до 14 години е с малко по-неблагоприятни показатели от средните за страната, района и областта.

Неблагоприятен е факта, че възрастовата група над 65 години е 10 168 д., или 19.9% и непрекъснато расте, като с най голям относителен дял са селата Липен 67.9% и Клисурска 67.0%.

Таблица 27. Население по възрастови групи към 31.12.2013 г.

Населени места	Общо	Брой			Съотношение - %		
		0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Община Монтана	51013	6740	34105	10168	13,2	66,9	19,9
с.Безденица	324	59	160	105	18,2	49,4	32,4
с.Белотинци	392	29	172	191	7,4	43,9	48,7
с.Долно Белотинци	579	75	296	208	13,0	51,1	35,9
с.Благово	496	35	289	172	7,1	58,3	34,7
с.Винище	281	45	143	93	16,0	50,9	33,1
с.Вирове	386	82	192	112	21,2	49,7	29,0
с.Войници	64	6	33	25	9,4	51,6	39,1
с.Габровница	1076	251	596	229	23,3	55,4	21,3
с.Горна Вереница	184	8	79	97	4,3	42,9	52,7
с.Горно Церовене	445	50	203	192	11,2	45,6	43,1
с.Доктор Йосифово	652	112	329	211	17,2	50,5	32,4
с.Долна Вереница	197	9	92	96	4,6	46,7	48,7
с.Долна Рикса	215	25	81	109	11,6	37,7	50,7
с.Клисурска	100	4	29	67	4,0	29,0	67,0
с.Крапчене	292	11	139	142	3,8	47,6	48,6
с.Липен	340	13	96	231	3,8	28,2	67,9
гр.Монтана	41814	5664	29591	6559	13,5	70,8	15,7
с.Николово	421	32	241	148	7,6	57,2	35,2
с.Славотин	403	20	131	252	5,0	32,5	62,5
с.Смоляновци	965	77	546	342	8,0	56,6	35,4
с.Стубел	524	48	266	210	9,2	50,8	40,1
с.Студено буче	498	69	266	163	13,9	53,4	32,7
с.Сумер	244	13	94	137	5,3	38,5	56,1
с.Трифоново	121	3	41	77	2,5	33,9	63,6

Източник НСИ

В Националната концепция за пространствено развитие на Република България за периода 2013-2025 г. като обезлюдяващи се територии са категоризирани землища с население под 100 души. В община Монтана, като такова селище се откроява само село Войници.

Етно-демографска характеристика на населението

Самоопределение на населението в община Монтана по етническа принадлежност към 01.02.2011 г. – лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за етническо самоопределение, са 95.9% (51 659 д.) от населението. Българската етническа група обхваща 47 464 лица, или 91.9% от лицата, доброволно декларирали етническото си самоопределение, при 84.8% средно за страната. Делът на българската етническа група в сравнение с данните за страната е повече с 7.1% процентни пункта.

Ромският етнос е вторият по численост. Към 01.02.2011 г. наброява 3 764 души според самоопределянето на лицата, с относителен дял от 7.3%, при средно 4.9% за страната. Ромският етнос е съсредоточен основно в гр.Монтана 3 055 д., или 81.2% от ромското население. Ромската общност е хетерогенна. Тя се състои от отделни групи, които се самоопределят по различен начин⁸ като българи, турци и роми и т.н. хората от мал;инствените групи живеят в обособени квартали, които се характеризират с лоша инфраструктура, която на места липсва, наличие на незаконно строителство, бедност, ниска степен на образование, отпадане на децата от училище, ниска степен на здравно обслужване, висока безработица, липса на спортни мероприятия и съоръжения за тяхното провеждане. Наличие на лоши санитарно-хигиенни условия, създаващи предпоставки за разпространение на епидемиологични заболявания. Това се дължи на продължителното натрупване на различни фактори, които в крайна сметка са довели до влошаване на условията на живот и социална неравнопоставеност. Необходимо е да се отбележи, че броят на ромското население трудно се обхваща и следи по официален път с помощта на статистически данни поради непрекъснатото движение на това население, както и поради факта, че голяма част от тях се самоопределят като турци или българи при официалните преброявания. Ромите имат специфичен начин на живот, които се различава от начина на живот на другите етнически и социални групи в България. Процесите на урбанизация не водят до възприемане на универсален начин на живот и поведение в обществото от тяхна страна.

Останалите етнически групи имат незначителен дял в етническата структура на общината.

⁸ Причините за тази ситуация се дължат на явленията "етническа мимикрия" (т.е. лица с ромска идентичност публично декларират друга, не-ромска идентичност).

Таблица 28. Население по етническа принадлежност към 01.02. 2011 г. в община Монтана

Населени места	Брой лица, отговорили на въпрос за етническа принадлежност	Етническа група				
		Българска	Турска	Ромска	Друга	Не се самоопределям
ОБЩО	51659	47464	34	3764	180	217
гр.МОНТАНА	41699	38278	29	3055	166	171
с.БЕЗДЕНИЦА	336	334	-	..	..	-
с.БЕЛОТИНЦИ	450	448	-	..	..	-
с.БЛАГОВО	543	538	..	..	4	-
с.ВИНИЩЕ	290	270	..	18	..	-
с.ВИРОВЕ	398	281	-	116	..	..
с.ВОЙНИЦИ	71	57	-	14	-	-
с.ГАБРОВНИЦА	1111	1043	..	63	..	3
с.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	214	214	-	-	-	-
с.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	468	453	-	6	-	9
с.ДОКТОР ЙОСИФОВО	692	405	-	269	-	18
с.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	216	216	-	-	-	-
с.ДОЛНА РИКСА	231	163	-	68	-	-
с.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	644	598	-	46	-	-
с.КЛИСУРИЦА	136	136	-	-	-	-
с.КРАПЧЕНЕ	326	325	-	-	..	..
с.ЛИПЕН	357	356	-	-	..	..
с.НИКОЛОВО	463	461	-	..	-	..
с.СЛАВОТИН	480	465	..	6	..	4
с.СМОЛЯНОВЦИ	1029	1027	-	-	..	..
с.СТУБЕЛ	588	578	-	9	..	..
с.СТУДЕНО БУЧЕ	500	403	-	90	-	7
с.СУМЕР	275	273	-	..	-	..
с.ТРИФОНОВО	142	142	-	-	-	-

Източник: НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 г.

Забележка:

".." Конфиденциални данни

«-» Няма случай

Основни изводи за етно-демографската характеристика на населението.

- За периода между двете преброявания през 2001 и 2011 г. общината има отрицателен прираст (-12.3%), или намалява с 7 566 д.;
- Населението продължава да намалява и в годините след последното преброяване;

- Неблагоприятен е факта, че към 31.12.2014 г. възрастовата група над 65 години е 10 168 д., или 19.9%, докато тази от 0 до 14 години е 6 740 д. или 13.2%;
- В общината възрастовата група от 0 до 14 години е с по-неблагоприятни показатели от средните за страната и област Монтана.
- Раждаемостта като процес, определящ количественото нарастване на населението през последните години е с тенденция на намаляване;
- Жените в детеродна възраст намаляват;
- Смъртността е със по-високи стойности от раждаемостта;
- Естествен прираст през последните години е отрицателен;
- Данните за вътрешната миграция на населението показват, че изселените са повече от заселените, като механичния прираст е с отрицателен знак;
- Отрицателният естествен и механичен прираст е потенциален проблем за по-нататъшната жизненост на общината;
- Изразен дисбаланс между гр. Монтана и останалите населени места – 82.0% от населението на общината живее в града;
- Ромският етнос е с относителен дял 7.3%, при средно за страната 4.9%.

5.2 Заетост и безработица

Заетост

Заетите лица в общината през 2012 г. са 12 966, а през 2010 г. са 12 232, или имаме увеличение на заетите с 2.0% (266 д.).

Разпределението на заетите по сектори на икономиката в община Монтана през 2012 г. е съответно:

- първичен (аграрен)- 376 д.(2.9%);
- вторичен (индустрия) – 6 496 д. (50.1%);
- третичен (услуги) – 6 094 д. (47.0%).

По отрасли през 2012 г. най-много са заетите в преработващата и добивна промишленост – 40.1%, търговията и ремонт на моторни превозни средства – 22.7%, здравеопазване - 7.4%, строителство – 6.7%, което е видно от следната таблица:

Таблица 29. Заети лица в община Монтана 2010-2012 г. – брой

Икономически дейности (A21)	2010	2011	2012
Общо	13232	13188	12966
Селско, горско и рибно стопанство	583	382	376
Добивна и преработваща промишленост	5302	5405	5204

Икономически дейности (A21)	2010	2011	2012
Производство на ел. и топл. енергия и на газ, Доставка на води, канал.услуги и др., Управление на отпадъци	478	438	425
Строителство	764	768	867
Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети	3028	3021	2948
Транспорт, складиране и пощи	388	429	424
Хотелиерство и ресторантьорство	519	580	568
Създаване и разп. на инф., далекосъобщения	142	85	81
Операции с недвижими имоти	165	185	159
Проф. дейности и научни изследвания	253	278	300
Административни и спомагателни дейности	366	376	400
Образование	49	47	45
Хуманно здравеопазване и социална работа	985	973	963
Култура, спорт и развлечения	94	113	95
Други дейности	116	109	119

Източник : ТСБ - гр. Монтана

Забележка: Данните за "Добивна" и "Преработваща промишленост" са обединени, както и "Производство и разпределение на електроенергия" и " Доставка на води", понеже като отделни отрасли съдържат конфиденциални данни.

За увеличаване на заетостта е необходимо модернизиране на производствената база, внедряване на нови технологии и иновации за по-голяма конкурентноспособност и по-добро качеството на произвежданите продукти.

Безработица

По данни на Дирекция "Бюро по труда" град Монтана през 2014 г. г. в общината регистрираните безработни лица са 2 774 (коефициент на безработица 10.7%), при 2 922 безработни лица през 2010 г., или имаме намаление на безработицата с 148 лица (5.1%). Коефициента на безработицата по данни на НСИ за страната през 2014 г. е 11.4%, а в област Монтана е 16.3%, или в общината безработицата е с 0.7 процентни пункта по-ниска от средната за страната и с 5.6 п.п. по-ниска от средната за област Монтана. Регистрирани са 1 451 безработни лица от женски пол. Съотношението жени:мъже към 31.12.2014 г. е 52.3%: 47.7%.

Във възрастовата структура състоянието на регистрираните безработни лица в общината към 31.12.2014 г. и е както следва:

- Най-висок е дела на безработните лица над 55 г.- 27.6%, следвани от групата от 50 до 54 г. -14.2% и от 45 до 49 г. – 11.3%;
- Относителният дял на безработните младите хора до 29 г. в общината е 14.6%.

Проблемът с трудовата реализация на младите хора до 29 г. е един от най-острите на пазара на труда не само в общината, но и в цялата страна.

В образователната структура най-висок е относителният дял на безработните със средно образование с 55.0%. Според квалификацията най-висок е относителният дял на лицата без специалност и професия 43.1% (1 195 лица).

Към 31.12.2014 г. най-много са безработните лица с продължителност на престой на пазара на труда над 24 месеца – 21.8%.

Според данни на Бюрото по труда, гр. Монтана - безработицата в общината се характеризира със следните показатели:

Таблица 30. Безработни лица в община Монтана

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014
Общо – брой	2922	2800	3057	3101	2774
Коефициент на безработица - %	9,32	10,84	11,84	12,01	10,74
Разпределение по пол:					
- жени	1468	1352	1494	1562	1451
- мъже	1454	1448	1563	1539	1323
Разпределение по възраст :					
до 19 години	35	45	32	45	19
- от 20 до 24 години	200	199	231	199	142
- от 25 до 29 години	243	305	346	299	244
- от 30 до 34 години	269	287	318	310	290
- от 35 до 39 години	286	297	333	340	303
- от 40 до 44 години	304	297	316	306	303
- от 45 до 49 години	350	339	341	346	314
- от 50 до 54 години	420	351	411	444	394
- над 55 години	815	680	729	812	765
Разпределение по квалификация:					
- работническа квалификация	1017	936	1047	1083	893
- специалисти	784	673	731	845	686
- без специалност и професия	1121	1191	1279	1173	1195
Разпределение по образование:					
- с висше образование	292	247	270	324	256
- със средно образование	1693	1568	1751	1807	1526
в т.ч. със средно професионално	1393	1268	1401	1490	1242
- с основно образование	439	422	451	420	375
- с начално и по ниско образование	498	563	585	550	617
Продължително безработни лица:					
- от 12 до 24 месеца	642	487	452	461	533
- над 24 месеца	371	542	609	581	606

Източник: Дирекция бюро по труда, гр. Монтана

Забележка: Данните за съответната година са към 31 декември, 2014.

Основни изводи:

- Равнището на безработицата в общината през 2014 г. е 10.7 % - една от ниските в област Монтана;
- Проблемът с трудова реализация на младите хора до 29 г. е един от най-острите на пазара на труда;
- В образователната структура най-висок е относителният дял на безработните лица с със средно образование – 55.0%;
- Според квалификацията най-висок относителен дял имат лицата без специалност и професия – 43.1%;
- Най-много са безработните с продължителност на престой на пазара на труда от над 24 месеца – 21.8%.

Приоритетите в заетостта и безработицата са взаимосвързани и се отнасят до увеличаване на заетостта, включване в национални и регионални програми за заетост, намаляване на безработицата, запазване и съхраняване на населението, в т.ч. на трудовите ресурси.

Прогнозиране на заетостта

При разработването на прогнозите за икономическото развитие на община Монтана се стъпва на прогнозите за броя на населението, и по-специално на прогнозата за броя на икономически активното население на база естествен прираст.

За целите на Общия устройствен план на община Монтана се направени два варианта на прогнозна структура на заетостта с хоризонт 2035 год. Прогнозата за броя на работната сила се базира на категорията икономически активно население от 16-65 г., която отчита тенденциите в пенсионната възраст.

Като реалистичен (при наличие на съответни благоприятни предпоставки на инвестиции и растеж) се очертава първият вариант. Прави впечатление, че между двата варианта няма съществени различия и това се определя от самите тенденции на развитието на една съвременна общинска икономика.

При очертаване на структурата на заетостта на населението по предлаганите сценарии за развитие на икономиката на община Монтана са направени следните допускания:

- Сивата икономика излиза на "светло" – отчитат се реално заетите;
- Предвидени са промени в структурата на заетостта;
- Вторичният сектор остава като перспективен за развитието на икономиката на общината, но ще се развива и третичният сектор в отраслите – "Търговия и обслужване", "Хотели и ресторанти".

В таблицата по-долу е дадена прогноза за структурата и броят на заетите по отрасли в община Монтана. Двата варианта нямат съществени разлика.

Таблица 31. Прогноза за структурата на заетите лица по сектори

Сектори	Първи вариант			Втори вариант	
	2012	2030	2035	2030	2035
Общо	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Първичен	2,9	3,1	3,2	3,2	3,3
Вторичен	50,1	48,5	48,2	48,8	48,5
Третичен	47,0	48,4	48,6	48,0	48,2

5.3 Прогноза за демографското развитие на община Монтана

Демографските прогнози представляват възпроизводството на дадено население в перспектива през определен период. Информационното им съдържание се състои от данни за очакваната обща численост на населението по пол и възраст в края на всяка от годините на прогнозния период. По своята същност те представляват едно предполагаемо развитие на населението, което почива на определени хипотези за очаквана фертилност, смъртност и миграционни движения през определения период.

Глобалните процеси също влияят за същественият изменения в демографското, брачното и фертилното поведение на населението. Към тези промени следва да прибавим интензивната икономическа емиграция.

Националният статистически институт (НСИ) е разработил три сценария (хипотези) на дългосрочна прогноза за демографското развитие на страната в перспектива до 2060 година. Вариантите на демографската прогноза са съобразени с методологията и количествените хипотези за възпроизводствените процеси на населението, разработени от Евростат. И в трите варианта се запазват тенденциите към намаляване и застаряване на населението в страната и в частност и в област Монтана в състава на която е община Монтана. Тази прогноза може да послужи частично при разработване на Общия устройствен план, тъй като постановките ѝ не могат да се приложат еднозначно, особено за по-малките общини. Затова авторският колектив е изготвил адаптирана прогноза, в която прогнозното население на ниво община е изчислено в три варианта-песимистичен, реалистичен и оптимистичен.

Основната категория на населението, използвана при разработките на прогнозните варианти са данните за категорията «*обичайно живеещо налично население*» в община Монтана (база 2013 г.). То се състои от три основни подкатегории население: обичайно живеещо налично население; временно отсъстващи в друго населено място в страната; временно отсъстващи от страната.

Обхват на прогнозата:

- Териториален обхват – община Монтана;
- Прогнозен период – 2013-2035 г.

Моделите за демографско развитие

Базови модели:

- *Песимистичен* – (нисък). При този вариант развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в селищата от общината;
- *Реалистичен* – (среден, тенденциален). Този вариант се съобразен със сегашното социално-икономическо развитие на общината;
- *Оптимистичен* – (висок). При този вариант се предполага, че демографското развитие ще протича при благоприятни социално-икономически промени в селищата на общината.

Възпроизводството на населението е процес, който по своята същност е икономически и социално обусловен, но в основата му са преди всичко демографските фактори – *раждаемост, смъртност, естествен и механичен прираст*.

Макроикономическата среда, състоянието на пазара на труда и жизненият стандарт играят важна роля за демографското развитие. Демографските проблеми на община Монтана са свързани с цялостното ѝ социално-икономическо развитие. Те се отнасят до протичащите процеси и формираните структури на населението – отрицателно естествено и механично възпроизводство, влошена полово-възрастова структура на населението, като особено сериозна е диспропорцията сред населението в селата.

Прогнозни разчети

Разработените прогнози (хипотези) имат конвергентен характер и отразяват общите тенденции в демографското развитие на страната и в частност на община Монтана. Тяхната реализация (ускорение или забавяне) в голяма степен зависи от формите за регулиране чрез осъществяваната демографска и социално-икономическа политика в страната, а също и от международните икономически условия. Прогнозите са разработени на базата на раждаемостта (фертилното поведение на жените), смъртността, естественият и механичният прираст. И при трите варианта естественият прираст и отрицателни, но в края на прогнозният период постепенно забавят негативния си ефект. При механичния прираст в оптимистичния вариант механичният прираст е положителен.

И в трите варианта се потвърждава тенденцията към намаляване и застаряване на населението.

Перспективен брой на постоянното население в община Монтана

Според трите варианта броят на населението в общината ще е следният:

Таблица 32. Прогнозен брой на населението в община Монтана 2014 – 2035 г.

Варианти	2014	2020	2025	2030	2035
Песимистичен	51013	48924	46924	45024	43174
Реалистичен	51013	49210	47447	45737	44089
Оптимистичен	51013	49424	47824	46224	44654

По варианти състоянието към 2035 г. е следното:

- *Песимистичен* – 43 174 д. (2035 г.). Намаление за прогнозния период с 7 929 д., или с 15.5%;
- *Реалистичен* (Тенденциален - среден) – 44 089 д. (2035 г.). Намаление за прогнозния период с 6 924 д., или с 13.6%;
- *Оптимистичен* – 44 654 д. (2035 г.). Намаление за прогнозния период съответно с 6 359 д. или с 12.5%.

За съответните нужди на ОУП на община Монтана, предлагаме да се работи с реалистичния вариант.

По отделни селища прогнозата е следната:

Таблица 33. Прогнозен брой на население към 2035 г. – вариант реалистичен

Населени места	2014	2020	2025	2030	2035
Община Монтана	51013	49210	47447	45737	44089
с.Безденица	324	306	295	285	274
с.Белотинци	392	386	372	359	346
с.Долно Белотинци	579	567	546	527	508
с.Благово	496	485	468	451	434
с.Винище	281	262	252	243	234
с.Вирове	386	365	352	339	327
с.Войници	64	60	57	53	50
с.Габровница	1076	1031	994	958	924
с.Горна Вереница	184	177	171	164	158
с.Горно Церовене	445	434	418	403	388
с.Доктор Йосифово	652	630	607	585	564
с.Долна Вереница	197	185	179	172	166
с.Долна Рикса	215	195	188	181	175
с.Клисурица	100	94	90	87	83
с.Крапчене	292	286	276	266	256

Населени места	2014	2020	2025	2030	2035
с.Липен	340	331	319	308	296
гр.Монтана	41814	40347	38895	37494	36145
с.Николово	421	405	391	376	363
с.Славотин	403	397	382	369	355
с.Смоляновци	965	938	904	871	840
с.Стубел	524	518	507	489	471
с.Студено буче	498	469	452	436	420
с.Сумер	244	225	217	209	202
с.Трифоново	121	118	116	112	108

ГЛАВА 6. ОБИТАВАНЕ

6.1 Анализ и диагноза на жилищната система

Общи параметри на жилищния фонд

По данни от последното преброяване (2011 г.), населението на община Монтана (53856 човека) разполага с 29043 жилища с 2097 хил.м2 полезна и 1518 хил.м2 жилищна площ. На база всички жилища, потреблението е над средните европейски стандарти⁹ – 552 жилища на 1000 обитатели, около 29 м2 жилищна площ на човек и 1,8 обитатели на жилище.

Таблица 34. Общи параметри - жилища

Жилища – брой – 2011 г.	29043
Полезна площ - хил. м 2	2097
В т. ч. жилищна	1518
Жилищна площ на човек – м2	28,9
Жилища на 1000 души от населението	552
Среден брой лица на едно жилище	1,8
Необитавани жилища – 2011 г.	8658
Дял необитавани жилища	29,8%

Източник:НСИ, обработка на консултанта

Междувременно, до края на 2014 г., жилищният фонд нараства до 29132 жилища (средно с по 30 жилища на година), а населението намалява до 51013 човека (средно с по 948 човека на година).

Отчитайки големия дял необитавани жилища към 2011 г. (8658 бр. - близо 30%), реалното потребление е значително под приетия стандарт. Пресмятайки този показател само на база обитавани жилища, стойността

⁹ 420 обитавани жилища на 1000 човека

пада от 552 на само 388 жилища на 1000 обитатели. Значително се редуцират и другите параметри на жилищния стандарт:

Таблица 35. Общи параметри – обитавани жилища

Обитавани жилища – брой – 2011 г.	20385
Полезна площ - хил. м ²	1567
В т. ч. жилищна	1141
Жилищна площ на човек – м ²	21,7
Жилища на 1000 души	388
Среден брой лица на едно жилище	2,6
Необитавани жилища	8658
Дял необитавани жилища	29,8%

Източник:НСИ, обработка на КОНСУЛТАНТА

Трайните негативни тенденции в демографското развитие на общината (над 12% спад за последните 10 години), формират и тенденция към увеличаване на дела на необитаваните жилища. В селата той варира от около 33% (за с.Долно Белотинци) до близо 70% (за с. Долна Вереница). Проявяват се изразителни признаци на обезлюдяване в селата. Дори и в общинския център гр.Монтана, всяко пето жилище е без постоянни обитатели.

Таблица 36. Обитавани и необитавани жилища по населени места

ЖИЛИЩА 2011 г.	ОБЩО	ОБИТАВАНИ	НЕОБИТ.	ДЯЛ НЕОБИТ.
ОБЩИНА МОНТАНА	29043	20385	8658	29,8%
ГР.МОНТАНА	20068	15720	4348	21,7%
С.БЕЗДЕНИЦА	249	143	106	42,6%
С.БЕЛОТИНЦИ	480	229	251	52,3%
С.БЛАГОВО	397	238	159	40,1%
С.ВИНИЩЕ	272	120	152	55,9%
С.ВИРОВЕ	271	155	116	42,8%
С.ВОЙНИЦИ	78	40	38	48,7%
С.ГАБРОВНИЦА	709	420	289	40,8%
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	287	96	191	66,6%
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	500	236	264	52,8%
С.Д-Р ЙОСИФОВО	578	302	276	47,8%
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	394	120	274	69,5%
С.ДОЛНА РИКСА	241	112	129	53,5%
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	383	255	128	33,4%
С.КЛИСУРИЦА	193	83	110	57,0%
С.КРАПЧЕНЕ	322	178	144	44,7%

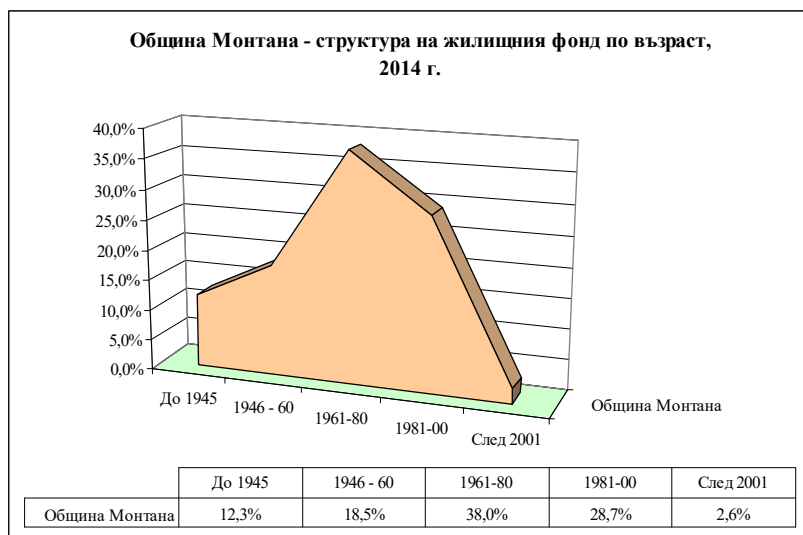
ЖИЛИЩА 2011 г.	ОБЩО	ОБИТАВАНИ	НЕОБИТ.	ДЯЛ НЕОБИТ.
С.ЛИПЕН	390	211	179	45,9%
С.НИКОЛОВО	371	208	163	43,9%
С.СЛАВОТИН	557	277	280	50,3%
С.СМОЛЯНОВЦИ	799	503	296	37,0%
С.СТУБЕЛ	646	287	359	55,6%
С.СТУДЕНО БУЧЕ	343	201	142	41,4%
С.СУМЕР	356	162	194	54,5%
С.ТРИФОНОВО	159	89	70	44,0%

Източник:НСИ, обработка на КОНСУЛТАНТА

Възраст на фонда

Най-големият дял на наследения жилищен фонд е създаден в периода 1961 – 1990 г. (38%). Най-активно строителство през този период е имало в гр.Монтана – от тогава са близо 46% от сегашните жилища. Следващите 2 десетилетия (1981-200) са добавили втория по големина дял – 28,7%, но предимно от масивни къщи в селата. Фондът отпреди 1945 г. (с възраст над 70 години), има дял от 12,3%. Възпроизводството на жилищата след началото на прехода е било над 10 пъти по-малко в сравнение с предходния период. След 2001 г., към фонда са добавени само около 2,6%.

Фигура 17. Структура на жилищния фонд по възраст – община Монтана

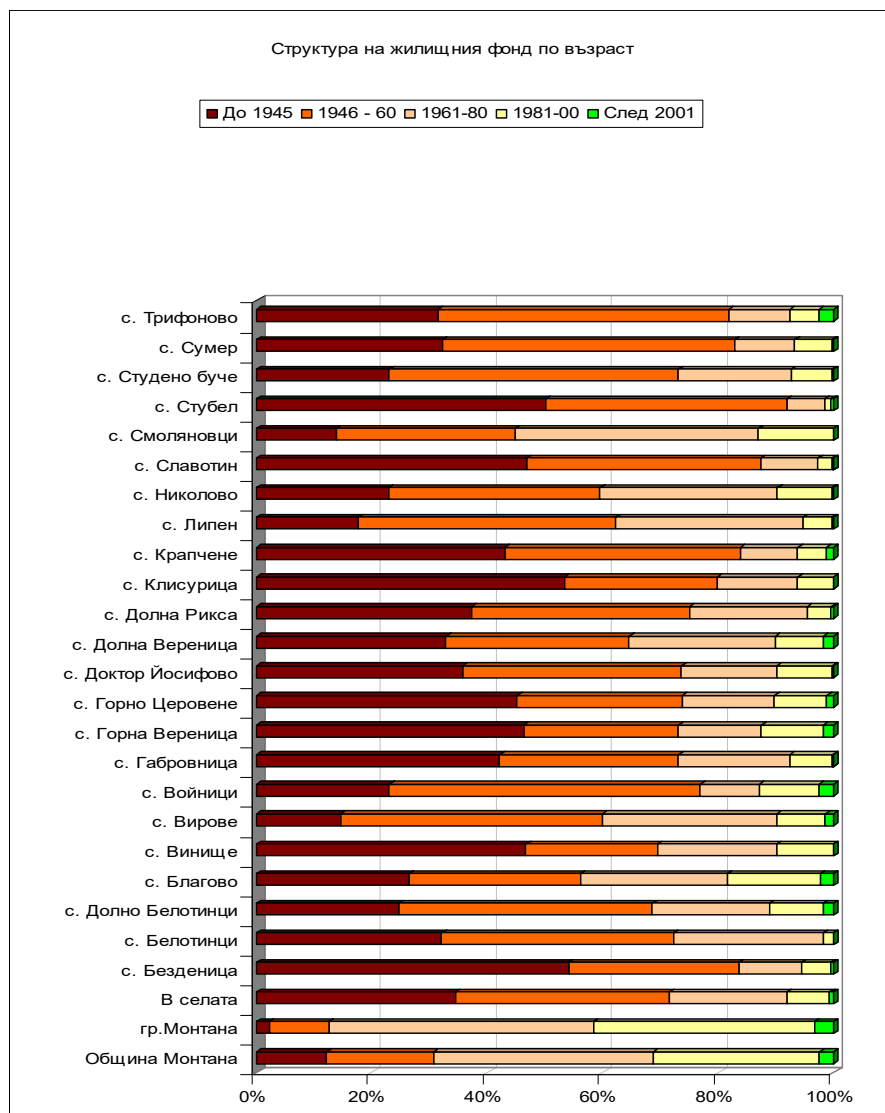

Източник:НСИ, обработка на УРБАНАРХ

Проследена по селища, възрастовата структура на фонда разкрива факта, че освен гр. Монтана (с 3,4% новопостроен фонд – 686 жилища), има и няколко села с относително висока строителна активност след 2001 г. Това са с. Винощице (9 жилища), с. Долно Белотинци и с. Долна Винощица (по 7 бр.), с. Горно Церовене (6 бр.) и с. Горна Вереница (5 бр.). Показателен

е факта, че през последните няколко години, в селата не е построено нито едно ново жилище.

Фигура 18. Структура на жилищния фонд по възраст по населени места

Източник:НСИ, обработка на УРБАНАРХ

Обобщената оценка за възрастта на жилищния фонд е:

- Град Монтана е сравнително млад – със средна възраст на фонда под 50 г.;
- Селата в община Монтана са с относително стар, респективно, амортизиран фонд.

Структура на жилищния фонд по конструкция и етажност

По вида на *конструкцията*, жилищният фонд е представен в четири обобщени категории:

- панели, стоманобетон, масивни (носеци тухлени стени и стоманобетонни плочи или гредоред), паянтови. Към края на 2014

г., панелните жилища са около 15% (4576 бр.), разположени почти изцяло в общинския център и отделни «разсейки» в няколко села. Стоманобетонните също са с относително малък дял – около 15% (4412 бр.) и също са предимно в града. Категорията «масивни» има дял от близо 62% (17966 бр.). Най-малък е дялът на паянтовите жилища – 7,5%, разположени предимно в селата, където достигат 58,1% (с.Долна Рикса). Отчитайки и възрастта на фонда, може да се направи обобщена оценка, че жилищният фонд в селата е силно амортизиран. Над 15% е за снос, а други 75%

- за обновяване (включително енергийно саниране).

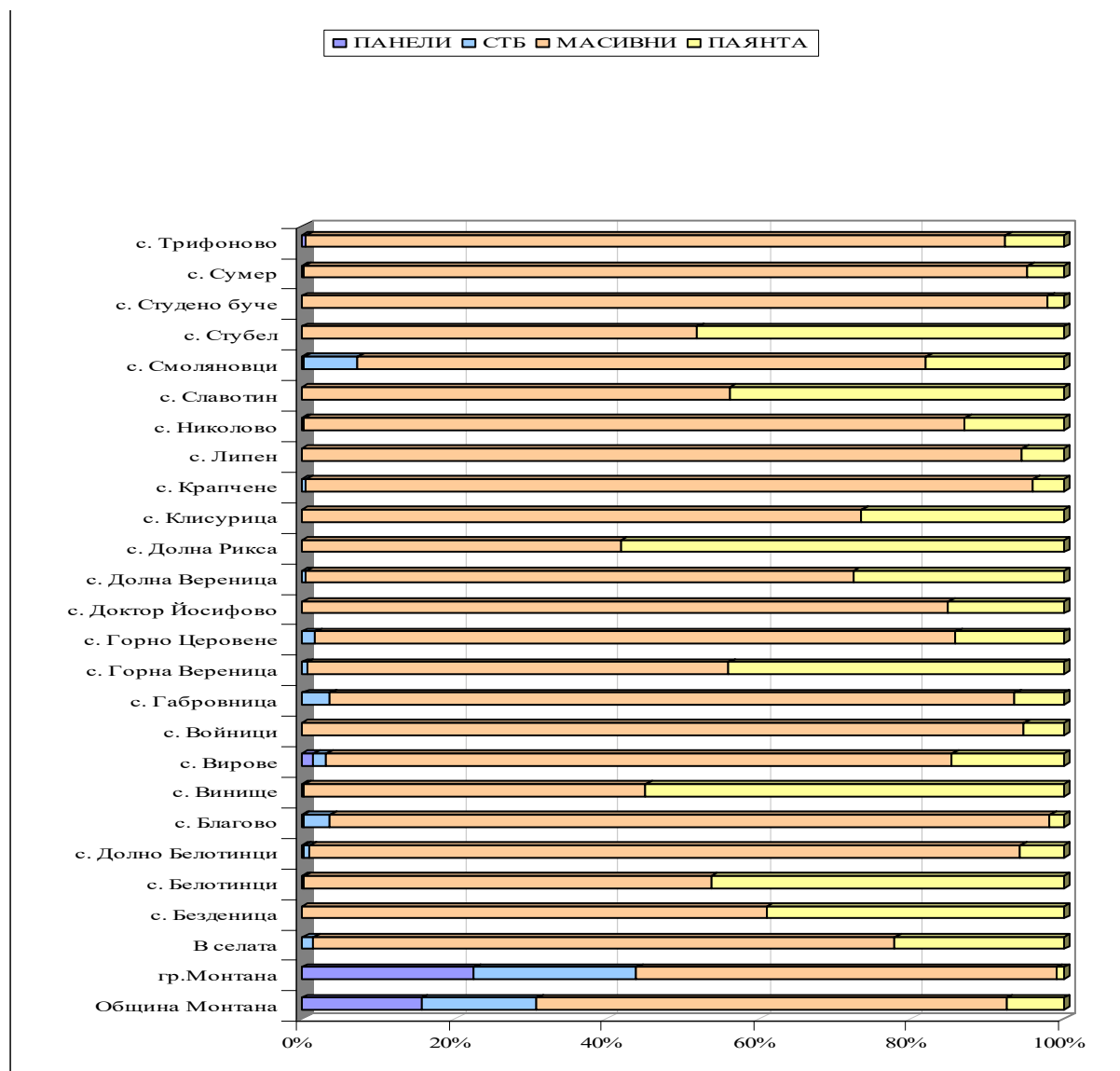
Таблица 37. Структура на жилищния фонд по възраст по конструкция – отн. дял

	Панел	СТБ	Масивни	Паянтови
ОБЩИНА МОНТАНА	15,8%	14,9%	61,9%	7,5%
ГР.МОНТАНА	22,7%	21,0%	55,4%	0,9%
С.БЕЗДЕНИЦА	0,0%	0,0%	61,0%	39,0%
С.БЕЛОТИНЦИ	0,0%	0,4%	53,4%	46,1%
С.БЛАГОВО	0,3%	3,5%	94,5%	1,8%
С.ВИНИЩЕ	0,0%	0,4%	44,9%	54,8%
С.ВИРОВЕ	1,5%	1,5%	82,3%	14,8%
С.ВОЙНИЦИ	0,0%	0,0%	94,9%	5,1%
С.ГАБРОВНИЦА	0,1%	3,5%	90,0%	6,3%
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	0,0%	0,7%	55,4%	43,9%
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	0,0%	1,8%	84,0%	14,2%
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	0,0%	0,2%	84,8%	15,1%
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	0,0%	0,3%	72,1%	27,7%
С.ДОЛНА РИКСА	0,0%	0,0%	41,9%	58,1%
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	0,3%	0,3%	93,7%	5,7%
С.КЛИСУРИЦА	0,0%	0,0%	73,6%	26,4%
С.КРАПЧЕНЕ	0,0%	0,3%	95,7%	4,0%
С.ЛИПЕН	0,0%	0,0%	94,6%	5,4%
С.НИКОЛОВО	0,3%	0,0%	87,3%	12,5%
С.СЛАВОТИН	0,0%	0,0%	56,3%	43,7%
С.СМОЛЯНОВЦИ	0,4%	7,0%	74,7%	17,9%
С.СТУБЕЛ	0,0%	0,0%	52,0%	48,0%
С.СТУДЕНО БУЧЕ	0,0%	0,0%	98,0%	2,0%
С.СУМЕР	0,3%	0,0%	94,9%	4,8%
С.ТРИФОНОВО	0,6%	0,0%	91,8%	7,5%

Източник:НСИ – текуща статистика за 2014 г., обработка на консултанта

Визуализацията на структурата на фонда по конструкция е представена на долната графика:

Фигура 19. Структура на жилищния фонд по вид конструкция (населени места)

Източник:НСИ, обработка на УРБАНАРХ

По отношение на *етажността*, 100% от фонда в селата е в нискоетажни сгради. Средната и високата етажност са част от фонда само на гр.Монтана.

Таблица 38. Структура на жилищния фонд според етажност – отн. дял

Етажност на фонда, 2014 г.	НИСКО	СРЕДНО	ВИСОКО
Община Монтана	58,7%	12,7%	28,5%
гр.Монтана	40,3%	18,4%	41,3%
В селата	100,0%	0,0%	0,0%

Източник:НСИ – текуща статистика за 2014 г.

Благоустроеност на жилищата

Всички жилища в общината, с изключение само на 73, са електроснабдени. Но статистиката отчита само 53,4% обитавани жилища (15502 бр.), свързани с обществена канализация. От тях, 15248 са в гр. Монтана. Градът има само 146 обитавани жилища, които още не са свързани с канализационната система. Масовото решение в селата е на попивна яма или директно заустване в повърхностни течения. Това е една от основните причини за лошо състояние на повърхностните води в някои от водосборите на общината.

Висока степен на недоизграденост има и във водоснабдителните системи. Към края на 2014 г., 92,2% от жилищата са водоснабдени, но само 80,8% са с вътрешен водопровод. Останалите 11,5% от имащи достъп до питейна вода са само с външен водопровод, а около 8% са без водоснабдяване. В допълнение, над 40% са загубите при пренос на водата поради амортизирани мрежи. Детайлната картина на водоснабдяването и канализацията по селища е представена в долната таблица:

Таблица 39. Благоустроеност на жилищния фонд (брой жилища)

Благоустрояване 2014 г.	ЕВКОО	ЕВК	ЕВ	Е	БЕЗ
Община Монтана	7372	18330	1147	2210	73
Гр. Монтана	7055	11761	303	1024	8
В селата	317	6569	844	1186	65
с. Безденица	5	118	44	79	3
с. Белотинци	3	376	52	48	1
с. Долно Белотинци	11	362	2	9	1
с. Благово	56	274	39	25	3
с. Виноще	4	248	4	16	0
с. Вирове	9	256	6	1	0
с. Войници	2	75	0	1	0
с. Габровница	12	591	83	21	2
с. Горна Вереница	13	190	47	36	1
с. Горно Церовене	20	406	26	47	1
с. Доктор Йосифово	21	479	38	35	5
с. Долна Вереница	10	141	7	230	7
с. Долна Рикса	2	117	42	80	0
с. Клисурица	3	177	4	9	0
с. Крапчене	20	262	17	22	2
с. Липен	3	197	109	76	5
с. Николово	28	223	42	76	2
с. Славотин	23	438	83	12	1
с. Смоляновци	26	583	76	95	19

Благоустрояване 2014 г.	ЕВКОО	ЕВК	ЕВ	Е	БЕЗ
с. Стубел	18	299	76	245	9
с. Студено буче	10	322	1	9	1
с. Сумер	13	328	3	10	2
с. Трифоново	5	107	43	4	0

Източник: НСИ – текуща статистика за 2014 г.

Легенда:

ЕВКОО - електричество, вода, канал, централно отопление

ЕВК - електричество, вода, канал

ЕВ - електричество и вода

Е - само електричество

БЕЗ - без благоустрояване

Обобщената оценка на ВиК сектора е, че той е със сериозни дефицити както във физическата си изграденост, така и в качеството на услугите. Този факт има негативни последици в най-малко две посоки – жизнен стандарт и екология.

Важен елемент на благоустрояването е и *отоплението*. Близко 66% от жилищата се отопляват с твърди горива (в селата, този дял достига 97%). Други 26% са на електричество. Останалите около 8% са на газ, локални парни инсталации и дори няколко с термопомпи. Прекомерното използване на твърди горива за отопление на жилищата е един от основните източници на замърсяване на въздуха, особено при неблагоприятни климатични условия.

Друг важен фактор на жилищния стандарт е енергийната ефективност на жилищата. Към 2011 г.¹⁰, само 2717 жилища (9,4%) са с топлоизолация, осигуряваща нормативната топлопроводимост, респективно, енергийна ефективност. Значително повече са жилищата с енергоспестяваща дограма – 6258 (около 22%). Основен принос за тази картина има общинския център гр. Монтана. Мерките за енергийна ефективност в селата обхващат символичен дял от жилищата (около 1-2%).

Таблица 40. Енергийна ефективност – жилищен фонд (брой жилища)

	Жилища	С изолация	С PVC дограма
МОНТАНА	29043	2717	6258
ГР.МОНТАНА	20068	2624	6036
С.БЕЗДЕНИЦА	249	0	2
С.БЕЛОТИНЦИ	480	1	11
С.БЛАГОВО	397	12	23

¹⁰ Тази информация се събира само при преброяванията

	Жилища	С изолация	С PVC дограма
С.ВИНИЩЕ	272	0	3
С.ВИРОВЕ	271	1	3
С.ВОЙНИЦИ	78	1	3
С.ГАБРОВНИЦА	709	2	17
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	287	7	9
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	500	9	13
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	578	5	9
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	394	4	6
С.ДОЛНА РИКСА	241	0	1
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	383	13	11
С.КЛИСУРИЦА	193	4	7
С.КРАПЧЕНЕ	322	3	6
С.ЛИПЕН	390	1	5
С.НИКОЛОВО	371	5	24
С.СЛАВОТИН	557	4	10
С.СМОЛЯНОВЦИ	799	6	14
С.СТУБЕЛ	646	1	5
С.СТУДЕНО БУЧЕ	343	7	25
С.СУМЕР	356	3	10
С.ТРИФОНОВО	159	4	5

Източник:НСИ, обработка на КОНСУЛТАНТА

Шанс за тласък в това отношение е Националната програма за енергийна ефективност на многофамилни жилищни сгради, по която гр. Монтана вече има няколко одобрени заявления (към 27.07.2015 г., общо в Северозападен район от ниво 2 има 14 бр. одобрени обекта за саниране).

Собственост

Традиционната за България силно преобладаваща частна собственост на жилищата е присъща и на Монтана и то в още по-изявен вид. Малко над 99% са частните жилища, при само 0,6% обществени (на общината и на държавата). Това са само 180 жилища, от които 167 са в града, а останалите, пръснати по по-големите села като резервен общински фонд. На фона на растяща бедност, безработица и несигурна заетост, символичният обем на социални жилища е в противоречие с потребностите от обществен подпомогнат подслон. Независимо от огромния брой необитавани жилища (на които не може да се разчита за социални нужди), общината следва да планира изграждането на нови социални жилища за маргиналните си групи.

Долната таблица показва разпределението на жилищата по форма на собственост:

Таблица 41. Жилищен фонд – собственост (брой жилища)

	ОБЩЕСТВЕНИ	ЧАСТНИ
Община Монтана	180	28952
Гр. Монтана	167	19984
В селата	13	8968

Източник: НСИ, обработка на КОНСУЛТАНТА

Площни характеристики и жилищна осигуреност

Жилищният фонд към 2014 г. от общо 29132 жилища има 2104,3 хил.м² полезна и 1534,4 хил. м² жилищна площ. Това осигурява един добър статистически стандарт на жилищно потребление – средно по 571 жилища на 1000 човека и малко над 30 м² на човек жилищна площ. В някои от селата тези стойности са много по-високи, но това не е благодарение на реален висок жизнен стандарт, а поради обезлюдяване и много необинавани жилища. Реалното жилищно потребление, изчислено само на база «обитавани жилища», е много по-ниско (но то е възможно да се изчисли само по данни от последното преброяване – 2011 г.

Долната таблица представя жилищното потребление, базирано на всички жилища към края на 2014 г.:

Таблица 42. Жилищен фонд – осигуреност

	жил./1000	жил.пл./ч	обит./жил.
ОБЩИНА МОНТАНА	571	30,1	1,8
ГР.МОНТАНА	482	26,5	2,1
С.БЕЗДЕНИЦА	769	33,2	1,3
С.БЕЛОТИНЦИ	1224	63,5	0,8
С.БЛАГОВО	800	33,3	1,2
С.ВИНИЩЕ	968	41,9	1,0
С.ВИРОВЕ	705	51,9	1,4
С.ВОЙНИЦИ	1219	30,8	0,8
С.ГАБРОВНИЦА	659	56,4	1,5
С.ГОРНА ВЕРЕНИЦА	1560	30,9	0,6
С.ГОРНО ЦЕРОВЕНЕ	1124	63,5	0,9
С.ДОКТОР ЙОСИФОВО	887	44,4	1,1
С.ДОЛНА ВЕРЕНИЦА	2005	40,9	0,5
С.ДОЛНА РИКСА	1121	82,0	0,9
С.ДОЛНО БЕЛОТИНЦИ	665	61,0	1,5

	жил./1000	жил.пл./ч	обит./жил.
С.КЛИСУРИЦА	1930	116,2	0,5
С.КРАПЧЕНЕ	1106	43,3	0,9
С.ЛИПЕН	1147	65,6	0,9
С.НИКОЛОВО	881	44,4	1,1
С.СЛАВОТИН	1382	70,5	0,7
С.СМОЛЯНОВЦИ	828	38,8	1,2
С.СТУБЕЛ	1235	60,2	0,8
С.СТУДЕНО БУЧЕ	689	28,6	1,5
С.СУМЕР	1459	69,9	0,7
С.ТРИФОНОВО	1314	40,2	0,8

Източник:НСИ, обработка на консултанта

Основният извод от площните характеристики и статистическото потребление на жилища е благоприятен – Монтана има достатъчно жилищен фонд и площи, които могат да осигурят добри количествени характеристики на жилищен стандарт. Но вглеждането в реалното потребление разкрива голяма неравномерност и наличие на значителен брой пренаселени жилища. Обитателите на около 2000 жилища живеят по двама и повече от двама в стая, което означава, че ползват поне два пъти по-малко жилищна площ от средно-статистическото потребление. Близко 500 от тези жилища се обитават от по трима и повече човека на стая. Тези обитатели формират групата на крайно-нуждаещи се от социални жилища или помощ за подобряване на жилищните си условия.

Таблица 43. Жилищен фонд – обитаване: лица/стаи

	Общо	1 стая	2 стаи	3 стаи	4 стаи	5 стаи	6 +
ОБЩИНА МОНТАНА	20385	1403	6966	6811	3639	905	661
Собственици	17389	1047	5774	5961	3244	779	584
Едно лице	4303	399	1453	1423	746	163	119
Две лица	5595	319	1874	1920	1081	235	166
Три лица	3772	176	1340	1306	678	154	118
Четири лица	2271	88	735	788	447	127	86
Пет лица	886	32	247	307	200	58	42
Шест лица	347	20	77	125	61	29	35
Седем лица	104	8	23	41	14	8	10
Осем лица	46	3	13	17	4	4	5
Девет лица	32	2	7	13	8	1	1
Десет и повече лица	33	-	5	21	5	-	2

Източник:НСИ, преброяване 2011 г., обработка на консултанта

Община Монтана разпознава проблема, но не разполага с цялостна информация за хората с остър жилищен проблем. Идентифицирана е и нуждата от нови социални жилища, но в момента няма работещ механизъм за създаването им. В новата оперативна програма «Региони в растеж» има финансируема мярка за тази цел. Възможността се търси и в подходящо устройствено решение в ОУПО Монтана – добре обмислено незначително разширение на жилищните зони в урбанистичните граници на града за сметка на изоставени терени, както и разширение на урбанистичните граници със зона за нискоетажно жилищно застрояване с висок коефициент на озеленяване, зона, която ще осигурява съвременни по своето качество на живот условия, в отговор на търсенето на качествени жилища, с ниски вредни емисии.

Жилища и жилищна политика

Подобно на повечето български общини, жилищната система на Монтана се развива в стагниращ демографски, икономически и финансов контекст. Темповете на ново строителство са силно редуцирани и не успяват да осигурят нормално възпроизводство на жилищния фонд. Заедно с намаляващата платежоспособност, несигурната заетост и растяща безработица, жилищният фонд се амортизира ускорено. Пряката причина за това е неадекватно поддържане. Така обновяването на фонда е основната необходима мярка в този сектор на ОУПО Монтана. Финансовата недостъпност на пазарния жилищен продукт формира потребност от социални жилища. Това е втората по мащабност необходима мярка, нуждаеща се от конкретни устройствени отреждания. Обедняването е само единият полюс на икономическата сегрегация. Другият, забогатяващ полюс, формира потребност и натиск за пространствена сегрегация. Така възниква третият пакет от устройствени мерки – нови терени за еднофамилно обитаване в среда с добра достъпност и обслуженост.

Провеждането/материализирането на повечето устройствени мерки би било невъзможно без целенасочена общинска жилищна политика и адекватна законова рамка. Дори да се проведат, устройствените мерки са недостатъчни да решат "жилищния проблем", да постигнат основната цел в развитието на жилищните територии: "Изграждане на устойчива жилищна система на община Монтана".

Разбирането за "жилищен проблем" не трябва да се отъждествява само с жилищната нужда, т.е. с потребността от определено количество нови жилища и обновяването на стари, изчислена на базата на приети стандарти. Понятието "жилищен проблем" включва всички дефицити и дефекти на жилищната система. Липсата на институция, на политика, на правен регламент, на стандарт или норма, на кредити, на субсидии, на материали и т.н., е също част от жилищния проблем.

Принципи на общинската жилищна политика

За да е ефективна и устойчива, общинската жилищна политика следва да се гради и провежда върху доказани принципи:

- Равнопоставено разнообразие на форми на собственост и владение-сигурност, наличие и достъпност;
- Мобилизиране както на обществени, така и на частни ресурси, комбинирайки ги със субсидии;
- Жилищният пазар е единство от пазарите на земя, кредити и жилища. Общината трябва да се грижи той да бъде привлекателен за инвеститори;
- Жилищното строителство се координира с изграждането на инфраструктура - предпоставка за нормално развитие на пазара и принос към икономиката на общината;
- Жилището е обществено богатство, което трябва да се съхрани и за следващите поколения. Затова изискването за устойчивост е неизменна част на общинската жилищна политика;
- Присъщи на правната и институционалната рамка на жилищния сектор са стабилност, бавна трансформация и относителна независимост от политическата конюнктура;
- Възможност за общината да реагира адекватно - децентрализация на жилищната политика, без държавата да абдикира от отговорностите си към социалното жилище и обновяването на съществуващия фонд;
- Общината би трябвало да се занимава и с проблемите на сегрегацията, десоциализацията и създаването на приемлива жилищна среда (устройствената ѝ рамка). Тези аспекти на качеството на живот са много по-важни от формата на владение (собствено или наемно жилище).
- Необходимо е ясно да се определят отговорностите. Необходим е орган, провеждащ общинската жилищна политика.

Основи на общинската жилищна политика

Общината не трябва да идентифицира жилищния проблем само с жилищната картотека. Тя трябва да изследва, регистрира и прогнозира всичките му обществено значими аспекти както в обществения, така и в частния сектор. За целта, общината изработва местна жилищна политика, визираща развитието на цялата жилищна система. Прякото ангажиране на гражданите и съгласуването с всички "играчи" в жилищния сектор е фактор за успешното ѝ провеждане.

Общината сменя позицията си от "осигуряваща жилища" в "осигуряваща възможности". Така тежестта на ангажиментите ѝ към жилището се

пренася от инвестиции за социални жилища към организационни усилия за развитие на целия жилищен сектор. Общината се ангажира с пряко осигуряване на жилища само за маргиналните групи, разчитайки и на държавна финансова подкрепа.

Общината се "еманципира" в пазарната среда, следва поведение на предприемач и се стреми да привлича частен капитал за общественостни проекти за достъпни жилища. Същевременно, тя следва да укрепва стратегическите си ресурси, инвестирайки в обновяваща се поземлена банка и фондове за инфраструктура и градоустройствено проектиране.

Мерки към жилищната система в контекста на ОУПО Монтана

- Преструктуриране и обновяване на жилищните комплекси – мярката касае само общинския център – гр. Монтана. Насочена е към спиране на деградацията, удължаване на социалния и физическия живот на фонда (не можем да си позволим замяна на този фонд!), подобрена енергийна ефективност, идентифициране на собствеността и отговорностите с целия жилищен фонд и жилищните територии, адекватност между пазарни условия и поведение на обитателите. Успешното провеждане на тази стратегическа мярка ще гарантира, че сегашният фонд в комплексите на Монтана ще бъде надежден подслон на сегашните обитатели в периода на действие на ОУПО. В противен случай, следва да се разработи сценарий с устройствено отреждане на нови жилищни терени. Проектното решение е изградено върху прогнозата, че комплексите няма да загинат в следващите 25 години.
- Улесняване развитието на жилищните пазари - това означава единство между пазарите на жилища, земя и капитали, синхрон между строителство на жилища и инфраструктура, увеличаване на платежоспособното търсене, предотвратяване на стихийни нежелани процеси (без административни силови методи, а с опции носещи взаимна изгода – и обществена и частна), създаване на партньорства, стимули за предлагане на достъпни наемни и собствени жилища;
- Ревитализиране на социалния жилищен сектор - това означава адекватно адресиране към нуждите на маргиналните групи и тези, които не могат сами да влязат в пазара, мобилизиране на наличните обществени и частни ресурси, разнообразни и гъвкави форми на владение, създаване на реален граждански сектор, постигане на балансирана социална структура в жилищните територии;
- Създаване на условия за изграждане на достъпни еднофамилни къщи - това означава развитие на нови пазари, отговор на потребностите на формиращата се средна класа, прекъсване на

тенденцията да се строят само "жилища -апартаменти", нова възможност за "къщата с двор" в или в близост до урбанизирана среда, функционални работни места в дома, засилване на виталността на крайградските вилни зони;

- Ревитализиране на необлагодетелстваните квартали - това означава комплексно "излекуване" на необлагодетелстваните квартали, имащи характер на гета с подчертан етнически (ромски) профил.

6.2 Прогноза за развитие на жилищната система на община Монтана до 2035

- Жилищните комплекси са санирани до 70%;
- Град Монтана е с ненарушени екологични параметри;
- Инфраструктурата в гр. Монтана е напълно обновена;
- Ромските квартали са обновени и благоустроени. Разширеното възпроизводство на етноса формира потребност от около 5000 жилища. Тази потребност ще се удовлетворява в рамките на вторичния пазар и социални програми. Устройствената потребност от нов терени е в порядъка на 4-5 ха.;
- Миграцията към гр. Монтана плавно нараства и формира потенциална потребност от около 20000 жилища до 2035 г., от които 70% се поемат от пазарното предлагане на жилища на изселили се жители. Прогнозният дефицит е от порядъка на 6000 жилища за периода.
- Комплексите с теренни резерви се уплътняват и сменят типа на застрояването си – от комплексно в смесено;
- Околовръстният път е построен и компактният град е освободен от транзитен трафик;
- Вече се провежда активна и адекватна жилищна политика - жилищният проблем е институционализиран, въведена е система за субсидиране, появили са се нови жилищни сектори – социални жилища за маргинални групи, млади семейства и работници;
- Жилищните пазари са активни и разтворени - жилищната мобилност остава под европейските нива, платежоспособното търсене е до 40% от потенциалното, очертани са нови полета на инвестиционна активност - развил се е предприемачески сектор за частни наемни жилища, появили са се нови субекти, предлагащи социални жилища – жилищни асоциации, появяват се нови зони на престижните пазари (в периферията към язовира и в близките сектори на вилните зони на гр. Монтана);

На фона на горната прогноза, може да се твърди, че:

- Капацитетът на съществуващите жилищни територии в селищата на община Монтана надвишава прогнозираните дефицити от общ брой условни жилища, базирани на стандартно жилищно потребление (около 2000 бр.);
- Гр. Монтана и съставните селища на общината не се нуждаят от нови жилищни територии, за да удовлетворят очаквани количествени потребности. Те може (и би трябвало) да се развиват интензивно чрез уплътняване, реструктуриране и реконструкция на съществуващите урбанизирани територии;
- В същото време, Гр. Монтана се нуждае от нови жилищни терени, за да отговори на качествени потребности и повишени възможности – отваряне на нови престижни пазари за еднофамилно обитаване с високи качества на средата;
- И при най-оптимистична прогноза за темповете на жилищно строителство, в близките двадесет години капацитетът на жилищните територии на гр. Монтана и този на съставните селища няма да бъде усвоен напълно;
- И при най-оптимистична прогноза за темповете на жилищно строителство, в близките двадесет години, прогнозираните статистически жилищни дефицити (при приетия за база европейски стандарт за жилищно потребление) няма да могат да бъдат неутрализирани;
- Най голямо строителство ще се реализира в северния и северозападния сектор на гр. Монтана;
- Инвестициите в инфраструктура са определящ фактор за реализиране на предвижданията на ОУПО Монтана;
- Провеждането на цялостна национална и общинска жилищна политика е също необходимо условие.

Развитие на Жилищни територии

Следвайки констатациите и изводите от анализа на жилищната система на Общината, с ОУПО се проучват и решат следните задачи:

- Мотивирана прогноза за платежоспособното търсене на нови жилища (развитие на пазара);
- Прецизна оценка за потребностите от социални жилища;
- Изследване на резерва за ново строителство – както чрез реконструкция на амортизиран фонд, така и чрез уплътняване и застрояване на компактни незастроени терени;

- Обосновка на нуждата от включване на нови територии в границите на населените места за нуждите на жилищно или смесено строителство.

Проучванията показват следните *настоящи и прогнозни жилищни потребности* на населените места:

- Потребност от висококачествени жилища в райони с високо качество на средата, отговарящо на екологични критерии в зони с ниска етажност;
- Потребност от малки жилища при високо качество на средата за домакинства на млади хора;
- Потребност от социални жилища за домакинства с остра жилищна потребност, като се предвиждат отреждания на общински терени и използването на възможностите за финансиране от национални и международни програми.

6.3 Пространствено развитие на жилищни зони. Устройствени режими

Едно много съществено предизвикателство е повишаването на качеството на средата и подобряването на стандарта на жилищните пространствата на селищата.

Проектното решение по отношение на жилищните територии, мотивирано с доказани в анализа и в прогнозата потребности, се изразява в:

- Новоотредени терени за жилищно строителство;
- Устройствени режими на жилищните територии.

Новоотредените терени за жилищно строителство са съсредоточени в гр. Монтана. Те са за нискоетажно строителство и са разположени както следва:

- Северозападно от кв. Мала Кутловица – 80 ха, повечето предишни земи по пар.4, предложени за трансформация в жилищни квартали;
- Югозападно от кв. Кошарник – 17 ха.;
- Две малки жилищни групи западно от жк Парта;
- Разширение на жилищната зона на с. Николово на запад – 13ха.

Устройствените режими в проектното решение утвърждават заварените по опорен план, като за новоотредените терени се предвиждат стандартните параметри за Жм.

Таблица 44. Жилищни устройствени зони - параметри

Вид	Жилищна зона	Пл %	Кинт	Кк	Оз %
Жм	Жилищна малоетажна зона в градска среда и в селата	40%	1,5	10	40-60
Жк-г	Високоетажна жилищна зона с комплексно застрояване – съществуващи жилищни комплекси	40%	3,2	26	40-60
Жс	Средноетажна жилищна зона със смесен характер на застрояване и възможности за развитие на обществено-обслужващи дейности	35%	1,5	15	30-50

ГЛАВА 7. СИСТЕМА НА ПУБЛИЧНИТЕ УСЛУГИ В ОБЩИНА МОНТАНА

7.1 Обществени центрове и социален сервиз - анализ

Системата на публичните услуги в община Монтана е разгледана в два основни аспекта:

- Система на обществените центрове - пространствена локализация, функционален профил и ролята им за предоставяне на публични услуги на населението в общността;
- Развитие на функционалните подсистеми на публичните услуги.

Системата на обществените центрове, в синергия с транспортната инфраструктура, формира основния структурен „скелет“ на селищната мрежа на община Монтана. Тя е основен интегриращ фактор за местната общност и за местната икономика.

Такова интегриране и разпределяне на функции в пространството не само на града, но и между населените места в общината категорично води до „размиване“ на границите между населените места до изявяване на значението на връзките между тях и следователно до нови форми на пространствено (или пространствено-времево) взаимодействие. Но докато в региони с висока степен на урбанизация това взаимодействие води до формиране и пространствено изявяване на линейни структури (скелет) с различна форма и посока на лъчите, то в по-слабо урбанизираните райони води до изявяване на центрове-ядра и вторични (стабилизиращи) центрове, които можем да определим като „възли“ работещи съвместно в пръстените на взаимодействие между селищните структури. Именно тези „възли“ трябва да се укрепват, стимулират и пространствено организират в единство с транспортната и телекомуникационната мрежи, за да интегрират жизнения цикъл на местната общност.

Проблемите по отношение на вторичните центрове са в три посоки:

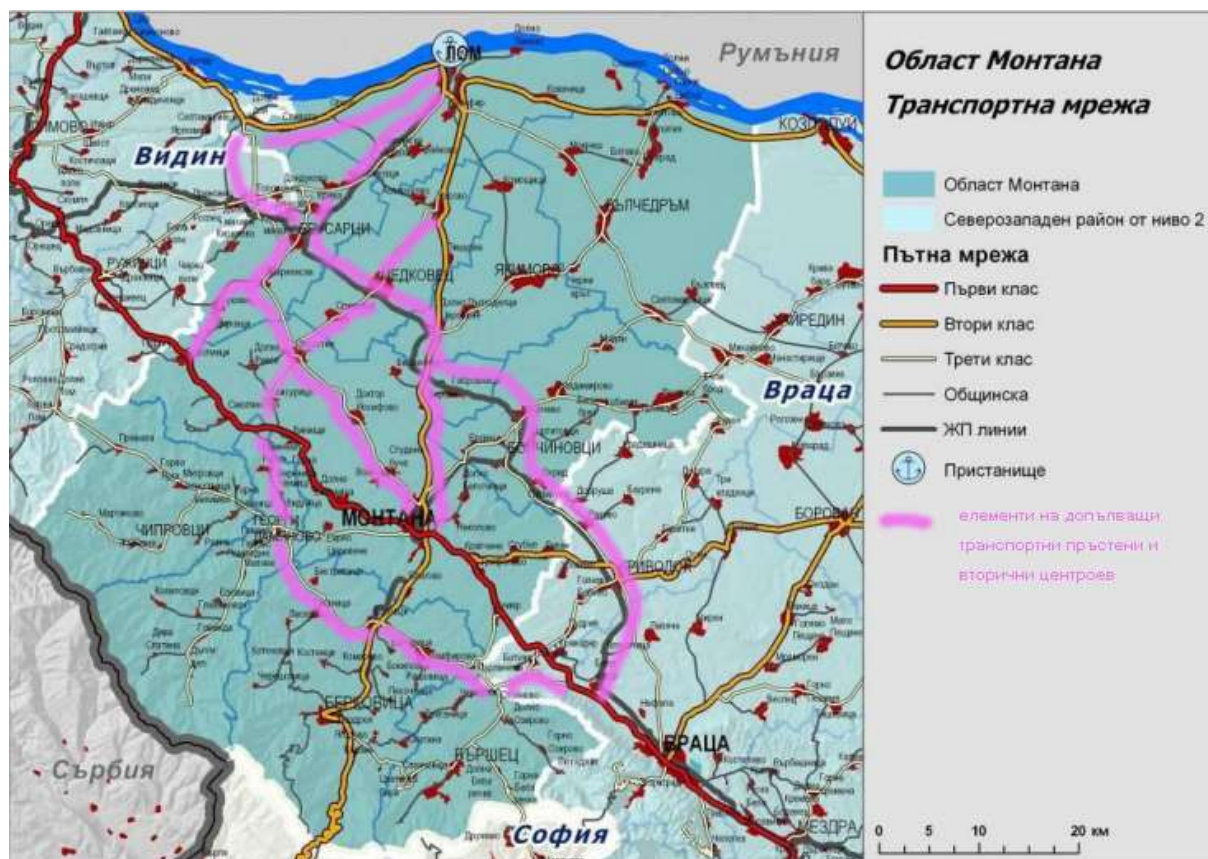
- а) местоположението им в пространството на селищната мрежа с оглед влиянието им върху определени зони;
- б) взаимосвързаността между тях и центровете от по-високо ниво;
- в) конкретната им пространствена структура и форма.

7.2 Система на обслужващите центрове със структуриращо значение

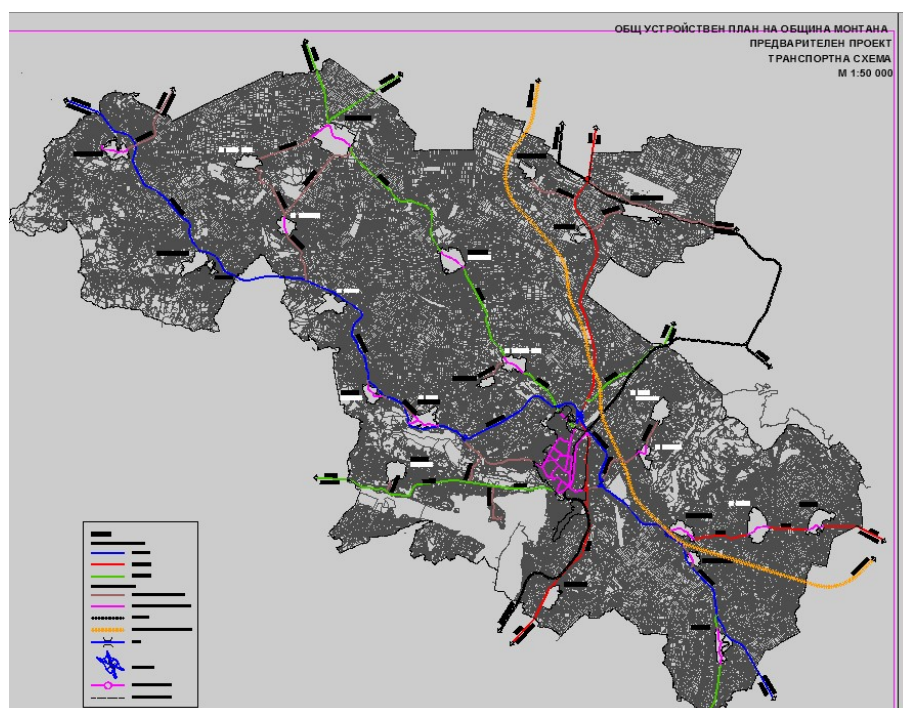
Привидната простота на логиката "голямата точка обслужва голямата зона, малката е подчинена на по-голямата и обслужва по-малка зона" като че ли предполага схематизиране на взаимодействията на селищната общност. И щом за града отдавна е ясно, че върху неговата жизнедеятелност влияе не толкова йерархичната подреденост на неговите модули, а преди всичко единството и взаимосвързаността на неговите подсистеми, същото можем да кажем и за селищната мрежа. Така, както ефективността на този скелет в града се определя от неговия тип, компактност/протяжност и композиция в пространството, така и в селищната мрежа е важна свързаността между опорните ѝ центрове и общата композиция на мрежата, образувана от тях.

Така че, говорейки за вторичните центрове, трябва да говорим не за типология и йерархия на села, а за типология и свързаност на пространствени структури. Пространствения израз на тези структури можем да уподобим на *опорен пръстен*, в който да се търси съвместното им действие и взаимосвързаност. В този пръстен ще се развиват пълноценно основните за общественото възпроизводство дейности - труд, обитаване, обществено обслужване. В този пръстен ще се групират и всички по-концентрирани трудови дейности и комуникационни потоци. Така се разчита, че ще се създаде един относително по-компактен (и следователно по-ефективен) скелет, който в същото време не съсредоточава всички дейности само в ядрото, а ги разпростира и върху останалата територия на селищната мрежа по определени направления.

Фигура 20. Регионална структура на пътната мрежа на област Монтана и формиращи се „пръстени“ на взаимодействие с градското ядро, РПР на област Монтана

И при регионалната и при общинската пътна мрежи е ясно различима звездообразния, центростремителен характер на пътната мрежа, който все още не е излязъл от етапа на моноцентричното развитие, при все че вече се забелязват наченки на вътрешни пръстени и начало на полицентризм.

Фигура 21.
Транспортна схема
на община Монтана

7.3 Пространствено развитие на функционалните подсистеми на социалния сервиз

Самото ядро, центърът на общината, град Монтана също се развива във времето, функционално се обогатява и пространствено се диференцира на главен градски център, вторичен център в новите жилищни райони и специализирани обслужващи центрове в различни зони на града. И тези процеси са ясно различни още преди повече от 30 години в проекта за ОГП на град Монтана (Михайловград):

Фигура 22. ОГП на гр. Монтана, 1981 г.

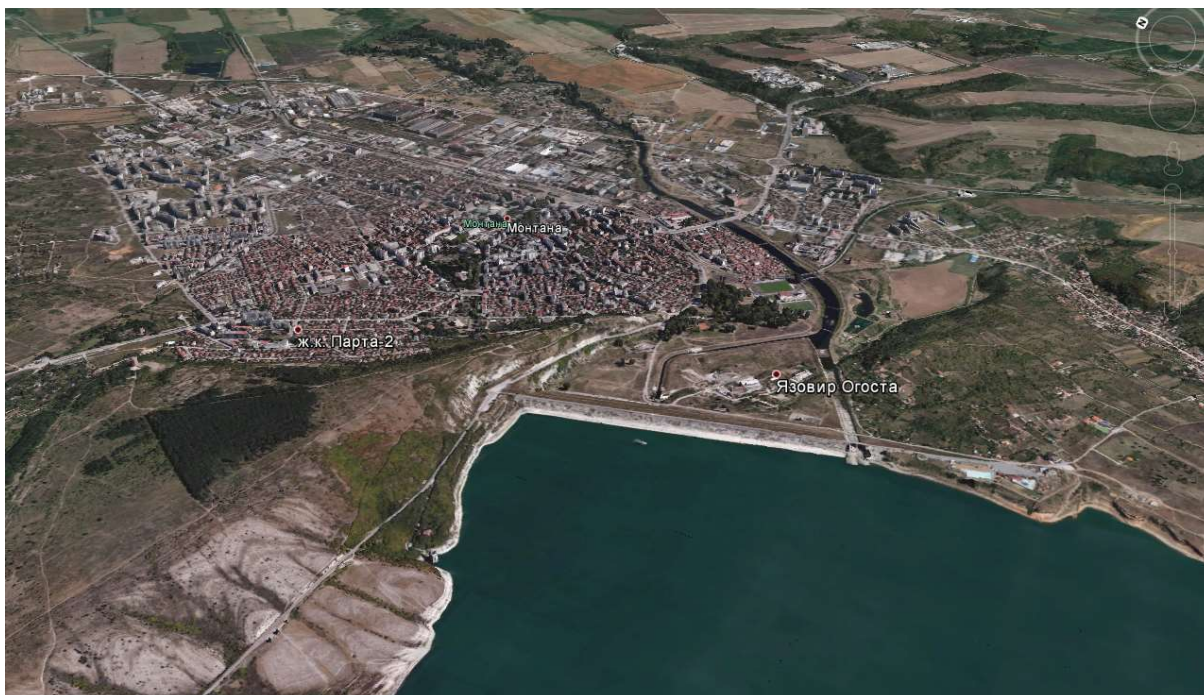
Пространственото развитие на центровата система на гр. Монтана продължава чрез ясно диференциране на вторични специализирани обслужващи центрове:

Спортен център в източната част на града, с комбинация от различни видове спорт в паркова среда:

Здравен комплекс в южната му част и съвременни специализирани търговски центрове в северните зони, в близост до високоетажните жилищни комплекси с голяма концентрация на обитатели.

Антична и средновековна крепост „Калето“ в паркова среда в югозападната зона на главния градски център, Развлекателния и спортно-рекреационен комплекс при язовир Огоста, Комплекса за въздушни спортове южно от града.

Всички тези специализирани обслужващи центрове от градско и надградско ниво обогатяват и доразвиват регионалното значение на град Монтана.

7.4 Обществено регулиран сектор на социалния сервиз

На следващо иерархично ниво системата на социалният сервиз се разглежда като конгломерат от разнообразни обществени дейности в сферата на услугите, диференцирани на подсистеми в зависимост от характера и предмета на дейността.

В икономическата теория всички тези дейности се обозначават като *третичен сектор* на икономиката. В страните с развита икономика този сектор заема над 60-80% от стопанските дейности и тенденцията е той да нараства.

Данни за съществуващата мрежа от заведения за публични услуги на територията на община Монтана са:

Детски градини

Таблица 45. Детски градини – характеристики и параметри

	Местоположение, адрес	Вид заведение	Брой деца 2012/2013г	Брой деца 2013/2014г	Брой стаи /само занималните/	Брой групи	състояние на сгр. фонд год. построяване; год. посл. осн. ремонт
1	МОНТАНА	ОДК	160	180	5		Удовлетворително, построена през 1959-1983г. Последен основен ремонт – 2014 г.
2	МОНТАНА	ЦДГ 1	127	132	4	4	Построена-1971г. посл.ремонт-2009г
3	МОНТАНА	ЦДГ N 2 "НЕЗАБРАВКА"	122	122	4	4	1960 год. на построяване; 2009 год. на последен основен ремонт
4	МОНТАНА	ЦДГ N 3 "БУРАТИНО"	135	148	5	5	Постр.1975 Осн.рем.2008
5	МОНТАНА	ЦДГ 4	161 деца	167	5	5	Построяване-1969г. Основен ремонт - 2000г.
6	МОНТАНА	ЦДГ 5	109	116	44	6-общо 4- дейст.	-лошо -1974г. -няма
7	МОНТАНА	ЦДГ 6 "Слънце"	158	167	6	5	1963 г. 2013 г.
8	МОНТАНА	ЦДГ N 7 "ПРИКАЗЕН СВЯТ"	159	167	6	6	год. построяване 1980г.

	Местоположение, адрес	Вид заведение	Брой деца 2012/2013г	Брой деца 2013/2014г	Брой стаи /само занималните/	Брой групи	състояние на сгр. фонд год. построяване; год. посл. осн. ремонт
							год. посл. осн. ремонт 2013г.
9	МОНТАНА	ЦДГ N 8 "ПРОЛЕТ "	180	183	8	3	1990г, 2010 г, 2012г- години на построяване. Основен ремонт не е правен.
10	МОНТАНА	ЦДГ 9 " ЗОРА "	120	125	5	4	1955г. посл. Осн. Ремонт 2005 год.
11	МОНТАНА	ЦДГ 10	117	116	4	4	1972- не е правен основен ремонт
12	МОНТАНА	ЦДГ 11	100	85	5	5	1976г-построяване 2013г-саниране
13	МОНТАНА	ЦДГ 12 " ЗДАРВЕЦ "	139	143	6	5	1985 г. 2011 г.
14	с. Благово	ЦДГ	17	21	1	1	1974г.посл. осн. Ремонт 2006 г.
15	с.Д-р Йосифово	ЦДГ	25	27	1	1	
16	с. Белотинци	ЦДГ "Синчец"	х	х	х	х	х
17	с. Д.Велотинци	ЦДГ	20	19	1	1	
18	с. Смоляновци	ЦДГ " Здравец"		25	1	1	год. построяване 1987г. год. посл. осн. ремонт 2007г
19	с. Стубел	ЦДГ "Вълшебство"	13	12	4	1	-лошо -1950 -няма

По данни на община Монтана

Училищно образование

Тази под-система на общественото обслужване е единствената с изцяло бюджетна издръжка и е приоритет в общинската политика. В същото време тя е изправено пред редица екстремни ситуации, като демографски срив, закриване на училища, сливане на паралелки.

Образованието в община Монтана е с функционален обхват от предучилищно обучение до професионално образование. От предучилищното образование са детските градини, а от общото

образование – основните и средните общообразователни училища, вкл. една професионална гимназия, която има подчертано регионално (надобщинско) значение.

Таблица 46. Съществуващи училища по вид собственост/финансиране

	Наименование	Вид	Адрес	Вид финансиране
1	ОУ "Г. Бенковски"	начално (I - IV клас)	кв. Кошарник 2	Общинско
2	ПМГ "Св. Кл. Охридски"	профилирана гимназия	ул. Юлиус Ирасек 7	Общинско
3	ГПЧЕ "Петър Богдан"	профилирана гимназия	ул. Юлиус Ирасек 7	Общинско
4	I ОУ "Св.Св.Кирил и Методий"	основно (I - VIII клас)	бул. 3 март, 23	Общинско
5	II СОУ "Н.Й.Вапцаров"	СОУ (I - XII клас)	пл. Цар Ив. Александър, 22	Общинско
6	III ОУ "Д-р Петър Берон"	основно (I - VIII клас)	бул. Княз Ал. Бетенберг, 48	Общинско
7	Четвърто ОУ "Иван Вазов"	основно (I - VIII клас)	бул. Княз Ал. Бетенберг, 48	Общинско
8	V СОУ "Христо Ботев"	СОУ (I - XII клас)	ул. Димитър Подвързачов, 1	Общинско
9	VI ОУ "Л. Каравелов"	основно (I - VIII клас)	бул. 3 март, 23	Общинско
10	VII СОУ	СОУ (I - XII клас)	ул. Св. П. Ефтимий, 90	Общинско
11	Осмо СОУ "Отец Паисий"	СОУ (I - XII клас)	ул. Св. П. Ефтимий, 90	Общинско
12	IX СОУ	СОУ (I - XII клас)	ул. Парта, 10	Общинско
13	ПТГ "Ю. Гагарин"	професионална гимназия	ул. Св. Кл. Охридски, 2	Държавно
14	ФСГ "Васил Левски"	професионална гимназия	ул. Ал. Стамболийски, 37	Държавно
15	ПГСАГ "Проф.арх. Ст. Стефанов"	професионална гимназия	ул. П. Хитов, 15а	Държавно
16	ПГЛП	професионална гимназия	ул. Ал. Стамболийски, 37	Държавно
17	ПГЕ "Христо Ботев"	професионална гимназия	ул. Неофит Бозвели 22	Държавно

Информация -2014 г.

Би могло да се обобщи, че образователната структура в община Монтана е оптимизирана, като се извършва ежегодна поддръжка на нейната материална база, чийто нужди за модернизация са значително големи.

Основни насоки за оптимизиране на образованието и образователната инфраструктура в общината. Необходимо е да се развият следните направления:

- Мерки против отпадането на учениците от училище;
- Поддържане и допълване на материалната база на Средищни училища;
- Подготовка за прилагане на Дуална система за професионалните гимназии;
- Необходима е по-тясна връзка между местния бизнес и училищата с цел изясняване на потребностите и подготовка на съответни специалисти;
- Обновяване и саниране на материалната база;
- Реконструкция и оборудване на наличие на открити спортни площадки и покрити спортен салон; наличие на кабинети по информационни технологии и езиково обечение;
- Своевременно планиране на необходимите средства за Цялостно подобряване състоянието на сградния фонд: ремонти, обновяване, енергоефективност.

Таблица 47. Материална база на училищата

Училище	Вид	Адрес	Вид финансиране	Брой уч. 2012/2013 г.	Брой уч. 2013/2014 г.	Брой класни стаи	Брой паралелки 2014/2015 г.	Физкултурен салон - бр.	Кабинет информатика - бр.
I ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	основно	гр. Монтана, бул. "Трети март" 23	общинско	211	229	19	11	2	3
II СОУ "Н. Вапцаров"	средно общообразователно	гр. Монтана, ул. "Цар Ив. Александър" №35	общинско	478	469	30	20	2	3
III ОУ "Д-р Петър Берон"	основно	гр. Монтана, ул. "Княз Ал. Батенберг" №48	общинско	475	497	24	22	3	2
IV ОУ "Иван Вазов"	основно	гр. Монтана, ул. "Княз Ал. Батенберг" №48	общинско	496	506	24	24	3	2
V СОУ "Христо Ботев"	средно общообразователно	гр. Монтана, ул. "Димитър Подвързачов", № 1	общинско	362	333	30	15	2	2
VI ОУ "Л. Каравелов"	основно	гр. Монтана, бул. "Трети март" 23	общинско	296	297	19	14	2	1
VII СОУ "Асен Златаров"	средно общообразователно	гр. Монтана, бул. "П. Евтимий" №90	общинско	433	426	30	17	2	3
VIII СОУ "Отец Паисий"	средно общообразователно	гр. Монтана, бул. "П. Евтимий" № 90	общинско	384	368	30	17	2	4
IX СОУ "Йордан Радичков"	средно общообразователно	гр. Монтана, ул. "Парта" №10	общинско	134	133	12	7	1	3
ПМГ "Св. Климент Охридски"	профилирана гимназия	гр. Монтана, ул. "Юлиус Ирасек" 7	общинско	498	480	25	20	1	4
ГПЧЕ "Петър Богдан"	профилирана гимназия	гр. Монтана, ул. "Юлиус Ирасек" 7	общинско	596	539	25	22	1	3
ОУ "Г. Бенковски"	основно	гр. Монтана, кв. Кошарник, ул. "Витоша" 2	общинско	121	122	7	6	не	1
ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	основно	с. Габровница, ул. Училищна 1	общинско	160	163	8	8	няма	1
ОУ "Христо Ботев"	основно	с. Д-р Йосифово	общинско	47	56	4	4	1	1
ОУ "В. Левски"	основно	с. Смоляновци	общинско	70	68	10	8	1	1
ФСГ "Васил Левски"	професионална гимназия	гр. Монтана, бул. Ал. Стамболийски 37	МОН	587	533	16	24	1	4
ПГТЕ "Христо Ботев"	професионална гимназия	гр. Монтана ул. " Неофит Бозвели " № 22 А	държавно	306	378	24	17	1	3
ПГЛП	професионална гимназия	гр. Монтана, бул. Ал. Стамболийски 37	държавно	237	221	7	9	1	2
ПГСАГ "Проф. арх. Стефан Стефанов"	професионална гимназия	гр. Монтана ул. "Панайот Хитов" 15 А	държавно	438	440	20 класни стаи, 4 работилници	18	1	6
Забележка: Класните стаи и физкултурните салони в училищата, които са на двусменно обучение се ползват от двете училища									

Таблица 48. Яслени заведения, характеристики

Детско заведение, населено място, адрес	2013/2014	Детски групи	Стаи	Физическо състояние на сградния фонд
	Брой деца	Брой	Брой	
Дневна детска ясла №1 „Мечо Пух“ ул. „В. Левски“ №26, гр.Монтана	79	4	31	задоволително
Дневна детска ясла №2 „Палавници“ ул. „Д. Подвързачов“ №6, гр. Монтана	48	3	25	добро
Дневна детска ясла №3 „Маргаритка“ ул. „Агликина поляна“ №1, гр. Монтана	34	3 (2 + 1 оздр.)	19	добро
Дневна детска ясла №4 „Веселушки“ ул. „Ал. Батенберг“ №40, гр. Монтана	108	5	25	добро

Брой стаи – дадени са кабинетите, кухни, др. стаи ползвани от персонала и стаите, обитавани от деца. Не са взети предвид коридорите и сервизните помещения!

Таблица 49. Заведения за социални услуги, характеристики

№	Наименование	Адрес	Брой персонал	Капацитет бр. легла	Сграден фонд – големина кв. м	Година на построяване	Последен основен ремонт
1.	Дом за възрастни с физически увреждания с. Горна Вереница	с. Горна Вереница Ул. „Главна“ № 67	27	42	220	1954	2007
2.	Преходно жилище, С. Горна Вереница	с. Горна Вереница Ул. „Главна“ № 67	5	8	136	2010	
3.	Дневен център за деца и младежи с умствени у-я	ул. „Ал. Батенберг“№ 38	14	36	627	1978	
4.	Дневен център за възрастни с умствени у-я	ул. „Ал. Батенберг“№ 38	4	12	426		
5.	Домашен социален патронаж с трапезария за диетично хранене	ул. „Ал. Батенберг“№ 38	31	Места 350 +350	292 400	1978 1963	2014 2014

№	Наименование	Адрес	Брой персонал	Капацитет бр. легла	Сграден фонд – големина кв. м	Година на построяване	Последен основен ремонт
6.	Дневен център за стари хора	ул. "Иван Вазов" № 4	1	8	115	1970	
7.	Център за временно настаняване	ул. "Иван Вазов" № 4	2	9	115	1970	
8.	Защитено жилище за лица с психични разстройства	ул. "Иван Вазов" № 4	5	9	115	1970	
9.	Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания	ул. "Юри Венелин" № 15	7,5	10	62	1948	2011
10.	Център за обществена подкрепа и кризисен център	ул. "Извора" № 30	12+7	КЦ - 10	218	1950	2007
11.	Център за настаняване от семеен тип за лица с увреждания	ул. "Захари Стоянов" № 48	13	14	621	2013-2014	
12.	Център за настаняване от семеен тип за лица с увреждания	ул. "Иван Дуриданов" № 16 А	13	14	571	2013-2014	
12.	Център за настаняване от семеен тип за лица с увреждания	ул. "Княз Ал. Батенберг" №38 А	12	14	567	2013-2014	
13.	Защитено жилище за лица с увреждания	ул. "Христо Смирненски" № 21 В/28	5	8	105	2006	

По данни на община Монтана

ПОДСИСТЕМА - СПОРТ

Таблица 50. Заведения за социални услуги, характеристики

Вид на обекта, адрес	Капацитет	УПИ (дка или кв.м.)	Състояние на съоръжението
"Огоста"-стадион	5 000 места	УПИ III, кв.95 (ПИ с идентификатор 48489.6.728); площ - 28406 кв.м.	Много добро
Спортен комплекс „Огоста” Възстановителен център		УПИ III, кв.95 (ПИ с идентификатор 48489.6.728); РЗП - 1382 кв.м. Площ сграда - 324 кв.м.	Много добро Много добро
Спортна зала „Огоста” в к-с „Огоста”	500места	УПИ III, кв.95 (ПИ с идентификатор 48489.6.728);	Много добро

Вид на обекта, адрес	Капацитет	УПИ (дка или кв.м.)	Състояние на съоръжението
Спортна зала "Младост"	1 000 места	УПИ VI, кв.366; ЗП - 1166 кв.м.	Добро
Тенис корт	-	УПИ X, кв.54, 1550 кв.м.	Незадоволително
Зала за борба и зала за джудо	-	УПИ V, кв.54 (ПИ с идентификатор 48489.10.589), РЗП - 909 кв.м.	Добро
Спортно -атракционен комплекс "Аугуста" яз. Огоста		ПИ с идентификатор 48489.25.565 по кадастралната карта на гр. Монтана	Добро
Скейтборд площадка		УПИ IV, кв.166 („Слънчева градина")	Добро
Футболни стадиони в селата			
с. Смоляновци	-	Кв.78, парцел 1	Задоволително
с. Габровница	-	УПИ XIII, кв.45, 19800 кв.м., ЗП 460 кв.м.	Отлично
с. Стубел	-	ЕКАТТЕ 70024, им. № 000217, 25289 кв.м., ЗП 162 кв.м.	Добро
с. Благово		Пл.№447, УПИ I, кв.38, 12145 кв.м., ЗП 113 кв.м.	Добро
с. Долно Белотинци	60 места	УПИ I, кв.25, 13500 кв.м., ЗП 125 кв.м.	Много добро
с. Николово	50 места	21273 кв.м., ЗП 66 кв.м.	Добро
с. Безденица	-	Пл.№ 85, 12928 кв.м., ЗП 80 кв.м.	Задоволително
с. Вiniще	-	УПИ I, кв. 61, 17500 кв.м., ЗП 90 кв.м.	Задоволително
с. Г. Белотинци	-	ЕКАТТЕ 03722, им. № 025423, 10280 кв.м.	Задоволително
с. Долна Вереница	-	УПИ I, кв.99, 20730 кв.м., ЗП 70 кв.м.	Задоволително
с. Д-р Йосифово	-	ЕКАТТЕ 21840, им. № 000746, 20749 кв.м., ЗП 120 кв.м.	Задоволително
с. Долна Рикса	-	Пл.117, 10024 кв.м., ЗП 50 кв.м.	Задоволително
с. Клисuriца	-	ЕКАТТЕ 37304, им. № 220001, 17765 кв.м., ЗП 73 кв.м.	Задоволително
с. Славотин	-	ЕКАТТЕ 67043, им. № 240052, 17816 кв.м., ЗП 121 кв.м.	Задоволително
с. Студено буче	-	ЕКНМ 70113, им. № 000255 и им. № 000256, 5214 кв.м., ЗП 135 кв.м.	Задоволително
с. Сумер	-	УПИ I, кв. 78, 16670 кв.м., ЗП 90 кв.м.	Задоволително
с. Липен	-	УПС I и УПИ II, кв. 41, 27870 кв.м., 102 кв.м.	Задоволително
с. Вирове	-	ЕКАТТЕ-имот №047008, 12801 кв.м., ЗП 63 кв.м.	Задоволително

По данни на община Монтана

Насоки за доразвитие на спортната база в общината:

Съществуващите открити спортни площадки и съоръжения да се реконструират и дооборудват при доказана необходимост със съблекални/санитарни възли, скамейки, съоръжения към игрищата, уреди за фитнес на открито, подходящо озеленяване.

При изработване на цялостни ПУП на селата да се предвиждат подходящи терени общинска собственост за изграждане на открити спортни и детски площадки.

Ежегодно да се планират финансови средства за доизграждане на спортната база

Здравеопазване

Болнична помощ

Многопрофилна болница за активно лечение (МБАЛ) „Д-р Ст. Илиев“ АД, гр. Монтана

Година на построяване : централен корпус – 1965г., пневмофтизиатричен корпус – 1969 г. и инфекциозен корпус - 1975г. Болницата разполага с 400 легла.

На територията на община Монтана липсва хоспис. Няма и болница за долекуване.

Специализирани болнични заведения

МБАЛ „Сити клиник – Св. Георги“ ЕООД, гр. Монтана. Болницата е построена през 2007 год., стартира дейност на 22.10.2007 год. като Специализирана болница за активно лечение по неврологични заболявания с две отделения – по нервни болести и по физикална и рехабилитационна медицина, с 60 легла.

През 2014 год. се разширява и преустройва в МБАЛ с разгъната застроена площ 4 763,27 кв.м., разгъната застроена кубатура 14 603,7 куб.м. и структура:

- Консултативно-диагностичен блок
- Болнична аптека
- Депо за получаване на храна
- Стационарен блок – с отделения по нервни болести, рехабилитационна медицина, кардиология, хирургия, анестезиология и интензивно лечение, операционен блок
- Централна стерилизация
- Административно – стопански блок

Общият капацитет на болничните легла – 147, разпределени в 43 болнични стаи. Лечебната дейност се осъществява от 12 лекари, 10 медицински сестри, 2 рехабилитатори, 1 кинезитерапевт. След получаване на лиценз за дейност от МЗ в лечебното заведение ще работят 33 лекари и 47 медицински сестри.

Освен болниците, общината разполага с 5 медицински центъра, групови (3 бр.) и индивидуални (12 бр.) практики по първична медицинска помощ и 4 центъра по дентална медицина. Здравната инфраструктура се допълва и от 2 клинични и 2 рентгенови лаборатории.

Културни институти. Културен календар и празници.

Община Монтана има много значими културни институти:

- Общински куклен театър „Патилан“
- Регионална библиотека „Гео Милев“
- Радиоцентър „Канал М“
- Общински младежки дом
- Драматичен театър
- Регионален исторически музей
- Народно читалище „Пробуда“ (1929), с. Безденица
- Народно читалище „Кирил и Методи“ (1928), с. Белотинци
- Народно читалище „Просвета“ (1921), с. Благово
- Народно читалище „Йордан Цеков“ (1929), с. Винище
- Народно читалище „Наука“ (1928), с. Вирове
- Народно читалище „Асен Йосифов“ (1926), с. Габровница
- Народно читалище „Просвета“ (1927), с. Горна Вереница
- Народно читалище „Еленко Цеков“ (1896), с. Горно Церовене
- Народно читалище „Народна просвета“ (1926), с. Д-р Йосифово
- Народно читалище „Селска пробуда“ (1927), с. Долно Белотинци
- Народно читалище „Христо Ботев“ (1928), с. Долна Вереница
- Народно читалище „Развитие“ (1836), Долна Рикса
- Народно читалище „Просвета“ (1932), с. Клисурица
- Народно читалище „Пробуда“ (1878), с. Крапчене
- Народно читалище „Пробуда“ (1926), с. Липен
- Народно читалище „Народен будител“ (1927), с. Николово
- Народно читалище „Просвета“ (1928), с. Славотин
- Народно читалище „Народна просвета“ (1908), с. Смоляновци
- Народно читалище „Събуждане“ (1922), с. Стубел
- Народно читалище „Изгрев“ (1927), с. Студено буче
- Народно читалище „Христо Ботев“ (1929), с. Сумер
- Народно читалище „Звезда“ (2007), гр. Монтана
- Народно читалище „Разум“ (1883), гр. Монтана

В *културния календар* по-важните събития са Международният фолклорен фестивал, Монтана и Празниците на духовите оркестри „Дико Илиев“.

Всяко от селищата в Община Монтана има свой празник, който се превръща и в своеобразно средище на духовен живот и опазване на нематериалните ценности и хилядолетна традиция на мястото. Това са селата: Белотинци, Безденица, Благово, Доктор Йосифово, Долна Рикса, Долна Вереница, Долно Белотинци, Габровница, Горна Вереница, Горно Церовене, Клисурсица, Крапчене, Липен, Николово, Славотин, Смоляновци, Стубел, Студено буче, Сумер, Трифоново, Винище, Вирове, Войници.

7.5 Пазарно развит социален сервиз

(Търговия, обществено хранене, услуги, финансово и делово обслужване, телекомуникации)

Пазарните подсистеми търговия и обществено хранене, битови услуги, административно-делово и финансово-кредитно обслужване, телекомуникации, се развиват на принципа на търсенето и предлагането.

Системата “Търговия” разполага достатъчно обекти за хранителни стоки и за нехранителни стоки, включително обекти на големите търговски вериги. Не са налични конкретни данни за търговски вериги и магазини в Монтана и селата.

Обектите на “Обществено хранене” са достатъчни в общинския център и в селата. Не са налични конкретни данни за заведенията да хранене и развлечения.

Пощенски услуги и телекомуникации

На територията на община Монтана са изградени 14 Автоматични телефонни централи. Обхванати в телекомуникационна мрежа са всички селища в общината. На практика не съществуват населени места без телефонна връзка.

Броят на телефонните постове и техническите параметри на телефонна мрежа задоволяват почти изцяло изискванията на населението за достъп до комуникации на този етап.

По-високите стандарти на услугите в областта на комуникациите (например, подмяна на аналоговата телекомуникационна мрежа с цифрова) и качеството на връзките остават нерешен проблем.

Успешно се развиват мобилните телекомуникационни мрежи. Мобилните оператори осигуряват пълно покритие на територията на общината

Таблица 51. Пощенски станции в община Монтана

код	Пощенска станция/насел. място	Адрес
3400	МОНТАНА Ц	ул "Ст.Караджа" № 10
3400	ИРМ	бул. "3 март" 145А Кауфланд
3401	МОНТАНА 1	кв."Мала Кутловица", ул."Вапцаров" № 102
3402	МОНТАНА 2	кв."Кошарник", ул."Одрин" № 30 А
3403	МОНТАНА 3	кв."Пъстрина", ул. "Димитър Подвързачев" № 2
3404	МОНТАНА 4	жк "Младост" 1, бл. 29, вх. Г, ап.34
3405	МОНТАНА 5	жк "Младост" 2, бл. 37
3429	с. Николово	ул. "13-та" № 1
3449	с. Д-р Йосифово	ул. "Д-р Йосиф Иванов" № 62
3434	с. Крапчене	ул. "Клокотница" № 2
3437	с. Долно Белотинци	ул. "Васил Коларов" № 8
3450	с. Смоляновци	ул. "Г.Димитров" № 14
3451	с. Славотин	ул. "1-ва" № 20
3452	с. Долна Рикса	ул. "1-ва" № 22
3453	с. Габровница	ул. "Китка" № 1
3454	с. Безденица	ул. "Иван Каменов" № 4А
3455	с. Вирове	ул. "Г.Димитров" № 15
3480	с. Студено буче	ул. "Димитър Благоев" № 2
3482	с. Вiniще	ул. "Славейко Първанов" № 25
3484	с. Горна Вереница	ул. "Витоша" № 2
3485	с. Долна Вереница	ул. "Първа" № 20А
3487	с. Горно Церовене	ул. "Главна" № 58
3488	с. Благово	ул. "Георги Томов" № 21
3489	с. Липен	ул. "Първа" № 33
3490	с. Стубел	ул. "Първа" № 51
3491	с. Сумер	ул. "Станой Стоянов" № 50
3499	с. Белотинци	ул. "26-та" № 2

Източник: Български пощи, РУ "Западен регион"

В съвременните условия при развитие на информационните технологии, сферата на услугите се развива изключително динамично. Значително се изменят както търсените на пазара видове услуги (спектр на обслужващите дейности), така и тяхната технология и начин на организация. Тези промени имат пряко отражение в необходимата за реализацията им физическа среда – териториална локализация, сгради, комуникационен достъп, инфраструктурно обезпечаване, необходими площи в градската среда и в селищната мрежа.

Съвременните технологии за достигане на услугата до потребителя също водят до качествени промени в организационните и пространствените изисквания за различните видове дейности (дистанционно интернет административно обслужване, дистанционно обучение, електронна търговия, интернет банкиране, куриерски и спедиторски услуги от врата до врата и т.н.) *Голяма част от дейностите се реализират вместо чрез специализирани обекти чрез инфраструктурни мрежи.*

Не на последно място влияние върху териториалната локализация на обектите има и повишената мобилност на населението, аргументирана от оптимизираната улична мрежа и транспортна система, от публичния транспорт, както и от значително нарастналата автомобилизация на населението.

Много често решаващо значение за териториалната локализация при консумирането на услугата има не нейната близост до потребителя, а нейното качество и транспортна достъпност.

По-конкретно в България в периода на прехода към пазарна икономика, сферата на услугите претърпя значителни трансформации. В резултат на цялостните промени в социално-икономическия живот, настъпиха и изменения в съотношението между публичния и частния сектор в обслужващите дейности.

Услугите в сектора на търговията, общественото хранене, ремонтните дейности, цели сектори от сферата на културата (кино, издателска дейност, галерии и др.), печатните и електронните медии, развлекателните дейности, сегменти от спорта, и много други се реализират почти напълно от частния сектор.

В други подсистеми като образование, здравеопазване, социални грижи, култура, спорт участието на публичния сектор (държава и община) постепенно се редуцира за сметка на нарастването на частния. В тези подсистеми частния сектор има допълваща и компенсираща роля, но също и конкурираща и стимулираща роля за качеството на обслужването. *При все това именно чрез тези подсистеми на социалния сервиз се реализира най-вече социалната политика на държавата и общината.*

В съответствие с тези процеси и ролята на държавата при регулиране развитието на материалната база на услугите се преформира от *нормативно-указателна за всяка подсистема на обслужването* (включително иерархична система по задължително осигурения спектър на услугите, количествени параметри спрямо броя на обслужваното население и др.под.) в препоръчителна (нормиране на градоустройствените показатели на устройствените зони и функционално насищане с обслужващи дейности).

Пряко нормирани и параметрирани по отношение на средовите характеристики (необходим терен/площ и определени стойности на градоустройствени показатели) са онези обслужващи дейности (детски заведения, училища, болници, спортни съоръжения, както и дейностите на отбиха) при които взаимодействието на потребителите със средата е с решаващо значение.

От друга страна качеството на живота в определяща степен зависи не само от качеството и пропорционалността на осигурените обществени услуги, но и от качеството и привлекателността на **публичните пространства**, формиращи системата на обслужващите центрове. Именно исторически формираните публични пространства на града/населеното място са пространствената основа на градската идентичност в съзнанието на гражданите.

Тенденциите за териториално групиране на обслужващи обекти на определени висококомуникативни места в селищната структура се определят като възможност за формиране на обслужващи подцентрове с различен профил и специализация.

Функционалния спектър на предлаганите в населените места на общината публични услуги може да се систематизира чрез следната таблица:

Таблица 52. Публични услуги в населените места от община Монтана

	Населено място	Население настоящ адрес (15.03.2015 г.)	Обслужващи обекти/дейности
1	<u>Безденица</u>	330	Читалище, футболно игрище; поща;
2	<u>Белотинци</u>	527	Кметство; Читалище; ЦДГ; поща;
3	<u>Благово</u>	641	Кметство; Читалище; ЦДГ; Футб. Игрище; поща;
4	<u>Винище</u>	345	Читалище, футболно игрище; поща;
5	<u>Вирове</u>	414	Кметство; Читалище, футболно игрище; поща;
6	<u>Войници</u>	73	

	Населено място	Население настоящ адрес (15.03.2015 г.)	Обслужващи обекти/дейности
7	<u>Габровница</u>	1148	Кметство; Читалище; ОУ; Футб. Игрище; поща;
8	<u>Горна Вереница</u>	180	Читалище; Социален дом; поща;
9	<u>Горно Церовене</u>	475	Читалище; Кметство; поща;
10	<u>Доктор Йосифово</u>	701	Кметство; Ч; ОУ; ЦДГ; футбол. игрище; поща;
11	<u>Долна Вереница</u>	258	Читалище; поща;
12	<u>Долна Рикса</u>	234	Читалище, футболно игрище; поща;
13	<u>Долно Белотинци</u>	599	Кметство; Читалище; ЦДГ; футбол. Игрище; поща;
14	<u>Клисурица</u>	109	Читалище;
15	<u>Крапчене</u>	353	Читалище, поща;
16	<u>Липен</u>	423	Читалище, поща;
17	<u>Монтана</u>	44502	Общинска администрация; Областна управа; Медицин. Център, МБАЛ; Лкарски практики, лаборатории; Детски ясли; Детски градини, Социален дом; Защит. Жилище; Център за настаняване; ОУ, СОУ, Проф.Гимназия; Читалища, Театър, РИМ; Р Библиотека; Социални услуги, Стадион; Спортен.к-с; спортна зала; Спортно-атракционен к-с Пощ. Клонове – 7 бр; банки, търговски центрове, застрахов. Услуги, съдилища, РИОСВ, РЗИ, други институции
18	<u>Николово</u>	389	Кметство; Читалище; футбол. Игрище; поща;
19	<u>Славотин</u>	407	Кметство; Читалище; футбол. Игрище;
20	<u>Смоляновци</u>	978	Кметство; Читалище; ОУ; ЦДГ; футбол. Игрище; поща;
21	<u>Стубел</u>	540	Кметство; Читалище; футбол. Игрище; поща;;
22	<u>Студено буче</u>	568	Кметство; Читалище; футбол. Игрище; поща;
23	<u>Сумер</u>	242	Читалище; поща;
24	<u>Трифоново</u>	101	Няма данни
	Общо за общината:	54537	

Освен гр. Монтана, основни опорни центрове на системата на публичните услуги, логично се очертават населените места от пета и шеста категория Габровница, Доктор Йосифово, Смоляновци и Стубел (поради местоположението си). За тези селища се препоръчва укрепване на линиите/интервалите на обществения транспорт и мерки за благоустрояване на централните части и реконструкция на паркове и детски площадки, основно по програмата за развитие на селските райони. Желателни са и мерки за реконструкция и енергийна ефективност на сградния фонд на обществените сгради. читалища, кметства, училища и детски градини.

Съществуват и населени места с възможно осигуряване предимно на мобилни услуги: Трифоново, Сумер, Клисурица, Долна Вереница, Войници. За тези територии от особена важност е осигуряването на свързаност със съседни села от по-висока категория (стабилизиращи центрове) която може да се осъществява по няколко алтернативни начина: осигуряване на мобилни услуги през определени регулярни периоди от време, осигуряване на мобилност на населението чрез обществен транспорт, или осигуряване на услуги при необходимост, изискващи задължителна осигуреност с телекомуникационна/интернет свързаност.

Адекватно на съществуващата и прогнозната социално-демографска ситуация е предложено планирането на капацитета на публичните услуги, включително тяхното териториално-пространствено разположение в селищната мрежа, както и избора на осигуряване на достъп и достигане до целевите групи на обслужваното население.

Анализът е осъществен както на наличната материална база за публичните услуги така и по пространствено/териториално разположение в селищната мрежа така и по състоянието на наличния сграден фонд.

Необходимо е разкриване и оценка на възможностите за използване на наличен, но нефункциониращ общински/държавен сграден фонд.

Оценени са възможностите за достъп до публични услуги на всички групи на населението, включително на рисковите групи.

Следва да се оцят и възможностите за публично-частно партньорство за допълване на предоставяните на публични услуги.

ГЛАВА 8. ОТДИХ И ТУРИЗЪМ

8.1 Туристически ресурси и потенциали

Монтана не се възприема понастоящем за туристическа дестинация в Северозападен район, в сравнение с градове като Плевен, Ловеч, Вършец

и Берковица. Въпреки това, общината има значителен потенциал за развитие на туризма при използването на културното наследство в контекста на европейското културно пространство. Освен регионалния музей, в който са съхранени находки от най-древната история на града, включваща колекция от различни предмети от неолита до средновековието, общинският център разполага и с общински младежки дом, в който се развиват различни сфери на културния живот и провеждат се в Монтана международни културни събития като:

- *Международният конкурс за детска рисунка "Тъпан бие, хоро се вие";*
- *Празниците на духовите оркестри "Дико Илиев";*
- *Международният фолклорен фестивал;*
- *Младежкият дом приютава и десетки събития с национално значение като:*
- *Третият детски национален фолклорен конкурс "Напеви от Северозапада";*
- *Националният конкурс за създаване на нови творби за духов оркестър;*
- *Националният пленер по малка пластика и живопис и др.*

Монтана е част от европейското културно пространство като най-близкият до Западна и Централна Европа стратегически и граничен район в историческото му развитие. Монтана е бил граница на Римската империя, на Източно-римската империя/Византия, на Българската средновековна държава, на Османската империя с интензивни връзки със Западна Европа. Тезата е потвърдена и в Националната концепция за пространствено развитие – НКПР 2013-2025 - като част от *Западното териториално културно пространство* – отворено към европейските културни пространства, включващо обобщено темите:

- *„Античност“* - потенциал за развитие на културния туризъм са римските градове и крепости – по линията на стратегическия римски път, преминаващ през Монтана-Белоградчик-Кула-Видин, свързващ Долни Дунав с Рим и Виа Траяна (Одрин (*Hadrianopolis*) – Пловдив (*Philippopolis*) – Сердика – Видин));
- *„Българско Средновековие 9-14 в.“;*
- *„Късно Българско Средновековие 17-19 в.“;*
- *„Византия“;*
- *„Европа и Османската империя 14-19 в.“;*
- *„Традиционна архитектура, традиции и обичаи“;*
- *„Необарок“, „Неокласицизъм“, „Сецесион“, „Романтизъм“, „20 в. Интернационализъм и модернизъм“, „20 в. Тоталитарна архитектура, изкуство, символи“;*
- *„Християнско изкуство“, „Природни и култови феномени“.*

Възможности за развитието на туризма би създало и обвързването с преминаващите през територията европейски Дунавски културен маршрут, Европейски пътища на еврейското наследство, Зеленият пояс – най-дългата хабитатна верига в Европа, Западният трансбалкански културен коридор.

В резултат от проекта на Община Монтана „Непознатият Северозапад“ по програмата ТГС България-Румъния, се предвижда развитие на лесопарк „Калето“ и „Зелен Коридор СТООВЦИ“ (с. Смоляновци) като туристически дестинации, създаване на регионална асоциация за развитие на туризма и план за развитие на туризма, разработване на интерактивни програми за привличане на туристи и маркетингови материали, обучение на предприемачи, осигуряващи туристически услуги, гидове, музейни работници.

Градът разполага с добре развита мрежа от хотели и ресторанти, което представлява добра основа за бъдещо развитие на туризма на основата на НКН на Община Монтана, а и представлява възможност за ползване от посетители и туристи от съседни на Монтана общини с не така развита хотелска и посетителска база и ограничен кадрови потенциал (въпреки, че съвременните тенденции са към създаването на все по-малко съсредоточени, т.е. местни възможности за леглова база) Монтана може и би трябвало да се възползва от средищната си позиция в района и да насочи усилията си към туристическа логистика и за съседните общини.

Пренасяйки предишна оценка и планирани действия от общинския план, може да се пре-потвърди и едно от стратегическите направления за развитие на общината и в новия планов период – „развитие на устойчив туризъм“. Туристическият потенциал на община Монтана е съхранен и следва да се пренесе в новата ѝ стратегия като съществен ресурс за развитие. Развитие във всички изброени проблемни насоки. Развитие, насочено към всички възможни форми на туризъм – културен, конферентен, спортен, селски, ловен, риболовен. Набелязаното и многократно мотивирано развитие ще стане възможно само след преодоляване на «местния егоизъм» (всяка община се стреми да развие собствен продукт). Необходима е единна областна, дори регионална туристическа стратегия и координирана програма с приоритизирани намеси.

8.2 Развитие на туризма

Стопански измерения на туризма: Монтана не е сред общините с традиции в туризма. Този икономически подотрасъл няма осезателен дял в структурата на местната икономика. Предходни анализи по повод планови

документи на общината изтъкват наличието на неоползотворен туристически потенциал – най-вече в сферата на културното наследство. Преди да бъде представен актуализираният му вариант, следва да се оцени настоящото развитие на туризма в стопанските му измерения.

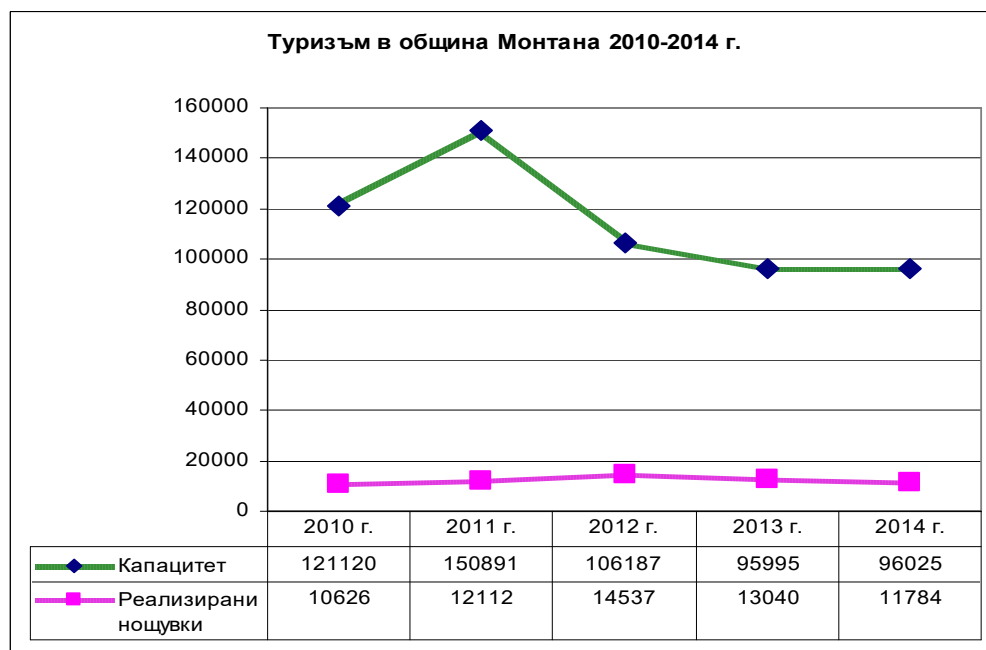
В областния план за развитие е заложена втора позиция на Община Монтана след балнеоложкия център Вършец, но като цяло туризмът в областта има скромни измерения. Проследени за периода 2010-2014 г., стопанските измерения на туризма в общината са както следва:

Таблица 53. Публични услуги в населените места от община Монтана

Показатели	мярка	2010	2011	2012	2013	2014
Хотели и други	бр.	11	11	10	8	8
Легла	бр.	352	432	396	363	263
Капацитет	бр.	121120	150891	106187	95995	96025
Реализирани нощувки общо	бр.	10626	12112	14537	13040	11784
- от чужденци	бр.	2677	2779	3670	3290	2553
Пренощували лица	бр.	6297	9341	10305	10171	9700
- чужденци	бр.	1686	1930	2109	1893	1683
Използваемост	%	8,8%	8,0%	13,7%	13,6%	12,3%
Приходи от нощувки общо	хил.лв.	521	621	696	642	574
- от чужденци	хил.лв.	198	188	194	215	175

Източник: НСИ, обработка на „УРБАНАРХ“

Фигура 23. Туризм, община Монтана

Източник: НСИ, обработка на УРБАНАРХ

При капацитет от над 96000 нощувки годишно (за 2014 г.), община Монтана реализира около 12000, което е едва 12,3% пълняемост на базата за настаняване. За сравнение, община Вършец има 26,4% пълняемост, т.е. над 2 пъти по-висока от тази в община Монтана.

След повишаване на капацитета и нощувките до 2012, започва подчертан спад.

Приносът на приходите от нощувки (регистрираните) в общинската икономика е твърде скромен – около 0,6 млн.лв. Средната цена на услугата „нощувка“ в областта е около 41 лв., при малко по-скъпа в община Монтана – 48,7 лв.

Макар и с типичните за сектора колебания през годините, в Община Монтана се опитват да оползотворят ресурсите за културен туризъм и другите алтернативни форми като екотуризъм, конферентен, ловен и риболовен туризъм. За момента, обаче, се констатира слабо развитие на сектора. Във връзка с европраграмите се отбелязва раздвижване на пазара на продукти, използващи общинските ресурси за културен и екологичен туризъм, но тъй като голямата част от реализираните нощувки не са статистически регистрирани, няма точни количествени данни за реализацията на туристически продукти.

Анкетното мнение на общинските администрации по повод новия регионален план дава следната проблематична картина:

- Недобре развит туристически продукт,
- Неразвитата мрежа от фирми за услуги и доставки в туризма,
- Недостатъчно квалифициран персонал в сферата на туристическите услуги,
- Лоша транспортна достъпност към местата за туризъм,
- Лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културно наследство.

8.3 Зони за рекреация и отдих: вилни зони, места за подслон

Община Монтана разполага с 8 хотела (допреди 3 години – с 11). Те предоставят възможна база за настаняване с количествено съответствие към търсенето, докато в качествено отношение има още много какво да се желае. Големите предизвикателства се състоят в липсата на комфортна хотелска база, липса на туристически продукти и съответно маркетингане. Обобщената диагноза на туристическия сектор в общината е: „неоползотворени докрай туристически ресурси, неефективен туризъм“.

Град Монтана разполага с добре развита мрежа от хотели и ресторанти, потенциал за развитието на туризма, вкл. и в съседни на Монтана общини.

Туристическият потенциал на община Монтана е съхранен и е съществен ресурс за развитие за различните форми на туризъм – културен, конферентен, спортен, селски, ловен, риболовен. ОУПО Монтана не предвижда конкретни разширения на териториите за туризъм, но предвижда на територията на (едно от) летищата, евентуално на терени, на които може да се смени предназначението, поради изчерпване на досегашните им функции да се развиват спортни дейности, които могат да бъдат обект и на специфичен спортно-туристически интерес, особено в аспекта на търсене на нови и най-различни възможности за краткотраен младежки, семеен отдих, спортуване на хората в активна възраст или на онези, които са в пенсионна възраст и т.н. Особената ценност на ландшафта в съчетание с културните ценности на територията, потенциала за специфични спортни дейности, вкл. различни форми на екстремн спорт, представлява потенциал за създаване и на зони за ваканционен отдих.

В заключение, този сектор би трябвало да бъде отразен в ОУПО Монтана за отреждане на нови потенциални терени за урбанизиране, подобряване на културната инфраструктура и качество на средата, реконструкция, реновиране, рехабилитация на зоните и средствата за подслон и настаняване, на съществуващата хотелска структура в съществуващите урбанистични граници на селищата.

Вилни зони

Тови вид зони за рекреационни дейности са добре пространствено развити и със значителни площи. Това са териториите по §4 от ЗСПЗЗ разположени около общинския център с изразени процеси на стихийна урбанизация още през социалистическия период. С устройственото решение се предлагат със статут на вилни зони. Най-голямата вилна зона е развите по протежение на главния път Е-79 (Път I-1) с тенденция за разполагане и на обслужващи обекти в непосредствена близост до него. С плана са предложени и малки зони за първично обслужване.

На последващи етапи на планиране се препоръчва изработване на Планове за улична регулация с развитие на техническите мрежи.

От общинската администрация се предлага допълнително развитие на зоните за вилн отдих около язовир Огоста, в южна посока. Това развитие е предложено като зона с възможна смяна на предназначението на земеделски земи-ниви за формиране на вилни зони. Териториите не обхващат земи с траен начин на ползване ливади и мери, както и горски земи. Допълнително предложение за развитие та вилни зони е формирано в западна посока покрай брега на язовира в местностите Прокара и Долна Жеравица. Тези територии определено са с потенциал за развитие на

вилен отдиш поради близостта на язовирния бряг и добрия достъп от път III-102 в западно посока.

ГЛАВА 9. НЕДВИЖИМО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Анализ и диагноза на състоянието на недвижимото културно наследство в територията

9.1 Историческо развитие на населените места

Територията на Община Монтана е с хилядолетна история. Най-древните следи от цивилизация са датирани от каменно-медната епоха. Тя е част е от римската провинция *Долна Мизия*. Поради локалното ѝ стратегическо местоположение е била седалище на военен гарнизон. Ок. 160 г. след Хр. военният лагер (*praesidium*), основан на мястото на старо тракийско селище, получава статут на град с ранг на муниципий (*municipium*) със своя територия (*regio Montanensium*) от Стара планина до Дунав.

Град Монтанензиум (лат. *Municipio Montanensium*, със значение „планинско селище“ или *Castra ad Montanesium*), вторият по важност град в Долна Мизия след Рациария (провинция *Крайбрежна Дакия*, III в., при дн. с. Арчар), управлява значителна административна територия със силно изразено военно присъствие. Златодобивът изисква добра охрана и добре развита пътна мрежа. Освен злато, в планинския район на Монтана се добива още сребро, олово и желязо.

Планът на града, изграден на хълма е класически – крепостна стена, обществени сгради, казарми, храмове, бани, театри. Монтана е типично имперско мултиетническо селище, в което живее местно романизирано население, италиански и малоазиатски заселници. Покровители на града са римските богове Диана и Аполон.

Икономиката се базира на едрото земевладение и добива на злато по поречието на Огоста и Златица. Това е един значителен златодобивен район на Балканите през I–III в. и централната власт полага особени грижи за поддържането на пътищата и използването на повечето заварени тракийски крепости. Има сведения, че в града са били развити занаятчийството и лихварството. 440-490 г. територията е опустошена от военните операции на хуните и готите. Известно е, че в периода 500-560 г., славяни и авари навлизат в тези територии. Заселилите се славяни наричат селището Кутловица.

В периода на средновековната българска държава районът продължава да бъде граничен и стратегически, а Кутловица е център на епархия.

В периода на Османската империя след първоначалната разруха, в периода 1450-1688 г., градът постепенно се заселва и се развива като

неголям османски имперски град със стратегическо гранично значение. Построени са обществени сгради, баня, две джамии, благоустроени са някои улици, изградени са градски чешми. Статистическите данни от кр. на Освободителната война (1878) сочат, че в града живеят ок. 600 д. в турската махала, ок. 50 души българи (в българската махала) и ок. 100 д., цигани в циганската махала.

В модерната история, след възстановяването на българската държава през 1878 г. градът (1891 г., получава отново градски статут) бързо се разраства с името Фердинанд, става околийски център, активен обществено-политически и икономически център на селскостопански район.

В периода 1945-1992 г. градът носи името на политическия функционер на БКП Христо Михайлов, един от ръководителите на въстанието през септември 1923 г. В новата си история, след Втората световна война, окръжният и областен център се развива като модерен град с подчертана социална политика.

След обществено-политическите промени (1989) от 1993 г. градът, център на общината носи първото си исторически известно име като символ на хилядолетната култура и история – Монтана.

9.2 Културно-историческо наследство

Недвижими културни ценности¹¹

На територията на Община Монтана по информация от Регистъра на НКЦ и архива на НИНКН обекти на недвижимото културно наследство има в с. Белотинци – 8 бр., с. Благоево – 2 бр., с. Долна Вереница – 4 бр., с. Долно Белотинци – 5 бр., с. Д-р Йосифово – 4 бр., с. Живовци – 4 бр. (под яз. Огоста), с. Горна Вереница – 4 бр., с. Горно Церовене – 6 бр., гр. Монтана – 37 бр., с. Клисурица – 3 бр., с. Крапчане – 9 бр., с. Липен – 2 бр., с. Николово – 6 бр., с. Славотин – 2 бр., с. Смоляновци – 2 бр., с. Стубел – 23 бр., с. Сумер – 4 бр., с. Трифоново – 2 бр., с. Виноще – 7 бр., с. Вирово – 1 бр.. Въз основа на официалния списък на паметници на културата за Община Монтана (писмо изх. N0800-777/07.11.2013 на НИНКН) и информацията от Археологическата карта на България от АИМ при БАН и РИМ по отношение на археологическото и историческото наследство на територията на Общината, в проекта за ОУПО (фаза „Окончателен проект“) е систематизиран списък като неразделна част от разработката.

¹¹ Поради съществуването на различни документи (с правен статут), в които терминологията е различна, в текста коректно се използва съответстващото на текстовете наименование НКЦ, НКП или ПК (напр. в списъците за съответните населени места).

Въз основа на наличната информация и наблюдения на място се установява следната характеристика на НКН по отношение на тяхната категория:

- *национално* – 71 културни ценности;
- *местно/за сведение* – 51 (Забележка. Редица обекти в списъците на НИНКН, посочени с местно значение, в АКБ са посочени като паметници за сведение)
- *за сведение* – 14
- *в ансамбъл* (предварителна категоризация) - 9
- *декларирани без статут* – 46

Фигура 24.
Паметници на културата в община Монтана по категории

- *периодизация*: Ранен Енеолит, Ранна и Късна Античност - Тракия, Рим, Средновековие, Османска империя
- *видова принадлежност*: Исторически – 27 бр., Археологическа културна ценност – 52 бр., Архитектурно-строителни – 45 бр., Архитектурно-художествени – 2 бр., Художествени – 5 бр., Етнографски – 21 бр.

Фигура 25.
Паметници на културата в община Монтана по вид

- *Съхраненост* – като цяло – слаба; теренните обхождания и деклариране, както и категоризация, описания, регулярни археологически проучвания са основно от 1960-те и 1970-те години; в началото на 1990-те са правени немногобройни теренни обхождания, а единични обекти са наблюдавани през 2010 г.
- *използване* – в много ограничена степен се използва потенциала на културните ценности;
- *проблематика* – критично състояние на паметниците като цяло – не се поддържат, не се извършва научна реставрация, те са плячка на иманяри, обрасли са с растителност, не се упражнява никакъв мониторинг по отношение на състоянието на културните ценности;
- *фазите на проучване* на отделни обекти на КН – не се проучват културните ценности, няма система за провеждане на отделни фази на проучване; формално е определена категория археологическа културна ценност от национално значение на някои обекти, които са под водите на язовира или са в обработваеми земи, където няма никакъв контрол как се обработва земята, на каква дълбочина и дали от времето на последните теренни обхождания през 1970-те може да се идентифицира изобщо археологическата културна ценност;
- *изявен или недостатъчен обществен интерес* към отделни обекти НКЦ – като цяло публичният интерес е незначителен, което се дължи на десетилетия изоставеност, занемареност, разруха на културните ценности, които в очите, представите и съзнанието на обществото нямат съществена стойност; този тип отношение се предопределя и от недостатъчната култура, образование и публична загриженост

Таблица 54. Войнишки паметници на територията¹²:

N	Местолоположение, Община Монтана	Вид /композиция	Материал	Дата на откриване	Събитие	честване	собственост	Стойност и начин на финансиране	Състояние
1	Гр. Монтана Пл. Жеравица, изт., в парка	Паметник. 2 основни тела 6,00/6,00 м	Врачарски варовик + сив гранит	5.05. 1995	Загиналите в Балканската, Междусъюзническата и Първата и Втората Св. войни	6 и 9 05.	Общинска		добро
2	С. габровница, център	паметник	гранит	Няма данни	В памет на загиналите за Родината		Общинска		добро

¹² Ред. Д.Д. и М. Й.

N	Местоло- жение, Община Монтана	Вид /компози- ция	Матер- иал	Дата на откриване	Събитие	честв- ане	собстве- ност	Стойнос- т и начин на финанси- ране	Състо- яние
3	С. Горна Вереница, Център	Войнишк и паметни к 3,00/2,30 м	бетон	4 и 5 10. 1941, в Деня на Независи- мостта на България	Загиналите в Балканската, Междусъюзни- ческата и Първата Св. войни		Общин- ска		добро
4	С. Долно Белотинци, Централен площад	Паметни к, форма – четириъг- ълна призма 3,00/1,00 /1,00 м	Камен- на зидар- ия, облиц- овка - мрамо- р	1999	Герои от войните 1912/1913/191- 5 и 1918		Общин- ска		добро
5	С. Долна Вереница, Център	Монумен- т; площадк- а – 5,00/6,00 м; Пластик а – 1,50/1,00 /5,00 м	Врача- нски варов- ик	2005	Загиналите във Вт.Световна война	9.05.	Общин- ска	5800	отличн- о
6	С. Д-р Йосифово, на стената на музея, Център	Паметна плоча 0,80/1,00 м	Врача- нски камък	9.05.2001	Загиналите 1912, 1918 и във Вт.Световна война	9.05.	Общин- ска		отличн- о
7	С. Долна Рикса, Център	Мемори- ална плоча 077/1,55 м	Сив мрамо- р	1969	Загиналите в Балканската, Междусъюзни- ческата и Първата Св. войни	22.09.	Общин- ска		добро
8	С. Смоляновц- и, Център	Паметни к. Постаме- нт 3,20 + фигура 1,20	Гранит , варов- ик, мрамо- р	1920	Загиналите в Балканската и Първата Св. войни	На всичк- и по- значи- ми празн- ици	Общин- ска		добро
9	С. Стубел, Парк в Центъра	Паметни к, вис постаме- нт 5,60; фигура – 1,80 м –	Мрамо- р и обикн. камък	1925	Убитите във войните 1912- 1918	6 и 9 май	Общин- ска	Дарения и доброво- лен труд	добро

N	Местоло- жение, Община Монтана	Вид /компози- ция	Матер- иал	Дата на откриване	Събитие	честв- ане	собстве- ност	Стойнос- т и начин на финанси- ране	Състо- яние
		Войник с пушка							
10	С. Студено Буче, Център	Паметни- к, 7,50 м	Варов- ик + бетон	1958	Загиналите в Балканската, Междусъюзни- ческата, Първата и Вт. Св. войни	1.11.	Общин- ска	Доброво- лен труд	добро
11	С. Славотин, Център	паметни- к	камък	28.10.1961	Загиналите в Балканската, Междусъюзни- ческата и Първата Св. войни		Общин- ска		добро
12	С. Сумер, сградата на читалището	Паметна плоча 0,80/1,40 м	Черен мрамор		Загиналите в Балканската, Междусъюзни- ческата и Първата Св. войни	3.03. и 6.05	Теренъ- т е частна собст. От 2003		добро
13	С. Виноще, център	паметни- к	бронз	1.1.1974	В памет на загиналите в Първата и Вт..Св. война		Общин- ска		добро

Източник: Областен регистър „Военни паметници“ в Област Монтана

С категория „национално значение“ е Античният град *Монтана* (тук името е умишлено употребено, тъй като римските крепости в световната практика по изследване и опазване на културните ценности е възприето да се назовават с оригиналните им имена, а не с по-късни наименования като късносредновековното наименование „Калето“, напр. Възможно е бъдещо преосмисляне на названието на паметника, което би го ситуирало по-точно в сферата на недвижимите културни ценности от Античната епоха), ц. „Св. Николай“, с. Долна Вереница, ц. „Св. Николай“, с. Горна Вереница. Съгласно чл. 146, ал. 3 от ЗКН още 32 обекта ПК за сведение са прекатегоризирани като археологически културни ценности с национално значение.

Сред немногобройните обекти, които са били обект на частично проучване са селищата от каменно-медната епоха (халколита) от V-IV хил. пр. Хр. – в Монтана, в м. "Кремениш", северозападно от с. Долно Белотинци (на 10 км от Монтана).

Античната крепост *Монтанензиум* (лат. *Municipio Montanensium / Castra ad Montanesium*) се намира в местността "Калето" или "Градището", в

югозападната част на Монтана (ок. 40 м. над нивото на дн. град). Крепостта е впечатляваща (III – IV в. сл. Хр.) с казарми, базилика и др. сгради, построена на мястото на по-стара тракийска крепост, укрепена с мощна крепостна стена (дебелина над 1 м), която следва очертанията на терена, а също така културни пластове от каменно-медната епоха и Ранното Средновековие (славянски жилища и светилище).

Предполага се, че с установяването на римски военни части (*I-ва Сугамбрийска кохорта*, 26 г. сл. Хр.) е построен военен лагер (за който се споменава в епиграфски паметник от 134 г. сл. Хр.), който се развива в град (160–161 г. сл. Хр. получава муниципално право с прилежаща територия). Втора крепостна стена (*протейхизма*) е свидетелство за защитата срещу готските нашествия (ср. на III в.) и последващите непрестанни варварски нападения (IV-V в.). VI-VII в. крепостта е разрушена, вероятно от авари и славяни.

От епохата на *Късното средновековие (Османски период/Национално Възраждане)* има запазени единични обекти, някои със статут на културни ценности. Голям е делът на историческите паметници от периода на 1920-те години.

В Общинския план за развитие 2007-2013 г. е направен един добър анализ, относно недвижимите културни ценности, който остава актуален и след проучванията на проектанския екип и днес. Три са основните изводи от този документ: (1) липса на систематични проучвания на културното наследство, както и анализи на състоянието, актуализиране на списъците; (2) липса на стратегия и визия за опазването на недвижимото културно богатство на територията и (3) неизползване на този ресурс за икономическо развитие.

Изключение от общата картина е изготвянето на режими на опазване на територията и охранителната зона на недвижимата археологическа културна ценност Антична крепост *Монтанензиум* (формулирана като обект „Антична и средновековна крепост „Калето“), гр. Монтана. За обекта има съгласувана по реда на ЗКН с писмо 33-НН-1000/25.09.2014 на МК проектна документация за Виза и техническо задание за изготвяне на проект за обект „Паркоустройство и благоустройство (рехабилитация) на лесопарк „Калето“ в ПИ XVIII в кв. 166 по регулационния план на гр. Монтана“.

Сред проектите, които осъществява Община Монтана със значение за културното и природното наследство е проектът „Непознатият Северозапад“ по програмата за Трансгранично сътрудничество – ТГС България-Румъния, финансова линия BG/2005/017-455.01.02 в направление „Устойчиво развитие и запазване на биологичното разнообразие“. Основни дейности по проекта са: (1) Развитие на

Лесопарк „Калето“ в Монтана и „Зелен Коридор СТООВЦИ“ в с. Смоляновци като туристически дестинации чрез възстановяване на Лесопарка и доизграждане на зеления коридор; (2) Създаване на регионална асоциация за развитие на туризма; (3) Създаване на план за развитие на туризма; (4) Разработване на интерактивни програми за привличане на туристи и маркетингови материали; (5) Обучение на предприемачи, осигуряващи туристически услуги, гидове, музейни работници.

Фокусът на този проект е по-скоро развитие на туристическата инфраструктура и обучения, което е много важен сектор от общата проблематика, касаеща наследството. Но културното наследство се нуждае от специализирана програма за постоянно опазване и поддържане, за да се осъществява далеч по-широкото му значение за качеството на средата и културната идентичност на мястото и общността. Едва тогава, то може да се превърне в качествен продукт на алтернативния туризъм.

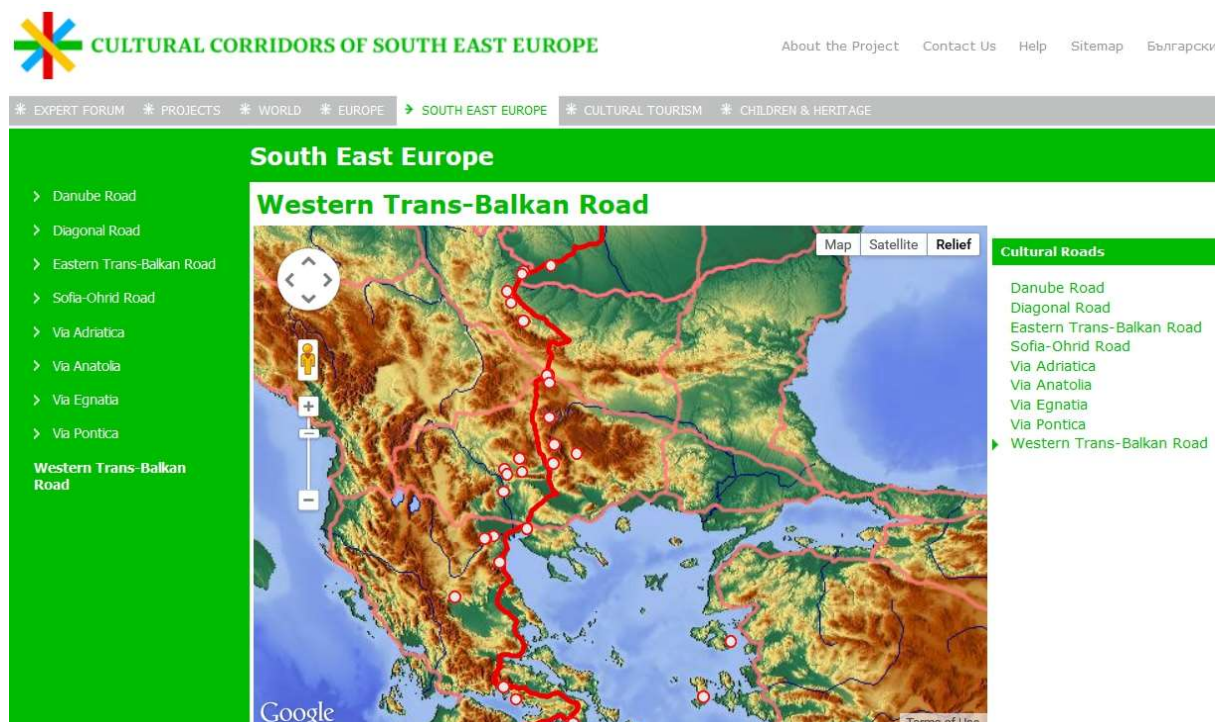
Визията за опазване, използване, експониране на обектите на НКН на екипа, Възложителя и местната общност е в съответствие и с планове и програмите на по-високото пространствено ниво - на Северозападния район на планиране (ниво NUTS 2 на европейското пространство на планиране). На територията на Северозападния район на планиране съществуват над 3 883 бр. недвижими културни ценности, вписани в регистрите на НИНКН и стотици, които не са включени в тях. В НКПР 2013-2025 е заложено разкриване на потенциала на територията и интегрирано използване на културните и природните ценности.

Това е най-близкият до Западна и Централна Европа – стратегически и граничен район в историческото си развитие – граница на Римската империя, на Източно-римската империя/Византия, на Българската средновековна държава, на Османската империя в различни исторически периоди с интензивни връзки със Западна Европа.

В Националната концепция за пространствено развитие – НКПР 2013-2025, Община Монтана попада в *Западното териториално културно пространство* – отворено към европейските културни пространства, включващо обобщено темите: „Античност“, „Българско Средновековие 9-14 в.“, „Късно Българско Средновековие 17-19 в.“, „Византия“, „Европа и Османската империя 14-19 в.“, „Традиционна архитектура, традиции и обичаи“, „Необарок“, „Неокласицизъм“, „Сецесион“, „Романтизъм“, „20 в. Интернационализъм и модернизъм“, „20 в. Тоталитарна архитектура, изкуство, символи“, „Християнско изкуство“, „Природни и култови феномени“.

На територията на Община Монтана в ОУПО е отразен преминаващия през нея Западен трансбалкански културен коридор.

Фигура 26. Западен трансбалкански културен коридор

Източник: Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

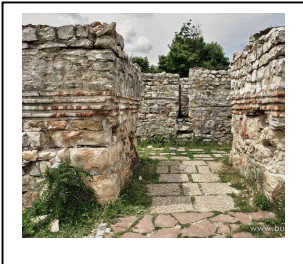
В **Западния трансбалкански културен коридор**¹³ в ОУПО се включват културните ценности на територията на Община Монтана, вкл., тези най-значителни, които в най-висока степен са експонируеми и социализирани (или е възможно да бъдат в близък период от време и имат най-значителен потенциал) като Античният град *Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium)* (Монтана); Римският кастел, с. Смоляновци; Античното селище, с. Сумер; Античната крепост, м. "Перунград", с. Вирове; античните обекти в с. Долно Белотинци и с. Д-р Йосифово, Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.

Използването на потенциала на територията по отношение на материалните и нематериалните културни ценности във връзка с онези на съседни територии е от особено значение за развитието на културния туризъм като се базират на връзките на римските градове и крепости – по линията на стратегическия римски път, преминаващ през *Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium)* Монтана, който свързва дунавските крепости при Белоградчик (Възможно ли е това да е крепостта *Timacium Majus*?) – крепостта *Кастра Мартис (Castra Martis)* при Кула – Бонония

¹³ Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

(*Bononia*) (Видин) – Алмус (*Almus*) (Лом) – Рациария (*Colonia Ulpia Traiana Ratiaria*)¹⁴ (Арчар) – Ескус (*Oescus*) до дн. с. Гиген (лат. *Oescus/Oscius* (Искър)) – *Conbustica* (при с. Кладоруб) по Долни Дунав¹⁵ с Рим и с *Виа Траяна* (през Сердика (*Ulpia Serdica*), Филипополис (*Philippopolis*) (Пловдив) и Адрианополис (*Hadrianopolis*) (Одрин), които също са част от **Западния трансбалкански културен коридор**. В таблицата по-долу са изброени най-близките обекти по линията на стратегическите римски пътища в района.

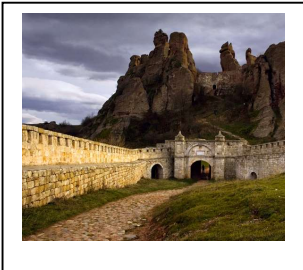
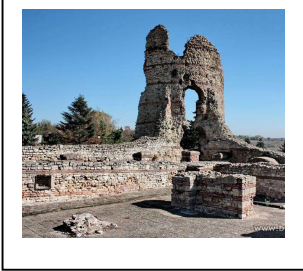
Таблица 55. Обекти по линията на стратегическите римски пътища в района.

Изображение	Название	Местоположение	Описание
	Монтанезиум (Castrum ad Montanesium)	Монтана	Районът е един от най-големите златодобивни центрове на Балканския полуостров в I-III в. сл. Хр. Най-ранният известен римски военен отряд създава лагер в Монтанезиум в I в. от н.е. е Cohors Sugamborum. Епиграфски паметници показват засилено присъствие на римски военнослужещи от Legio XI Claudia (Claudius' 11th Legion) и Legio XI Claudia (Claudius' 11th Legion) от първ. пол. на II в. до ср. на III в.; Numerus Civium Romanorum бил разположен там в първ. пол. на III в. и Cohors III Collecta - в ср. на III в. Римският военен лагер Кастра ад Монтанезиум се споменава в един надпис от 134 г.; като резултат от развитието му като селище, в 160-161 г., получава статут на римски град - муниципиум (municipium) - със собствена територия (Regio Montanesium).
	Conbustica	с. Кладоруб	С името Conbustica крепостта е представена в Tabula Peutingeriana разположена между Ratiaria и Naissus (Conbustica=Combustica). Римската охрана на Дунавския лимес се осъществява в два реда - първи придунавски ред с повишена бойна готовност и втора линия във вътрешността на Мизия в последователността Castra Martis - Cobustica - Sostra-Marcianopolis - Abrittus. Конбустика е възникнала като военен лагер на римските легиони преди дакийските войни на император Траян. Намира се на много интересно и удобно за живот място - на високо 170 метра плато между двете реки - Арчар и Салашка. По размери военната крепост Конбустика е три пъти по-голяма от кулската Кастра Мартис http://apollon.blog.bg/izkustvo/2010/07/27/rimskiiat-lager-za-unishtojenie-v-bylgariia-krepostta-combus.582806

¹⁴ Dacia Aureliana https://en.wikipedia.org/wiki/Dacia_Aureliana

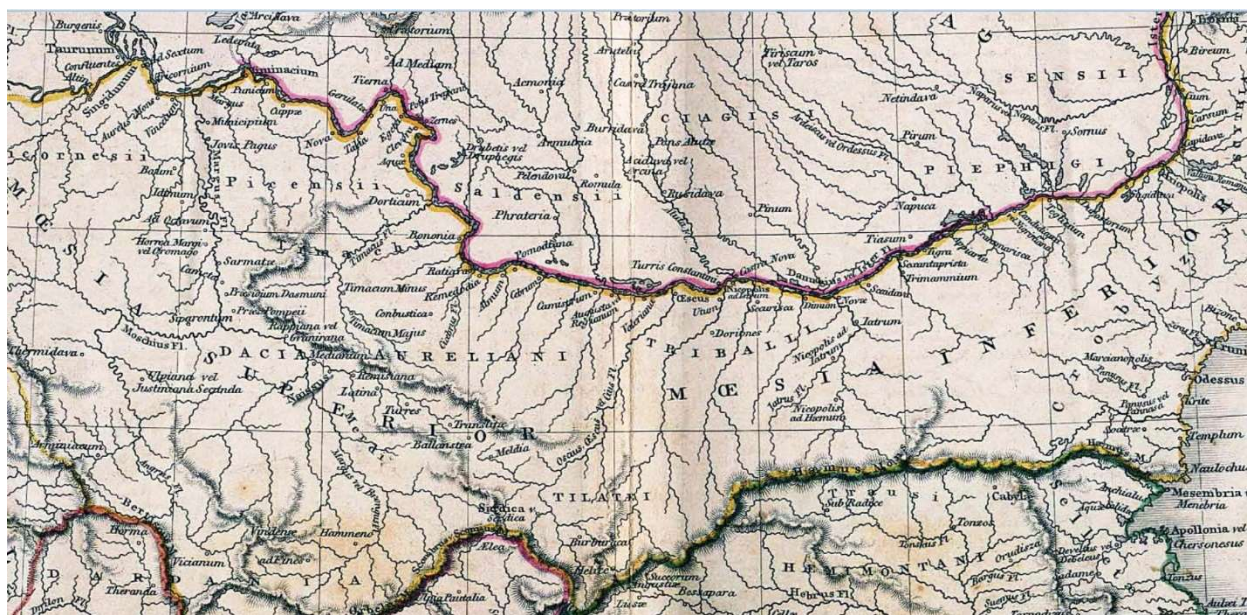
¹⁵ Иванов, Румен Теофилов. 1999. The Defence system along the Lower Danube between Dorticum and Durostorum from Augustus to Mauricius.

http://www.academia.edu/4767743/The_Defence_system_along_the_Lower_Danube_between_Dorticum_and_Durostorum_from_Augustus_to_Mauricius

Изображение	Название	Местоположение	Описание
	Timacium Majus (?)	Белоградчик	
	Кастра Мартис (Castrum Martis)	Кула	Крепостта е част от възстановения Дунавски лимес на Римската империя след загубата на Дакия в края на III век. Построена е вероятно от император Диоклециан на границата между III и IV век. Тя защитава пътя от Бонония до Сингидунум през Връшка чука, един от най-западните проходи на Стара планина. https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D1%81
	Бонония (Bononia)	Видин	По време на Римската империя е сред главните градове на провинция Горна Мизия, обхващаща територии от днешна Северозападна България и Източна Сърбия. https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%BD
	Алмус (Almus)	Лом	Алмус, първоначално тракийско селище, е римски град в I-V в. сл. Хр., а по-късно е важно селище във Византия, в средновековната българска държава, и в Османската империя. Тя е разкопана само частично, и нито една от археологическите структури не са възстановени. Древна римска крепост Алмус е построена по време на римските императори Диоклециан (с. 284-305 г.) и Константин Велики (с. 306-337 от н.е.), т.е. до края на III и нач. на IV в. Новите разкопки в Лом потвърждават, че античният римски град Алмус е важно селище в класическата римската епоха и по-късната Античност. По време на българското Средновековие Лом е един от най-важните градски крепости по река Дунав, заедно с град Бдин / Бъдин (дн. Видин) на запад.

Изображение	Название	Местоположение	Описание
	Рациария (Colonia Ulpia Traiana Ratiaria)	Арчар	Римляните идват за първи път през 75 г. пр.н.е., когато Gaius Curio Scribonius Burbuleio, префект на Македония, завзема тази територия, за да се предпази от скордиските, дарданите и даките. По време на принципата на Август, римляните завладяват региона и провинция Мизия. В 33-34 г. е прокаран пътят Viminacium (главен център на Moesia Superior)-Ratiaria. Градът е със сигурност е по-малко важен от Sirmium (Стремска Митровица), Viminacium и Naissus (Ниш), но местоположението му по Дунавския лимес го прави ключов. Legio IV Flavia Felix се разполага тук поне до нашествието на Дакия (101-106 г.), заедно с военния флот на Classis Moesica (по време на Веспасиан). След завладяването от Дакия, каструмът е изоставен и се превръща в Colonia в рамките Мизия под името Colonia Ulpia Traiana Ratiaria (107 AD), кръстен на своя създател, император Траян. С окончателното изоставяне на Dacia Traiana от Аврелиан в 271, старите крепости се използват като част от Dacia Aureliana и по-късно на Източната Римска империя. Не е ясно дали Аврелиан или император Диоклетиан разделя Дакия Аврелиана на две провинции, но от 285 г. са налице две: Вътрешна Дакия (Dacia Mediterranea) със столица Сердика и Крайбрежна Дакия (Dacia Ripensis) със столица Рациария. По-късно тези две "Дакии" заедно с Дардания (Dardania), Долна Мизия (Moesia Inferior) и Превалитания (Praevalitana) образуват диосеза Dacia. Като столица на Крайбрежна Дакия, Рациария служи едновременно като седалището на военния губернатор (или Dux) и като военна база за Легион XIII Gemina. Много римските патриции (аристократи) живели в Рациария, докато Бонония (дн. Видин) е създаден като малка военна единица.
	Ескус (Oescus)	с. Гиген	Възникнал през I в.н.е. като наследник на тракийско селище. Около него по-късно е изграден лагерът на Пети македонски легион. Военният лагер получава статута на колония след победата на император Марк Улпий Траян (98 г. – 117 г.) над даките. Улпия Ескус е обявен за град със собствено управление. Римският град се превръща във важен кръстопът, като силен разцвет преживява през II – III в., когато е изградена централната градска част. Улпия Ескус е строен по типичния за римските градове начин - в правоъгълна форма, улиците са в посока изток – запад и север – юг. Общата територия на града била около 280 дка. Градът е в разцвета си и през IV в. – при управлението на император Константин Велики (307 г. – 337 г.) и столица на римската империя Константинопол. На брега на Дунав е изграден голям каменен мост, за откриването на който на 5 юли 328 г. идва императорът

Фигура 27. Карта на римските крепости по т.н. Западен трансбалкански културен коридор.

Източник: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/Macedonia-Thracia-Illyria-Moesia-Dacia1849refurbished.jpg>

Отразявайки съвременните политики по отношение на наследството и тенденциите по отношение на този невъзобновяем ресурс, ОУПО предлага защитени територии за опазване на НКН по смисъла на чл. 79, ал. 5 и 6 от ЗКН с устройствени режими за тях при спазване на утвърдените режими за опазва

не на единични и групови НКЦ и съгласно Наредба 7 за правила и нормативи за устройството на отделните видове територии и устройствени зони. Това е едно предизвикателство към местните равнища на управление да разработят индивидуални програми за охрана, почистване, поддържане и популяризиране сред местното население – необходими стъпки за успешното и устойчиво пространствено, икономическо и регионално развитие, да поставят специален акцент върху: обединяването на процесите на децентрализация на правомощия и функции по отношение на наследството с финансовата децентрализация; и укрепването на административния и програмния капацитет на общинско равнище за усвояване на средствата от фондовете на ЕС.

За археологическите обекти, за които липсват режими се предлагат временни режими за опазване, съгласно чл. 35 на Наредба 7 за правила и нормативи за устройството на отделните видове територии и устройствени зони преди назначаването на междуправителствена комисия за изготвяне на режими за опазване, съгласно чл. 159, ал. 2. ОУПО съдържа схема на НКН, в която са отразени всички защитени територии.

Така ОУПО е инструмент за подпомагане на Община Монтана за решаване на основните проблеми, изброени по-долу, както и определят насоки за управление на КИН:

- включването на архитектурното наследство в една обща политика за урбанистично развитие и благоустройство на териториите; „социализация“ на културно-историческото наследство с ударение върху съхранението на интегрираната културна среда; обвързване на културните пространства (умишлено се избягва термина „маршрути“, защото неговото значение стеснява обсега на значимост на културните ценности, правейки препратка към културните туристически маршрути по-скоро) на територията с паметта, историята и европейското наследство и това на териториите на страната;
- инвентаризация на културния потенциал с участието на всички ключови фигури в процеса на планиране; създаване на бази-данни с прецизна информация за културно-историческо наследство на територията на общината;
- възможности за отделяне на ресурси за финансиране на консервационни и реставрационни работи; привличане на фондове за реставрация, за обновявяване и рехабилитация;
- управленски реформи, касаещи политиките по поддържане на сградния фонд и обектите културни ценности, данъчни и административни облекчения, които да насърчат собствениците или частните ползватели да предприемат реставрационни или възстановителни работи; насърчаване на частната инициатива и доброволчески структури; изграждането на местна инфраструктура и местни основни услуги в селските райони, включително за дейности за отдих и култура, обновяване и възстановяване на културното и природното наследство на селата и ландшафта.
- мерки за насърчаване на обществената загриженост за поддръжката на сградната и урбанистична структура като цяло (в една занемарена среда, даже и да се полагат грижи за отделни паметници, те не биха могли да бъдат възприемани пълноценно, ако урбанизираната среда не е с високо качество. “Интегрираната консервация” – осъществяването на връзка между опазването на наследството и благоустройството на териториите следва да бъде главна цел на политиките с оглед постигането на устойчиво развитие, устойчива икономика, успешна социална политика и запазена екологична и културна среда.

С ОУПО се определя **система от територии и отделни културни ценности**. Тези обекти представляват обособени терени и структури за специфични нужди, които трябва да бъдат контролирани и управлявани

чрез специфични режими за опазване на културно-историческия ресурс на територията.

С ОУПО Монтана се предлага следната систематизация на *защитени територии за опазване, територии с превантивна устройствена защита, отделни обекти в урбанизирана среда и извънселищна територия*:

- **Територии с особена териториалноустройствена защита** – със специален режим за опазване – **резерват**. В тази група влиза: Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум“;
- Територии с превантивна устройствена защита – със статут на **охранителна територия** на резерват;
- **Охранителна територия на единични извънселищни археологически обекти и исторически или етнографски културни ценности**, които да бъдат определени след конкретни проучвания;
- Територии в урбанистичните граници на населените места, съдържащи **урегулирани имоти с паметници на културата**;
- **Територии с характерни структури с културно-историческа ценност** (архитектурна, урбанистична, пейзажна, историческа) без статут на паметници на културата.
- **Територии на културни пейзажи** без статут на паметници на културата или на парковото и градинското изкуство;

Устройствената концепция развива прогнозните насоки за реализирането на ролята на системата КИН като ресурс, който подпомага постигането на главните цели на ОУПО, а оттам – за общото териториално развитие на селищата в общината. ОУПО Монтана предлага систематизация на обекти, пространства, изисквания и др. към функционалните системи, които в процеса на изработване на подробни устройствени планове при реализация на ОУПО, трябва да бъдат взети предвид.

9.3 Устройствена концепция за опазване и развитие на системата КИН на територията на Община Монтана

- Територия с особена ТУ защита – резерват – **Архитектурен и археологически резерват, Монтана** Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум“ (Режим Ткин-1а)
- Територия с превантивна ТУ защита – охранителна зона на резерват (Режим Ткин-1б)
- Територии с характерни селищни структури, съдържащи урегулирани имоти с ПК, групови паметници и паметници в ансамбъл, както и територии без статут (Режим Ткин-3) – **Централна градска част, Монтана с „Групови обекти на**

недвижимото културно-историческо наследство и техните **охранителни зони**" и **„Територии с характерни структури с културно-историческа ценност** (архитектурна, урбанистична, пейзажна, историческа) без статут на паметници на културата", както и **„Територии на културни пейзажи** без статут на паметници на културата или на парковото и градинското изкуство" и **„Територии с урегулирани имоти с паметници на културата"** – в зоната, ограничена от ул. Извора, бул. 3-ти март, Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум", ул. Калето, ул. Д. Дебелянов, ул. Цар Самуил, ул. Иван Аврамов, бул. 3-ти март, ул. Св. Кл. Охридски, пл. Жеравица, бул. Пейо Яворов, бул. Хр. Ботев, ул. Ст. Караджа, ул. Л. Каравелов, бул. 3-ти Март (до бул. Ал. Стамболийски), ул. Извора, гр. Монтана

- Обособени територии, съдържащи урегулирани имоти с ПК (Режим Ткин-2) – Обекти с **урегулирани имоти с паметници на културата** – в селищата на Община Монтана
- Археологически ценности (праисторически, антични, средновековни) Режим Ткин-1в) **Единични извънселищни археологически обекти с охранителна територия**
 - *Предистория/Античност/Средновековие* – селище, некропол
 - *Антични/Средновековни крепости, манастири*
 - *Могили, гробници, мостове*
 - *Кариери, съоръжения*
 - *Сгради, култови съоръжения, пътища, неидентифицирани и др.*
- Единични извънселищни и обекти в населените места на недвижимото културно-историческо наследство - **Исторически културни ценности** - исторически места; паметници; лобно място и др.; **Етнографски културни ценности** - Оброчище/Оброчен кръст
- Територии културни пейзажи без статут на ПК (Режим Ткин-4)
- Усвояване на нови селищни територии с различно предназначение, съобразено с режима на КИН (Режим Ткин-5)
- Трасе на европейски тематичен културен коридор (Режим Ткин-6) – **Западният трансбалкански културен коридор**¹⁶ - Античният град *Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium)* (Монтана); Римският кастел, с. Смоляновци; Античното селище, с. Сумер; Античната крепост, м. "Перунград", с. Вирове; античните обекти в с.

¹⁶ Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

Долно Белотинци и с. Д-р Йосифово, Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.

С ОУПО се залага перспектива за балансиран растеж, повишаване на качеството на живот, отражение в устойчивата икономика и развитие на културен туризъм (за който има потенциал, но все още в проходаща фаза с основни негативни обстоятелства – неподдържана среда, липса на загриженост, липса на специализирана инфраструктура, липса на кадри), изграден върху културното и природното наследство на Община Монтана^{17, 18}

¹ Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

¹ Приложения:

Предоставена информация – официален заверен списък на паметници на културата за Община Монтана с писмо изх. N0800-777/07.11.2013 на НИНКН.

Информация от Археологическата карта на България от АИМ при БАН и РИМ по отношение на археологическото и историческото наследство на територията на Общината (и тези, които не са част от списъците на НИНКН, съгласно текста на т. 1.8. Културно-историческо наследство – „стотици, които не са включени“ в списъците на обектите НКЦ).

Национална стратегия за развитие на културата – проект, МК, 2011 г.

¹⁷ Приложения:

Предоставена информация – официален заверен списък на паметници на културата за Община Монтана с писмо изх. N0800-777/07.11.2013 на НИНКН.

Информация от Археологическата карта на България от АИМ при БАН и РИМ по отношение на археологическото и историческото наследство на територията на Общината (и тези, които не са част от списъците на НИНКН, съгласно текста на т. 1.8. Културно-историческо наследство – „стотици, които не са включени“ в списъците на обектите НКЦ).

¹⁸ Източници:

http://poseti.guide-bulgaria.com/NW/Montana/Montana/Montana/_id=109

Община Монтана. Общински план за развитие 2007-2013 г. http://www.montana.bg/wp-content/uploads/2012/05/Montana_OPR.pdf

Регламент за ЕП и на Съвета относно подпомагане на развитието на селските райони от ЕЗФРСР (предложение), 2011

Проект „Непознатия Северозапад“ BG2005/017-455.01.02.01.15

http://montana.bg/proekti/sights_1_bg.html

История на Монтана

Национална стратегия за развитие на културата – проект, МК, 2011 г.

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. МРРБ, <http://www.mrrb.government.bg/?controller=articles&id=519>

Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. МРРБ, <http://www.mrrb.government.bg/?controller=articles&id=519>

- Концепцията за ОУПО Монтана за времевия хоризонт до 2030 г. за опазване на обектите на НКН е:
- разкриване на потенциала на територията и интегрирано използване на културните и природните ценности за повишаване на качеството на средата и на живот;
- обвързване на потенциала на културните ценности в този район с предвиденото в Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) 2013-2025 реализиране на *Западното териториално културно пространство* – отворено към европейските културни пространства, вкл. преминаващият на територията на Община Монтана **Западен трансбалкански културен коридор**¹⁹ (с вкл. на онези най-значителни обекти, които в най-висока степен са експонируеми и социализирани (или е възможно да бъдат в близък период от време и имат най-значителен потенциал) като Античният град *Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium)* (Монтана); Римският кастел, с. Смоляновци; Античното селище, с. Сумер; Античната крепост, м. "Перунград", с. Вирове; античните обекти в с. Долно Белотинци и с. Д-р Йосифово, Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.)
- Отразявайки съвременните политики по отношение на този невъзобновяем ресурс, ОУПО Монтана предлага защитени територии и обекти за опазване по смисъла на чл. 79, ал. 5 и 6 от ЗКН с устройствени режими за тях, съгласно Наредба 7;
- За археологическите обекти, следва да се уточнят границите и съответно се отредят имоти, за да се реализират режими за опазване;

ОУПО Монтана е инструмент за:

- включването на архитектурното наследство в една обща политика за урбанистично развитие и благоустройство на територията на Общината;
- инвентаризация на културния потенциал с участието на всички ключови фигури в процеса на планиране, като е създадена с ОУПО Монтана една единна база данни в ГИС с изработени интегрирани схеми и таблици, съдържащи събраната от всички възможни

¹⁹ Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

източници информация, както и въз основа на проучвания на място на екипа, изработил плана;

- насочване към по-особено внимание към ансамбловата ценност и напластяването на исторически пластове и градоустройствени концепции в централната градска част, където в новата история на града от края на 19 и нач. на 20 в, от 1930-те години до периода след Вт.Световна война са създадени градски пространства и има обекти, които не са под протекцията на закона, но са много съществени за запазването на неговия многолик културен облик;
- управленски реформи, касаещи политиките по поддържане на обектите културни ценности;
- мерки за насърчаване на обществената загриженост за поддръжката на сградната и урбанистична структура като цяло;
- "Интегрираната консервация" – осъществяването на връзка между опазването на наследството и благоустройството на териториите.

С ОУПО Монтана се предлага следната систематизация на защитени територии за опазване, територии с превантивна устройствена защита, отделни обекти в урбанизирана среда и извънселищна територия:

- Територия с особена ТУ защита – резерват – **Архитектурен и археологически резерват, Монтана** Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум“ (Режим Ткин-1а)
- Територия с превантивна ТУ защита – охранителна зона на резерват (Режим Ткин-1б)
- Територии с характерни улично-квартални структури, съдържащи урегулирани имоти с ПК, групови паметници и паметници в ансамбъл, както и територии без статут (Режим Ткин-3) – **Централна градска част, Монтана с „Групови обекти на недвижимото културно-историческо наследство и техните охранителни зони“ и „Територии с характерни структури с културно-историческа ценност** (архитектурна, урбанистична, пейзажна, историческа) без статут на паметници на културата“, както и **„Територии на културни пейзажи** без статут на паметници на културата или на парковото и градинското изкуство“ и „Територии с **урегулирани имоти с паметници на културата**“ – в зоната, ограничена от ул. Извора, бул. 3-ти март, Антична римска крепост „Кастра ад Монтанезиум“, ул. Калето, ул. Д. Дебелянов, ул. Цар Самуил, ул. Иван Аврамов, бул. 3-ти март, ул. Св. Кл. Охридски, пл. Жеравица, бул. Пейо Яворов, бул. Хр. Ботев, ул. Ст. Караджа, ул. Л. Каравелов, бул. 3-ти Март (до бул. Ал. Стамболийски), ул. Извора, гр. Монтана

- Обособени територии, съдържащи урегулирани имоти с ПК (Режим Ткин-2) – Обекти с **урегулирани имоти с паметници на културата** – в селищата на Община Монтана
- Археологически ценности (праисторически, антични, средновековни) Режим Ткин-1в)
- Единични извънселищни археологически обекти с охранителна територия
 - *Предистория/Античност/Средновековие* – селище, некропол
 - *Антични/Средновековни крепости, манастири*
 - *Могили, гробници, мостове*
 - *Кариери, съоръжения*
 - *Сгради, култови съоръжения, пътища, неидентифицирани и др.*
- Единични извънселищни и обекти в населените места на недвижимото културно-историческо наследство - **Исторически културни ценности** - исторически места; паметници; лобно място и др.; **Етнографски културни ценности** - Оброчище/Оброчен кръст
- Територии културни пейзажи без статут на ПК (Режим Ткин-4)
- Усвояване на нови селищни територии с различно предназначение, съобразено с режима на КИИ (Режим Ткин-5)
- Трасе на европейски тематичен културен коридор (Режим Ткин-6) – **Западният трансбалкански културен коридор²⁰** - Античният град *Кастра ад Монтанезиум (Castra ad Montanesium) (Монтана); Римският кастел, с. Смоляновци; Античното селище, с. Сумер; Античната крепост, м. "Перунград", с. Вирове; античните обекти в с. Долно Белотинци и с. Д-р Йосифово, Антично селище, римска военна адм. сграда, гробница в с. Горна Вереница и др.*

ГЛАВА 10. ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ

Град Монтана попада в екологично чист район, без замърсители от химичен или биологичен характер. Санитарно-хигиенната обстановка е нормална, всички фирми с някакъв вид замърсяващо производство имат изградени пречиствателни станции.

²⁰ Cultural Corridors of South East Europe. South East Europe. Western Trans-Balkan Road. http://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6

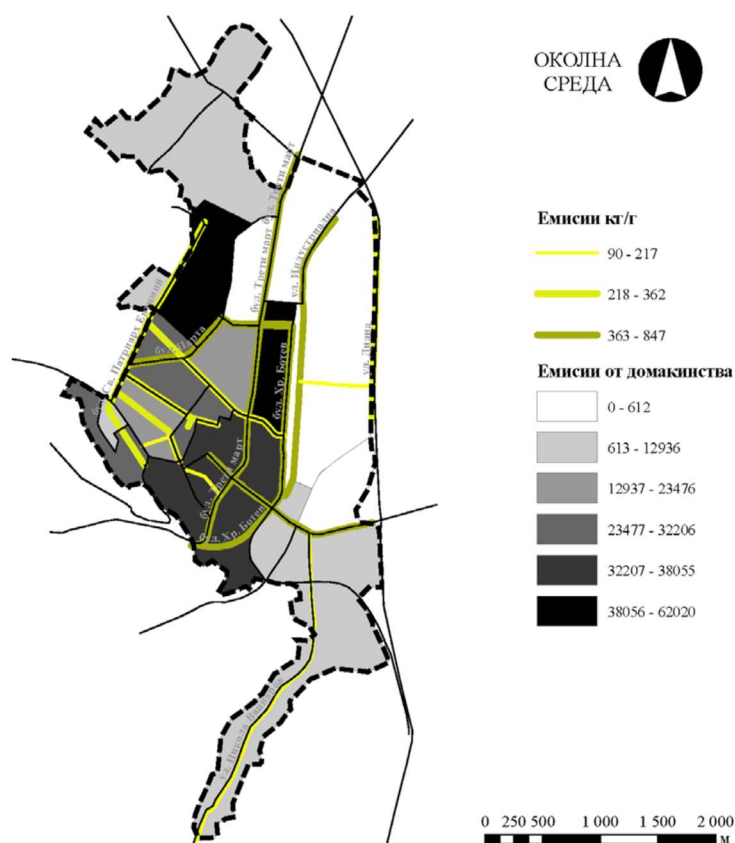
10.1 Въздух

Общината е отдалечена от големите регионални източници на замърсяване на атмосферния въздух. В преобладаващата си част, местните източници на въздушно замърсяване са малки емитери с непосредствено въздействие. Сред тях е промишлеността, автотранспорта и битовото отопление на твърди горива. Град Монтана е включен в НАСЕМ – мониторинг на въздуха. Контролирани показатели за прах, Pb, SO₂, NO₂, H₂S. Емисионният контрол се провежда в 1 пункт – пункт РИОСВ. Замяната на твърдите и течните горива в промишлеността и административно-комуналния сектор, води до намаляване на общото количество на отделяните емисии с близо 6 пъти.

Качеството на атмосферния въздух на територията, контролирана от РИОСВ–Монтана, се следи чрез два стационарни пункта за имисионен контрол, включени в Националната система за екологичен мониторинг, съответно в община Монтана: пункт «РИОСВ–Монтана» с ръчно пробонабиране и в община Видин: Автоматична измервателна станция (АИС)–Видин. Във всеки от двата пункта се извършва мониторинг на ФПЧ10.

Азотен диоксид: През 2010 г. не са регистрирани превишения на максимално еднократните, средноденоношните и средногодишните пределно допустими концентрации на азотен диоксид в стационарния пункт на територията на Община Монтана. Констатира се добре изразена

сезонна зависимост на стойностите, като по-високите концентрации са през зимния отоплителен сезон. Средногодишната концентрация за пункт «РИОСВ–Монтана» е 22µg/m³ при ПДКср.г. – 40µg/m³. Тенденцията е към запазване на относително постоянни стойности на средногодишните концентрации за последните години.

Фигура 28. Околна среда.
Емисии

Източник: ИПГВР Монтана

Серен диоксид: В Пункт "РИОСВ-Монтана" не са регистрирани превишения на ПДКм.е., ПДКср.ден и ПДКср.г. за серен диоксид през 2010 год. Отчетена е средногодишна концентрация от $1.0\mu\text{g}/\text{m}^3$ при норма $20\mu\text{g}/\text{m}^3$. В резултат на газификацията на основните промишлени източници се констатира значително намаление на емисиите на серен диоксид и концентрациите му в атмосферата. С продължаването на газификацията в битовия сектор на гр. Монтана се очаква запазване на ниските нива на серен диоксид и дори допълнително намаление на средните стойности

Фини прахови частици (ФПЧ10): Фините прахови частици са основен замърсител на атмосферния въздух в населените места поради голямото разнообразие на източници, емитиращи ФПЧ – горивни инсталации, транспорт, битово отопление и др. През 2007-2010 година ежегодно се регистрират превишения по този показател и в двата стационарни пункта. Средногодишната концентрация на ФПЧ10 в пункт "РИОСВ-Монтана" е 1.3–1.4 пъти над нормата за ПДК ср.год. Замърсяването с ФПЧ10 е с подчертано сезонен характер – това се вижда от средномесечните концентрации и разпределението на превишенията по месеци – почти всички регистрирани превишения са през зимния период от октомври до април. Общият брой на дните с превишения през 2010 г. е 131 от 352 измервания или в 37% от дните, като допустими са само 35 с реднодневни превишения годишно.

По отношение на замърсеност на атмосферния въздух на територията на гр. Монтана, в най-необлагодетелствано положение са Центъра, ж.к.Младост-2 и Младост 1. Автотранспортът представлява непрекъснато действащ източник, основно на ФПЧ10. Неговата интензивност е пропорционална на автомобилния трафик и следва неговите изменения – сезонни и денонощни. Най-натоварени и респективно, замърсени, са пространствата на бул. «3-ти март», бул. «Христо Ботев» и бул. «Ал. Стамболийски» в гр.Монтана.

Битовото отопление, особено когато се използват въглища, брикети, дърва или други нискокачествени горива, причиняват осезателно замърсяване на въздуха, особено при температурни инверсии и безветрие. Чувствително се превишават пределните норми на серен диоксид и прахови частици. Решението на проблема е възможно чрез газификация, но ниските и несигурни доходи отлагат подобни инвестиции в неопределено време. Друг източник на прахово замърсяване са мръсните и в лошо състояние улични мрежи на населените места.

Атмосферният пренос на въздушни маси и ветровете също могат да окажат въздействие върху чистотата на атмосферния въздух на територията на община Монтана. При преобладаващите в региона зимни северозападни и северни ветрове с висока и средна скорост, се наблюдава хоризонтално

разсейване на локалните атмосферни замърсители и пречистване на въздуха. Прегледа на състоянието на атмосферния въздух в района на община Монтана показва, че тук липсват условия за трайното му и съществено замърсяване.

10.2 Подземни, повърхностни и отпадни води

Община Монтана разполага с малко над средните за страната водни ресурси, формирани от различни видове повърхностно течащи и подземни води.

Подземните води са важно звено във водния баланс на общината. Най-благоприятни условия за събиране на грунтови води съществуват в алувиалните наслаги на речните тераси и наносните конуси. В Пъстринския карстов комплекс се образуват значително количество ненапорни води, излизащи като извори по периферията на рида. Най-значителни от тях са изворът при с. Палилула, общ. Бойчиновци, Стублата при с. Стубел и други по-малки в местностите Ракитата, Клисурското, Дълбоки дол. Малките карстови извори обикновено пресъхват през летните сезони.

Карстовият извор при гр. Монтана е един от най-големите в тази част на страната и е със средногодишен дебит над 200 л/сек, но варира в стойности многократно по-големи, което се дължи на комплексно подхранване от язовир Огоста. Той е второто по големина в България изкуствено водохранилище и събира водите на реките Огоста, Бързия и Златица. Водосборният басейн е с площ 948 км². Средногодишната водна маса на язовир Огоста е 384 млн. м³, а общият обем - 506 млн. м³. Районът се отводнява от реките Огоста и Цибрица и техните притоци. Най-многоводни са през периода Март - Юни вследствие снеготопенето и пролетно - летния валежен максимум. Дъждовното подхранване на реките тук представлява 35 -40%, а снежното -20-30%.

На територията на общината съществуват 14 каптажа, 5 дренажа, 16 тръбни и шахтови кладенци, които са добри в количествено отношение, но не се използват рационално – има недостиг на вода в някои от населените места (Липен и Долна Рикса). *Водоснабдителната мрежа* на територията на общината е 322 км, която е остаряла и около 90% от нея се нуждае от подмяна и реконструкция. По-голяма част от водоизточниците са строени преди 1962 год а вода за напояване.

Съществуващата *канализационна система* е 86 км, от които неизградени са 9 км. В селата се използват преди всичко септични ями и попивни кладенци. За отвеждането на канализационните води е необходимо да се изгради мрежа с приблизителна дължина 56 км. Водните ресурси в общината се формират от оттока на реките и подземните води. Средното

годишно количество за жител е около 2300 – 2400 м³, а използваемата част от него е от 800 – 1000 м³ на жител годишно. Ползването на достъпни води се ограничава от влошените им качества в резултат от замърсяването им с битово-фекални и промишлени отпадъчни води. Затова пречистването на отпадъчни води придобива изключително важно значение. В община Монтана съществуват фирми и предприятия с изградени пречиствателни станции, пречиствателни съоръжения, мазниноуловители, каломаслоуловители. Отпадъчните им води се заустват в градската канализация. Приемник на водите е р. Огоста, II ра категория, а в участъка от вливането на отпадните води до вливането на р. Ботуня е III та категория. Липсата на пречиствателни съоръжения е причина за неконтролно изпускане на замърсени води в реките и причинява замърсявания на околната среда. Съществуващите локални пречиствателни съоръжения за промишлени води са недостатъчни и неефективни, което води замърсяване на земеделски площи.

Риск от наводнения: Оценен по Европейската Директива за наводненията и Закона за водите, рискът от наводнения е значителен по части от поречието на р.Огоста, но повечето са извън територията на общината.

10.3 Отпадъци

На 05.07.2012 г. е пусната в експлоатация новоизградената сепарираща инсталация за битови отпадъци - първият етап от един по-голям проект на Община Монтана - сепарираща инсталация за битови отпадъци и компостиране на биологичните отпадъци. Във втория етап от проекта предстои да се реализира компостираща инсталация за биологичните отпадъци.

Системата за управление на отпадъците в община Монтана е добре изградена и нормално функционираща. Основен «играч» е общинската фирма "Комунални дейности" ЕООД. Наскоро е обновен инвентара и част от техниката за събиране и извозване на отпадъците. Системата за сметосъбиране вече обхваща всички селища на общината. Разширява се системата за разделно сметосъбиране, оборудвана е специална площадка на новото сметище, предназначена за обемни битови отпадъци. Повечето нерегламентирани сметища са отстранени.

Разделното събиране на *опасни отпадъци* ще бъде подготвено в сътрудничество с всички общини в област Монтана и с ангажираните фирми, имащи лиценз за разделно събиране на някои видове опасни отпадъци като акумулатори, използвани машинни масла и др. Ще бъде разработен план за въвеждането на разделно събиране при пълно сътрудничество, включващ необходимото оборудване от специални камиони за сметосъбиране, временни складове, обществена кампания, персонал, договори с фирми за рециклиране и обработка на отпадъците.

10.4 Шум - акустично натоварване на територията

Шумово натоварване на територията на общината не се наблюдава. Налагайки аналогия от шумовия мониторинг в Плевен, може да се предположи, че дори общинския център Монтана не изпитва дискомфорт от шумово замърсяване, особено след изнасяне на транзитния трафик от града. Съществуват различни източници на шум в селищната и крайселищна територия- от автомобилния транспорт, транспортни и комунално-битови обекти, спортни площадки и др.. Автомобилният транспорт на територията на община Монтана е основен източник на шум, но до сега не е правен анализ за дела от населението, подложено на наднормено ниво на шума. Все пак интензивността на движение е ниска и не се отчитат завишени показатели на нивото на шума. Причина за нарушенията на акустичната среда са недоброто състояние на пътната настилка, прогресиращото износване на повърхностния асфалтов слой, дупките и неравностите по платното, голямата възраст на автомобилния парк и др., които допринасят за увеличаването на шума. Ограничаването на скоростта на моторните превозни средство по натоварените улици и пътища до 40 км/ч е благоприятно за безопасността на движението, но то обаче увеличава интензивността на шума и замърсяването, емитирани от двигателите на автомобилите.

10.5 Състояние на земи и почви

Мониторингът на почвите за съдържание на тежки метали и металоиди показва липса на такива замърсявания на територията на общината. Като цяло, състоянието на почвената покривка е добро. Засоляването и вкисляването на почвите са в нормалните за страната граници. Територията на община Монтана разполага със земеделски земи, почвите на които са преобладаващо от високите категории – излужени и карбонатни черноземи, както и със сравнително ограничена обща площ алувиални почви по терасите на реките. Тяхното качество е добро и се определя от благоприятните природни условия – релеф и климат. Както беше посочено по-горе, както на територията на общината, така и на териториите на съседните общини няма големи промишлени източници, замърсяващи атмосферния въздух и водните течения, които биха замърсили и почвите с тежки метали и други химични съединения. Друг риск за качеството на почвите съществува от интензивното земеделско ползване на обработваемите земи, свързано с почвообработката, при която се разпрашава повърхностния почвен пласт и се появява ветрова ерозия, както и прекомерното използване на химически торове и пестициди. Сравнително малките наклони на обработваемите земи намаляват риска от развитието на водна ерозия и компрометиране на повърхностния хумусен хоризонт.

10.6 Състояние на земните недра

В района на община Монтана няма действащи обекти за експлоатация на полезни изкопаеми от земните недра. Относително неблагоприятно въздействие върху облика на ландшафта може да има добивът на строителни материали(инертни материали) от речните тераси, който нарушава състоянието на ландшафта и изисква своевременно провеждане на ограничителни и рекултивационни мероприятия.

10.7 Електромагнитно замърсяване

През последните десетилетия нарастна броя на изкуствените източници на електромагнитни полета, при което стойностите на лъченията, няколкократно превишават стойностите на естествения електромагнитен фон. Такива съществени източници на електромагнитни лъчения в района на община Монтана са далекопроводите с високо напрежение, ултракъсовълновите радиостанции, телевизионните ретранслатори, антенните съоръжения на мобилните оператори, радиотакситата и др.

За регулиране в определен чистотен диапазон излъчванията на електромагнитните полета, определяне на техните пределно допустими нива в селищните територии и лимитиране на хигиенно- защитни зони около излъчващите обекти, има приета Наредба на МЗ и МОСВ. Нейното прилагане в повечето случаи в страната, включително и в община Монтана обаче не се съблюдава, с което местоположението на източниците на електромагнитни полета не се контролира и не се спазват отстоянията за хигиенно-защитни зони. Това създава опасност за оформяне на зони с "електромагнитен" дискомфорт, чието неблагоприятно действие не се възприема пряко от хората, но то оказва влияние върху тяхното здравословно състояние.

10.8 Радиационна обстановка

Предвид близостта на община Монтана до атомната електроцентрала в Козлодуй, радиационната обстановка в областта се следи ежедневно с измервателни прибори ПП51М. Измерваните стойности на радиационния гама-фон са нормални, като няма регистрирани завишения. Иначе естествения радиационен фон в района на община Монтана е съвокупност от лъченията на земната кора, космоса, атмосферата, въздуха и др. и той е относително постоянен, ако няма никакви извънредни ситуации. Съдържанието на естествени радиоактивни елементи в почвени проби, взети от територии в близост до община Монтана са със стойности, характерни за района.

10.9 Рискове от природни бедствия и аварии

Физико-географското местоположение на община Монтана предопределя сравнително ниски и ограничени рискове от природни бедствия и аварии. Единствените по-големи водни течения – реките Огоста и Цибрица е възможно да представляват заплаха от наводнение при интензивни валежи, предизвикващи пълноводие. Речните тераси са ниски, разлати и в непосредствена близост до тях съществуващи сгради могат да бъдат наводнени. Изградените микроязовири на територията на общината са малки, но при добро управление и поддържане, могат да поемат голяма част от водите на поройни валежи. По такъв начин те намаляват опасността от висока приливна вълна, но при скъсване на язовирните диги, могат да бъдат и причина за такава. Както беше посочено в информацията за състоянието на повърхностните и подземните води по-горе, по преценка на Басейнова дирекция – Дунавски район, на територията на община Монтана няма определени райони с потенциален риск от наводнения.

Риск от снегонавявания през зимния период има по четвъртокласните пътища. През летния сезон в края на лятото, съществува опасност от пожари поради запалване на стърнищата на нивите преди есенната оран.

На територията на общината има съвременни свлачищни процеси, които са периодично активни. Те се намират както в регулационните граници на гр. Монтана (два броя – при изложбената зала и кв. Мала Кутловица), така и на територията на общината (при вилната зона над преливника на язовира и около яз. Огоста в района на кантона). Общата им площ е около 67 000 кв.м. и застрашават сгради, ел проводи, ВиК мрежи и пътища. Свлачищата са картотекирани и се следят от „Геозащита“ – гр. Плевен.

10.10 Здравен риск

Здравният риск за населението в община Монтана идва от рязко променените социално-икономически условия през последните десетилетия и свързаните с това стресови промени във психо-физичния статус на хората.

На територията на общината няма големи промишлени обекти, които са източници на замърсявания на въздух, почви и води от рисков характер за здравето на хората. Потенциален риск съществува при авария в атомната централа в гр. Козлодуй и при аварийна ситуация за яз. Огоста.

Потенциален здравен риск в бъдеще представляват нерешените проблеми с канализацията, пречистването на отпадъчните води и третирането на отпадъците в селищата на общината.

Здравен риск за населението на определени крайречни територии от общината носи опасността от евентуални извънредни катастрофални поройни наводнения(стогодишна вълна) и свързаните с тях санитарно-хигиенни проблеми, на каквито сме свидетели през лятото на 2014 г. в района на Северозападна България..

Все още неизследван напълно източник за здравен риск за населението в община Монтана са електромагнитното замърсяване и акустичното натоварване.

Обобщено, моментното състояние на заболяемостта в района на община Монтана не показва наличие на потенциален здравен риск, но той в бъдеще може да нарастне, ако не се вземат своевременни превантивни, в това число и устройствени мерки.

Прегледът на текущото състояние на компонентите на околната среда и ландшафта в община Монтана показва, че съществуват редица проблеми, чието решаване изисква вземането на своевременни планови устройствени мерки чрез ОУП на общината.

10.11 Нарушени територии

Вследствие на различни видове антропогенно въздействие, на територията на община Монтана не са формирани съществени нарушени територии, които да изискват извънредно планиране и извършване на рекултивационни работи. Замърсяването на почвите е определено от мониторингът им за съдържание на тежки метали и металоиди, който показва липса на такива замърсявания. Като цяло, състоянието на почвената покривка е добро. Засоляването и вкисляването на почвите са в нормалните за страната граници.

10.12 Биоразнообразие на растителния и животински свят

Община Монтана не е сред първенците по биоразнообразие. Защитените зони по НАТУРА – 2000 са най-ценните природни територии в пространството на общината. В нея попадат части от защитени територии по Директивата за птиците, както и защитени зони по Директивата за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна..

Територията на община Монтана според Биогеография на България (Асенов, 2006) попада в Долнодунавската биогеографска провинция и по-конкретно, в Дунавския биогеографски район. Стопанската човешка дейност е довела до съществено унищожаване на коренната дървесно-храстова растителност, но там, където тя се е запазила, формира смесени горски формации от благун(*Quercus frainetto*) и цер(*Quercus cerris*). По относително по- стръмните десни долинни склонове на реките от Огоста и

Цибрица на изток, церът(*Quercus cerris*) образува смесени гори с косматия дъб(*Quercus pubescens*) и виргилиевия дъб(*Quercus virgiliana*), като на места се появява подлес от смрадлика(*Cotinus coggygia*). По десния долинен склон на реките, сравнително малки пространства заемат смесените гори на сребролистната липа (*Tilia tomentosa*) с мъждряна(*Fraxinus ornus*) и келявият габър(*Carpinus orientalis*).

В частните имоти в селата се наблюдава голямо видово разнообразие от културна дървесна растителност - плодни дървета и насаждения от орехи. Изключително добре виреят и лозовите насаждения

Ксеротермните тревни съобщества в Дунавския биогеографски район принадлежат към Клас Festuco-Brometea с разред Festucetalia valesiacea. Диагностични видове на разреда са жълтия равнец (*Achillea clypeolata*), испанската тлъстига (*Sedum hispanicum*), главестата прониция (*Paroninchia cephalotes*), влакtestия очиболец (*Potentilla pilosa*) и др.

За района на община Монтана е характерно наличието на различни лечебни растения – треви, храсти и дървесни видове. Това е предпоставка за развитие на билкарството като поминък за част от населението, като контрол върху брането на основа квотите, дадени от РИОСВ – Монтана, се извършва от общината. Чрез определяне на разрешените количества и даване указания за начина на бране и съхраняване на билките, общината цели опазване на находищата от билки. Основно се събират дивисил, еньовче, комунига, къпина, липов цвят, кукурмяк, мащерка, синап, бял равнец, татул, трънка, шипка и др.

Земноводната фауна на Дунавския биогеографски район е представена от червенокоремната бумка (*Bombina bombina*), обикновената чесновница (*Pelobates fuscus*), балканската чесновница (*Pelobates syriacus*), зелената водна жаба(*Rana esculenta*) и др. Край реките обитава обикновената блатна костенурка(*Emys orbicularis*). Типични обитатели са горския гущер(*Lacerta praticola*) и кримския гущер(*Podarcis taurica*).

Бозайниците, обитаващи района са таралежът(*Erinaceus concolor*), обикновената кафявозъбка(*Sorex araneus*), голямата водна земеровка (*Neomys fodiens*) и др. Типични представители на бозайниците в Дунавската равнина са заекът (*Lepus capensis*), обикновеният хомяк (*Cricetus cricetus*), язовецът (*Meles meles*), степният пор (*Mustela eversmanni*) и др. От хищниците, обитаващи района са лисицата (*Vulpes vulpes*), чакалът (*Canis aureus*), енотовидното куче (*Nyctereutes procyonoides*) и др.

Орнитофауната на Дунавския биогеографски район е изключително разнообразна и показва около 85% сходство с тази на Черноморския биогеографски район. Разнообразието на птиците надхвърля 180 вида в местообитанията основно около р. Дунав. Преобладават водоплаващите

птици. От пойните птици в района на общината се среща чучулигата, жълтата овесарка, кукувицата, а от непойните птици – синята гарга, папунякът и др.

10.13 Национална екологична мрежа (НЕМ)

Община Монтана не се отличава с голямо биоразнообразие. Защитените зони по НАТУРА – 2000 са основните центрове на биоразнообразие за природата в пространството на общината. В нея попадат части от защитени територии по Директивата за птиците, както и защитени зони за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна. Защитените зони не са само относителен ограничител в стопанското развитие, но са и източник на доходи за местното население в контекста на устойчивото развитие. Местата, попадащи в екологичната мрежа Натура 2000 се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз - Директива 92/43/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за хабитатите) и Директива 79/409/ЕЕС за съхранение на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Защитените територии са предмет на аналитичните проучвания на екологичната оценка и оценката за съвместимост, поради специфичните устройствени режими, които се прилагат по отношение на стопанисването (управлението) и експлоатацията им. В община Монтана защитените територии са:

Защитена местност “Китката” прекатегоризирана в защитена местност със Заповед № РД-1079/21.08.2003 г.. на МОСВ с площ 1,8 ха, землище на с. Вирове (община Монтана) с цел опазване на уязвима вековна гора от летен дъб.

В землището на с. Смоляновци, община Монтана, са установени местообитания на лаврово бясно дърво, снежно кокиче, петров кръст, и други защитени видове от флората.

10.14 Ландшафт

Ландшафта на община Монтана е силно антропогенно повлиян и преобразен. Основно, разнообразието му се определя от горските територии и речните тераси на р. Огоста и Цибрица, и техните притоци и крайречните и платовидни заравнености между тях.. Оценката на ландшафта на общината като природен ресурс не е висока, поради останалите малко естествени природни дадености. Културният ресурс на ландшафта на територията на община Монтана е съществен, обословен от наличието на техническа инфраструктура, селищни образувания, горски територии и земеделски обработваеми земи. Не липсва и значително

визуално присъствие на културни забележителности, археологически и архитектурни паметници.

По отношение психологическата оценка на ландшафта на община Монтана може да се отбележи, че обликът на ландшафта, определен от отвореността и просторността на територията, намираща се на последната надзаливна тераса на р. Дунав и прехода между нея и Предбалкана, поражда чувство за спокойствие, предизвикано от равнинния и хълмист релеф.

Комплексната оценка на ландшафта на община Монтана по редица възприети показатели за неговото качество като живописност, съхраненост, устойчивост, уникалност, разнообразие на пейзажа, типичност, уязвимост и др. го определят като специфичен, средно устойчив, сравнително силно антропогенно повлиян ландшафт, който е уязвим по отношение на по-нататъшна непланирана и случайна човешка намеса, предизвикана от моментната икономическа конюнктура.

10.15 Прогноза и синтез на екологическите условия и оценка на ефективността на устройствените мероприятия

Анализите, които бяха направени за състоянието на ландшафта, неговата екологична характеристика и оценката на възможностите за развитие на зелената система дават основание да се направи извода, че устройствените мерки предвидени в ОУПО – гр. Монтана ще допринесат за опазване на природния и културен потенциал на общината и за подобряване на екологичната обстановка в нея. Заложените устройствени мерки за ненамеса в защитените територии и зоните по Натура 2000 ще осигурят както съхраняване на биологичното разнообразие, така и ще създадат условия за неговото обогатяване в бъдеще. Предвижданото създаване на биокоридори като основна тъкан на зелената системаше подобри микроклимата в общината и ще подпомогне борбата с ветровата ерозия на почвата и със снегонавяванията. Планираното в ОУПО биоинженерното озеленяване, заедно с елементите на дендрогенния горски ландшафт, дендрогенния и степен ландшафт на крайречни земи и антропогенно-аграрния ландшафт на земите за алтернативно земеделие, ще осигурят опазването на земеделските земи от ерозия и съхраняването на биоразнообразието. Предвижданото развитие на зелената система ще създаде водоохранно озеленяване около микроязовирите в района, ще възстанови традицията за крайпътно озеленяване на четвъртокласната пътна мрежа и ще приобщи в ландшафта на общината нарушените терени от различни дейности, на които ще се извърши биологична рекултивация.

Планираното икономическо развитие на общината преимуществено в аграрния сектор, няма да бъде предпоставка за възникване на екологични проблеми по отношение чистотата на атмосферия въздух, на почвите и на водите. Заложеното в ОУПО формиране край селищата на малки икономическо-производствени активности в озеленена среда, ще осигури заетост на местното население и ще обогати зелената система и ландшафта. Екологичната ефективност на предвидените устройствени зони и мерки обаче ще зависи от това, доколко при тяхната реализация ще се спазват нормативните изисквания на Закона за устройство на територията и на Закона за опазване на околната среда.

ГЛАВА 11. ЛАНДШАФТ И ЗЕЛЕНА СИСТЕМА

11.1 Ландшафт

Подходът и концепцията за развитието на ландшафта и зелената система на територията в обхвата на настоящия Общ устройствен план на община Монтана е свързан с ландшафтно - териториално зонироване, базиращо се на досегашни функции, съществуващ потенциал на териториите и устройствените намерения на общината. Община Монтана, е разположена в областта на Дунавската равнина и Предбалкана. Според класификациите на ландшафтите в България (Петров, 1979; Велчев и кол., 1992) и геоекологичната класификация на Попов (1998) ландшафтите на община Монтана могат да се дефинират в два основни класа – равнинни и планински (по Петров, 1979) и равнинни и предпланинско-хълмисти и планински (по Велчев и кол., 1992); Попов, 1998). С оглед характера и местоположението на територията на общината, преплитането на различни функции на тази територия и природните дадености, ландшафтно-териториалните зони могат да имат само условен компактен териториален обхват.

Съобразявайки се с горепосочените условности, предлагаме територията на община Монтана, да се разглежда в Общия устройствен план на общината като съставена от следните ландшафтно-териториални зони :

- Горски територии с природен и антропогенен произход, част от горския фонд;
- Територии на природните крайречно-горско-степни ландшафти;
- Територии на антропогенно – културен ландшафт, включващ преобразени природни територии, с функции основно на земеделско ползване и аграрен туризъм;
- Селищен антропогенен ландшафт, включващ урбанизираните селищни и крайселищни територии, с основна функция обитаване и труд;

- Ландшафт на инфраструктурни коридори, които преминават през територията на общината (пътища, електропроводи, газопроводи) и се подчиняват на специфични устройствени норми;
- Комплекс от природни и антропогенни ландшафти на културно-исторически паметници и археологически обекти, които се намират на територията на общината. Тази условна зона е с основна бъдеща функция – културен и познавателен туризъм.

Приоритетните насоки за развитие на ландшафта и териториите, формирани от дървесно - храстови комплекси с горски характер (оформящи обемно-пространствена зелена система от висока растителност) на територията на община Монтана са свързани с:

- Запазване на досегашния характерен ландшафтен облик на община Монтана, като не се допусне презастрояване на крайселищните и природните крайречни територии за нуждите на бизнеса или обитаването. Да се създадат планови и проектни предпоставки за обогатяване на околната среда с природни елементи, със специфичната за района естествена дървесна растителност и се поднови интензивната борба срещу ерозионните процеси;
- Опазването и подходящото експониране на социализираните и все още неизявените археологически и културно-исторически обекти, които да се предложат като привлекателен комплексен туристически продукт, представящ културно-историческия потенциал на територията на общината;
- Подобряване на социално-икономическите условия на местното население, чрез стимулиране на малкия и среден бизнес, свързан с аграрното профилиране на общината, местните производства и занаяти като елемент от предлагания туристически продукт, с цел повишаване на трудовата заетост;
- Подобряване условията за обитаване, както и да се повиши образованието на населението и квалификацията на специалистите в сферата на земеделието, културния и екологичен туризъм;
- Включване територията на община Монтана в Европейското културно пространство чрез създаване на предпоставки за изготвяне и реализиране на проекти и програми с национално и международно финансиране за разкриване, консервиране и експониране на археологически и културно-исторически обекти;
- Създаване условия за стимулиращ мултипликационен ефект и върху другите съседни общини, вследствие ориентирането на община Монтана като център за развитие на екологосъобразена селскостопанска икономика и на селски екологичен и културен туризъм.

Устройствените насоки за развитие на ландшафта и зелената система на община Монтана освен с горните цели и приоритети, трябва да се съобразят и да преодолеят редица ограничители и стимулатори от природен и антропогенен характер.

Относителен ограничител от природен характер за територията на община Монтана е факта, че най-привлекателната ѝ част като ландшафт попада в границите на горския фонд и националната екологична мрежа Натура 2000, в която има определен лимитиращ режим за някои видове дейности.

Природен ограничител е характерният ландшафт на равнинната територия на общината без съществени масиви от висока горска дървесна растителност, приоритизиращ площи основно за зърнопроизводство, зеленчукопроизводство и минимално присъствие на масиви от трайни насаждения.

Антропогенни ограничители за ландшафта и устройствените мерки в ОУП на община Монтана са инфраструктурните коридори, преминаващи през селищната и крайселищната територия- второстепенна пътна мрежа, електропроводи високо напрежение, водопроводи, напоителни канали, и др.

Други антропогенни ограничители за развитието на ландшафта и обемно-пространствената зелена система са видовете собственост на земята, съществуващите материални фондове (жилищни, обществени, земеделско-производствени, инфраструктурни и др.) с остатъчна стойност, икономическото състояние на общината и на нейните жители и т.н.

Интересен, но неизползван до сега потенциал като антропогенен стимулатор, ще бъде за ОУП на община Монтана предложенията за реставрация, консервация и социализиране на разкрити и неразкрити археологически обекти, културно-исторически паметници, както и на обекти с течащи и стоящи води, които влияят върху функционално-пространствената организация на територията и развитието на екологичния и културния туризъм.

От факторите, които могат да стимулират вземането на едни или други устройствени решения в ОУПО могат да се отбележат - целта да се развие производствения потенциал на общината основно в областта на земеделието, попълване на нуждата от кадрови професионален, културен и производствен човешки ресурс, уникалността на природния териториално- равнинен комплекс на Западна Дунавска равнина и средищното местоположение на общината между Предбалкана, Стара планина и р. Дунав. Предизвикателство е и създаване на условия за социално-психологическа привлекателност на общината като място за обитаване, приложение на труд, социални контакти, аграрен туризъм и

използване на културно-историческите паметници от различни епохи за развитие на културен туризъм.

От анализа на всички разгледани по-горе устройствено- определящи фактори за развитие на ландшафта и обемно-пространствената зелена система, значение придобиват:

- Целите и приоритетите за развитие на община Монтана;
- Ограничителите за ландшафтното функционално-пространствено организиране на територията;
- Стимулаторите за вземане на определени устройствени решения.

Въз основа на това се предлага, да се зложат следните приоритетни насоки за развитие на ландшафта и обемно-пространствената зелена система:

- Развитие, рехабилитация и обновяване на ландшафта около комуникационно-транспортната и техническата инфраструктура в обхвата на територията, попадаща в границите на ОУП на общината;
- Развитие на земеделските територии в специализация по отглеждането и на зеленчукови култури и трайни насаждения(овощни градини и лозови масиви). Това може да стане чрез стимулиране собствениците на земеделски земи, да отглеждат на пустеещите в момента селскостопански територии доходоносни и подходящи за района трайни култури и билки, при използване на съвременни агротехнологии. С тези мерки може да се постигне разнообразяване облика и придаване на живописност на културния селскостопански ландшафт на общината. Мерките трябва да са насочени и към възстановяване и увеличаване на поливните площи, ползването на водните ресурси за напояване и намаляване замърсяването на почвите и подземните води с нитрати, нитрити и фосфати. Допълващо културния и екологичния селски туризъм като елемент на туристическия продукт е и изграждането на фамилни животновъдни ферми при прилагане на европейски норми на отглеждане на животните и опазване на повърхностните и подземните води от замърсяване;
- Подобряване на екологичната обстановка в районите около съставните села и по поречието на реките Огоста и Цибрица и техните притоци, с цел да се създадат благоприятни условия за живот на населението, за развитие на културния и екологичен туризъм и привличане на инвестиции. Това е свързано с организирането на правилно управление на битовите, строителни и земеделски отпадъци на територията на общината, което е от голямо значение за човешкото здраве и опазването на околната среда. Прилагането на съвременни европейски форми и норми на земеделие и агротехнологии, съчетано с българските традиции, ще

осигури опазване на почвеното плодородие, намаляване на замърсяването на почвите, повърхностните и подземните води от минералното торене и препаратите за растителна защита и ще опази обработваемите земи от развитие на ерозионни процеси. Развитие евентуално на промишлени производства и промишлени технологии в района на община Монтана, които не са източници на замърсяване на въздуха, почвите и водите, ще имат основен принос за осигуряване на условия за труд на населението и съхраняване чистотата и привлекателността на природната среда.

Основната цел и задача на предлаганите мерки е :

- Опазването и подчертаването на характерния облик на ландшафта в община Монтана, запазената от замърсяване околна среда, благоустроените населени места по изискванията на съвременното градоустройство, съчетано с неизползвания до сега потенциал от културни и исторически паметници от различни епохи, което ще стимулира развитието на културния и екологичен селски туризъм и привличането на инвестиции в екологосъобразени производства;
- Ситуиране в селищните и крайселищни (природни) територии на традиционни за района на общината обекти за нуждите на аграрния туризъм (семейни чифлици) в подходяща околна обстановка. Туристическата инфраструктура има нужда от такива обекти, но мястото на тяхното ситуиране и интензивността на застрояване трябва да бъдат съобразени с изискването за премереност, опазване на природната среда и баланс по отношение на предлаганите туристически услуги;
- Обособяване в общината на ландшафтна среда за развитие на културен селски туризъм в селата, които имат потенциал за това. Тази ландшафтна задача изисква, на цялата територия на община Монтана, ландшафта да се организира в посока на максимално използване потенциала на природната среда, агропроизводството и историческите паметници, за превръщането ѝ в привлекателно място за живеене, труд и туристическа дестинация.. По такъв начин ландшафта и обемно-пространствената зелена система, ще имат положително въздействие върху състоянието на околната среда, съобразявайки се с предлаганите принципи в ОУПО на райониране и режими на ползване на територията около защитените зони по Натура 2000.

Изброените по- горе приоритетни насоки за развитие на ландшафта и обемно-пространствената зелена система на община Монтана са конкретизирани в следното устройствено предложение към Общия устройствен план на общината:

- Ландшафтно устройство и обемно-пространствена зелена система на ОУП на община Монтана:
- Всички елементи на ландшафта и предлаганите мерки за неговото устройство, са обособени в пет основни групи :
 - а) Дендрогенен горски ландшафт на териториите от общината, намиращи се в Предбалкана. Горските територии формират обемно-пространственият облик на общината, независимо от тяхната собственост и предназначение от горскостопанска гледна точка. Те създават разнообразие в пейзажа на общината и не трябва да се допуска процентно намаляване на обемно – пространственото им и визуално присъствие в ландшафта на община Монтана. Тези горски територии създават ландшафтната рамка на община Монтана
 - б) Ландшафт на равнинни интензивно-обработваеми земи. Те формират облика на основния антропогенен ландшафт на общината, тъй като исторически са формирани от хората чрез планомерно и целенасочено преобразуване на естествените природни територии със горско-степен характер, в обработваеми земеделски земи. Тези обработваеми земи допълват ландшафтната рамка на община Монтана и тяхното стопанисване и устройство ще се извършва на основата на перспективите за развитие на земеделието върху окрупнени земеделски имоти чрез комасация или коопериране през следващите години.
 - в) Урбогенен ландшафт на полски (равнинни) селища. Характеризира се с урбанизационни селищни структури, формирани от големи по площ крайселищни частни имоти, използвани за отглеждане на зеленчуци и плодове. Бъдещото им развитие на основата на ОУПО е свързано с опазване на териториите им от наводнения при поройни валежи, благоустрояване и решаване на проблемите с транспортния достъп, канализацията и пречистването на отпадъчните води, създаване на озеленени селищни и крайселищни пространства, предлагащи условия за спорт и отдих, формиране на санитарно-хигиенни зони съгласно нормативните изисквания за отстояние на жилищните зони от гробища, животновъдни ферми и други селскостопански обекти, източници на замърсяване на въздуха, водите и почвите, експониране и социализиране на обектите на културно-историческото наследство и др.
 - г) Дендрогенен и степен ландшафт на крайречни земи. Територии с ландшафт за превантивна устройствена защита по чл. 10, ал.3 на Закона за устройство на територията. Това са в по-голямата си част запазени естествени първични територии със степен и горски характер, които са били характерни за Западна Дунавска равнина

и днес са предназначени да опазват ценни представители на биологичното разнообразие за България и региона. Тук освен малкото запазени широколистни равнинни и крайречни гори на непригодни за земеделие терени, е включена и по-голямата част от Защитените зони по Натура 2000. Опазването, устройството и ползването на тези територии се предвижда да се извършва според диференцираните изисквания на природозащитното законодателство в България. Относно устройствените мерки, които могат да се извършват в Защитените зони по Натура 2000 няма ограничения освен за такива, които могат да окажат негативно влияние върху състоянието на опазваното в тях биологично разнообразие. Съобразно с това, настоящият ОУПО предвижда в тези територии извършването на такива мерки, които са препоръчани в стандартният формуляр по Натура 2000 за защитените зони. Устройствените мерки в тези най-ценни територии от гледна точка на ландшафта и биоразнообразието, трябва да бъдат насочени не само за опазване на биоразнообразието и естетическото оформяне на крайречните територии, но и да бъдат насочени към осъществяване на превантивна устройствена защита по чл. 10, ал.3 на ЗУТ.

- д) Антропогенно-аграрен ландшафт на земи за алтернативно земеделие. Това са преди всичко крайселищни земи, които с оглед достъпността им, възможността за прилагане на изкуствено напояване, типът и незамърсеността на почвите и други агростопански показатели, са подходящи за развитие на биоземеделско производство, създаване на малки чифлици за аграрен туризъм, отглеждане на зеленчуци, плодове, декоративна дървесна и храстова растителност, цветя, трайни насаждения, включително и лозя и др. При спазване на съответните санитарно-хигиенни изисквания и отстояния, някои от тези територии могат да се обособят и специализират в развитие на фуражно животновъдство (птицевъдство, говедовъдство, зайцевъдство и др.). На места тези територии са подходящи и за рибовъдство, пчеларство, култивирано отглеждане на билки и др.
- е) Антропогенни ландшафти на биоинженерно озеленяване. Това са основно линейни територии, в които с устройствените мерки се предвижда да формират сравнително тесни озеленени пространства (биокоридори, полезащитни, снегозащитни и ветрозащитни пояси) от местна дървесна и храстова растителност, с различна функционална насоченост и предназначение. Те ще участват в оформянето на обемно-пространствения характер на зелената система на община

Монтана. От своя страна, тези елементи на ландшафта с антропогенен генезис, ще разнообразят монотонния земеделски пейзаж, ще дадат възможност да се оползотворят непродуктивните земи на територията на общината, ще подобрят микроклимата и ще подпомогнат борбата с ветровата ерозия на почвата и снегонавяванията.

Целта на биоинженерното озеленяване ще бъде:

- Да създаде биокоридори по реки, дерета и оврази с противоерозионно предназначение и за опазване на биоразнообразието;
- Да осигури водоохранно озеленяване около микроязовирите в района;
- Да възстанови традицията за крайпътно озеленяване на четвъртокласната пътна мрежа с ветрозащитна и снегозащитна функция;
- Да се извърши биологична рекултивация на нарушени терени от различни дейности.

За реализирането на тези елементи с антропогенен генезис на зелената система, ще трябва да се изготвят конкретни проекти на следваща по-подробна фаза, които да бъдат съобразени с изискванията на законите и наредбите за устройство на територията, опазване на околната среда, опазване на биоразнообразието, рекултивацията на нарушени територии и други.

Предлаганото устройство на ландшафта в община Монтана чрез гореописаната номенклатура от устроени територии към ОУПО, цели създаване на балансирана комбинация между културния ландшафт на земеделските земи и компактни или линейни територии, оформени с преобладаващото участие на местни дървесни и храстови горски или овощни видове. По такъв начин, ще се създаде една по-благоустроена, балансирана и естетична среда за развитие на общината и създаване на привлекателни условия за обитаване, труд и отдых за жителите и гостите на община Монтана.

11.2 Зелена система

В селищната зелена система на община Монтана, съществено визуално присъствие имат и парковите територии на града – в южна посока парк „Огоста“ до стадиона и реката, който на югозапад прелива в лесопарк „Калето“. Той от своя страна преминава в парк „Слънчева градина и парк „Монтанезиум“(с езерото). Визуално в зелената система участие имат и Градската градина между площада и жп гарата и новия парк „Свети дух“ до кв. „Младост“. По отношение функционалната значимост на

озеленените пространства в зелената система, трябва да се отбележат Градския спортно-рекреационен център „Огоста“ на запад и обединяването му със спортно-рекреационния парк „Сините езера“ в южна посока. Характер на градски аквапарк получава комплекс „Аугуста“ при язовир Огоста, допълнен от зоната за спорт и атракции Спортен комплекс Летище. Изброените паркови зони формират зеления венец на Монтана от запад, който от своя страна прави непосредствена връзка с вътрешноградските паркове.

Исторически сложилото се антропогенно развитие на територията, на която се намира община Монтана, е било насочено основно към създаване на условия за горско стопанство и земеделие и по-малко за развитие на местна промишленост. По тази причина териториите с горски характер, формирани от коренна дървесно-храстова растителност донякъде в територията на Предбалкана са запазили своя характер, а в равнинната част на общината в по-голямата си част са били изсечени и са останали в съвремието основно отчасти само около р. Огоста, р.Цибрица и техните притоци (донякъде и около деретата, хранващи микроязовирите). Всички други земи на настоящия етап, парцелирани като държавни частни, общински частни и частни имоти до такава степен са предназначени изключително за земеделско ползване, че даже около микроязовирите и деретата с непостоянно оводняване, не е възможно да се проведат съществени мероприятия с водоохранна растителност, която би ги предпазила от бързо затлачване и развитие на ерозионните процеси.

Поради горните причини, към момента не може да се каже, че има, или в бъдеще съществуват съществени предпоставки за планово организиране на зелена система от различни видове линейни озеленени пространства с дървесна и храстова растителност, в извънселищната територията на общината, с изключение ландшафта на защитените зони по Натура 2000.

Основа за бъдеща организация на система от озеленени пространства с местна дървесна и храстова растителност може да бъдат оскъдните озеленени площи за широко обществено ползване в съставните села и допълнителното екологично въздействие от биокоридори с дървесна и храстова растителност по речните долини и дерета и от овощните дървета и другите трайни насаждения, в сравнително големите частни дворове на селищата в общината. Като елементи за зелената система със специфичен характер на оформяне, могат да се приемат овощните градини и гробищните терени към всяко едно от селата.

В зелената система на общината участие имат и вилните зони на град Монтана, които са развити в западна посока и по протежение на връзката към път Е-79 в местностите Парта и Орешака прилежаща на път III-102. Това са територии с реализирали се процеси на стихийна урбанизация в зоните на земи по §4 на ЗОЗЗ, но и със съществено участие в тях на висока

дървесна растителност. В някои техни части има и елементи на постоянно обитаване. С предлагането им за вилни зони в ОУПО се създават условия за тяхното последващо благоустрояване и озеленяване с основни елементи на техническата инфраструктура и с минимално необходимия набор от обслужващи функции.

Към момента може да се каже, че има, или в бъдеще ще съществуват съществени предпоставки за планово организиране на зелена система от различни видове линейни озеленени пространства с дървесна и храстова растителност, в извънселищната територията на общината. Изключение трябва да прави подходът към ландшафта на защитените зони по Натура 2000, в който човешката намеса трябва да бъде премерена и съобразена с изискванията за опазване на биоразнообразието.

Основа за бъдеща организация на система от озеленени пространства с местна дървесна и храстова растителност може да бъдат оскъдните озеленени площи за широко обществено ползване в съставните села и допълнителното екологично въздействие от биокоридори с дървесна и храстова растителност по речните долини и дерета и от овощните дървета и другите трайни насаждения, в сравнително големите частни дворове на селищата в общината. Като елементи за зелената система със специфичен характер на оформяне, могат да се приемат овощните градини и гробищните терени към всяко едно от селата.

За състоянието и перспективите за бъдещото развитие на системата от озеленени пространства на територията на община Монтана трябва да се подчертае, че ако в името на по-благоприятна жизнена среда и привлекателност на ландшафтния облик не се постави общественият интерес пред частният, не може да се очаква, че настоящият ОУПО може да допринесе съществено за постигане на по-добра визия на общината по отношение развитие на зелената система.

Направената до тук характеристика показва, че исторически сложилото се антропогенно развитие на територията, на която се намира община Монтана, е било насочено основно към създаване на условия за горско стопанство и земеделие. Развитието на спорта е свързано с изграждането на спортни съоръжения, които обикновено се ситуират в озеленени пространства. В това отношение във връзка със състоянието на озеленените пространства в общината, разбираеми са констатациите за нивото на спорта и физическото възпитание на територията на община Монтана, че те са свързани основно с провеждане на инцидентни местни спортни събития, в резултат от дейността на училищата. Всички села имат футболни игрища, но футболните игрища, съблекалните и трибуните не са в добро състояние, предвид инцидентното им ползване. В общината в миналото е бил развит конният спорт с разнообразни прояви. Обикновено

физическото възпитание и спортните прояви са инициативи на масовия спорт, който в момента също изпитва затруднения за функциониране.

Като обобщение за състоянието на ландшафта на община Монтана, който е формиран и от нейната зелена система трябва да се отбележи, че той е силно антропогенно повлиян и преобразен. Основно, разнообразието му се определя от горските територии и речните тераси на р. Огоста и Цибрица, и техните притоци и крайречните и платовидни заравнености между тях.. Оценката на ландшафта на общината като природен ресурс не е висока, поради останалите малко естествени природни дадености. Културният ресурс на ландшафта на територията на община Монтана е съществен, обословен от наличието на техническа инфраструктура, селищни образувания, горски територии и земеделски обработваеми земи. Не липсва и значително визуално присъствие на културни забележителности, археологически и архитектурни паметници.

По отношение психологическата оценка на ландшафта на община Монтана може да се отбележи, че обликът на ландшафта, определен от отвореността и просторността на територията, намираща се на последната надзаливна тераса на р. Дунав и прехода между нея и Предбалкана, поражда чувство за спокойствие, предизвикано от равнинния и хълмист релеф.

Подходът и концепцията за развитието на ландшафта и зелената система на територията в обхвата на настоящия ОУП на община Монтана, е свързан с ландшафтно-териториално зонироване, базиращо се на досегашни функции, съществуващ потенциал на териториите и устройствените намерения на общината. С преплитането на различни функции на тази територия и природните дадености, ландшафтно-териториалните зони могат да имат само условен компактен териториален обхват.

Прогноза за развитие на ландшафта и озеленяването

Бъдещата организация и формиране на системата от пространства с дървесна и храстова растителност (зелена система) на територията на общината ще се основава на: Горските терени в Предбалкана; На естествено оформените с растителност крайречни територии; На озеленените площи за широко обществено ползване в съставните села; На създадените биокоридори с дървесна и храстова растителност по сухи дерета, по пътища и други инфраструктурни съоръжения; На масивите от овощни дървета и други трайни насаждения, които ще имат допълнително екологично въздействие върху ландшафта, както и от оформените с растителност сравнително големи частни дворове в селата на общината. Като елементи на зелената система със специфичен характер на

оформяне, могат да се приемат и частните крайселищни градини и гробищните терени с дървесна растителност към всяко едно от селата. По-голямата част от тези елементи на зелената система, няма да изискват никакви сериозни инвестиции от страна на общината както за създаването, така и за поддържането им. В замяна на това, провеждането на целенасочена общинска политика по отношение обвързването на отделните елементи на зелената система в една стройно организирана мрежа, ще помогне за обогатяване облика на ландшафта на територията на общината и за подобряване на екологичните условия в нея.

Зелена система в селата

Задължително опазване на публичните зелени площи и обособяването им в УПИ чрез ПУП.

Опазване и благоустрояване на откритите спортни площадки.

Гробищни паркове

Всички населени места в общината разполагат с гробищни паркове.

Не всички от тях са обозначени в КВС.

Насоки за подобряване на обслужването:

При разработване на цялостни ПУП на населените места, съществуващите гробищни паркове да получат съответния статут, отреждане и устройствен режим. При разположение в близост до жилищна зона да се предвижда изолационно озеленяване със сервитут мин. 10м.

В заключение за състоянието и перспективите за бъдещото развитие на системата от озеленени пространства на територията на община Монтана трябва да се подчертае, че ако в името на по-благоприятна жизнена среда и привлекателност на ландшафтния облик не се постави общественят интерес пред частният, не може да се очаква, че настоящият ОУПО може да допринесе съществено за постигане на по-добра визия на общината по отношение развитие на зелената система.

Спорт и отдих

На територията на община Монтана се развиват основните видове спорт: баскетбол, волейбол мъже, борба, карате-до, джудо, лека атлетика, футбол, автомобилизъм, кикбокс. Лицензираните спортни клубове в града са: ПБК Монтана, БК Слава 99, СК Монтана 98 волейбол, СК Слава – борба, СК Монтана карате-до, СКДД Слава-83 джудо, СК Атлет лека атлетика, ФК Монтана-1921 футбол, ФК Монтана- 2000 футбол, АСК Старт автомобилизъм, АСК Шок-Петрови автомобилизъм, и АСК Роял. Спортните

дейности и клубове са концентрирани в гр. Монтана, което предварително обрича на застой спортната дейност в другите селища на общината.

Развитието на спорта е свързано с изграждането на спортни съоръжения, които обикновено се ситuirат в озеленени пространства. В това отношение във връзка със състоянието на озеленените пространства, разбираеми са констатациите за нивото на спорта и физическото възпитание на територията на община Монтана, че те са свързани основно с провеждане на инцидентни местни спортни прояви. Обикновено физическото възпитание и спортните прояви са инициативи от дейността на училищата. Всички села имат футболни игрища, но футболните игрища, съблекалните и трибуните не са в добро състояние, предвид инцидентното им ползване. В общината в миналото е бил развит конният спорт, който в момента също изпитва затруднения за функциониране.

ГЛАВА 12. УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ И РЕЖИМИ. БАЛАНС НА ТЕРИТОРИЯТА

12.1 Устройствени зони и режими в урбанизирани територии:

Урбанизираните територии обхващат съществуващите селищни територии на гр. Монтана, и останалите 23 села в общината, както и териториите за разширение на населените места, за създаване на нови или разширяване на границите на селищните образувания (вилни зони).

Жилищните територии в град Монтана са с най-голяма степен на диференциация на подзони : жилищна малкоетажна зона, Жилищна средноетажна зона с развитие и на обслужващи дейности и Жилищна зона с комплексно застрояване. Всички села в общината са с малкоетажно жилищно застрояване.

За град Монтана се обособява централно смесена зона с жилищно застрояване и насищане на обслужващи дейности, както от държавния и общинския, така и от частния сектор.

Производствените зони в гр. Монтана са диференцирани на съществуващи производствени зони за реконструкция, чистото производствени зони за замърсяващи производства и такива от комуналното стопанство, предимно производствени и складово-производствени зони. Предвижда се разширение на Технологичния парк в северната зона.

Перспективни зони за развитие са смесените многофункционални зони в източната и северната част на града с профил незамърсяващи производства, логистика и обслужващи дейности.

Развитата в западна посока зона със стихийна урбанизация получава статут на вилна зона.

Определените с плана зони с възможна смяна на предназначението с цел застрояване са диференцирани с два най-общи профила: зони за бъдещо развитие на производствено-складови дейности в източната и северната периферия на града, и зони за бъдещо развитие на вилен отдиш по северния и югоизточния бряг на язовир Огоста.

Таблица 56. Устройствени зони и режими.

	Видове зони	Пл%	Кинт	Кк, м	Озеленяване %
	ЖИЛИЩНА ЗОНА				
Жм	Жилищна зона с малка височина в градска среда и в селата	40%	1,2	10	40-60
Жс	Жилищна зона със Средна височина смесен характер на застрояване и възможности за развитие на обществено-обслужващи дейности	35%	2,0	15	30-50
Жк-г	Високоетажна жилищна зона с комплексно застрояване – съществуващи жилищни комплекси	40%	3,0	26	40-60
	ЦЕНТРАЛНА СМЕСЕНА ЗОНА	%		м	%
Цсм	Устройствена зона главен градски център, зона с обитаване и обслужващи дейности	80	3	15	20
	ГРУПА ТЕРИТОРИИ ЗА ЗАЩИТА НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО				
Цв. Сигн.	Антична и средновековна крепост Калето	Особена териториално-устройствена защита по ЗКН			
Цв. Сигн	Охранителни и контактни зони на археол.НКЦ режим А,Б, В и Г	Допълнителен режим-съгласуване по ЗКН			
Цв. Сигн.	Територии и обекти на НКЦ	Допълнителен режим-съгласуване по ЗКН			
	ЗОНИ ЗА ОТДИХ И РЕКРЕАЦИЯ	%	Кинт	Кк	Оз.%
Ов	Вилна зона в крайградски територии с частично постоянно обитаване	40%	0,8	7	Мин.50
	ПРОИЗВОДСТВЕНИ ЗОНИ				
Пч	Чисто Производствена зона – предприятия със замърсяващи производства	50-80%	1.0-2.5		20-40
Пп-р	Предимно-производствена зона със съществуваща висока степен на изграденост и плътност на застрояване - за реконструкция	40-80%	1.0-2.5		20-40

	Видове зони	Пл%	Кинт	Кк, м	Озеленяване %
Пп	Предимно-производствена зона със съществуваща ниска степен на изграденост и нови територии за усвояване	40-70%	1.0-2.0		20-40
Пп-с	Производствено –складови зони	40-60%	1,0		20
	СМЕСЕНИ МНОГОФУНКЦИОНАЛНИ ЗОНИ	%		Ет/Кк	Оз%
Смф	Зона за обществено-обслужване и производствено-складови дейности	40-80%	1.5-3.0	10	20-40
	УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ ЗА ОЗЕЛЕНЯВАНЕ, СПОРТ И АТРАКЦИИ				
Оз	Озеленяване – паркове и градини – мин. 18 м ² /жител	1-2			
Цв. Сигн.	Терени за Гробищен парк – 2,20м ² /жител				
Са	Терени за Спорт и атракции – 6-8 м ² /жител	-	-	-	Мин 20
	Други видове терени				
Ти	Терени на техническата инфраструктура				
Т-сп	Специални терени				
Т-нр	Нарушени терени за рекултивация				

12.2 Баланс на територията на общината

Таблица 57. Баланс на територията към Общ Устройствен План на община Монтана

Наименование на териториален елемент	Площ на съществуващи елементи		Площ на проектни елементи	
	В хектари	В %	В хектари	В %
Урбанизирани територии	3028,49	4,47	4037,79	5,96
Жилищни терени - Жм, Жс, Жк	2410,54	3,56	2449,06	3,62
Жилищни терени извън населените места	32,08	0,05	8,73	0,01
Терени за обществено обслужване - Оо	96,57	0,14	90,49	0,13
Централна смесена зона - Цсм		0,00	111,00	0,16
Терени за производствено-складови дейности - Пч, Пп, Ппр, Пп-с	323,70	0,48	531,60	0,79
Смесена многофункционална зона - Смф		0,00	124,60	0,18

Наименование на териториален елемент	Площ на съществуващи елементи		Площ на проектни елементи	
	В хектари	В %	В хектари	В %
Обществен селищен парк, градина	43,13	0,06	35,28	0,05
Територии за озеленяване - Оз		0,00	123,57	0,18
Пешеходни пространства	5,27	0,01	5,27	0,01
Терени за спорт - Са	27,48	0,04	136,16	0,20
Вилни територии - Ов	55,57	0,08	376,05	0,56
Терени на недвижими културни ценности - НКЦ	8,45	0,01	8,45	0,01
Гробищни паркове	25,72	0,04	37,55	0,06
Земеделски територии	47432,13	70,07	46640,17	68,90
Обработваеми земи - ниви	31807,17	46,99	30928,49	45,69
Обработваеми земи - трайни насаждения	1374,72	2,03	1153,48	1,70
Ливади, пасища, мери	12238,26	18,08	12107,38	17,89
Залесени земеделски земи	883,08	1,30	881,32	1,30
Земеделски земи с възможна промяна на предназначението за вилна зона		0,00	329,48	0,49
Земеделски земи с възможна промяна на предназначението за производство		0,00	372,69	0,55
Селскостопански дворове	255,94	0,38	133,59	0,20
Животновъдни ферми	131,45	0,19	84,27	0,12
Дерета	262,48	0,39	262,48	0,39
Други територии, заети от селско стопанство	479,02	0,71	386,99	0,57
Горски територии	11919,59	17,61	11865,27	17,53
Широколистни и иглолистни гори	11397,74	16,84	11345,77	16,76
Поляни, пасища, просеки	345,88	0,51	343,52	0,51
Друг вид горски територии	175,97	0,26	175,97	0,26
Нарушени и защитени територии	148,51	0,22	147,88	0,22
Депа за отпадъци (сметища)	27,47	0,04	26,84	0,04
Кариери, рудници	82,19	0,12	82,19	0,12
Скали, оврази, ями	31,61	0,05	31,61	0,05
Природни забележителности	7,23	0,01	7,23	0,01
Водни течения и площи	2620,28	3,87	2608,14	3,85
Реки	266,27	0,39	266,27	0,39
Язовири, водоеми	2185,17	3,23	2185,17	3,23
Блата, мочурища	37,35	0,06	36,08	0,05
Находища на прясна вода	1,92	0,00	1,92	0,00

Наименование на териториален елемент	Площ на съществуващи елементи		Площ на проектни елементи	
	В хектари	В %	В хектари	В %
Водностопански, хидромелиоративни съоръжения	129,57	0,19	118,70	0,18
Инженерна инфраструктура	2191,54	3,24	2058,10	3,04
Транспортна инфраструктура	489,49	0,72	401,09	0,59
Железопътен транспорт	44,49	0,07	44,49	0,07
Земеделски, горски, ведомствен път	1434,24	2,12	1425,92	2,11
Улична мрежа	149,68	0,22	127,14	0,19
Техническа инфраструктура	73,64	0,11	59,45	0,09
Други територии	354,95	0,52	338,14	0,50
Специални терени	330,28	0,49	330,28	0,49
Територии без определено стопанско предназначение	24,67	0,04	7,86	0,01
ОБЩО	67695,48	100,00	67695,48	100,00
ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ	площ, ха	дял от общината, %	площ, ха	дял от общината, %
Защитени зони (мрежа Натура 2000)	18283,30	27,01	18283,30	27,01
Защитени територии - защитени местности	127,14	0,19	127,14	0,19
Общо защитени зони и защитени територии	18410,44	27,20	18410,44	27,20

ГЛАВА 13. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

13.1 Транспорт и комуникации

Община Монтана включва 24 населени места – един град и 23 села.

Площта на територията е 677 км² при население около 55 хиляди души, като за града то е 44 хиляди души.

Автомобилният транспорт е от първостепенно значение за Общината въпреки наличието и на ж.п. линия. Град Монтана е железопътен възел на линията Бойчиновци-Берковица от националната ж.п.мрежа. В рамките на Общината линията е с дължина от 18 км.

Приоритетният транспорт е автомобилният. С него се осъществяват връзките между отделните селища. До всички от тях са осигурени пътни връзки. Общата дължина на пътната мрежа възлиза на 201,045 км, която е разпределена както следва:

- Републиканска пътна мрежа /РПМ/ - 130,445 км.
Пътища I клас – 49,108 км.
Пътища II клас – 34,877 км.
Пътища III клас – 46,460 км.
- Общински пътища 70,600 км.

Плътността на пътната мрежа е 0,2970 км/км² при средна за страната от 0,338 км/км². Делът на пътищата от РПМ е 0,1927 км/км² при средна за страната от 0,1766 км/км². Общинските пътища са с плътност от 0,1043 км/км² при средно за страната от 0,1614 км/км².

През територията на страната преминават следните пътища от Републиканската пътна мрежа:

- път I-1 / Е-79 / Граница Румъния – Ферибот – Видин – Димово – Ружинци – Белотинци – Монтана – Враца - ...- Граница Гърция. По път I-1 / Е-79 / се осъществяват транспортните връзки между Румъния, България и Гърция. Пътят е част от Европейски транспортен коридор № IV. Дължината му в рамките на Общината е 49,108 км. / от км 73+542 до км 85+449 и от км 88+249 до км 125+450/, като трасето му преминава по новоизградения обходен път на град Монтана. Пътят е с габарит от 7 м. Състоянието на настилка е различно. Като добра е оценена от км 73+542 до км 85+449, от км 88+249 до км 91+668 и от км 103+090 до км 110+907. Това са общо 23,143 км или 47,12%. Средно е в участъците от км 110+307 до км 112+897, от км 113+975 до км 117+683 и от км 118+195 до км 122+800. Общо това са 10,303 км. или 20,98%. Настилка е в лошо състояние между километри 91+668 до 103+090, от км 112+897 до км 113+975, от км 117+683 до км 118+195 и от км 122+800 до км 125+450. Общата дължина възлиза на 15,662 км или 31,90%.
- път II – 13 /Монтана – Враца/ Крапчене – Стубел – Криводол.....- / о.п.Плевен – Луковит/. Дължината му в чертите на Общината е 10,06 км / от км.0+000 до км.10+060 /. Габаритът на пътя е 6 метра. Състоянието на настилка в целия участък е добро.
- път II – 81 Ок.п. София – Петрохан – о.п.Берковица – Благово – о.п.Монтана – Лом. Дължината му в рамките на Общината е 24,817 км. / от км.89+832 до км. 114+649/. Габаритът на пътя е 7 м. Състоянието на настилка от км 97+751 до км 114+649 е средно, а от км 89+832 до км 97+751 е лошо.
- път III – 102 / Димово – Бужинци/ Бела – Белоградчик – Средогрив – Долни Лом – Белимел – Монтана. В чертите на Общината дължината му е 5,654 км. / от км 76+400 до км 82+054/. Габаритът на пътя е 6

метра. Състоянието на настилка е добро между км. 80+500 и км. 82+054 и лошо между км. 76+400 и км.80+500.

- път III – 112 / Арчар – Лом / Добри дол – Дреновец – Дъбова махала – Брусарци – Смирненски – Славотин – о.п.Монтана. В рамките на Община Монтана дължината му е 26,295 км. / от км 23+199 до км 49+494 / Пътят е с габарит от 6 метра. Състоянието на настилка е добро в участъците от км 27+593 до км 29+634 и от км 36+135 до км 37+135. В останалите три отсечки настилка е в лошо състояние.
- път III – 816 / Монтана – Лом /- Ерден – Мърчево. Този път е с дължина от 5 км./ от км. 0+000 до км.5+000 /. Габаритът на пътя е 7 метра. Състоянието на настилка е лошо в целия участък.
- път III – 1621 /Стояново – Главанци / - Сумер - / Монтана – Враца/. Този път е с дължина от 6,511 км / от км.3+355 до км 9+866/. Габаритът му е 6 метра. Състоянието на настилка е средно.
- път III – 8105 / О.п.Монтана – Лом /- Расово – Медковец – Сливовник – Славотин. Пътят е с дължина от 3,0 км / от км 19+232 до км 22+232/. Габаритът му е 6 метра. Състоянието на настилка е лошо.

Всички тези данни са ни предоставени от ОПУ – Монтана през Община Монтана с писмо изх.№ 585 /07.11.2014 година. Трябва да се спомене, че вече е построен обходният път на град Монтана на път I -1/E79/ от км 102+060 до км 114+512. В последните години са извършени ремонти по следните пътища:

- 2005 година рехабилитация на път III – 112 Д-р. Йосифово – Студено буче от км 38+500 до км 44+065
- 2007 година рехабилитация на път I -1 от км 103+090 до км 107+390 и пътна връзка запад на град Монтана
- 2008 година реконструкция на път I -1 от км 109+402 до км 110+230 в регулация на град Монтана и нов мост над река Огоста
- 2008 година рехабилитация на път III – 1621 Сопово – Сумер от км 3+350 до км.9+822
- 2010 година рехабилитация на път II -81 от км 102+388 до км 143+320
- ЛОТ 42 път II – 13 Крапчене – Стубел – Липен от км.0+000 до км 10+060

Състоянието на настилките на републиканските пътища в чертите на Общината като цяло не е добро. В лошо състояние са 58,935 км пътища или 46,40%. Средно е състоянието на 33,712 км или 26,54%, като то е добро само за 34,379 км или 27,06%.

От Областно пътно управление Монтана са ни предоставени и данни за средно денонощната годишна интензивност на автомобилното движение

през 2010 година и прогноза през 5 години до 2035 година по пътищата от Републиканската пътна мрежа. Тези данни се изготвят от Института по пътища и мостове към АПИ. В чертите на Община Монтана преброителните постове са 16 бр. разпределени както следва:

- път I-1 4 броя
- път II-13 2 броя
- път II-81 4 броя
- път III-102 1 брой
- път III- 112 2 броя
- път III- 816 1 брой
- път III-1621 1 брой
- път III-8105 1 брой

По първокласният път I-1 най натовареният пост е Д 505 на км 118,700. Средната денонощна годишна интензивност за 2010 година е 5082 превозни средства. Прогнозата за 2035 година е те да достигнат до 9779 бр. или нарастване с 92,42%.

При второкласният път II-13 най интензивно е движението при пост Д 1788 на км.1,700. Там през 2010 година са преминали 935 превозни средства. Очакваното нарастване за 2035 година е 1908 бр. или нарастване с 104,06%.

Второкласният път II-81 има четири преброителни поста в рамките на Общината. Най натовареният от тях е Д 1267 на км 102,30. Там диагнозната стойност е 6657 превозни средства, а прогнозната е 10787 или нарастване с 62,03%.

Третокласният път III-102 има само един преброителен пост Д 512 на км.71,950. При него стойностите за 2010 година са 1584 превозни средства, а прогнозата е 2941 или нарастване с 85,66%.

По натовареният пост на път III-112 е този на км 44,300 Д 2240. При него отчетените стойности за 2010 година са 1082бр. и прогноза от 2768 или нарастване от 53,61%.

Преброителният пост на път III-816 е Д 1355 на км.6,300. При него диагнозната стойност е 2553 бр., а прогнозната е 4977 бр. или нарастване от 94,95%.

На път III-1621 преброителният пост е Д 2400 на км 7,200. Там са отчетени стойности за 2010 година от 1024 бр. и прогноза от 2106 или нарастване 105,66%.

При път III-8105 има един пост на км 16,700. Там стойностите са следните: за 2010 година 415 превозни средства и прогноза 757 бр. или нарастване с 82,41%.

Тези стойности като цяло не са много високи и показват, че до края на прогнозния период 2035 година пропускателната способност на пътната мрежа не е изчерпана.

Общинската пътна мрежа включва 13 пътя с обща дължина от 70,60 км. Те са :

пътища I категория

- MON 1042 / III-101/ - Мърчаево – граница Общини /Бойчиновци-Монтана/ - Габровци – Вирове - /II-81/
- MON 1150 / I-1, Монтана – Крапчене/Николово – Долно Белотинци
- MON 1151 / III-102, Белимел – Монтана/ - /I-1/
- MON 1152 / III-112/ Славотин – Клисурска – /I-1/
- MON 1153 / I-1, Белотинци – Монтана/ Смолянски – /I-1/
- MON 1062 /III-112/ Смирненски – Буковец – граница Общини /Брусарци – Монтана/ - Белотинци

пътища II категория

- MON 2154 / III-102, Белимел – Монтана/ - Горно Церовене
- MON 2155 / III-112, Славотин – Монтана/ - Студено буче- Войници
- MON 2156 / II-81, Монтана – Долно Церовене/ - Безденица
- MON 2157 / II-81, Вирове – Лом/ - Габровница – / MON 1042/
- MON 2158 / III-112/ - Славотин – Долна Рикса – Клисурска – /MON 1152/
- MON 2159 / I-1, Белотинци – Монтана/ - Долна Вереница- / I-1/

пътища III категория

- MON 3163 / III- 102, Белимел – Монтана/ - м.Расника

Не разполагаме с данни за състоянието на тези пътища, освен че 11,6 км. са без настилка.

От Общинският план за развитие 2007-2013 година е видно, че до 2013 година са ремонтирани 88,5 км. пътища от всичките 201 км.

За бъдещото развитие на транспорта в Община Монтана определено се полагат грижи. Предвижда се построяването на нова жп линия за скорост от 160 км/час. Представени са ни приетите предпроектни проучвания за двете отсечки Медковец-Руска Бела и Руска Бела-Столник, от които първата преминава през Общината. В интервала между предварителния и окончателния проект на настоящата разработка трасето претърпя промяна, като е възможно промените да продължат при следващите фази

на проектиране. По теренни причини на отделни отсечки скоростта е ограничена до 100 км/час.

С пускането в експлоатация на втория мост над р. Дунав при Видин – Калафат се увеличават транзитните потоци в Северозападна България. В инвестиционните намерения на АПИ за прогнозния период е включена модернизация на път I-1 /E79/ „Видин - Ботевград“. Участък №1 Път I-1 /E79/ „Ружинци - Монтана“ от км 61+750 до км 102+060 и Участък №2 Път I-1/E79/ „Монтана - Враца“ от км 111+305,50 до км 140+008 попадат в обхвата на Община Монтана. Проектното решение за модернизация на Път I-1 в участък №1 „Ружинци - Монтана“, включващо участъка Смолянвци-Винище-Г.Вереница, предвижда изграждане на нова скоростна отсечка, свързваща Видин и Монтана. Разработката е във фаза идеен проект. Проектното трасе на пътя в участъка Монтана – Враца до момента не е одобрено от МОСВ.

Предвижданията на Агенция „Пътна инфраструктура“, за кандидатстване по Програмите за Териториално Сътрудничество на ЕС включват следните обекти:

- Път III-112 „Дъбова махала – Смирненски - Монтана“ от км 20+574 до км 27+735,982, от км 29+675 до км 36+654,634 и от км 37+825 до км 47+806. Това е най-късият маршрут в направление София, Монтана с Видин в посока границите на България с Румъния при Дунав мост 2 и със Сърбия. По него е най-интензивният трафик на тежкотоварни автомобили от и за Дунав мост 2.

По отношение на общинската пътна мрежа следва да се предвидят значителни средства в близките години. Това включва не само асфалтирането на тези 11,6 км от местните пътища, които са без настилка, но и подобряването на всички елементи от инфраструктурата. Тук се има в пред вид габарити, настилки, маркировки, сигнализация, отводнителни съоразения които да отговарят на европейските стандарти за сигурност и комфорт на пътуванията.

В проекта се предвижда изграждане на нови общински пътища, свързващи новите жп гари по скоростната жп линия с пътна мрежа на Общината. Предлага се изграждане на нов общински път, по съществуващи трасета, между селата Войници Долна Вереница и Горно Церовене. Този път ще осигури по-добро обслужване на населените места, като скъси значително транспортните връзки между тях.

Със завършеното през 2015 г. изграждане на Обект: „Обходен път на град Монтана“ от км 102+060 до км 114+512, участъкът с дължина 12.452 км, ще бъде приет в Републиканската пътна мрежа. След изграждане на обходния път се наложиха промени в дължините на следните пътища:

- Път I-1 / E79 / с нова дължина – 61.560 км

- Път II-81 с нова дължина – 23.819 км
- Път III-112 с нова дължина – 24.451 км

В тази връзка е стартирана процедура, с която предстои декласиране на участъци от Републикански пътища, както следва:

- РП I-1 /Е-79/ „Кръстовище с Общински път IV-10243 – Монтана – Кръгово кръстовище“. От км 104+136 до км 110+307, дължина 6.171 км.
- РП III-102 „Кръстовище с бул. „Трети март“ – бул. „Христо Ботев“. От км 81+253 до км 82+054, дължина 0.801 км.

13.2 Водоснабдяване, канализация и почистване на отпадните води

Обхват на Община Монтана, обслужвана от „ВиК“ООД-гр.Монтана

„Водоснабдяване и канализация“ООД-гр.Монтана, е формирано през 2000г. с Решение на Окръжен съд-гр.Монтана. Дружеството поддържа и експлоатира водоснабдяването и канализацията на десет от единадесетте общини(без община Берковица) на територията на област Монтана. На национално ниво компетентен орган за управление на водите е МОСВ, а на басейново ниво-4 басейнови дирекции според Закона за водите. „ВиК“ООД, гр.Монтана попада към Басейнова дирекция Дунавски район(БДДР) с център Плевен.

Водоизточници

1. гр.Монтана

Основен водоизточник за водоснабдяване на гр.Монтана е Хидровъзел „Среченска бара“, от който по два довеждащи гравитачни водопровода водата се транспортира до напорните водоеми на гр.Монтана, от които водата се подава към вътрешната водопроводна мрежа.

Първия довеждащ водопровод е с диаметър от Ø546 до Ø350мм с обща дължина 24км. Втория довеждащ водопровод е с диаметър Ø546 и обща дължина 25км. Водопроводите са изградени от азбестоциментови тръби през 70 и 80-те години на миналия век,с изтекъл амортизационен срок, с големи загуби на вода от тях, преминаващи през пресечени терени, което допълнително затруднява тяхната експлоатация. От тези водопроводи се захранват с вода и други населени места от община Монтана и община Берковица. Наложителна е подмяната им с нови полиетиленови тръби с висока плътност /ПЕВП/.

Напорните водоеми на гр.Монтана са три броя: 4000м³, 6500м³ и 13000м³.

За водоснабдяване на високата зона на кв."Кошарник" се използва водоизточника и напорния водоем на с.Войници.

Режимно водоснабдяване на гр.Монтана през годините се е налагало при критично ниво на яз."Среченска бара", като последното такова е било през м.I – м.III.2013г.

Старият карстов извор от който се е водоснабдявал градът, след замърсяването му с арсен се използва за промишлено водоснабдяване.

От ХВ"Среченска бара" в община Монтана се водоснабдяват и селата Благово, Николово, Д.Белотинци и другото направление – Сумер, Крапчене, Трифоново, Стубел и Липен. Проблеми с водоснабдяването има по направлението „Ср.бара" – Стубел, тъй като довеждащия водопровод е с обща дължина около 28км, изграден от азбестоциментови тръби и всяка авария нарушава нормалното водоснабдяване в крайните населени места за по няколко дни. Необходима е подмяната му с нови ПЕВП тръби.

2. Село Войници се водоснабдява от шахтов кладенец, от който помпажно водата се подава в напорен водоем с обем 800м³.

3. Село Студено буче се водоснабдява от два водоизточника: гравитачно от дренаж „Ягодник" и помпажно от дренаж при ПС"Ст.буче", като водата постъпва в напорни резервоари всеки с обем от 100м³. Селото изпитва недостиг на вода през летните месеци, както и при замътяване на дренажа при ПС при проливни дъждове. Започнато е изграждането на довеждащ водопровод от с.Войници за осигуряване на допълнителни водни количества.

4. Село Долна Вереница

Водоснабдява се помпажно от дренаж „Дългия кладенец", извор „Лечица" и от извор „Палеково". Селото е разделено на ниска и висока зона всяка от които разполага с напорен водоем от по 100м³. От водоизточник „Палеково" се водоснабдява и част от вилната зона както и един птицецентър. През летните месеци и при засушаване има недостиг на вода. Има проект и предстои изграждането на нов тръбен кладенец за осигуряване на допълнителни водни количества.

5. Село Горна Вереница

Водоснабдява се помпажно от два водоизточника – извор при ПС1 и тръбен кладенец при ПС2, от които водата постъпва в напорен водоем с обем 300м³. Има недостиг на вода при засушаване. Проблемен е напорния водопровод от ПС2, който е стоманен с чести аварии. Необходима е неговата подмяна с ПЕВП тръби.

Водоснабдителната система на селото е собственост на община Монтана и е предадена с договор за експлоатация на „ВиК" ООД Монтана.

6.Село Виноще

Водоснабдява се гравитачно от каптаж „Булин дол“, извори „Мончовец“, „Тръста“, „Рикошкото“, „Брестовите“, водата от които постъпва в два броя водоеми с обеми 70 и 63м³. Помпажното водоснабдяване е от дренаж при помпената станция, от която водата постъпва в напорен водоем с обем 500м³.

7.Село Клисурца

Водоснабдява се помпажно от шахтови кладенци при двете помпени станции.

8.Село Смоляновци

Водоснабдява се на два подема от помпените станции на с.Клисурца, от които водата постъпва в черпателния резервоар на ПС„Смоляновци“ и от там във водоем с обем 300м³.

9. Село Д-р Йосифово

Водоснабдява се помпажно от един тръбен и един шахтов кладенец, от които водата постъпва в „контра“ водоем с обем 200м³. Основен проблем са честите аварии по вътрешната водопроводна мрежа за което допринася и „контра“ водоема. Има проект за промяна схемата на водоснабдяване – водоема да стане „преходен“, който не е реализиран.

10.Село Габровница и село Вирове

Водоснабдяват се от един водоизточник – кладенец при ПС „Габровница“, от която водата постъпва в „контра“ водоемите на двете села с обеми 200 и 100м³.

11. Село Безденица

Водоснабдява се помпажно от дренаж при ПС „Безденица“ от където водата постъпва в напорен водоем с обем 100м³.

12. Село Славотин

Водоснабдява се помпажно от тръбен кладенец при ПС„Славотин“, от където водата постъпва в напорен водоем с обем 500м³. Има недостиг на вода при силно засушаване.

13. Село Долна Рикса

Водоснабдява се помпажно от тръбен кладенец при ПС „Долна Рикса“ от където водата постъпва в напорен водоем с обем 100м³. Водоснабдителната система е сравнително нова – изградена през 2010-2011г. с полиетиленови тръби, собственост на община Монтана и предадена с договор за експлоатация на „Вик“ ООД Монтана.

14. Село Горно Белотинци

Водоснабдява се помпажно на два подема от извор „Врелото“ от където водата постъпва в напорен водоем с обем 200м³. От ПС1 се подава вода и за с.Черно поле общ.Ружинци обл.Видин. От мрежата на селото се подава вода за с.Одоровци общ.Брусарци. Има проблем с довеждащия водопровод от извора до ПС1, който пресича р.Нечинска, която при обилни валежи вече няколко пъти го къса. Необходимо е изграждането на нова подпорна стена и укрепване на преминаването през реката.

15.Село Горно Церовене

Водоснабдява се от каптаж "Помеждинска бара", който е на територията на общ.Г.Дамяново и извор при ПС „Г.Церовене“ от където водата постъпва в напорен водоем 600м³. Проблемен е довеждащия водопровод от каптажа, който е от азбестоциментови тръби, амортизиран. Необходима е подмяната му с нови ПЕВП тръби.

От водоема на с.Г.Церовене и тръбен кладенец при ПС „Расника“ се водоснабдяват обществени и частни имоти в м-т „Расника“.

Като обща причина за недостиг на вода в населените места е и използването ѝ за поливане на земеделски култури през летния сезон.

Освен подмяната на довеждащите гравитачни и напорни водопроводи е необходимо и саниране на всички напорни водоеми чрез вътрешна хидроизолация, което не е правено от тяхното изграждане през 60-те и 70-те години на миналия век.

Необходимо е и саниране на сградите на помпените станции – покриви, дограма, топлоизолация и др.

Таблица 58. Помпени станции

№	Наименование	Вид	Местоположение	В експлоатация	Разрешително, № / дата	Срок до:	Наличие на СОЗ, заповед
	<u>ОБЩИНА МОНТАНА</u>						
	гр.Монтана						
	Помпена ст."Палеково":						
1	д-ж /сш-№3917/	Дренаж	гр.Монтана	1	11510089/ 05.07.2007г.+ решение №866/26.09.2012г	06.07.2017	Заповед 246/ 23.02.2010г.
	ПС"Расника"-на Областа						
2	дренаж	Дренаж		1			
	с.Безденица						
	Помп.ст."Извора":						

№	Наименование	Вид	Местоположение	В експлоатация	Разрешително, № / дата	Срок до:	Наличие на СОЗ, заповед
3	д-ж с L=15м; /сш-№1976/	Дренаж	с.Безденица	1	101234/ 14.11.2005г. преномеровано №11511009/ 29.05.2015г. и реш.№1640/ 29.05.2015г.	14.11.2025	103/ 10.10.2006г.
	с.Долна Вереница						
	Помпена ст."Лечица":						
4	к-ж"Лечица"1/нов/ сV=3,6мз	Извор	с.Д.Вереница	1	11510094/ 16.07.2007г.+ решение765/ 14.08.2012г.	17.07.2017	198/ 04.11.2008г.
5	к-ж"Лечица"1/стар/ сV=7,3мз	Извор	с.Д.Вереница		не се ползва		
6	д-ж "Обършина"сL=20м;/V=3,9 мз;	Дренаж	с.Д.Вереница		11510789/ 03.09.2012г.	03.09.2017	
7	д-ж"Дългия к- ц"сL=15м;V=3,85м3СШ	Дренаж	с.Д.Вереница	1	11510847/ 07.05.2013г.	07.05.2023	
	с.Горна Вереница						
	Помпена станция:						
8	д-ж"Паметника"	Дренаж	с.Г.Вереница	1	101330/ 29.12.2005г.	29.12.2010 г.	
9	тр.кл.	ТК	с.Г.Вереница	1			
	с.Студено буче						
	Помпена станция:						
10	каптаж 1 с дренажен лъч I	Извор	с.Ст.буче	1	11510527/ 17.06.2010г.	17.06.2020	
11	каптаж 2 с дренажен лъч II	Извор	с.Ст.буче	1	11510527/ 17.06.2010г.	17.06.2020 г.	
12	д-ж"Ягодник"сL=; иV=4,76мз;сш№2296	Дренаж	с.Ст.буче	1	11510464/ 10.02.2010г.	10.02.2020	342/ 20.01.2012г.
	с.Д-р Йосифово						
	Помпена станция:						
13	к-ж"Червен брег с V=20мз	Извор	с.Д-р Йосифово	1	101379 /06.02.2006г.и реш.397/ 15.02.2011г.	07.02.2021	64/28.10.2010г
14	тр.к-ц с H=18м/за Безденица/	ТК	с.Д-р Йосифово		не се ползва		
15	тр.к-ц с H=55м; Q=15л/с	ТК	с.Д-р Йосифово		не се ползва		
16	тр.к-ц с H=55м; Q=25л/с	ТК	с.Д-р Йосифово		не се ползва		
17	тр.к-ц N:1 /БПС1/	ТК	с.Д-р Йосифово		не се ползва		

№	Наименование	Вид	Местоположение	В експлоатация	Разрешително, № / дата	Срок до:	Наличие на СОЗ, заповед
18	тр.к-ц N:2 /БПС2/	ТК	с.Д-р Йосифово	1	101595/ 07.07.2006г.	07.07.2031	132 /05.06.2007г.
	с.Габровница						
	Помпена станция:						
19	шахтов кладенец	ШК	с.Габровница	1	100981/24.06.200 5г.и реш.563/ 29.08.2011г.	25.06.2036	93/ 13.06.2006 г.
20	тр.к-ц с Н=22м	ТК	с.Габровница		не се ползва		
21	тр.к-ц с Н=22м	ТК	с.Габровница		не се ползва		
	с.Клисурица						
	помпена ст."Стара":						
22	шахтов кладенец Н=6м	ШК	с.Клисурица				
23	тръбен кл./до ПС/	ТК	с.Клисурица	1	101361/ 27.01.2006 г.	27.01.2031	125/ 13.03.2007г.
24	тръбен кл.№1; Н=43м	ТК	с.Клисурица		не се ползва		
	помпена ст."Нова":						
25	шахтов кладенец Н=8м	ШК	с.Клисурица	1	101594/ 07.07.2006г.	07.07.2031	126/ 13.03.2007г.
26	тръбен кл.	ТК	с.Клисурица		не се ползва		
	с.Славотин						
	помпена станция/БПС/:						
27	тръбен кл. Н=50м	ТК	с.Славотин	1	101592/ 07.07.2006г.	07.07.2031	131/ 29.05.2007г.
28	тръбен кл. Н=120м	ТК	с.Славотин		не се ползва		
	с.Долна рикса						
	Помпена станция:						
29	тръбен кл. Н=110м	ТК	с.Д.Рикса	1	101467/ 10.04.2006г.	10.04.2031	
	с. Войници						
	помп. Станция						
30	шахтов кладенец-2бр.	ШК		2			
31	тръбен кладенец	ТК		1			
	с.Винище						
	с общ водоем:						
32	к-ж"Булин дол" с V=6,57м3	Извор	с.Винище	1	11510526/ 17.06.2010г.	17.06.2020	
33	"Рикошкото"сL=10м сV=3,37м3	Дренаж	с.Винище	1	11510438/ 25.11.2009 г.	25.11.2019	отказ
34	"Рикошкото"2 сV=6,6м3	Извор	с.Винище	1	11510438/ 25.11.2009 г.	25.11.2019	отказ

№	Наименование	Вид	Местоположение	В експлоатация	Разрешително, № / дата	Срок до:	Наличие на СОЗ, заповед
35	"Брестовете-горен" с L=13м	Дренаж	с.Винище	1	11510451/18.12.09г.	18.12.2019	Заповед 277/13.04.2011г.
36	"Брестовете-среден"сV=5,7м3	Извор		1	11510451/18.12.09г.	18.12.2019	Заповед 278/20.04.2011г.
37	"Брестовете-долен"с V=5,6м3	Извор		1	11510451/18.12.09г.	18.12.2019	Заповед 279/04.05.2011г.
38	Каптаж"Тръста" с V=2,27м3	Извор	с.К.Рикса	1	11510455/12.01.2010г.	12.01.2020	
39	"Мончовец"сL=5м; иСШ=2.88м3 №3154	Дренаж		1	11510455/12.01.2010г.	12.01.2020	
	помпена станция:						
40	д-ж с L=86,5м /при необх./	Дренаж	с.Винище	1	11510366/20.07.2009г.	20.07.2019	Заповед 247/04.03.2010г.
	гр.Монтана						
	Помпена ст."Извора":						
41	к-ж с V=59м3	Извор	гр.Монтана	1	11530130/10.06.2008г. и решение 1210/05.11.2013	08.02.2024	
	с.Горно Белотинци						
	помпена ст.-I-ви подеи:						
42	к-ж"Врелото"	Извор	с.Черно поле	1	11510529/23.06.2010г.	23.06.2016	отказ
	тръбен кладенец-проучв.	ТК	Г.Белотинци		не се ползва		

В експлоатация са 32бр. водоизточници (16бр. повърхностен и 31бр. подземни водоизточници), които се ползват за питейно-битово водоснабдяване на населените места от общината:

Повърхностни водоизточници

- язовир"Ср.бара"-16бр.(от ХВ"Среченска бара" вода се подава и за: населени места от Община Вършец, „ВиК"-Враца и „ВиК"-Берковица);

Подземни водоизточници(изградени на територията на общината)

- дренажи-10 бр.;
- извори – 11 бр.;
- шахтови кладенци – 4 бр.;
- сондажни кладенци – 6 бр.;

Село Горно Церовене се водоснабдява от извор "Помеждинска бара", който е на територията на община Г.Дамяново.

Старият карстов извор, от който се е водоснабдявал гр.Монатна, след замърсяването му с арсен се използва за промишлено водоснабдяване.

Водоносните хоризонти, от които се черпи вода посредством подземните водоизточници са: неогенски водоносен хоризонт(сармат), кватернерски водоносен хоризонт и юрски водоносен хоризонт.

Водните тела, в които попадат водоносните хоризонти са:

- Карстови води в Западния Балкан – („Извора“-гр.Монтана, изворите на с.Винище, дренажа на с.Г.Вереница)
- Карстови води в Ломско-Плевенската депресия – (д-ж "Палеково", д-ж "Безденица", водоизточници - с. Д. Вереница, с. Ст. буче, с. Габровница, с.Д-р Йосифово, с.Г.Белотинци, с.Д.Рикса, с.Славотин, ТК-с.Клисурица, д-ж-с.Винище,)
- Порови води в кватернера между реките Лом и Искър – шахтов кладенец с.Клисурица.

Необходимост от реконструкция имат всички дренажи и съоръженията по тях(шахти) на територията на общината, както и почистване на част от тръбните кладенци(на с.Славотин, с.Горна Вереница, с.Клисурица и с.Войници).

Санитарно-охранителни зони около водоизточници

Учредени са СОЗ на 14бр. водоизточници, а именно: д-ж "Палеково"(от водоизточника се водоснабдява вилна зона на гр.Монтана и с. Д.Вереница), д-ж с.Безденица, извор "Лечица-нов" с.Д.Вереница, д-ж "Ягодник" с.Ст.буче, извор и ТК с.Д-р Йосифово, ШК с.Габровница, ТК към ПС "Клисурица-стара", ШК към ПС "Клисурица-нова", ТК с.Славотин, д-ж "Брестовете-горен", извори "Брестовете-среден" и „Брестовете-долен“, д - ж към ПС на с.Винище.

Таблица 59. Напорни резервоари

№	Местоположение	Резервоари	
		брой	обем
1	гр.Монтана - общо	8	24795
	общо - питейна	7	24475
	4000м3 /"Диана"/	1	4000
	700м3 /"Живовци"/	1	700
	13000м3 /"Живовци"/	1	13000
	6500м3 /Мала Кутловица/	1	6500
	100м3 /"Кошарник"/	1	100
	75м3 /"Палеково"/	1	75

№	Местоположение	Резервоари	
		брой	обем
	"Расника"	1	100
	общо -непитейна	1	320
	320м3/помп.ст-я"Извора"/	1	320
2	с.Д.Белотинци	1	200
3	с.Благово	0	0
4	с.Войници	1	700
		1	100
5	с.Габровница	1	200
6	с.Д.Вереница	1	100
		1	100
7	с.Д-рЙосифово	1	200
8	с.Г.Вереница	0	0
9	с.Студено буче- при ПС	1	100
	Р-гравитачен	1	100
10	с.Вирове	1	100
11	с.Сумер	1	200
12	с.Крапчене	1	260
13	с.Стубел	1	400
14	с.Безденица	1	160
15	с.Николово	1	200
16	с.Трифоново	0	0
17	с.Горна Вереница	1	300
18	с.Смоляновци	1	300
19	с.Г.Белотинци	1	200
20	с.Винище	1	70
		1	63
		1	500
21	с.Клисурица	1	200
22	с.Славотин	1	500
23	с.Черно поле	0	0
24	с.Долна Рикса	1	100
	О Б Щ О община:	32	30148

Забележка: Всички напорни резервоари са приземни. Кула резервоари няма и по тази причина в таблицата не са посочени отделни колони.

На територията на общината са изградени 326р. приземни резервоари, с общ обем-30 148м³, в т.ч. 16р.(с обем-320м³) резервоар за вода с непитейни качества в гр.Монтана.

Необходимо е саниране на всички напорни резервоари, чрез вътрешна хидроизолация, което не е правено от тяхното изграждане през 60те и 70те години на миналия век.

Таблица 60. Помпени станции

№	Наименование	Обслужва	ПС			БПС		
			Начин на ползване			Начин на ползване		
			В експл.	Сезонно	Не се ползва	В експл.	Сезонно	Не се ползва
1	Расника	Монтана	1					
2	Извора	Монтана	1					
Общо р-н Монтана-град			2	0	0	0	0	0
3	Габровница	Габровница и Вирове	1					
4	Д-р Йосифово	Д-р Йосифово	1				1	
5	Д. Вереница	Д. Вереница	1					
6	Палеково	ПС "Д.вереница" и вилна зона "Палеково"	1					
7	Ст. буче	Ст. буче	1					
8	Безденица	Безденица	1					
9	Войници	Войници	1					
10	Г. Вереница-сонд.	Горна Вереница	1					
11	Г. Вереница	Горна Вереница	1					
12	Долна Рикса	Долна Рикса	1					
13	Белотинци 1	ПС Г. Белотинци 2 и с. Черно поле	1					
14	Белотинци 2	Г. Белотинци и Одоровци	1					
15	Смоляновци	Смоляновци	1					
16	Клисурица 1 стара	ПС Смоляновци и с. Клисурица		1				
17	Клисурица 2 нова	ПС Смоляновци и с. Клисурица	1					
18	Славотин	Славотин	1					
19	Винище	Винище	1					
Общо Община:			18	1	0	0	1	0

В експлоатация са 19 бр. помпени станции, в т.ч. 16р. е към водоизточник „Извора“(вода с непитейни качества), която водоснабдява промишлената зона на гр.Монтана. Две от помпените станции(ПС“Смоляновци” и ПС“Горно Белотинци-II”) са препомпващи(втори подъем). Към ПС“Д-р Йосифово” сезонно работи бункерна помпена станция, която подава вода от тръбния кладенец в черпателния резервоар на основната ПС.

Необходимо е саниране на сградите на помпените станции – покриви, дограма, топлоизолация и др.

Работата на всички помпени станции е автоматизирана, като информацията за ниво на водата във водоемите и работещ/неработещ помпен агрегат постъпва в централен диспечерски пункт, откъдето работа на помпените агрегати също може да се управлява при необходимост.

Довеждащи водопроводи и разпределителна мрежа

Довеждащи водопроводи

Довеждащите водопроводи на територията на общината са 155 180м, изградени от:

- азбесто-циментови тръби- 91 911м. или 59%;
- стоманени тръби – 18 950м(12%);
- полиетиленови тръби – 44 319м(29%)

Изградените до 2000г. водопроводи са 115 448м или 74.4%, което обуславя големи загуби, вследствие на честите аварии.

От ХВ"Среченска бара" за гр.Монтана вода се подава по два довеждащи водопровода – Iви и IIри щранг. Първи щранг е с диаметър от ф546 до ф350мм, с обща дължина 24км.Втори щранг е с диаметър от ф546 и обща дължина 25км. Водопроводите са изградени от азбестоциментови тръби през 70-80те години на миналия век, с изтекъл амортизационен срок, с големи загуби на вода от тях, преминаващи през пресечени терени, което допълнително затруднява тяхната експлоатация. От тези водопроводи се захранват с вода и други населени места от общините Монтана и Берковица. Наложителна е подмяната им с нови полиетиленови тръби с висока плътност(ПЕВП).

От ХВ"Ср. Бара" друг довеждащ водопровод (до с. Стубел) с дължина около 28км, изграден също от азбестоциментови тръби, захранва населени места от общините Вършец и Монтана. Възникващите по него аварии нарушават нормалното водоснабдяване в крайните населени места за по няколко дни. Водопроводът се нуждае от подмяна с ПЕВПтръби.

При засушаване за с.Горна Вереница вода се подава и от ПС "Г.Вереница - сондажен кладенец". По напорния водопровод (от стоманени тръби) възникват чести аварии, поради което е необходимо подмяна с ПЕВПтръби.

Има проблем с довеждащия водопровод от извора до ПС"Г.Белотинци-първи подеи", които пресича р.Нечинска и при обилни дъждове няколко пъти е разрушаван. Необходимо е изграждането на нова подпорна стена и укрепване на преминаването през реката.

Довеждащия азбестоциментов водопровод от извор "Помеждинска бара" до с.Горно Церовене е силно амортизиран и също се нуждае от подмяна с ПЕВПтръби.

Разпределителна мрежа

Разпределителната мрежа на територията на общината са 1 240 297.4м, изградени от:

- азбесто-циментови тръби- 907 972.2м. или 73.21%;
- стоманени тръби – 68 959м(5.56%);
- поцинковани тръби – 15 251м(1.23%);
- полиетиленови тръби – 234 018.3м(18.87%);
- PVC тръби – 10 596м(0.85%);
- чугун тръби – 3 501м(0.28%);

Изградените до 2000г. водопроводи са 1 006 079.2м или 81.12%, което обуславя големи загуби, вследствие на честите аварии и прекъсване на водоснабдяването при тяхното отстраняване.

През месец август 2015г. завърши изпълнението на проект „Разширение и рехабилитация на канализационната и водоснабдителна мрежи на гр.Монтана“, при което бяха подменени участъци от водопроводната и канализационна мрежа на гр.Монтана и изградена нова канализация.

През годините, съгласно инвестиционната си програма „ВиК“ ООД - Монтана, е подменяло части от водопроводната мрежа на населените места.

Проблемни за експлоатацията са водопроводите, изградени от азбесто-циментови, поцинковани и стоманени тръби, положени миналия век.

Дружеството залага в инвестиционната програма ежегодно подмяна на част от съществуващата водопроводна мрежа.

В началото на календарната година се провежда среща с общината за уточняване на годишните ремонтни и строителни програми. Провеждат се съвместни мероприятия за увеличаване ефекта от подмяна на водопроводи в рамките на амортизационните отчисления чрез поемане на ангажименти от общината за извършване на изкопни работи.

Необходими са съвместни задания за проектиране на водопроводни мрежи с цел спазване изискванията на нормативната уредба и спецификите на населените места и по-качествен последващ контрол, както и съгласуване на инвестиционните намерения на Общината с ВиК дружеството.

Водопотребление

Измервателни устройства има монтирани на част от: водоизточниците, на изход помпени станции и на вход резервоар, което води до липса на точни данни за добитите водни количества.

Тенденция е към намаляване на фактурираните водни количества, както в сектор "население", така също и в „стопански“ сектор. Намалението на фактурираните водни количества 2014г-2009г. в сектор "население" е 11.7%, а в сектор "стопански" е 34.2%. Водопотреблението на жител в общината за 2014г. е 91л/ж/д, а за 2009г. е 95л/ж/д. Голям дял от фактурираното водно количество е битовото водопотребление – 81%(от общо фактурираното).

Измерване на водата

Съгласно Закона за водите - чл.194а(1) отнетия при водовземането обем вода да се измерва посредством отговарящи на нормативните изисквания измервателни устройства. При техническа невъзможност за монтиране, поддръжка и контрол на измервателни устройства към водоизточници, установена в двустранен протокол между органа, издаващ разрешителното, и ползвателя, се допуска монтажът им да се извърши на хранителната тръба на напорния резервоар или на довеждащия водопровод, при директно включване на потока във водоснабдителната система на населеното място(чл194а(4)).

В инвестиционната програма на дружеството се залагат средства за закупуването и монтирането на измервателни устройства на водоизточниците, а там където са монтирани се следи за тяхната последваща проверка, съгласно сроковете определени в нормативната база. Следи се за своевременно отремонтиране на повредени измервателни устройства.

Незадоволителен е броя на монтирани измервателни устройства на водоизточници, поради липса на финансова възможност на дружеството.

Социално-икономически особености

Спада на населението през последните пет години е около 8%.

Основните производствени предприятия в Община Монтана са:

В хранително-вкусовата промишленост:

- „Валка“ЕООД- производство на хляб и сладкарски изделия;
- „ЕЛИТ-06“ЕООД – производство на боза;
- „Флестера“ООД- производство на хляб и хлебни изделия;
- „Гала-Н“ЕООД- месопреработване(пилешко);
- „Крокантина“ООД - производство сладкарски изделия;

- СД"Войнов и СиЕ" - производство млечни изделия.

Индустрия:

- „Монбат“АД - производство акумулатори;
- „Берг Монтана фитинги“ЕАД - производство фитинги;
- „Ирели“ООД - производство дървени играчки;
- „Балкан“ЕООД – производство метални изделия;
- „Крос“ООД - производство велосипеди;
- „БКК-95“ЕООД - производство метални изделия.

ВиК оператор

Услугите по водоснабдяване с питейна вода, отвеждане и пречистване на отпадъчни води в област Монтана се осъществява от „ВиК“ООД гр.Монтана, с изключение на община Берковица, където съществува общинско дружество.

Дружество „ВиК“ООД гр.Монтана е със смесена(държавна и общинска) собственост, разпределена по следния начин – 51% държавна и 49% общинска.

Операторът „ВиК“ООД Монтана предоставя всички видове услуги: водоснабдяване, отвеждане и пречистване на отпадъчните води.

Клиенти на дружеството са отделните домакинства, бюджетни, стопански и промишлени организации и фирми.

Сезонен режим на водоподаване

През летните месеци при продължително засушаване на сезонен режим са следните населени места в общината: с.Студено буче (селото е на режим и при проливни дъждове, поради замътяване на водоизточниците към помпената станция. Започнато е изграждането на довеждащ водопровод от с. Войници за осигуряване на допълнителни водни количества), с. Долна Вереница (населенето място има изготвен проект и предстои изграждането на тръбен кладенец за осигуряване на допълнителни водни количества), с.Славотин.

За обеззаразяване на питейната вода се използва хлор-газ в ХВ"Ср.бара" и белина за останалите водоизточници.

Отвеждане и пречистване на отпадните води

На територията на общината единственото населено място с изградена канализационна мрежа е гр.Монтана.

Канализационната мрежа е смесен тип – за битови и дъждовни води.

Събраните от канализационните колектори отпадни води заустват в градска пречиствателна станция за отпадни води /ГПСОВ/. Пречиствателната станция е пусната в експлоатация през 2009г. Същата е оразмерена за 98617 екв.ж. Пречистването е тристъпално – механично, биологично и обезводняване на утайките.

Пречистените отпадни води се заустват в р.Огоста. Услугата отвеждане и пречистване на отпадъчни води се предоставя за гр.Монтана.

Канализационна инфраструктура

На територията на общината единственото населено място с изградена канализационна мрежа е гр.Монтана. Канализационната мрежа е смесен тип – за битови, промишлени и дъждовни води. Събраните от канализационните колектори отпадъчни води заустват в градска пречиствателна станция за отпадъчни води (ГПСОВ).

Пречиствателната станция е пусната в експлоатация през 2009г. Същата е оразмерена за 98 617ЕЖ, с $Q_{пр.}=17840\text{м}^3/\text{д}$. Пречистването е тристъпално – механично, биологично и обезводняване на утайките. Пречистените отпадъчни води се заустват в р.Огоста. Извършва се периодичен мониторинг на качествата на заустените в реката води от лабораторията към ПСОВ и от акредитирана лаборатория, съгласно разрешителното за заустване.

Канализационна мрежа

През месец август 2015г. завърши изпълнението на проект „Разширение и рехабилитация на канализационната и водоснабдителна мрежи на гр.Монтана“, при което бяха подменени участъци от водопроводната и канализационна мрежа на гр.Монтана и доизградена канализационната мрежа на града.

Не подменена остана канализационната мрежа на жк "Младост", жк "Плиска" и кв."Живовци", тя е изградена от бетонови тръби през периода края на 70те-90те години на миналия век.

Прогнози за развитие на водоснабдяването

Източниците на вода са повърхностни и подземни води.

Съгласно българското законодателство стремежът е към постигане на следните цели:

- подобряване на условията на живот на населението, свързани с услугите по водоснабдяване и канализация;

- постигане на европейски стандарти в предоставянето на водоснабдителни и канализационни услуги;
- увеличаване на достъпността, надеждността и безопасността на услугите по водоснабдяване и канализация;
- опазване на околната среда и водите;
- подновяване, разширение и подобрене на съществуващата водоснабдителна и канализационна системи и прилежащите съоръжения;
- подобряване на качеството и ефективността на водоснабдителните и канализационни услуги.

ПРОБЛЕМИ И ПРЕПОРЪКИ:

Относно водоснабдяването

- подобряване състоянието на водоснабдителната инфраструктура с цел намаляване аварията и течовете.
- изграждане на алтернативни водоизточници, с цел предотвратяване на режимно водоподаване при продължително засушаване.
- повишаване на енергийната ефективност.

Относно канализацията

- собствен мониторинг от страна на дружеството на отпадъчната вода на абонатите, замърсяващи канализационната мрежа.
- Първоначалният преглед и оценка на съществуващото положение са основата, върху която се изграждат хипотезите и прогнозите за развитието и подобряването на ВиК инфраструктурата. Възможностите за развитие на водоснабдяването се изразяват в мерки, които да осигурят:
- качествени услуги на потребителите(необходимите количества питейна вода с качества отговарящи на действащите стандарти);
- да стопанисва, поддържа и експлоатира ВиК мрежи и съоръжения;
- намаляване на загубите.

Водоснабдяване

Проблеми:

- големи загуби на вода, вследствие амортизирани водопроводи и съоръжения;
- своевременно регистриране на възникнали аварии;
- въвеждане сезонен режим на вода в някои населени места.

Действия:

- подмяна на амортизираната водопроводна мрежа;
- ремонт и саниране на напорните резервоари(100% водоплътност);

- диспечеризация на резервоарите, с цел предотвратяване тяхното преливане;
- подмяна помпени агрегати, с цел оптимизиране енергоемкостта;
- монтиране измервателни устройства.

Канализация

Действия:

- периодичен собствен мониторинг на заустените в канализационната мрежа отпадъчни води;
- периодична профилактика на канализационната мрежа.

13.3 ЕЛЕКТРОСНАБДЯВАНЕ

В сравнение с демографското състояние на другите области от страната, област Монтана е в една от най - неблагоприятните позиции. Това означава, че община Монтана не е привлекателно място за живеене и ако няма промени в социално- икономическото състояние на региона, през следващите години може да се очаква задълбочаване на неблагоприятните тенденции - обезлюдяване и застаряване на населението главно заради намаляване броя на хората в трудоспособна възраст, което от своя страна се дължи най-вече на трудова миграция.

Този проблем ще се превърне в сериозна пречка за икономическото развитие на областта.

Общината има 24 населени места с общо население 53 856 жители (01.02.11 г.).

Електроенергетика

Настоящата част е разработена въз основа на материали и разработки на съответните ведомства: "ЧЕЗ Разпределение България" АД и „Електроенергиен системен оператор“ ЕАД. Целта е да се изяснят възможностите за електрозахранване в настоящия момент и в перспектива.

Съществуващо състояние

Електропреносната мрежа с мощност 110 /220 и 400 kV се стопанисва от НЕК- ЕАД, Предприятие "Мрежи високо напрежение" Електропреносен район Монтана. Електропроводи с мощност 400 kV, излизащи от АЕЦ Козлодуй до ел. подстанция "София-запад" преминават транзитно през територията на областта.

Електроенергийната система на община Монтана се характеризира с добре изградена мрежа и инженерно-технически съоръжения. Всички населени места на територията на община Монтана са електрифицирани.

Основен източник на електроенергия в момента на системата ВН за този район се явяват подстанциите „Монтана“ и „Жеравица“, които захранват общо 207 броя трафопостове 20/0,4кV с обща инсталирана мощност 97,6 MVA.

Дължината на електропроводите средно напрежение 20кV, покриващи площта на общината е 121км, от които:

- Въздушни електропроводи – 58км
- Подземни електропроводи – 63км

Дължината на ниско напрежение 0,4кV е 353км, от които:

- Въздушни електропроводи – 156км
- Подземни електропроводи – 197км

При полагането на въздушните електропроводи са спазени сервитутните линии за съответните напрежения съгласно Наредба за изменение и допълнение на НАРЕДБА № 16 ОТ 2004 Г. за сервитутите на енергийните обекти, (обн. - ДВ, БР. 12 ОТ 2014 Г.),изм. и доп. - ДВ, бр. 77 от 2008 г., изм. и доп. - ДВ, бр. 12 от 2014 г., изм. - ДВ, бр. 75 от 2015 г.), а именно:

В населени места

- Въздушен електропровод СН 20кV - 4 m, по 2 m от двете страни
- Въздушен електропровод ВН 110кV - 8 m, по 4 m от двете страни
- Въздушен електропровод ВН 400кV - 18 m, по 9 m от двете страни

В ненаселени места

- Въздушен електропровод СН 20кV
 - При едностранно обслужване - 6 m, по 3 m от двете страни
 - При двустранно обслужване - 7,5 m, в т.ч. спрямо оста на електропровода 5 m от страната, избрана за обслужване, и 2,5m от другата страна
- Въздушен електропровод ВН 110кV - 6 m, по 3 m от двете страни
- Въздушен електропровод ВН 400кV - 10 m, по 5 m от двете страни

Перспективно развитие на електрификацията

Във връзка с икономическата обстановка в региона на застой и слаб ръст на развитие на селските райони, свързано с производство и съхранение на земеделска продукция, не се очаква повишаване на потреблението на стопански абонати, тъй като има налични мощности от освободените промишлени зони.

В селските райони, където енергийната мрежа е предимно въздушна, се отчита силно намалено потребление на електроенергия от битови

абонати. Очаква се незначителна промяна в изграждане на мрежа ниско напрежение.

През територията на общината е предвидено изграждане на бъдещо железопътно трасе на скоростна жп линия. Неговото обезпечаване с ел.енергия е обект на бъдещо ел.захранване.

Изводи и проблеми

- Електроразпределителната мрежа в областта е добре развита и оразмерена за поемане на големи натоварвания. Техническото състояние на използваните съоръжения е добро и се стопанисва от “ЧЕЗ Разпределение България” АД.
- През изминалите година потреблението на ел.енергия в промишления сектор се е намалило и има свободни мощности.

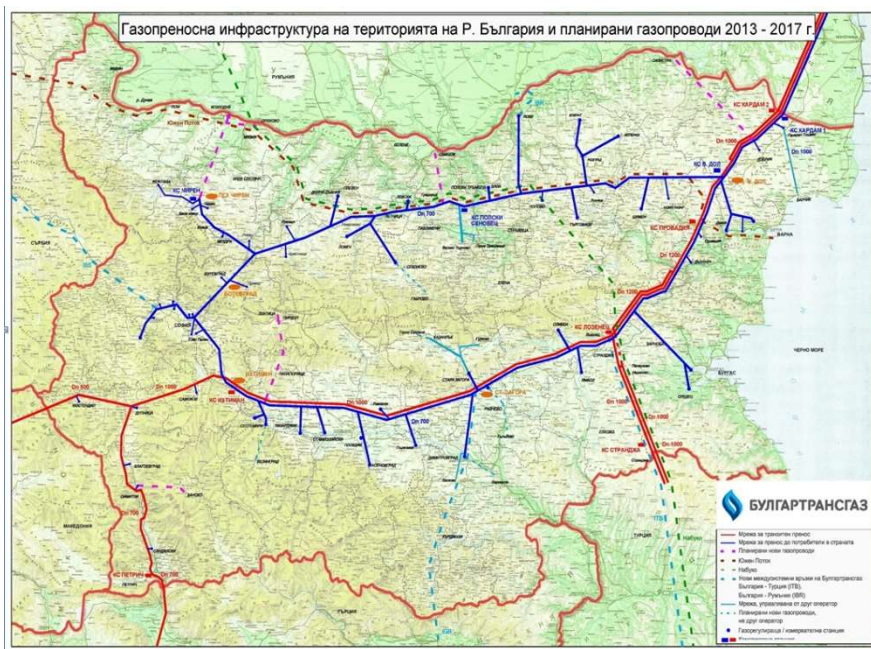
Препоръки

- Периферността, izolацията и обезлюдяването са основен проблем на малките населени места от общината. Чрез инструментите на регионалната политика ще се търсят начини за демографско и икономическо съживяване на тези райони.
- За да се подобри енергийната инфраструктура на общината трябва да се обърне внимание на развитието и рехабилитацията на съществуващата електропреносна и ел. разпределителна мрежа.

13.4 Газоснабдяване

През територията на област Монтана, респ. на община Монтана преминава транзитен газопровод насочен към града.

Близостта на подземното газово хранилище Чирен е благоприятствало изграждането на газопреносна мрежа на Булгаргаз до гр. Монтана.

*Фигура 29.
Газопреносна
инфраструктура на
територията на
Р.България –
състояние и прогнози*

*Източник:
Булгартрансгаз*

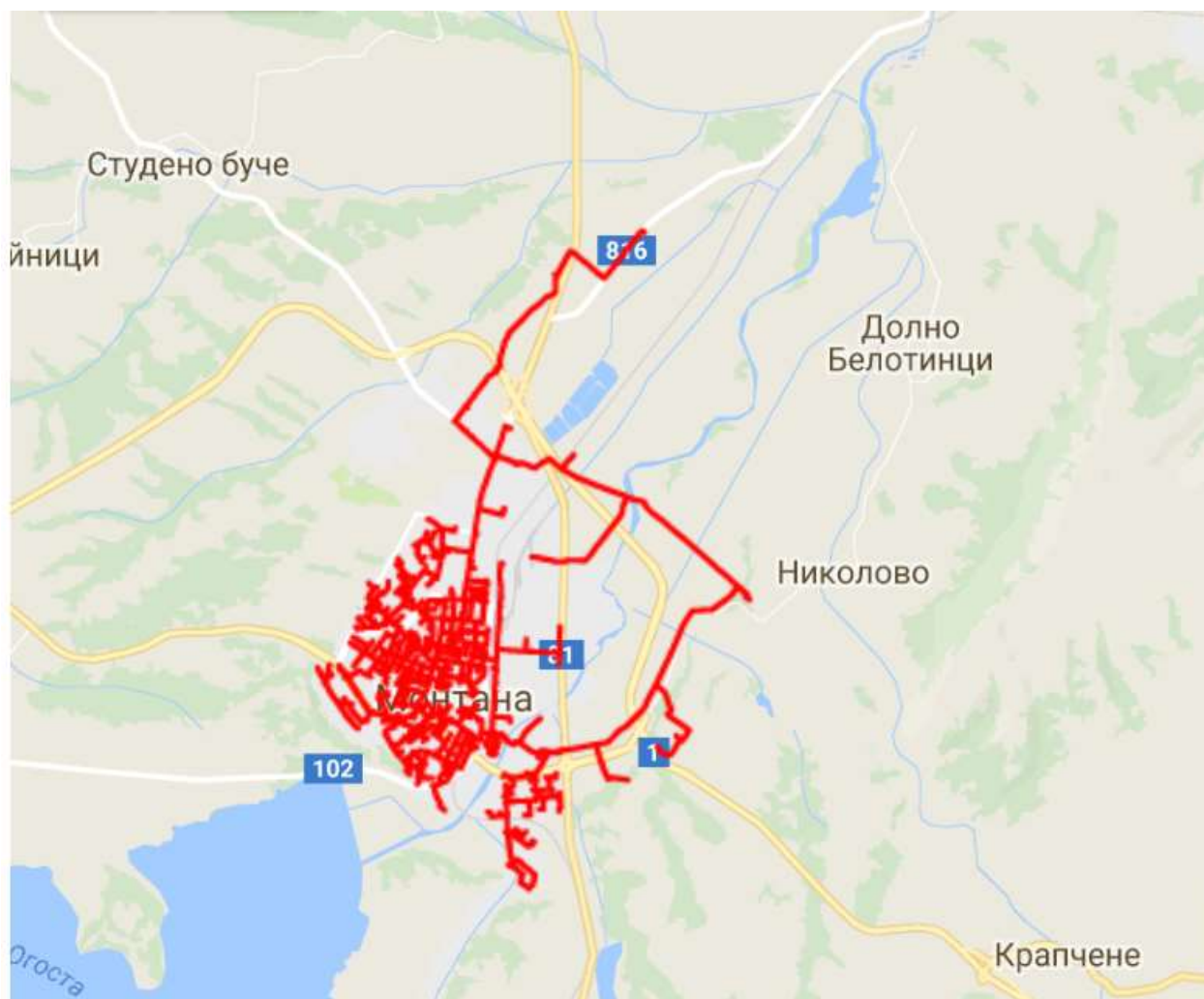
От община Монтана са предоставени цифрови данни за трасето на газопровода и неговия сервитут и зоната за превантивна устройствена защита.

Газоразпределителната мрежа на територията на община Монтана се развива от Овергаз Мрежи.

Днес „Овергаз Мрежи“ АД е най-голямата газоразпределителна мрежа в страната. Компанията е собственик на 2200 км. газоразпределителни мрежи на териториите на 51 български общини, по които годишно се разпределят над 300 млн. куб. м. природен газ. Компанията обслужва 56 500 битови и над 3 000 стопански клиенти, а консолидираният ѝ оборот за 2016 година е над 140 млн. лв.

Газоразпределителната мрежа в общината се развива успешно на територията на града и контактното землище на с.Николово.

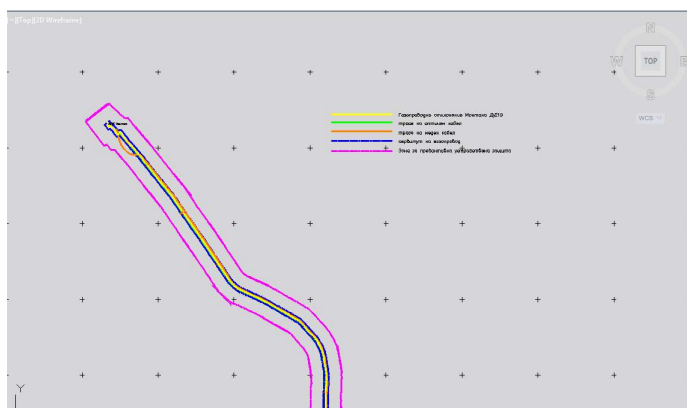
Фигура 30. Схема на газоразпределителната мрежа на Овергаз Мрежи АД на територията на община Монтана

Източник: <https://www.vergas.bg/135>

Данни за трасето на довеждащия газопровод на БулгартрансГаз в цифров вид са предоставени чрез община Монтана:

Фигура 31. Цифрови данни за газопровода до гр. Монтана

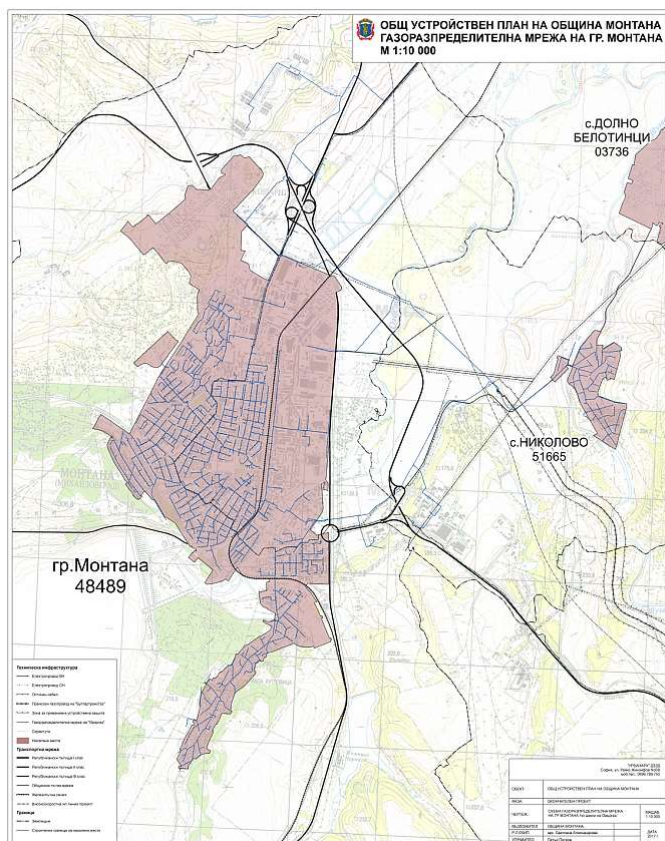

Източник общ. Монтана

Данните включват цифрова информация за трасето на газопровода, неговите сервитути и територията за превантивна устройствена защита. Данните не са придружени с технически параметри за самия газопровод. Не са включени данни за газоразпределителна/и станция за града, местоположение, сервитути и параметри.

По предоставени чрез община Монтана цифрови данни от Овергаз Мрежи АД на настоящият етап газоразпределителната мрежа обхваща цялата жилищна зона на града, като са подадени и клонове към производствената зона.

Фигура 32. Схема газификация – ОУПО община Монтана

Източник Овергаз Мрежи чрез община Монтана

По данни от Областна стратегия за развитие на област Монтана 2014 – 2020 на територията на град Монтана изградената газоразпределителна мрежа е с дължина 27 км и през 2014 се стопанисва от «Монтанагаз» АД, (дъщерно дружество на Овергаз Мрежи). Газифицирани са 43 бр. обществени консуматори - училища, детски градини, здравни заведения и др.

Битовата газификация се разширява, като битовите потребители вече са 1526. В промишлената зона на гр. Монтана има достъп до два газопровода, а основната част от производствените предприятия са газифицирани (25 бр. промишлени консуматори). За периода 2007-2011 г. мрежата се е разширявала и абонатите са се увеличили. Очаква се занапред включването на битовите потребители да нарастне с около 50%.

В бъдеще, при достатъчна икономическа обоснованост съществува възможност газоснабдителната мрежа да се разшири, за да достигне и до други общини и повече населени места в областта.

Към момента газоразпределителната мрежа вече обхваща почти всички публични потребители като училища, детски градини, здравни заведения.

На настоящият етап не са предоставени конкретни данни за техния брой и за броя битови потребители.

Разработеният Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Монтана (ИПГВР) и ПРОГРАМАТА за намаляване на нивата на ФПЧ-10 и ПАВ и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в община Монтана с План за действие за периода 2016-2018 г. (Актуализация), дава следните данни за разпределение на газифицираните домакинства по райони: (данните са на общинската администрация):

Таблица 61. Разпределение и брой на нетоплофицираните домакинства по райони

Район/квартал	жители	домакинства	Негазифицирани домакинства
кв. Кошарник	2214	1230	956
кв. Младост - 2	6848	2720	2526
кв. Младост - 1	4940	2298	2134
кв. Плиска	2889	1343	1248
Център	8294	3858	3584
IV - микрорайон	4540	2111	1961
III - микрорайон	2097	975	905
кв. Живовци	3820	1777	1650
кв. Огоста	1643	764	710
кв. Пъстренци	3588	1669	1551

Район/квартал	жители	домакинства	Негазифицирани домакинства
кв. Изгрев	722	336	312
кв. Мала Кутловица	1220	567	527
Промислен район	Няма данни	-	-

Източник: ПРОГРАМА за намаляване на нивата на ФПЧ-10 и ПАВ и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух в община Монтана с План за действие за периода 2016-2018 г. –Актуализация

На настоящият етап във връзка с вида и обхвата на Общия устройствен план на община Монтана не са посочени конкретни перспективни пространствени направления и искания за разширяване на газоразпределителната мрежа на територията на общината.

При последващи фази на проектиране на Общ устройствен план на град Монтана следва да се разработи по-подробна Схема на газоразпределителната мрежа, включително и за съществуващата Северна производствена зона, за производствена зона Юг.

Сервитутите на ГРМ извън регулация са съгласно "Наредба № 16 от 09.06.2004 г. за сервитутите на енергийните обекти" в зависимост от материала и диаметъра на газопровода и от мястото на полагане, като конкретно са:

- при диаметър до Ду300 mm - за стоманени газопроводи - през земеделски имоти - ивици с ширина по 4 m от двете страни на газопровода;
- при диаметър от Ду300 mm до Ду700 mm - за стоманени газопроводи - под полски пътища и в сервитути на общински и републикански пътища - ивици с ширина по 2 m от двете страни на газопровода;
- за полиетиленови газопроводи - през земеделски имоти - ивици с ширина по 2 m от двете страни на газопровода;

за полиетиленови газопроводи - под полски пътища и в сервитути на общински и републикански пътища - ивици с ширина по 1 m от двете страни на газопровода.

Сервитутите на ГРМ в регулация са съгласно "Наредба № 16 от 09.06.2004 г. за сервитутите на енергийните обекти" в зависимост от материала и диаметъра на газопровода и от мястото на полагане, като конкретно са:

- при стоманени газопроводи - ивици от двете страни на газопровода, несиметрично на оста му, с ширина, представляваща сбор от радиуса на тръбата + 1,20 m, от едната страна и радиуса на тръбата + 4 m, от другата страна;

- при полиетиленови газопроводи - симетрични ивици от двете страни на газопровода, с широчина 0,40 m.

13.5 Напоителни системи

(по данни на „напоителни системи“ ЕАД, Клон Мизия, ХТР Монтана)

На територията на община Монтана съществуват две хидромелиоративни системи: НС „Огоста“ и НС „Клисурица“.

НС „Огоста“ е с водоизточник язавир Огоста, публична държавна собственост. Посредством възовземен тунел с дължина 1450м, водата се подава до Помпена станция „Монтана“. От там по доводящ тръбопровод с дължина 2340 м отива до ПС „Кошарник“, от където се разпределя па тръбопроводите Гт-1, ГТ-2 и ГТ-4 до напоителните полета с. Дорно белотинци, Николово, Ерднен. Чрез ПС „Монтана“ водата се изтласква до главен канал Р-0 и посредством него и дюкер се доставя до поливните площи в зечмищата на с. Д-р Йосифово, Ст. Буче, Горна и Долна Вереница, с. Винище. Напоителната система е изградена за напояване на 53634дка, от които 41218 с помпено доставяне на водата.

НС „Клисурица“ е с водоизточник яз. Клисурица, държавна собственост, с общ обем 1800000 м³. Изградени са за напояване 4930дка, от които 1900дка помпено доставяне на вода чрез ПС „Клисурица“ и 3030дка гравитачно.

В цифровите модели на КВС на землищата на селата на община Монтана, окритите кана на напоителните системи са отразени частично и непълно. Голяма част от тях към момента са разградени.

ГЛАВА 14. ТЕРИТОРИИ С ВЕРОЯТНО РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ И ПРОИЗВОДСТВЕНИ АВАРИИ – ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ ЗА УСТРОЙСТВО И ЗАЩИТА

14.1 Защита от наводнения (по данни на ПУРН на Басейнова дирекция Дунавски район – Плевен)

Наводненията са природно явление, което не може да бъде предотвратено. Вероятността за тяхната поява и степента на пораженията им зависят от редица фактори, познаването и управлението на които позволява да се въздейства върху общите негативни последици от наводненията.

Фигура 33. Обща информация за водосбора на река Огоста

Оценката и управлението на риска от наводнения е предмет на Директива 2007/60/ЕС, позната още като Европейска Директива за наводненията, която е в сила от 26.11.2007 г. и е транспонирана в националното законодателство с изменението на Закона за водите през м. август 2010 г. Директива 2007/60/ЕО относно оценката и управлението на риска от наводнения (Директива за наводненията) създава рамка за оценка и управление на риска от наводнения в държавите-членки на Европейския съюз. Тя създава база за подобряване управлението на риска от наводнения и цели намаляване на неблагоприятните последици за

Оценен, по Европейската Директива за наводненията и Закона за водите, рискът от наводнения е значителен по части от поречието на р.Огоста, но повечето места са извън територията на Община Монтана. Във връзка с наводненията през летния период на 2014 г. в Северна България, по информация на Басейнова дирекция - Дунавски район, на територията на Община Монтана няма определени райони с потенциален риск от наводнения. Уязвима зона, от наводнения на територията на общината, е зоната около р. Огоста и р. Цибрица, а цялата територия на Община Монтана е определена като чувствителна зона.

Обзорна карта на районите със значителен потенциален риск от наводнения за речния басейн на р. Огоста

Райони със значителен потенциален риск от наводнения
Речен басейн на р.Огоста

РЗПН с висок риск

- ASPRF_OG_011 в Огоста при гр.Мизия
- ASPRF_OG_012 в Бърлянците при с.Бели извор
- ASPRF_OG_061 в Барковско при гр.Барковско
- ASPRF_OG_013 в Скъп при гр.Бела Слатина

РЗПН със среден риск

- ASPRF_OG_062 в Бърлян от с.Бърлян до с.Борова
- ASPRF_OG_041 в Ботин при гр.Бърлян
- ASPRF_OG_014 в Ботин при гр.Криводол
- ASPRF_OG_015 в Огоста при с.Хайредин
- ASPRF_OG_018 в Скъп при гр.Криводол

РЗПН с нисък риск

- ASPRF_OG_062 в Бърлян от с.Бърлян до с.Борова
- ASPRF_OG_041 в Ботин при гр.Бърлян
- ASPRF_OG_014 в Ботин при гр.Криводол
- ASPRF_OG_015 в Огоста при с.Хайредин
- ASPRF_OG_018 в Скъп при гр.Криводол

Населени места

- град
- село
- манастир

Пътна инфраструктура

- път I клас
- път II клас
- път III клас

Хидрография

- река
- поточе
- воден обект

Земно покритие - КОРИН 2006

- артириална територия
- индустриални зони
- големи

1 : 350 000

0 5 10 20

Масштаб при изход А3

Изход А3

Проект "Устойчивост на климата - Устойчивост на риска от наводнения" №01/06/000012/12/20/02/02

финансиран от ОПОС

Подготвен от: ДУНАВСКИ ДИРЕКЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР за управление на водите в Дунавския район и Централен Дунавски район

БАСЕЙНОВА ДИРЕКЦИЯ ДУНАВСКИ РАЙОН

Възстановен Център за прогнозиране на климатични изоброжения

РЕСАР - www.resar.eu

RESAR

Copyright © 2013 RESAR. Всички права запазени

Европейски съюз

България

Румъния

Сърбия

202

При изследване на участъците на територията на общината по проектни единици /Приложение 9.1 от проекта на ПОРН/ са установени следните участъци:

- Река Цибрица; Населено място: Долно Церовене; Минали наводнения: да; Население в участъка към 2010: 849; Опасни замърсители: не; Зони за защита на водите: зони по НАТУРА 2000 (SPA); Културно наследство: не; Площ на участъка (км²): 8.42.
- Река Шугавица; Населено място: Крапчене; Минали наводнения: не; Население в участъка към 2010: 322; Опасни замърсители: да; Зони за защита на водите: зони по НАТУРА 2000 (SPA); Културно наследство: не; Площ на участъка (км²): 8.96.
- Река Огоста; Населено място: Монтана; Минали наводнения: да; Население в участъка към 2010: 44602; Опасни замърсители: да; Зони за защита на водите: не; Културно наследство: да; Площ на участъка (км²): 29.73.

Значими събития на територията на общината, свързани с наводнения, са:

- Населено място: Монтана; Река - Огоста; Дата на настъпване на наводнението: 26 юли 1999 г.
- Населено място: Вирове; Река - Вировска; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г.
- Населено място: Монтана, Мала Кутловица; Река - Огоста; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г. и 23 август 2005 г.
- Населено място: Горно Церовене; Река - Огоста, дере; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г., 7 август 2007 г.
- Населено място: Сумер; Река - Шугавица; Дата на настъпване на наводнението: 16 август 2005 г.

На база на оценката на значимостта на потенциални бъдещи наводнения в Дунавски район (Приложение 9.2 от проекта на ПОРН) са определени следните потенциални бъдещи наводнения на територията на общината:

- Населено място: Крапчене; Река - Шугавица; Значимост "Човешко здраве": не; Значимост "Стопанска дейност": да; Значимост "Околна среда": не; Значимост "Културно наследство": не; Значимо по брой показатели: 2; Значимо по брой категории: 1.
- Населено място: Монтана; Река - Огоста; Значимост "Човешко здраве": да; Значимост "Стопанска дейност": да; Значимост "Околна среда": да; Значимост "Културно наследство": не; Значимо по брой показатели: 4; Значимо по брой категории: 3.

По предварителни разчети, от реализацията на ОУПО, се очаква незначително въздействие върху съществуващите хидроложки условия на района и върху режима и качеството на повърхностните води.

Мерки препоръчани в Доклада по Екологична оценка

Програмата от мерки за постигане на целите за повърхностните води в басейна на река Огоста, на територията на община Монтана могат да бъдат систематизирани така:

- Доизграждане и изграждане на канализация и осигуряване на подходящо пречистване на отпадъчните води от населените места;
- Забрана за издаване на разрешителни за водовземане с цел ВЕЦ (с изключение на руслови ВЕЦ);
- Забрана за сечи на естествена дървесна растителност по бреговете и островите в реките;
- Залесяване на бреговете на реките с местни дървесни видове;
- Залесяване на водосбора с подходящи местни видове
- Мерки по поддържане на локализираните природни местообитания и местообитания на целевите видове в благоприятно придозащитно състояние;
- Прилагане на добри земеделски практики
- Проучване влиянието на населените места
- Осигуряване на екологичен минимум
- Намаляване на риска от наводнения и устойчиво управление на водите.

Мерките, които целят проучване на явленията, свързани с риск от наводнения, включително и в исторически план, са проекти и проучвания за определяне на териториите с риск от наводнение, потенциалните заплахи и щети, определяне на необходимите мерки за защита на тези райони, създаване на система за ранно предупреждение.

Конкретните мерки за постигане на тази цел са:

- Заснемане на релефа на реките и създаване на цифров модел на релефа;
- Картиране на наводняемите зони;
- Определяне на зони, застрашени от наводнение при различни сценарии на високата вълна;
- Изграждане на система за ранно предупреждение при риск от наводнения;
- Поддържане на речните легла за осигуряване преминаване на високата вълна.

Преглед на рисковете от наводнение от язовир "Огоста". Анализ и мерки (по данни на общинската администрация)

Язовир "Огоста" е най-крупното потенциално опасно хидротехническо съоръжение в област Монтана.

Основните параметри на язовира са:

- водосборна област - 985 кв. км;
- воден обем - 506 000 куб. м;
- язовирна стена - височина 58,80 м; дължина по короната 1460 м; ширина в основата 314 м;
- преливник - максимална проводимост 1 400 куб. м за сек.;
- основен изпускател - максимална пропускателност 153 куб.м за сек.

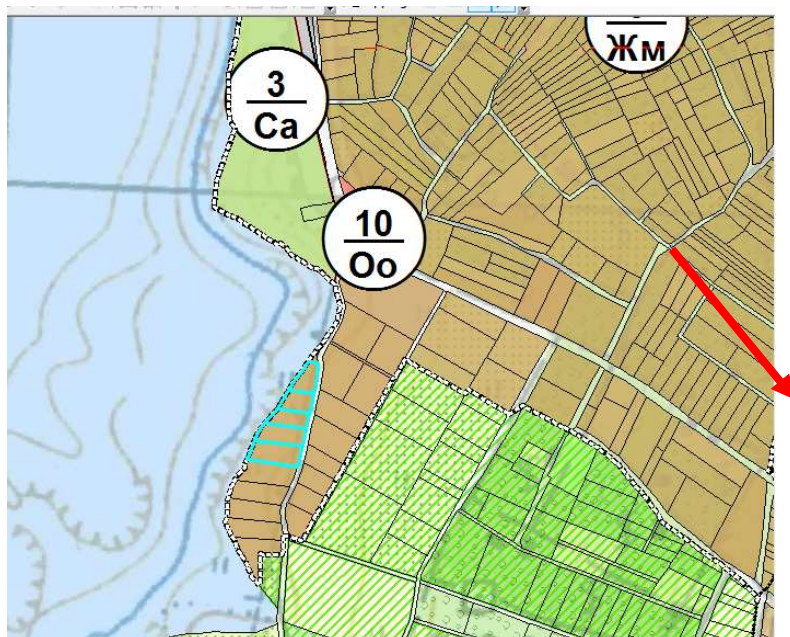
В заливната зона на язовир "Огоста", която е с площ общо 365 кв. км, попадат частично 3 броя населени места с около 45 000 жители от община Монтана.

С особена острота стои въпроса за организацията на защитата на населението и националното стопанство от град Монтана, който е в непосредствена близост след язовирната стена и в който е съсредоточена най - голяма част от населението от заливната зона на язовира.

Причини за възникване на критични ситуации с опасност за наводнение могат да бъдат следните явления:

- високи води причинени от проливни дъждове;
- неочаквани и непредвидени огромни свличания на земни маси във водохранилището;
- мокри петна и поява на съсредоточена филтрация през сухия откос на язовирната стена;
- филтрационни огнища под основата на стената и през прилежащите ѝ скатове;
- земетресение;
- терористична дейност, въоръжен конфликт и др.

Фигура 35. Крайбрежни застроени имоти застрашени от срутища, по Писмо 70-00570/06.04.2017г, геозащита Плевен; идентифициран риск от свличане на земни маси в чашата на язовира

При усложнена метеорологична обстановка, нарастваща интензивност на валежи, в гр. Монтана и населените места от заливната зона на яз. "Огоста" съществува реална опасност за възникване на наводнение поради факта, че:

- корекцията на р.Огоста след язовирната стена в очертанията на гр.Монтана е изградена частично по левия бряг в района непосредствено пред "Черния мост";

- не е изградена корекцията в участък от "Черния мост" до околоръстен път, минаващ покрай бензиностанция "Шел";
- нарушено е напречното сечение и е намалена проводимостта на естественото речно корито от извършени незаконни врязвания с изхвърляни земни маси и отпадъци, както и от обраствания с растителност /дървета, храсти и др./ в некоригирания речен участък в очертаванията на гр.Монтана.

Мярка:

Предвидената с ПУП Площадка за едрогабаритни битови отпадъци да се огради откъм речвия бряг с масивна бетонна ограда с височина мин. 2м, която да не позволява изхвърляне на отпадъци в речното корито.

При съществуваща реална опасност за наводнения от язовир "Огоста", възможните варианти за заливания на територии под него са както следва:

Първи вариант: При възникване на аварийна обстановка от язовир "Огоста" и сумарно провеждано водно количество 400 куб.м / сек. /максимално натоварване на основен изпускател и частично преливане през преливното съоръжение/, в условията на частично изградена корекция на река Огоста се очаква наводнение до кота 142,00 в промишлената зона на града и в част от жилищните квартали между ж.п. линията и булевард "Трети март" с площ 2 500 дка, в която попадат :

- 55 бр. крупни обекти и фирми с личен състав 5 300 човека и 190 масивни сгради;
- 150 бр. жилищни сгради с население 1 160 човека от секциите с номера 37, 38, 39, 40, 45 и 51.

Максималната дълбочина на водния стълб в по - ниските места ще достигне до 130 см.

По поречието на р.Огоста в населените места от заливната зона, които са разположени в непосредствена близост до реката се очаква разливане на водата по двата бряга и наводняване на ниските места от речната тераса.

Необходимо е аварийно да бъдат проведени укрепителни работи за увеличаване проводимостта на коритото на р.Огоста, както следва:

- по левия бряг на р. Огоста:
 - изграждане на временни диги от земен материал и с параметри — дължина 450 м, височина 2,0 м и обем около 6 000 куб.м в участък пред "Черния мост", където непълно е оформена горната част от напречното сечение на изпълнената корекция на реката;
 - извършване на взаимствен изкоп с параметри - дължина 150 м, ширина 15 м, височина 3,0 м и обем около 7 000 куб.м от земния

насип, който в ситуационно състояние е врязан в коритото на реката при фирма "Сиком плюс" и зад Икономически техникум;

- по десния бряг на р. Огоста:
 - изпълнение на масов изкоп с параметри — дължина 900 м, средна ширина 12 м, височина средно 3,0 м и обем около 25 500 куб. м.

Втори вариант: При възникване на аварийна обстановка от язовир "Огоста" и сумарно провеждано водно количество 930 куб.м / сек. /максимално натоварване на основен изпускател и две трети на преливното съоръжение/, в условията на частично изградена корекция на река Огоста се очаква наводнение до кота 143,00 в промишлената зона на града и в част от жилищните квартали между ж.п. линията и "Княз Александър Батенберг" с площ от 2 900 дка, в която попадат:

- 65 бр. крупни обекти и фирми с личен състав 6 600 човека и 237 масивни сгради;
- 390 бр. жилищни сгради с население 3 400 човека от секциите с номера 37, 38, 39, 40, 45 и 51.

Максималната дълбочина на водния стълб в по - ниските места ще достигне до 190 см.

По поречието на р.Огоста в населените места от заливната зона, които са разположени в непосредствена близост до реката също се очаква разливане на водата по двата бряга и наводняване на ниските места от речната тераса.

При този вариант, поради подприщване на водата, която се провежда по некоригираното речно корито на р.Огоста изцяло се залива и компрометира изградената корекция на реката между яз. "Огоста" и "Черния мост". Поради невъзможност от провеждане на укрепителни мероприятия се налага провеждане на задължителни евакуационни мероприятия и установяване в незалятата част от гр. Монтана.

Трети вариант: При авария на водовземния тунел и при неизграден участък от напоителния канал след него прогнозно се очаква да бъдат наводнени част от районите на Помпена станция на "Напоителни системи" и Ел. подстанцията в западната част на гр. Монтана, жилищни сгради в непосредствена близост с ул. "Парта" и ниската част на жилищен комплекс "Плиските", както и основно жилищни и някои производствени сгради в ниската част от централния район на гр. Монтана между улиците "Юри Венелин", "Парта", "Климент Охридски" и ж.п.линията Монтана - Бойчиновци. В тази заливна зона, която е с незначителен воден стълб до 5 см ще попаднат около 7 000 човека и 200 масивни сгради.

Аварийно - възстановителни работи, които неотложно е необходимо да се извършат са предимно отводнителни, без да се евакуира население и материални ценности.

Четвърти вариант: При авария на язовирната стена, свързана с разрушаване на участък от нея до основите ѝ в момент, когато язовирът е максимално завирен се очаква в заливната зона да попадне по - голяма част от гр.Монтана. При прогнозно определен воден стълб около 20 м в нея ще попаднат около 38 000 човека и 1 100 масивни сгради от заливната зона на гр.Монтана. Извършва се мащабна евакуация на по — голяма част от населението на гр.Монтана

Четвърти вариант е от съществено важно значение при организиране на аварийното планиране не само за град Монтана, но и за всички населените места по поречието на река Огоста, които попадат в заливната зона на язовир Огоста. В тази връзка е необходимо да се знае и придвижването на високата вълна, както и достигането ѝ до застрашените населени места, за да се предприемат необходимите и адекватни мерки за извършване на евакуационни мероприятия.

Времето за достигане "челото" на вълната до населените места по поречието на река Огоста е сравнително неголямо.

Предвидени са и подходящи за целта конкретни мероприятия, които да гарантират защитата на населението при опасност от наводнения и при реално възникнали наводнения.

14.2 Защита от потенциални производствени аварии при предприятия с висок и нисък рисков потенциал

На територията на община Монтана са разположени няколко предприятия определени като такива с висок и нисък рисков потенциал при дейностите на тяхна територия:

- "Поултрипродъкст" ЕАД-Монтана -
- "Монбат" АД - Монтана
- "Тримона" АД - Монтана
- "С и С - Т ЕООД София, гр.Монтана -
- "Берг-Монтана-фитинги" ООД - Монтана -
- Складова база „Ливадски дол“ - гр. Монтана на „Видекс“ АД-София за взривни вещества. Обекта има Разрешително № 68/2007 г. по чл. 104, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда.

Окончателния проект за ОУП на общината не създава устройствени предпоставки за разполагането на нови жилищни райони, транспортни пътища или обекти с обществено предназначение и в зоните за безопасност на предприятия и инсталации с висок рисков потенциал – „Монбат“ АД – производствена база гр. Монтана, «Берг монтана фитинги» ЕАД, гр. Монтана, «Регионално депо за неопасни отпадъци – Монтана, «Стройкерамика»

ООД, гр. Монтана и на Фабрика за слънчогледово масло в землището на село Доктор Йосифово, която е с нисък рисков потенциал.

Северозападно от Складова база „Ливадски дол“, гр. Монтана, за съхранение на взривни вещества, която е с висок рисков потенциал съществува терен – производствена площадка по опорен план, като отстоянието е около 100 м. Съгласно препоръките на ДЕО не е желателно изграждане на различни обекти в периметъра на необходимите безопасни отстояния до съществуващото предприятие с висок рисков потенциал, попадащо в обхвата на Раздел I към глава Седма на ЗООС. Функционира на база издадено Разрешително по реда на чл. 104, ал. 1 от ЗООС /№68/2007 г./, изменено с Решение 01-68/17.02.2016 година на МОСВ.

С предвижданията на ОУПО се предлага теренът да получи друг устройствен статут, адекватен на изискванията както на зоната на въздействие, така и на ЗУТ и подзаконовите нормативни актове. Предложението е тази част от съществуващата южна производствена зона на гр. Монтана да остане производствена площадка без право на застрояване. Съществуващия в нея ТИР паркинг не е узаконяван като такъв. Съществуващият по Кадастрална карта в контактната зона на фирма „Видекс“ Детски лагер, който е незастроен остава горска територия.

На база извършен анализ на перспективите за развитие на общината, областта и Северозападният район за планиране в програмния период не се очаква инициране на дейности, водещи до изграждане на нови предприятия с необходимост от издадено Разрешително по реда на чл. 104, ал. 1 от ЗООС.

При възникване на стопанска инициатива за изграждането на нови предприятия и/или съоръжения с нисък или висок рисков потенциал следва да се изпълнят процедурите по Реда на Глава VI от ЗООС и ЗБР, в процеса на които да се анализират и оценят възможните неблагоприятни последствия от отрицателни въздействия и евентуални големи аварии върху околната среда, както и необходимите отстояния до жилищни райони, обществени сгради и площи, зони за отдих и големи транспортни пътища и райони с природозащитно значение или значение за околната среда, защитени по силата на нормативен или административен акт, както и зоните на въздействие при възникване на голяма авария.

Операторите на предприятия и съоръжения с нисък и висок рисков потенциал и кметът на общината следва да осигуряват редовното предоставяне на обществеността на ясна и разбираема информация относно аварийното планиране на дейността им и необходимите мерки и поведение при възникване на голяма авария.

Да се спазват стриктно установените срокове за актуализиране на разработвания от Кмета на общината **външен аварийен план** като част от общинския план за защита при бедствия по чл. 9, ал.10 от Закона за защита при бедствия и разработваните от оператора на предприятието с висок рисков потенциал доклад за безопасност, доклад за политиката за предотвратяване на големи аварии и вътрешен аварийен план.

Външен план за защита на населението при бедствия и аварии и катастрофи (БАК)

Община Монтана разполага с Външен план за защита на населението при бедствия и аварии и катастрофи (БАК).

Анализирани са всички фактори с потенциален риск за застрашаване на населението – природо-климатични и антропогенни.

Посочени са обектите от критичната публично инфраструктура, които потенциално могат да бъдат засегнати при различните рискови фактори както и броя на потенциално засегнатото население.

Като потенциално опасни обекти с антропогенен произход са посочени язовири и промишлени обекти:

Таблица 62. Потенциално опасни язовири

№	Язовир	Площ (дка)	Максимален обем (куб.м)
1	Яз. "Огоста", гр.Монтана		506 000
2	яз."Чернила ",гр.Монтана	280	1 600
3	яз."Липенска река", с.Липен	77	287
4	яз."Студен кладенец", с.Стубел	13	22
5	яз."Липовец ",с.Николово	88	342
6	яз."Гостнлица ",с.Г.Белотинци	68	283
7	яз."Ягодник ", с.Студено буче	56	340
8	яз."Долна вода",с.Студено буче	249	1 042
9	яз."Бранов дол",с.Долна Рикса	28	98
10	яз."Д-р Йосифово",с. Д-р Йосифово	675	2 800
11	яз."Клисурица", с. Клисурица,	225	1 800

Потенциално опасни промишлени обекти:

- "Поултрипродъкст"ЕАД-Монтана
- "Монбат" АД - Монтана
- "Тримона" АД - Монтана
- "С и С - Т ЕООД София, гр.Монтана
- "Берг-Монтана-фитинги" ООД - Монтана

- Складова база „Ливадски дол“ - гр. Монтана на „Видекс“ АД-София за взривни вещества. Обекта има Разрешително № 68/2007 г. по чл. 104, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда.

Основни изводи:

Най-сериозна заплаха за населението и националното стопанство представляват възможните наводнения в потенциалоопасните язовири, заливните зони на сухи дерета и местни реки при интензивни проливни дъждове, крупни горски и полски пожари.

Устройствените предвиждания на ОУПО са насочени към забраната за строителство в заливаемата част на речните тераси, поддържане на залесяване на бреговете на реките с подходящи местни видове.

Организационните мерки са свързани с наблюдение и периодично почистване на речните корита, недопускане на използването им за изхвърляне на ТБО с цел осигуряване проводимостта при наводнения.

Устройствените мерки във връзка с потенциалните обекти на производствени аварии от обекти с висок и нисък рисков потенциал са:

- обозначаване на териториалния ареал на първата зона на разпространение на най-значими поражения и
- обозначаване на зоните за предупреждени на населението.

Предприятието за слънчогледово масло и биодизел в с. Доктор Йсифово е разположено в извънселищна територия и достатъчно отдалечено от жилищната зона, която остава извън обсега на първа зона на потенциални поражения от пожар с радиус 180м.

За предприятието „Видекс“ АД, склад за взривоопасни вещества в първата зона с най-голям риск от поражения (радиус от 300м) **се предвижда забрана за ново строителство, както и премахване на предназначението на терена сигниран по кадастър за детски лагер и включването му в горския фонд.**

ПРИЛОЖЕНИЕ 1:
ПРАВИЛА И НОРМАТИВИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ОБЩИЯ УСТРОЙСТВЕН
ПЛАН НА ОБЩИНА МОНТАНА
И
ПРАВИЛА И НОРМАТИВИ ЗА ОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛИЗАЦИЯ НА
НЕДВИЖИМОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

октомври 2017г
София

ПРАВИЛА И НОРМАТИВИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ОБЩИЯ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН НА ОБЩИНА МОНТАНА

ГЛАВА ПЪРВА.

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ.

ОБХВАТ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ НА ОБЩИЯ УСТРОЙСТВЕН ПЛАН.

Чл. 1.(1) Правилата и нормативите за прилагане на общия устройствен план на община Монтана определят изискванията, устройственото и функционалното предназначение и ограниченията при застрояването на териториите както и правила и нормативи за опазване и социализация на недвижимото културно наследство по ЗКН.

(2) Неразделна част от настоящите правила и нормативи за прилагане на ОУПО, са показателите за застрояване на отделните видове територии, устройствени зони и самостоятелни терени съгласно **Приложение № 1.**

Чл. 2. Основната цел на общия устройствен план е да осигури устойчиво развитие и благоустрояване на община Монтана в съответствие със специфичните и природни и общественно-икономически дадености и да създаде най-благоприятни условия за живеене, труд и отдих на нейното население.

Чл. 3. (1) В съответствие с целта по чл.2, правилата и нормативите конкретизират и допълват разпоредбите на Наредба № 7/2003 г. (Обн., ДВ, бр. 3 от 2004 г.) на МРРБ за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони, наричана по-нататък накратко "Наредба № 7", както и установяват за определени територии режими на възможна смяна на предназначението на териториите с цел застрояване.

(2) правилата и нормативите:

1.допълват номенклатурата на типовете и разновидностите на устройствените зони, определени с Наредба № 7, вкл. със смесени типове и разновидности устройствени зони и адаптират съдържанието им към конкретните условия;

2.обособяват части от териториите, регламентирани като устройствени зони с допълнителен режим от Наредба № 7, чието устройство и застрояване се подчинява на правила различни от тези на зоната/територията, в която попадат;

3.конкретизират пределните стойности на нормативите за устройство и застрояване на устройствените зони по Наредба № 7;

4.регламентират задължителни изисквания и процедури към последващото подробно устройствено планиране;

5.установяват правила за наблюдение, поддържане и отчитане на прилагането и изменение на общия устройствен план на общината.

Чл. 4.(1) Общият устройствен план обхваща територията на община Монтана в административно-териториалните ѝ граници. Общият

устройствен план на община Монтана обхваща съществуващите и бъдещите урбанизирани и неурбанизирани територии на общината.

(2) Територията на община Монтана се разделя на две зони:

- Полупланинска западна и югоизточна част, включваща части от землищата на гр.Монтана и части от землищата на с. Долна Вереница, с. Горна Вереница, с. Винощице, с. Смоляновци и с. Белотинци;
- Равнинна част, включваща останалите части на тези землища и землищата на още 18 села в общината.

(3) Графичната част на плана е изработена в мащаб 1:25 000 за цялата територия на общината. Фрагмента за гр. Монтана и землището му в М 1:10000 е идентичен с плана в М 1:25000 по отношение на всички устройствени предвиждания и граници.

(4) Неразделна част от общия устройствен план са:

1. правилата и нормативите за прилагането му;
2. придружаващите го схеми и обяснителни текстове;

ГЛАВА ВТОРА.

УСТРОЙСТВО И ЗАСТРОЯВАНЕ НА ОТДЕЛНИТЕ ВИДОВЕ ТЕРИТОРИИ, УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ И САМОСТОЯТЕЛНИ ТЕРЕНИ.

Чл.5. (1) Според основното й предназначение, определено с общия устройствен план, територията на община Монтана се разделя на съществуващи и бъдещи урбанизирани територии (селищните територии на населените места и на селищните образувания) и извънурбанизирани територии - земеделски територии, горски територии, защитени територии и нарушени територии за възстановяване.

(2) В общия устройствен план са определени:

1. границите на урбанизираните територии на населените места (селищната територия, обхваната от съществуващите строителни им граници), определени с графичната част на плана;
2. земеделските територии
3. горските територии, с техните подвидове;
4. защитените територии и защитените зони по ЗООС и ЗБР;
5. защитените територии за опазване и социализация на недвижимото културно наследство;
6. териториите с възможна смяна на предназначението с цел застрояване;
7. границите на разширяване на строителните граници на съществуващите урбанизирани територии.

Чл.6.(1) Урбанизираните територии обхващат съществуващите селищни територии на гр. Монтана, и останалите 23 села в общината, както и териториите за разширение на населените места, за създаване на нови или разширяване на границите на селищните образувания (вилни зони). Съществуващите и новите граници на урбанизираните територии са определени в графичната част на общия устройствен план на община Монтана.

(2) Извънурбанизираните територии са земеделски, горски, нарушени и защитени територии, пътища, водни течения, междуселищни инфраструктурни проводни, специални терени и терени с друго предназначение, които обхващат цялата останала територия на община Монтана.

(3) С общия устройствен план са предвидени параметрите за допустима урбанизация в извънурбанизираните територии, като са определени зоните, в които е допустимо застрояване и условията за промяна на предназначението им и за разрешаване на строителство.

Чл.7.(1) В урбанизираните територии се обособяват следните групи устройствени зони и самостоятелни терени:

1. група жилищни устройствени зони **(Ж)**;
2. група устройствени зони за общественообслужващи дейности **(Оо)**;
3. група производствени и производствено-складови зони **(П)**;
4. група устройствени зони централна смесена зона (Цсм)
5. група територии за защита на културно-историческото наследство
6. група устройствени зони и самостоятелни терени на зелената система в урбанизираните територии **(Оз)**
7. устройствена зона за спорт и атракции **(Сп-а)**;
8. група устройствени зони за вилен отдих **(Ов)**;
9. група смесени многофункционални зони **(Смф)**
10. самостоятелни терени за бази на градското стопанство и техническата инфраструктура **(цвят т. сив)**;
11. самостоятелни терени за специални обекти на сигурността и отбраната **(цвят св. розов)**.
12. устройствени зони за земеделски нужди с възможност за смяна на предназначението;

(2) Подвидовете Устройствови зони и функционалното предназначение на самостоятелните терени, както и ограниченията и изискванията при изработване на подробните устройствени планове за устройствените зони и самостоятелните терени по ал. 1 са посочени в **ГЛАВА ТРЕТА**.

Чл.8.(1) В извънурбанизираните територии се обособяват следните групи устройствени зони и самостоятелни терени:

1. земеделските територии **(сигнатури по Легендата, в чертежа, М 1:25000)**: земеделски земи: ниви, трайни насаждения, лозя, ливади, пасища, мери,

2. горски територии **(сигнатури по Легендата, в чертежа, М 1:25000)**:

а) горски земи – широколистни гори

б) горски земи – иглолистни гори;

в) горски земи – обслужващи територии;

г) горски земи – поляни, голини и пасища;

3. Група територии с особена и превантивна устройствена защита:

а) територии за защита на природни обекти, защитени местности **(Зм)**, защитени територии **(Зт)** и прородни забележителности **(Пз)** **(сигнатури по Легендата, в чертежа, М 1:25000)**:

б) група територии за защита на културно-историческото наследство **(сигнатури по Легендата, в чертежа, М 1:25000)**:), включващи територията на НКЦ с национално значение „Калето“, защитени територии за опазване на НКН, територии и самостоятелни терени за опазване на единични и групови НКЦ и охранныте им зони.

г) охранителни зони на водоизточници за питейно водоснабдяване;

д) територии със специално предназначение за отбрана и сигурност

4. нарушени и добивни територии, включващи:

а) зони за открити рудници и кариери;

б) депа за ТБО и строителни отпадъци;

в) нарушени територии за рекултивация и озеленяване;

(2) Режимите за устройство и застрояване на съществуващите и новообразуваните урбанизирани зони и самостоятелните терени по чл.7, ал (1) са посочени в **ПРИЛОЖЕНИЕ № 1**.

Чл.9. Границите на устройствените зони и самостоятелните терени са определени в чертежите в мащаб 1:25000 със съответните сигнатури и индекси;

ГЛАВА ТРЕТА

ВИДОВЕ УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ

РАЗДЕЛ I

ЖИЛИЩНИ УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ

Чл. 10. Жилищните устройствени зони на територията на община Монтана обхващат съществуващите жилищни територии в строителните граници на град Монтана и проектните им разширения, жилищните територии в селата, както и предложените с плана жилищни зони за бъдеща урбанизация. Съществуващите и проектните жилищни устройствени зони в селата са с преобладаващо застрояване с малка височина до 10м.

Чл. 11. Обособените жилищни устройствени зони се диференцират на следните видове:

1. Жилищна зона с малка височина в зоната за разширение на град Монтана и в селата; означена като Жм;
2. Високоетажна жилищна зона с комплексно застрояване – съществуващи жилищни комплекси – Жк-г
3. Средноетажна жилищна зона със смесен характер на застрояване и възможности за развитие на общественно-обслужващи дейности - Жс

Чл. 12. Границите на зоните за застрояване в УПИ се определят с ПУП с ограничителни линии за застрояване към прилежащите улици и към съседни УПИ по правилата на чл. 31, ал(1), т. 1 и 2, ал.4,5 и 6 и чл. 32 и чл.33 от ЗУТ.

Чл. 13. Пространството около сградите се предвижда за озеленени площи, както и за изграждане на подходи, алеи, рампи, открити паркинги.

РАЗДЕЛ II

ЦЕНТРАЛНА СМЕСЕНА ЗОНА, УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ И САМОСТОЯТЕЛНИ ТЕРЕНИ ЗА ОБЩЕСТВЕНО ОБСЛУЖВАНЕ

Чл. 14. Устройствоните зони за общественно обслужване обхващат формираните обслужващи центрове и самостоятелни терени в общинския център гр. Монтана, осигуряващи ежедневното и периодично обслужване (административно, търговско, делово, информационно и пр.) на жителите на общината.

Чл. 15. (1) Зоната на главния градски център на територията на гр. Монтана се застроява в съответствие с действащи ПУП и придружаващите го правила и за зоните за опазване и социализация на недвижими културни ценности по чл. 78 на ЗКН.

(2) Самостоятелни терени за обществено обслужване от публичния сектор са терените за училища, детски заведения, здравни и социални дейности, религия, култура и административни услуги;

(3) Обслужващите обекти от пазарния сектор се развиват предимно в зоните за обществено обслужване, както и в жилищните зони и в предимно производствените зони с незамърсяващи производства.

(4) терените за обществено обслужване, попадащи на територията на жилищните зони се устройват съобразно показателите за съответната жилищна устройствена зона.

(5) Необходимата площ на терените за училища, детски, здравни и социални заведения се определят в съответствие с изискванията на чл.40 до 44 на Наредба №7 за ПНУОВТУЗ на МРРБ, при осигуряването на необходимите места за гариране и/или паркиране,

РАЗДЕЛ III

УСТРОЙСТВО И ЗАСТРОЯВАНЕ НА ВИЛНИ УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ

Чл.16. (1) На територията на община Монтана се обособяват вилни устройствени зони с частично постоянно обитаване;

(2) на територията на вилните зони с ПУП могат да се обособяват УПИ за обществено обслужване и семейни хотели.

РАЗДЕЛ IV

УСТРОЙСТВО И ЗАСТРОЯВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВЕНИ ТЕРИТОРИИ

Чл. 17. (1) На територията на община Монтана се обособяват следните видове производствени подзони:

Т.1. Чисто производствена зона - Пч, включваща и обекти на коменалното стопанство;

Т.2. Предимно производствена зона – Пп.

Т.3. Всички стопански дворове сполучават режим предимно производствена зона – Пп;

Т.4. Съществуваща Производствена зона за реконструкция Пп-р;

Т.5. Производствено-складовата зона – Пп-с;

РАЗДЕЛ V

УСТРОЙСТВО И ЗАСТРОЯВАНЕ НА СМЕСЕНИ МНОГОФУНКЦИОНАЛНИ ЗОНИ

Чл.18. На териториата на град Монтана се обособява Смесена многофункционална зона за производствени и обслужващи дейности - Смф.

РАЗДЕЛ VI

УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ ЗА СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ

Чл.19. На територията на устройствените зони за спорт и атракции могат да се обособяват различни видове обекти за спорт и развлечения освен открити спорни площадки и покрити спортни съоръжения, могат да се изграждат също летища (площадки) за въздушни спортове, бази за водни спортове, картинг-писти, конни бази, панаири и други специфични развлекателни дейности;

Чл.20. В зоните за спорт и атракции се допуска застрояване свързано само с изброените дейности. Минималната озеленена площ в териториите за спорт и атракции е 20% от площта на УПИ. Две трети от озеленената площ е с висока дървесна растителност. Нормативно определените паркоместа се осигуряват в границите на УПИ.

Чл. 21. При възникване на инвестиционни намерения за открити и покрити обекти за спорт и развлечения, същите са допустими и в жилищните зони

РАЗДЕЛ VII

УСТРОЙСТВО НА ЗЕЛЕНАТА СИСТЕМА.

Чл.22. (1) Зелената система на община Монтана се състои от съществуващите и новопредвидените озеленени площи за широко и ограничено обществено ползване в урбанизираните територии, крайселищни паркове и зелени зони извън урбанизираните територии, горите и земите от горския фонд, включително тези попадащи в защитените територии, обявени по реда на Закона за защитените територии и в защитените зони, обявени по реда на Закона за биологичното разнообразие.

(2) Основа на зелената система на община Монтана са озеленените площи за широко обществен достъп – градските и крайселищните паркове, кварталните градини и скверове, уличното озеленяване, защитни зелени пояси около пътищата от РПМ и ЖП лините, водните обекти, озеленяването на сервитутните ивици на линейните съоръжения на техническата инфраструктура и др.

Чл.23. Горските територии обхващат следната група горски устройствени зони и самостоятелни терени:

1. устройствена зона за гори със стопанско предназначение, без възможност за промяна на предназначението;
2. Горски територии в границите на защитените зони по Натура 2000;
3. Горските територии в границите на защитените местности;
4. Специални горски територии и самостоятелни терени за горски разсадници, и други;

Чл.24. Допълващи зелената система са озеленените площи за ограничено обществено ползване - озеленените площи в терените със специално предназначение: гробищни паркове, защитни насаждения покрай деретата и съществуващи водни обекти със запазване на съществуващата растителност, санитарно защитно озеленяване и зелени пояси около главни и общински пътища, самостоятелни терени за озеленяване на улици, реки, дерета, открити канали и сервитути и други открити водни течения;

Чл.25. При урегулиране на УПИ във всички видове новоурбанизирани устройствени зони задължително се изисква заснемане на съществуващата висока растителност по видове.

Чл.26. Не се допуска използване на инвазивни видове при озеленяването и възстановяването на нарушени терени;

Чл.27. В зоните предвидени за озеленяване: гори, защитно озеленяване, друг вид озеленяване не се допуска промяна на предназначението на териториите с цел обитаване, вилен отдых, производствени и складови дейности, смесени многофункционални зони. Инфраструктурата на отдиха на открито в горски територии (алеи, заслони, поставяеми елементи и оборудване – пейки, маси, огнища, детски съоръжения и др.) се изгражда по правилата на чл. 152 (1) и чл.54 от Закона за горите, без смяна предназначението на горите.

Чл.28 В зелени площи с широк обществен достъп, могат да се разполагат произведения на монументалните изкуства и/или на парковото и градинското изкуство и да се изграждат детски площадки, площадки за спортни и културни дейности - концертни естради, летни амфитеатри, изложбени площи и др. открити обекти, които не могат да заемат повече от 2% от площта на озеленените площи.

РАЗДЕЛ VIII

ГОРСКИ ТЕРИТОРИИ

Чл.29. Горските територии обхващат следната група горски устройствени зони и самостоятелни терени:

1. устройствена зона за горски територии без смяна на предназначението с начин на трайно ползване на имотите както следва: широколистни и иглолистни гори, горски земи нелесопригодни площи, поляни, голини и пасища, горски земи обслужващи територии

2. защитни гори около водни площи и течения, дерета и оврази;

3. специални горски територии за разсадници;

Чл.30. (1) Устройството на зоните за горските територии се извършва въз основа на цялостни специализирани ландшафтноустройствени или горскостопански планове.

(2) С планове по ал.1 се определят основните функции и допустимите дейности в горските територии. Допустимите дейности в горски територии попадащи в обхвата на Зоните по Натура 2000 следва да съответстват на изискванията и ограниченията установени за всяка зона.

(3) В горските територии по ал. 1 се допуска изграждане на туристическа инфраструктура, несвързана с промяна предназначението на поземлените имоти – пътеки (в т.ч. за достъп до експонирани обекти на недвижимото културно наследство), информационни съоръжения, места за почивка и други обекти, които не са трайно свързани с терена.

РАЗДЕЛ IX

ЗОНИ ЗА ПРИРОДОЗАЩИТА - ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ И ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ ПО ЗООС И ЗБР

Чл.31. Границите на защитените територии по Закона за защитените територии са определени с актовете за създаването им и са отразени в графичната част и цифровия модел на проекта за ОУПО Монтана в М 1:25000; Допустимите дейности и мероприятия следва да съответстват на охранните им режими.

Чл.32. За териториите, които са предмет на урбанистична намеса и попадат в защитените зони се изготвят подробни устройствени планове, които се придружават от оценка за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на съответната защитена зона, изготвена при условията и по реда на Закона за биологично разнообразие, и в съответствие с предписанията на компетентния орган.

РАЗДЕЛ X

ИЗИСКВАНИЯ, СВЪРЗАНИ С ЕКОЛОГИЧНИТЕ УСЛОВИЯ И ЗАЩИТА ОТ ПРИРОДНИ БЕДСТВИЯ, НАВОДНЕНИЯ И ПРОИЗВОДСТВЕНИ АВАРИИ

Чл. 33. Подробните устройствени планове, за които се изисква провеждане на процедура по ОВОС/ЕО по реда на гл. Шеста от ЗООС и оценка на степента на въздействие с предмета и целите на опазване на защитените зони по ЗБР да се одобряват по реда на съответния специален закон, след съгласуване от компетентните органи по околна среда.

Чл.34. С подробните транспортно-комуникационни схеми към подробните устройствени планове за новоурбанизираните територии, при техническа възможност, се предвиждат велосипедни полоси прокарани в напречния профил на улиците или самостоятелни велосипедни алеи и велосипедни паркинги.

Чл.35. (1)С подробните устройствени планове за устройствените зони с обекти с повишени изисквания за шумозащита – детски, здравни и учебни заведения, се предвижда изграждането на шумозащитни екрани и/или зелени пояси около източниците на шум.

(2) Да се спазват отстоянията и да се предвижда защитно изолационно озеленяване на съществуващи и новопредвидени жилищни територии спрямо съществуващи и проектни железопътни инфраструктури.

Чл.36. В част „Озеленяване“ на инвестиционните проекти, за обекти ситуирани в границите на вилните зони се прилагат местни за района растителни видове, като не се допуска прилагане на инвазивни видове.

Чл. 37.(1) Не се допуска разполагане на жилищни, вилни и стопански постройки в границите на заливаемите тераси на реките и сервитута на хидротехническите съоръжения.

(2) Във връзка с идентифицираните рискове при експлоатацията на яз. Огоста в зона 1/Пп-с под стената на язовира се забранява ново строителство и реконструкции с фундиране по-дълбоко от 1м под кота терен.

Чл.38. (1) В територии с активни свлачищни процеси, с потенциални условия за свлачища и срутища и в терени, засегнати от древни свлачищни процеси, както и в районите на водните течения последващото устройствено и инвестиционно проектиране задължително се основава на инженерно-геоложки и хидрогеоложки проучвания.

(2) В териториите по алинея 1 строителство се допуска само след провеждането на необходимите укрепителни мероприятия за свлачищния масив.

(3) При процедиране на ПУП по северния и южния бряг на язовир Огоста в границите на 150м сервитут с прревантивна устройствена защита за свлачищни зони и срутища да се изисква становище по геология към ПУП, а при издаване на разрешеине за строеж да се изисква и доклад по геология, съгласуван с компетентния орган по гражданска защита.

Чл.39 (2) При липса на теренни или други условия за изграждане на шумозащитните съоръжения по ал. 1, в правилата за прилагането на ПУП се включва изискване за задължително реализиране на защитно озеленяване в границите на УПИ, прилежащи на пътя, съответно железопътната линия.

Чл. 40. Производствената площадка в 300 м аварийна зона на склада за взривни вещества е без право на застрояване.

РАЗДЕЛ XI

ПРАВИЛА И НОРМАТИВИ ЗА

УСТРОЙСТВО И ЗАСТРОЯВАНЕ НА ТЕРИТОРИИ ЗА ЗАЩИТА НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО

Чл.41. Правилникът за приложение на ОУП на община Монтана по отношение на недвижимото културно наследство се отнася за цялата територия на общината и е предходен документ до изработването и влизането в сила на План за опазване и управление /ПОУ/ на НКН на територията на общината;

Чл.42. Допускането за изработване на ПУП в обхвата на защитените територии по реда на ЗКН за смяна на предназначението на поземлените имоти се извършва след съгласуване с РИМ и МК по реда на чл.83 от ЗКН;

Чл.43. (1) Когато за НКЦ /обикновено археологическа/ не са определени граници на НКЦ и на охранителната ѝ зона по реда на ЗКН, а обектът е отбелязан в АКБ, се определя минимален обхват от 10м охранителна зона(сервитут), успоредна на посочения в АКБ обхват на идентифицирания обект,

(2) Конкретната охранителна зона за идентифициран археологически обект може да се определи според изискванията на чл.79,ал(4) от ЗКН, а именно територията, обхващаща непосредствено съседните имоти

(3) След приключване на археологическо проучване, ако такова е предписано, по чл.161 от ЗКН; и Доклад от проучвателя археолог, се прави предварителна оценка с предписания за мерките и процедурите по ЗУТ;

Чл.44. (1) За всички НКЦ, за които е определена 10м. конкретна защитна охранителна зона не се разрешават следните дейности: предприемане на

процедура за смяна на предназначението преди проучването по чл.161 от ЗКН; (2) всякакво застрояване, вкл. временно и/или за биваци по Наредба № 19/25.10.2012г. за строителство в земеделските земи без промяна на предназначението им, както и прокарване на временна за наземна/надземна инфраструктура;

(3) залесяване и засаждане на плодни дървета; изкопи за провеждане на проводи на техническата инфраструктура; преминаването на агротехника и МПС;

(4) За осигуряване на достъп за лица със затруднения или при специални случаи, трасета се определят след археологическо проучване с недеструктивни методи;

Чл.45. За предвидените по ОУПО и за други необходими преминавания през охранителните зони на НКЦ се уведомява предварително РИМ-Монтана, или НАИМ-БАН, които дават предписания за параметри и мерки за изработването на парцеларни планове, чиито проектни разработки се съгласуват по реда на чл.83 от ЗКН;

Чл.46. За териториите с превантивна устройствена защита, включително и тези за защита на качеството на културните и историческите ландшафти се определят устройствени режими с внимание към опазването – Ткин, като в последващите разработки на ПУП, вкл. и специализирани ПУП /СПУП/-за устройство на експозиционната среда на НКЦ, се разработват съответни подробни СПН – резултат от анализите и оценките на състояние, ценността, степента на проученост, експозиционен капацитет, пр.;

Чл.47. По инициатива на община Монтана и с участието на заинтересованите държавни институции да се формира интегриран бюджет за специализирани разработки по извършване на специализирани проучвания и разработки /планове, програми, проекти/ за провеждане на съвременна и ефективна интегрирана политика за опазване, представяне и социализация на значимото древно културно наследство на територията на общината и свързаните му по тематичен обхват на територии на съседни общини, за генериране на мащабен икономически и социален тласък на местната инвестиционна инициатива, образование, трудова заетост и пр.

РАЗДЕЛ XII

УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА ФУНКЦИЯ С ВЪЗМОЖНА СМЯНА НА ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕТО С ЦЕЛ ЗАСТРОЯВАНЕ

Чл.48. (1)Земеделските територии с възможна смяна на предназначението на земята с цел застрояване разположени коло и в непосредствен контакт с територията на град Монтана се определят най-общо като:

1. Територии с възможна смяна на преднозначението за вилен отдих
2. Територии с възможна смяна на преднозначението за производствени дейности;

Чл.49. За имотите в тези територии Заданието за изработване на ПУП се съгласува с компетентния орган РИОСВ, който предписва процедурите по ЕО и/или по ОС и ЕО, в зависимост от местоположението на имота.

РАЗДЕЛ XIII

ПРИЛАГАНЕ И ИЗМЕНЕНИЕ НА ОУПО

Чл.50. Процедури при прилагане на Общия устройствен план на общината в хоризонта на неговото действие

(1) За поземлените имоти включени в границите на предвидените с ОУПО устройствени зони извън строителните граници на населените места, с определен режим на устройство и застрояване, включени в проектния баланс на територията на общината и оценени в ДЕО според Становището на РИОСВ, Подробни устройствени планове се процедират без съгласуване на Заданието по чл. 125 от ЗУТ с РИОСВ.

(2) За определените с ОУПО зони с възможна смяна на предназначението на поземлените имоти от селскосторански или горски фонд но без указан Режим на устройство и застрояване, процедурата за изработване на ПУП се предшества от уведомление на РИОСВ и при необходимост на НИНКН за конкретното инвестиционно намерение и се съвместява с процедурите по специалните закони ЗООС, ЗБР и ЗКН в съответствие с указанията на компетентния орган.

(3) Изискванията за съгласуване на Заданието за изработване на устройствен план не се прилагат при изработване на подробни устройствени планове, които:

т.1. са в съответствие с установен режим на устройствена зона по Общия устройствен план, одобрен при спазване на Закона за опазване на околната среда, Закона за биологичното разнообразие и Закона за културното наследство

т.2. не са свързани с инвестиционни предложения по приложение № 1 към чл. 92, т. 1 и приложение № 2 към чл. 93, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за опазване на околната среда,

т.3. не се отнасят за предприятия и съоръжения по чл. 104 от Закона за опазване на околната среда и не попадат в защитени зони;

(4) След влизането в сила на ПУП се провежда процедурата по промяна на предназначението на земята от селскостопански или горски фонд в такава с възможност за застрояване според действащата нормативната уредба по специалния закон ЗОЗЗ, или Закона за горите.

(5). Строително разрешение за високо строителство (сгради) в имоти със сменено предназначение се издава при доказано наличие на достъп и необходимата техническа инфраструктура, включително според предписанията на компетентния орган за пречистване на отпадните води

(6). Промяната на предназначението на поземлен имот с от земеделски или горски фонд в имот с право на застрояване не е перманентен акт. След изтичането на срока за реализиране на строителството, при условие, че същото не е реализирано, предходното предназначение на имота се възстановява.

(7) при процедирането на ПУП за група имоти тангиращи пътища от републиканската пътна мрежа (РПМ) транспортното обслужване на УПИ да се осъществява от локално платно и след съгласуване с компетентния орган. В тези случаи да се спазва сервитута за строителна линия по чл. 6, ал(1) от Закона за пътищата.

(8) При процедиране на ПУП в близост до съществуваща или проектна железопътна инфраструктура да се спазва Закона за железопътния транспорт, чл.4, ал(1).

Чл.51. ОУПО Монтана може да се изменя само по реда на чл. 134, ал(1) от ЗУТ.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ.

§ 1. По смисъла на настоящите правила и нормативи за прилагане на ОУПО:

- (1) „бъдещи урбанизирани територии“ са териториите за разширение на населените места, за създаване на нови или разширяване на границите на селищата и селищните образувания (вилни зони, обслужващи, смесени производствено-обслужващи и предимно производствени територии), както и зоните (отделни поземлени имоти или група поземлени имоти), в които е допустимо застрояване.

- (2) „съществуващи урбанизирани територии“ са селищните територии на гр. Монтана, на селата и селищните образувания, определени в графичната част на плана, в съответствие с §5, т. 6 от Допълнителните разпоредби на ЗУТ.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ.

§ 2.(1) Влезлите в сила или одобрените до датата на обнародването на заповедта за одобряване на ОУПО Монтана подробни устройствени планове за територията на общината запазват действието си.

(2) Когато предвиждания на плановете по ал. 1 са по-неблагоприятни, отколкото установените с общия устройствен план, въз основа на писмено заявление на собственика, се допуска изменение на подробния устройствен план по реда на ЗУТ

§ 3.(1) Настоящите правила и нормативи определят допълнителни процедури и режими на устройство и застрояване на териториите с особена териториалноустройствена и превантивна устройствена защита във връзка с изискванията на специални закони – ЗКН, ЗБР, ЗЗТ, Закона за горите и други. Обект на тези правила са:

1. защитените територии за природозащита;
2. зоните за културно-историческа защита;
3. санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и други конкретни инфраструктури и обекти.
4. териториите с режим на превантивна устройствена защита;

(2) За останалите територии и устройствени зони в обхвата на Общия устройствен план на община Монтана настоящите правила и нормативи са правила и нормативи за неговото прилагане по смисъла на чл. 104, ал. 2 ЗУТ.

(3) Настоящите правила и нормативи се прилагат едновременно с разпоредбите на Закона за устройство на територията, и подзаконовите актове към него.

§ 5. Общият устройствен план на община Монтана и правилата и нормативите за неговото прилагане са публични.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ И РЕЖИМИ

	Видове зони	Пл%	Кинт	Кк, м	Озеленяване %
	ЖИЛИЩНА ЗОНА				
Жм	Жилищна зона с малка височина в градска среда и в селата	40%	1,2	10	40-60
Жс	Жилищна зона със Средна височина смесен характер на застрояване и възможности за развитие на обществено-обслужващи дейности	35%	2,0	15	30-50
Жк-г	Високоетажна жилищна зона с комплексно застрояване – съществуващи жилищни комплекси	40%	3,0	26	40-60
	ЦЕНТРАЛНА СМЕСЕНА ЗОНА	%		м	%
Цсм	Устройствена зона главен градски център, зона с обитаване и обслужващи дейности	80	3	15	20
	ГРУПА ТЕРИТОРИИ ЗА ЗАЩИТА НА КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО				
Цветна Сигн.	Антична и средновековна крепост Калето	Особена териториално-устройствена защита по ЗКН			
Цветна Сигн	Охранителни и контактни зони на археол.НКЦ режим А,Б, В и Г	Допълнителен режим-съгласуване по ЗКН			
Цветна Сигн.	Територии и обекти на НКЦ	Допълнителен режим-съгласуване по ЗКН			
	ЗОНИ ЗА ОТДИХ И РЕКРЕАЦИЯ	%	Кинт	Кк	Оз.%
Ов	Вилна зона в крайградски територии с частично постоянно обитаване	40%	0,8	7	Мин.50
	ПРОИЗВОДСТВЕНИ ЗОНИ				
Пч	Чисто Производствена зона – предприятия със замърсяващи производства	50-80%	1.0-2.5		20-40
Пп-р	Предимно-производствена зона със съществуваща висока степен на изграденост и плътност на застрояване - за реконструкция	40-80%	1.0-2.5		20-40
Пп	Предимно-производствена зона със съществуваща ниска степен на изграденост и нови територии за усвояване	40-70%	1.0-2.0		20-40
Пп-с	Производствено –складови зони	40-60%	1,0		20

	Видове зони	Пл%	Кинт	Кк, м	Озеленяване %
	СМЕСЕНИ МНОГОФУНКЦИОНАЛНИ ЗОНИ	%		Ет/Кк	Оз%
Смф	Зона за обществено-обслужване и производствено-складови дейности	40-80%	1.5-3.0	10	20-40
	УСТРОЙСТВЕНИ ЗОНИ ЗА ОЗЕЛЕНЯВАНЕ, СПОРТ И АТРАКЦИИ				
Оз	Озеленяване – паркове и градини – мин. 18 м ² /жител	1-2			
Цв. Сигн.	Терени за Гробищен парк – 2,20м ² /жител				
Са	Терени за Спорт и атракции – 6-8 м ² /жител	-	-	-	Мин 20
	Други видове терени				
Ти	Терени на техническата инфраструктура				
Т-сп	Специални терени				
Т-нр	Нарушени терени за рекултивация				

ПРИЛОЖЕНИЯ

Задание за изработване на ОУПО

Приложени нормативни документи

Ползвани информационни източници - списък

Списък на обектите на НКН – към глава Културно и природно наследство;